

INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE
Centrul de Cercetări Demografice

NATALIA BARGAN

**METODOLOGIA ȘI PRACTICA ORGANIZĂRII
RECENSĂMINTELOR POPULAȚIEI
ÎN REPUBLICA MOLDOVA**

Chișinău – 2017

351.755.361(478)
B 33

Recomandat spre publicare de Consiliul științific al INCE la 24 noiembrie 2017.

Echipa de realizare a cercetării sociologice:

Inga Chistruga-Sînchevici, dr. în sociologie
Galina Savelieva, dr. în economie
Natalia Bargan, cercet. șt. CCD
Elena Hrușcirov, cercet. șt. CCD
Elena Carcea, cercet. șt. CCD
Vitalie Ștîrba, cercet. șt. CCD

Recenzenți:

Constantin Matei, dr. hab., prof. univ. ASEM
Olga Gagauz, dr. hab., INCE

Redactori literari:

Maria Popescu
Tamara Osmochescu

În lucrare sunt prezentate rezultatele cercetării cu privire la metodologia și practica organizării recensămintelor populației în Republica Moldova. Sunt analizate particularități istorice de desfășurare a recensămintelor populației, experiența mondială în acest domeniu, practici moderne de organizare a recensământului. Un capitol aparte este dedicat analizei metodologiei de organizare a Recensământului populației din Republica Moldova din 2004 și Recensământului Populației și al Locuințelor din 2014. Lucrarea este adresată statisticienilor, sociologilor, economiștilor și altor specialiști preocupați de organizarea și desfășurarea recensămintelor populației.

Lucrarea este elaborată în cadrul proiectului instituțional 15.817.06.01A “Abordarea multidisciplinară a capitalului uman și dinamicii populației în vederea creșterii performanței politicilor privind populația și dezvoltarea în Republica Moldova”.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Bargan, Natalia.

Metodologia și practica organizării recensămintelor populației în Republica Moldova / Natalia Bargan ; Inst. Naț. de Cercet. Econ. (INCE), Centrul de Cercet. Demografice. – Chișinău : INCE, 2017. – 150 p. : tab.

Referințe bibliogr.: p. 120-124 (98 tit.). – 100 ex.

ISBN 978-9975-3171-8-4.

351.755.361(478)

B 33

© Natalia Bargan, 2017

© INCE, 2017

Cuprins

Lista abrevierilor.....	4
Lista tabelelor și figurilor	5
Introducere.....	5
1. Fundamente teoretico-științifice privind organizarea și efectuarea recensământului populației .	8
1.1. Abordări conceptuale privind recensământul populației	8
1.2. Gradul de abordare științifică a recensământului populației.....	12
1.3. Particularitățile evoluției istorice a efectuării recensămintelor populației	20
1.4. Istoricul desfășurării recensămintelor populației în spațiul actual al Republicii Moldova.....	25
2. Metodologii aplicate la realizarea recensămintelor populației	37
2.1. Stabilirea și uniformizarea metodologiei recensământului populației în baza recomandărilor internaționale	37
2.2. Principiile de bază ale recensământului modern.....	40
2.3. Metodele aplicate în efectuarea recensămintelor populației	47
2.4. Programul de recensământ.....	57
3. Recensămintele populației din Republica Moldova: metodologii, probleme, perspective	64
3.1. Metodologia de organizare și efectuare a RP din anul 2004 și RPL din anul 2014.....	64
3.2. Activitățile de pregătire a RPL în Republica Moldova și dificultățile de realizare a acestora	73
3.3. Desfășurarea recensământului: provocări și probleme	92
3.4. Evaluarea organizării și desfășurării RPL din perspectiva recenzorilor și a experților naționali și internaționali	105
Concluzii și recomandări	115
Anexe	125

Lista abrevierilor

APL	Administrația publică locală
ARFC	Agenția Resurse Funciare și Cadastru
BNS	Biroul Național de Statistică
UNFPA	Fondul Națiunilor Unite pentru Populație
MA	Ministerul Apărării
MAEIE	Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene
MAI	Ministerul Afacerilor Interne
MC	Ministerul Culturii
ME	Ministerul Educației
MJ	Ministerul Justiției
MMPSF	Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei
MS	Ministerul Sănătății
ONG	Organizație non-guvernamentală
PF	Poliția de Frontieră
RP	Recensământul populației
RPL	Recensământul populației și al locuințelor
URSS	Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste

Lista tabelelor și figurilor

Tabelul 1. Țările care n-au efectuat recensământul populației în rundele 1990, 2000 și 2010	24
Tabelul 2. Numărul total al populației și repartitia pe grupe etnice pe teritoriul actual al Republicii Moldova	35
Tabelul 3. Congresele Internaționale ale Statisticienilor din sec. al XIX-lea, anul și orașul desfășurării	38
Tabelul 4. Numărul statelor după metoda de efectuare a recensămintelor, anii 1970-2014	50
Tabelul 5. Proporția populației care a participat la recensământ în runda 2010 prin intermediul internetului	56
Tabelul 6. Structura programelor de recensământ a statelor europene, sec. al XIX-lea	59
Tabelul 7. Lista caracteristicilor din programul de recensământ recomandate de Congresul Internațional al Statisticienilor în 1872	59
Tabelul 8. Formularele de bază ale RP din anul 2004 și RPL din 2014 desfășurate în Republica Moldova	69
Tabelul 9. Categoriile de personal temporar angajat în cadrul RP din anul 2004 și RPL din anul 2014	71
Tabelul 10. Planul calendaristic de pregătire și efectuare a RPL din anul 2014	83
Tabelul 11. Tipurile de chestionare de bază utilizate în cadrul RPL din anul 2014	91
Tabelul 12. Distribuția eșantionului Anchetei de Control pe regiuni și medii de reședință	104
Tabelul 13. Aprecierile nivelului de informare de către recenzori în ceea ce privește îndeplinirea responsabilităților lor (%)	105
Tabelul 14. Opinii ale recenzorilor cu privire la factorii care influențează calitatea desfășurării recensământului (%)	107
Tabelul 15. Proporția recenzorilor care s-au confruntat cu diverse probleme în desfășurarea recensământului (%)	108
Tabelul 16. Întrebările din chestionare pentru care a fost dificil să se răspundă	110
Fig. 1. Etapele evoluției istorice a organizării recensământului pe teritoriul actual al Republicii Moldova	26
Fig. 2. Categoriile de personal temporar angajat pentru efectuarea recensământului în teren în cadrul RPL 2014	95

Introducere

Recensământul populației este cea mai mare și importantă lucrare statistică a unei țări care, începând cu sfârșitul sec. al XVIII-lea, se organizează în mod regulat aproape în toate țările lumii, inclusiv în Republica Moldova. Metodele de efectuare a recensămintelor, de prelucrare și de utilizare a rezultatelor acestora au o tradiție veche, dar care suportă o continuă actualizare, mergând în pas cu schimbările timpului, la moment aplicându-se cele mai avansate tehnologii și metode în pregătirea populației de efectuare a acestui exercițiu. Oficiile de Statistică din toate țările sunt în continuă căutare a modalităților de îmbunătățire a procesului de colectare a datelor furnizate de populație, asigurând calitatea și confidențialitatea acestora, precum și de reducere a costurilor, care, de la un recensământ la altul, sunt mereu în creștere. Această problemă preocupă și autoritățile responsabile din Republica Moldova, deși la capitolul modernizarea procesului de organizare și desfășurare a recensământului populației mai batem pasul pe loc, în principal din cauza lipsei de finanțare corespunzătoare a acestui proces.

Recensământul își are originea încă din Antichitate, și scopul acestuia era de ordin administrativ, fiscal și militar, iar în înțelesul pe care noi astăzi îl cunoaștem începe să se desfășoare la sf. sec. al XVIII-lea în Statele Unite ale Americii.

De-a lungul timpului, acest proces s-a dezvoltat vertiginos, devenind subiectul de cercetare și analiză în cadrul lucrărilor mai multor Congrese Internaționale ale Statisticienilor, iar în anul 1872 a fost elaborată pentru prima dată metodologia și principiile de efectuare a recensămintelor. De atunci țările au încercat să urmeze principiile stabilite, iar însuși faptul că desfășurau un recensământ, era apreciat ca un indicator de dezvoltare înaltă a acestora. În acea perioadă practica de efectuarea a recensămintelor era răspândită mai mult în rândul statelor europene dezvoltate și în SUA.

Începând cu a doua jumătate a sec. al XX-lea, aproape toate țările lumii au efectuat cel puțin un recensământ și aproape toată populația globului a fost cuprinsă în aceste procese. Astfel, în perioada anilor 1975-1984, în 191 din 213 de state s-a desfășurat recensământul populației, în cadrul căruia a fost recenzată 95% din populația Terrei. În conformitate cu recomandările ONU, cele mai multe țări efectuează recensământul o dată la 10 ani, iar altele – o dată la 5 ani.

O lungă perioadă de timp metoda tradițională de efectuare a recensământului a fost considerată un instrument sigur de cercetare a numărului și structurii populației în condițiile de dezvoltare socioeconomică existentă, a mobilității reduse a populației cât și din lipsa unor surse de date alternative sau a tehnologiilor informatice moderne. Pe la mijlocul anilor 70 ai sec. al XX-lea au apărut noi metode de efectuare a recensământului care se deosebeau de cele tradiționale. În unele țări (Danemarca, Finlanda), această schimbare a avut loc datorită existenței unor baze de date administrative complexe (cu o istorie de secole) ce conțineau informații cu privire la populație. În alte țări (Țările de Jos, Germania) trecerea a fost condiționată de reducerea sau refuzul participării populației la

recensământ, invocându-se drept argument inacceptarea intervenției statului în viața privată a cetățenilor.

În prezent, rezultatele recensămintelor populației efectuate în anii 2000 și 2010 demonstrează o creștere semnificativă a numărului țărilor care nu au mai organizat recensământul după metoda clasică, prin interviuarea persoanelor și cu înscrierea răspunsurilor în chestionarul pe suport de hârtie. Astfel, unele țări au abandonat complet metoda tradițională, iar altele au modernizat unele componente ale acestei metode, axându-se pe asigurarea cuprinderii, calității și reducerii costurilor.

Procesul de trecere de la o metodă la alta necesită timp, resurse și multă pregătire. Din acest considerent, niciodată selectarea și implementarea unei metode noi nu s-a efectuat în perioada unui recensământ, fiind necesară verificarea paralelă a două sisteme prin două sau mai multe căi diferite pentru a testa noile metode de obținere a informațiilor, dar și pentru a corecta datele incorecte și a le completa pe cele lipsă.

Actualmente atenția Oficiilor de Statistică Internaționale este orientată asupra unor probleme precum: abilității de a folosi experiența internațională prin prisma tradiției naționale și a limitărilor obiective; utilizării surselor de date administrative acumulate în scopuri statistice, caracterului complet și calității acestora; utilizării noilor tehnologii la toate etapele recensământului și capacității acestora de a crește gradul de acoperire al recensământului; calității informațiilor primite on-line; analizei primelor rezultate obținute prin utilizarea unor noi metode de culegere a datelor, calității lor și reacției societății; metodologiei și analizei calității datelor recensământului.

Aceste preocupări sunt importante și pentru Republica Moldova, care, imediat după finalizarea Recensământului populației și a locuințelor din anul 2014, trebuia să înceapă pregătirile pentru următorul recensământ. În acest sens, este necesară studierea diversității practicilor moderne, care, fiind sistematizate, vor putea oferi posibilitatea de a selecta experiența care cel mai bine se potrivește realității țării noastre. Alegerea se va baza pe analiza complexă a recensămintelor ce s-au desfășurat în ultimele două decenii, pentru a identifica problemele care au afectat desfășurarea acestei lucrări și rezultatele finale furnizate de recensământ. În literatura științifică națională nu sunt atestate preocupări legate direct sau indirect de acest subiect, care ar ajuta la identificarea problemelor și la soluționarea lor prin aplicarea bunelor practici internaționale existente.

Această lucrare este o încercare de a răspunde la unele probleme și provocări impuse de situația existentă în Republica Moldova și oferă o analiză generală a practicii internaționale cu privire la modernizarea recensământului tradițional, încercând să identifice modelul potrivit specificului unei țări anume care ar putea fi implementat și în țara noastră.

1. Fundamente teoretico-științifice privind organizarea și efectuarea recensământului populației

1.1. Abordări conceptuale privind recensământul populației

Dezvoltarea demografiei ca știință a fost posibilă în baza unui sistem informativ demografic de evidență a numărului și structurii populației. Astfel, s-a format un set de documente care servesc în calitate de bază informativă despre populație. Astăzi, demografia nu poate fi concepută în lipsa unui sistem statistic bine organizat. Un rol însemnat în organizarea acestui sistem îl ocupă sistematizarea și prelucrarea datelor statistice. Sistemul informativ demografic a depins din cele mai vechi timpuri de necesitățile practice ale statului. În calitate de sistem științific, sistemul informativ demografic a apărut odată cu formarea statisticii ca știință. Pe parcursul evoluției acestui sistem s-a ajuns la următoarele surse de informații: recensământul populației, evidența curentă a populației (mișcarea naturală – statistica stării civile) și (mișcarea migratorie), anchetele și monografiile demografice.

Termenul de “recensământ” este de origine franceză – “*recensement*”, inițial numindu-se “*passer en revue*”, care în traducere ar însemna revizuire. Recensământul este una dintre principalele forme de observare în statistica demografică. Conform aprecierii Comisiei pentru Statistică a ONU, recensământul “este un proces unic de colectare, generalizare, analiză și publicare sau de diseminare prin alte metode a datelor demografice, economice și sociale ce caracterizează la o anumită perioadă de timp populația întregii țări sau a unei părți bine limitate din țară” (United Nations, 1980).

Avantajul acestei definiții constă, în primul rând, în faptul că conține un număr de caracteristici importante ale recensământului, ce accentuează criteriul universalității, adică acoperă întreaga populație. Lucrările privind recensământul nu se limitează doar la colectarea de informații, ci includ, de asemenea, și o evaluare a calității rezultatelor recensământului, o analiză și publicarea lor. Ultima caracteristică a recensământului (publicarea sau diseminarea rezultatelor sale) este deosebit de importantă pentru orice stat, pentru a vedea tendințele în dinamică a evoluției populației.

În al doilea rând, definiția dată de Națiunile Unite relevă caracterul multidisciplinar al recensământului. Deși se pune accentul pe colectarea datelor cu privire la caracteristicile demografice, acesta de fapt furnizează o serie de caracteristici ale populației în afara granițelor obiectului demografiei. Prin urmare, nu există nici o exagerare atunci când în campania de informare se utilizează sloganul „Recensământul populației este o lucrare de importanță națională”.

Recensământul populației, după dimensiunile sale, este una dintre cele mai mari lucrări statistice și oferă posibilitatea de a obține date corecte și detaliate cu privire la numărul populației, repartizarea ei pe teritoriul țării, la structura populației după sex și vârstă, stare civilă, nivelul de educație, naționalitate, sursa de existență și ocupația ei.

Pentru a identifica dinamica acestor indicatori sociodemografici, acest exercițiu se efectuează la perioade regulate de timp (o dată la 5 sau 10 ani) (A.A. Iusupov și N.Z. Shvatsev 1984:5).

Cercetătoarea Cornelia Mureșan definește recensământul drept operația de colectare de date care are ca și obiectiv numărarea exhaustivă a tuturor indivizilor unei populații, la un moment de timp precis, și înregistrarea anumitor caracteristici demografice, sociale, economice etc. (C. Mureșan 2005:27).

În sistemul informațional demografic, recensământul populației asigură cum s-a mai spus, informații cu privire la numărul și structura populației. Este una din operațiile statistice cele mai laborioase, comportând un însemnat volum de cheltuieli, o muncă considerabilă, un personal numeros și, de asemenea, o prelucrare complexă a informațiilor primite (V. Trebici 1979:30).

Potrivit statisticianului român Sabin Manuilă, care a fost și unul din coordonatorii recensământului din 1930 desfășurat în România și apreciat la nivel european, „recensămintele populației sunt importante, nu numai pentru a cunoaște structura demografică și socială a momentului, dar și pentru a vedea tendința de evoluție socială și viteza de dezvoltare a unei societăți” (Institutul Național de Statistică a României 2011).

În "Dicționarul de terminologie statistică" termenul "recensământ" este definit ca un sondaj realizat pe un set complet de obiecte de observare, care aparține unei populații într-un context dat. Recensământul este enumerarea completă a unei populații sau grupuri într-un timp în ceea ce privește caracteristicile bine definite. În unele contexte, termenul este asociat cu datele colectate, mai degrabă decât extinderea colectării, astfel încât recensământul în bază de eșantion este termenul care are o semnificație distinctă, dar aplicat în cadrul acestui exercițiu sub forma recensământului rulant sau împreună cu alte metode de recenzare a populației (Institutul Național de Statistică Internațională 2000).

În mod tradițional, definiția unui recensământ s-a bazat pe caracteristicile principale de înregistrare, respectiv înregistrarea individuală, simultaneitatea, universalitatea și periodicitatea definită.

În cadrul Conferinței Statisticienilor Europeni recensământul a fost definit mult mai amplu, luând în considerație acțiunile și evoluția lumii actuale: recensământul populației este definit ca operațiunea care produce la intervale regulate numărarea oficială (sau valoarea de referință) a populației pe teritoriul unei țări și în cele mai mici unități geografice ale sale, împreună cu informații privind un număr selectat de caracteristici demografice și sociale ale populației totale (Conferința Statisticienilor Europeni 2006).

Această operațiune include procesul de culegere (prin înregistrare sau informații pe bază de registre) și agregarea informațiilor individuale; evaluare, diseminare și analiza datelor demografice, economice și sociale. Pentru a planifica și implementa

politicile de dezvoltare economică și socială, activitatea administrativă sau cercetarea științifică este necesar să existe date sigure și detaliate privind dimensiunea, distribuția și alcătuirea populației. În acest sens, este remarcabilă constatarea făcută încă în 1930 de Direcția Recensământului General al Populației din România, argumentând că recensământul se face ”ca să înlesnim conducătorilor de azi și de mâine ai acestei țări cunoașterea reală și exactă a populației, căci legile bune și drepte se fac în deplină cunoștință de numărul și starea locuitorilor” . (Institutul Național de Statistică a României 2011)

Recensământul populației este o sursă primară pentru date statistice de bază ale valorii de referință, acoperind nu doar populația stabilă, ci și persoanele fără adăpost și grupurile de nomazi. Datele din recensăminte populației uneori pot fi prezentate și analizate din punctul de vedere al statisticii pentru o gamă largă de unități geografice care variază de la țară ca un tot întreg la localități individuale mici, sau orașe.

Caracteristicile unui recensământ sunt:

- este individual, adică fiecare individ din populație are un loc distinct în recensământ;

- este exhaustiv (sau universal). Prin definiție, toate persoanele aflate sub jurisdicția statului (indiferent dacă se află pe teritoriul țării sau în afara lui) trebuie să răspundă întrebărilor din recensământ. Teoretic vorbind, nimeni nu poate scăpa de numărare;

- este simultan în întreg teritoriul, pentru a evita numărările duble sau omisiunile. Simultaneitatea perfectă nu poate fi, desigur, asigurată în practică, dar operațiunile se desfășoară cât mai rapid și cât mai aproape de așa-numitul moment critic ales de obicei la ora zero a unei zile cât mai aproape de cumpăna anilor. La ora 0 a primei zile dintr-un an repartitia pe vârste a unei populații coincide cu repartitia pe generații și este practic singurul moment din an când are loc o astfel de coincidență.;

- are o periodicitate bine stabilită (teoretic). Manualele ONU recomandă efectuarea recensămintelor cel puțin din 10 în 10 ani, de preferat în anii calendaristici terminați în 0 (zero);

- se prelucrează detaliat, iar rezultatele se diseminează;

- are un caracter oficial. Se organizează sub autoritatea statului, actul normativ pe care se bazează fiind amintit în formular. Statul obligă pe fiecare cetățean să răspundă, dar în contrapartidă asigură confidențialitatea informațiilor (rezultatele neputând fi folosite decât în scopuri statistice, excluzându-se orice alt scop).

Inițial recensămintele au apărut ca o simplă înregistrare a persoanelor. De-a lungul anilor ele au crescut ca și dimensiune și obiectiv, deoarece au intervenit cereri pentru informații privind alte aspecte ale vieții economice și sociale față de caracteristicile demografice de bază. Recensământul urmărește obținerea de date statistice privind numărul și distribuția teritorială a populației, a structurilor sale demografice și socioeconomice, date referitoare la gospodăriile populației, precum și a condițiilor de

locuit ale acesteia, veniturilor ei și altele. Informațiile care se obțin în urma recensământului depind într-o măsură directă de întrebările care sunt incluse în chestionarele de recensământ, care pot fi diferite de la un stat la altul, în dependență de informația care necesită a fi obținută în cadrul recensământului.

Scopul recensământului este cunoașterea numărului și structurii populației la un moment dat. Necesitatea în evidența populației există din cele mai vechi timpuri. La început aceasta a fost dictată de necesitatea de a avea informații despre numărul populației, capabilă de a plăti impozite și a face serviciul militar. Pe măsura dezvoltării umanității, necesitatea de cunoaștere a ei a crescut. Cu cât țara este mai avansată din punct de vedere social și economic, cu atât mai mari sunt cerințele față de diversitatea informației despre populație.

Recensămintele pot cuprinde întreaga populație a unei țări, și atunci poartă denumirea de *recensăminte generale*, sau numai o anumită categorie de locuitori ori o parte din teritoriu, și sunt numite *recensăminte parțiale*. În ambele cazuri este vorba de înregistrarea exhaustivă a populației totale sau a tuturor persoanelor care fac parte din categoria respectivă. Dacă înregistrarea se referă numai la un eșantion (evident, de volum mare) al populației, el poartă denumirea de *microrecensământ*. Pentru pregătirea și definitivarea metodologiei unui recensământ general al populației se efectuează *recensăminte de probă*, numite și *recensăminte preliminare* sau *anchete pilot*. În scopul verificării exactității datelor obținute pe baza unui recensământ se utilizează *anchetele selective postcensitare*. *Recensămintele generale* ale populației reprezintă forma principală de observare statistică totală și periodică a colectivităților umane pe baza unui program complex. Întotdeauna acestea au răspuns unor necesități de cunoaștere de ordin politic (electoral), militar, fiscal sau economic în general.

Experiența recensămintelor populației a permis definirea unor principii metodologice a căror respectare constituie o garanție a reușitei unor asemenea lucrări statistice de amploare. Conform Națiunilor Unite (United Nations 1980) acestea sunt: *centralizarea, recensământul este individual, cuprinderea întregului teritoriu, existența programului unic, universalitatea, simultaneitatea, principiul autodeterminării, principiul confidențialității informațiilor individuale și principiul periodicității*.

Recensământul populației are avantajul de a oferi informații cu caracter demografic nu numai în dimensiunea lor națională, dar și informații pertinente și analitice la diferite nivele teritoriale: regiuni, unități administrative, localități. De asemenea, recensămintele pot asigura și informații cu caracter în dinamică, prin înregistrarea unor situații la un moment determinat în perioade trecute sau în compararea transformărilor în timp ale diferitelor structuri ale populației.

Fiind o cercetare de tip exhaustiv, recensământul oferă date ce nu sunt afectate de iminentele erori de selecție ale sondajului, iar respectarea metodologiei unice recomandate la nivel internațional de ONU în majoritatea cazurilor sunt atestate erori de înregistrare minime atât asupra integrității volumului, cât și asupra calității informațiilor

înregistrate. De altfel, la recensăminte se înregistrează cel mai mic număr de non-răspunsuri, comparativ cu cercetările statistice selective curente.

Un avantaj al informațiilor statistice obținute la recensământ este acela de a putea constitui, din baza de date disponibilă, baze de eșantionare reprezentative pentru colectivitatea totală, utilizând cele mai moderne metode ale statisticii matematice și teoriei probabilităților, care constituie cel mai valoros instrument pentru realizarea unor cercetări selective în domeniul social, în cadrul populației.

De asemenea, rezultatele finale ale recensămintelor stau la baza elaborării și implementării unor politici și norme legislative în parcursul istoric al unui stat, precum și planificării strategice în mai multe domenii: învățământ, medicină, sănătate publică, asigurări sociale etc.

1.2. Gradul de abordare științifică a recensământului populației

Recensământul populației a fost un subiect ce a preocupat cercetători din diverse domenii – statistică, economie, demografie, ce aveau legătură directă sau indirectă cu datele colectate din această lucrare. În literatura științifică românească care tratează problemele de metodologie statistică, referință la subiectul cercetării acestei lucrări, sunt atestate din sec. al XIX-lea. Ion Ionescu de la Brad, cunoscut economist și statistician (conducător al Direcției de Statistică a Moldovei), în lucrarea sa “Povățuiri pentru Catagrafia Moldovei” a făcut precizări cu privire la organizarea Recensământului din 1859–1860, punând accentul pe rolul matematicii în metodologia statisticii (Ec. Ioan et al., 2010:3).

Bazele studiilor științifice au fost puse de practicienii din domeniul de implementare a recensămintelor, care erau în căutarea unor metode și căi de îmbunătățire a calității datelor colectate, de perfecționare a programului de recensământ, de reducere a costurilor, ce erau în continuă creștere de la un deceniu la altul. Aceste probleme necesitau analize și verificări experimentale, care contribuiau la eliminarea erorilor și factorilor devianți, ce în final duceau la efectuarea recensământului planificat la un nivel mai superior celui anterior. La începutul secolului al XX-lea unii dintre acești statisticieni precum: Ju.E.Yanson și P.P.Semionov, au participat la elaborarea metodologiei recensământului populației din cadrul Congresului Statistic Internațional iar rezultatele și-au găsit reflectare în lucrările autorilor I.V.Vernadski, V.I.Veșneakov și S.I.Matveev.

În anul 1860, Departamentul de Statistică al Societății de Geografie a Imperiului Rus, împreună cu Comitetul Central de Statistică al Ministerului Afacerilor Interne, au organizat un concurs pentru elaborarea metodelor statistice de colectare a datelor, care la acel moment în Rusia nu aveau o bază științifică și practică bine stabilită (A.Bushen, 1864: 2). În cadrul acestui concurs o atenție deosebită se acorda evidenței populației, care era considerată partea cea mai importantă a statisticii unei țări. În aceste împrejurări,

în Imperiul Rus a fost inițiată studiarea experienței internaționale în domeniul statisticii la general și al recensământului în special.

Un rol incontestabil în constituirea sistemului statistic în Rusia l-a avut A.Bushen, care în anii 1859, 1860 și 1861 a fost delegat de Comitetul Central de Statistică pentru a studia organizarea statisticii administrative în unele state europene, precum Prusia, Austria, Belgia, Marea Britanie, Franța și Suedia, de asemenea a participat la recensămintele din Anglia și Franța, observând toate subtilitățile procesului de administrare, organizare, desfășurare și prelucrare a datelor colectate în cadrul acestei lucrări. La acumularea informației, pentru care a fost delegat A.Bushen, o contribuție semnificativă au avut-o savanții europeni: Kettle, Gheisling, Farr, Berg și Bloc (A.Bushen, 1864:3).

Toate cunoștințele teoretice și practice obținute A.Bushen le-a înglobat în lucrarea "Об устройстве источников статистики населения в России", unde descrie în ce context a fost studiată și analizată practica statistică a statelor europene și experiența acestora în pregătirea și efectuarea recensământului. O atenție sporită autorul a acordat sistemelor statistice ale Suediei, Belgiei și Marii Britanii, apreciindu-le ca fiind cele mai evoluat din Europa sub aspectul metodelor și izvoarelor datelor statistice cu privire la populație (A.Bushen, 1864:10). Practica acestor țări în evidența evenimentelor demografice, precum și în desfășurarea recensămintelor a fost analizată critic de către autor, explicând avantajele și dezavantajele modelelor statistice ale țărilor cercetate.

Această lucrare este extrem de valoroasă, deoarece conține o analiză detaliată a sistemelor statistice menționate, dar și modele de organizare a recensămintelor populației în aceste trei state. Este de remarcat, autorul precizează că Belgia și Suedia deja din acea perioadă desfășurau recensământul în baza listelor de evidență a populației. De asemenea se specifică că se deosebea principal organizarea și evidența acestora.

În Suedia se păstra evidența statistică după modelul cunoscut de peste 200 ani și că de completarea listelor erau responsabili reprezentanții religioși, care începând cu 1686 prezentau această informație structurilor statului pentru utilizarea datelor pentru diverse necesități, iar din 1749 aceste date erau prelucrate și folosite la elaborarea tabelor, de unde și prima denumire a Oficiului de Statistică Suedez – "Tabell-Commissionen" (A. Bushen, 1864:15). Tot din acest an a început și verificarea anuală a listelor, asigurând în acest fel completitudinea și calitatea datelor înscrise în ele, fapt înalt apreciat de autor și pentru operativitatea publicării lor.

În Belgia evidența statistică era concentrată în organele de administrare civilă comunitară. Acest model permitea separarea înscrierii ceremoniilor religioase de evenimentele civile, moment evaluat pozitiv de autor din considerentul că aici constituirea sistemului statistic sub auspiciile unei singure instituții a avut loc mai repede (A. Bushen, 1864:25). De statistica populației era responsabil Biroul de Statistică, înființat în anul 1831 pe lângă Ministerul Afacerilor Interne, iar din 1841 acesta a fost comasat cu Comisia Centrală de Statistică, astfel fiind concentrată în această structură

toată statistica administrativă a Belgiei. Din 30 iunie 1846 au fost adoptate reguli și instrucțiuni cu privire la completarea listelor de evidență a populației "Registres de population", care erau unice, aplicabile pentru tot regatul. Registrele au un rol deosebit în desfășurarea recensămintelor populației, deoarece calitatea și plenitudinea datelor înscrise în ele sunt verificate în cadrul acestui exercițiu statistic (A.Bushen, 1864:36).

O atenție sporită A.B.Bushen a acordat și descrierii evidenței deceselor în Marea Britanie, caracterizând aceste liste ca fiind foarte complexe, comparativ cu cele de evidență a nașterilor și căsătoriilor, unicul neajuns fiind, ca și în statistica belgiană, înregistrarea doar parțială a cauzelor deceselor (A.Bushen, 1864:38). De altfel, este de precizat faptul că anume aceste liste au servit drept bază pentru elaborarea primelor tabele demografice, care sunt pe larg utilizate de specialiștii din domeniu și în prezent.

Un alt autor care a cercetat realizările în domeniul organizării recensămintelor a fost Ju.E. Yanson. Conținutul lucrării sale "Teoria statisticii", publicată în 1886, este prezentat în cinci capitole, legate între ele de ideea de bază a esenței și sarcinilor statisticii ca știință. Yu. Yanson a definit statistica ca pe un studiu al fenomenului vieții sociale, ce poate fi obiectul observării în masă și al cărei cercetări necesită metode cantitative și matematice (Yu.E.Yanson, 1886:3-4). Lucrarea a fost concepută pentru a îmbunătăți practica observării statistice. Studiul prezintă o schiță istorică a dezvoltării statisticii științifice în diferite țări ale lumii începând cu Grecia Antică și subliniază importanța sa ca știință apreciată la nivel de stat. Autorul analizează teoriile statistice ale savanților Laplace, Diufo, Kettle, Fourier, Comte etc.

Prima parte a manualului este dedicată metodelor și condițiilor de observare statistică. Explică caracteristicile tipului de observație științifică, condițiile necesare pentru a obține completitudinea și fiabilitatea datelor statistice.

A doua secțiune este de natură istorică și descrie istoria instituțiilor statistice din statele europene, principalele trăsături distinctive ale organizării lor (Yu.E.Yanson, 1886:78). Se înregistrează originile și tipurile de observații statistice din diferite țări (recensăminte, cărți parohiale, descrieri și studii de teren etc.).

Cea de-a treia secțiune este dedicată descrierii metodelor de observare statistică – în special pe baza exemplurilor Statelor Unite și țărilor europene. Autorul oferă informații despre diverse metode de efectuare a recensămintelor în una sau în altă țară. El precizează că, analizând experiența internațională, trebuie să fim foarte prudenți la aplicarea anumitor metode în efectuarea recensămintelor, deoarece un aspect important sunt condițiile și specificul statului unde vor fi aplicate (Yu.E.Yanson, 1886:219-220). Este analizată istoria reviziilor în Rusia, formele de înregistrare a actelor de stare civilă, sunt oferite exemple de documente relevante. O atenție deosebită se acordă experienței efectuării recensămintelor populației. Cele două secțiuni finale prezintă metodele de prelucrare științifică a datelor, aspectele tehnice ale activității birourilor de statistică, regulile de prelucrare și publicare a datelor statistice. Mai sunt prezentate problemele de precizie a observațiilor, construcția de diagrame și hărți tematice ce conțin date statistice.

Autorul a realizat o descriere detaliată a experienței internaționale în organizarea și elaborarea unui program de recenzare reprezentată de Anglia, Franța, Belgia, Germania, Prusia, Ungaria, Elveția și Italia. Yu.E.Yanson a analizat critic modelul belgian, precizând că, pe lângă munca complicată de a verifica listele de evidență curentă ale populației, un aspect negativ era și personalul temporar angajat pentru efectuarea acestei lucrări, care nu erau selectați după anumite rigori și chiar erau total neinstruiți. Această modalitate de efectuare a recensământului s-a păstrat în Belgia până în 1980 (Statistics Belgium, 2011), când a fost introdus registrul național al populației, care a facilitat efectuarea în viitor a acestei lucrări după o metodă nouă alternativă.

O altă abordare a practicii internaționale axată pe diferite subiecte ale recensământului și nu pe țările care le-au efectuat a fost scrisă de P.I.Keppen în lucrarea "Despre recensămintele populației în Rusia". Lucrarea are o valoare importantă pentru descrierea recensămintelor din Imperiul Rus, începând cu anul 1246 și finalizând cu perioada înainte de recensământul din 1897. Autorul a analizat cu lux de amănunte organizarea și desfășurarea reviziilor din Rusia de la prima revizie din anul 1718 și până la cea din 1833 (P.I. Keppen 1889:13-17). La fel este efectuată o descriere generală a recensămintelor, deși materialul prezentat nu are un caracter sistematic, cu o coerență logică, totuși sunt întâlnite elemente noi, precum descrierea categoriilor de populație înregistrate la recensământ, analizate perioadele și anii desfășurării recensămintelor (P.I. Keppen 1889:84).

În lucrarea "Recensământul populației" scrisă de V.Plandovski, evoluția recensămintelor este examinată din perspectiva trecerii de la recensământul fiscal la cel metodico-științific. Lucrarea conține două părți mari: în prima parte autorul prezintă istoria, teoria și situația recensământului din acea perioadă al "statelor civilizate" (Franța, Austria, Prusia, Marea Britanie, Suedia și SUA) (V. Plandovschii 1898:32), iar a doua parte este dedicată istoriei recensămintelor rusești, care, după opinia autorului, "nu au fost detaliat cercetate de nici un savant, pot fi găsite doar unele reflecții generale la cercetătorii A.Bushen și P.I.Keppen" (V. Plandovski, 1898:12). Noutatea acestei publicații este expunerea teoriei și tehnicii metodice a desfășurării recensământului populației, care a fost împărțită în câteva etape: 1) pregătirea teoretică și practică; 2) efectuarea nemijlocită; 3) analiza și publicarea rezultatelor.

Autorul descrie practica de organizare a recensămintelor în statele europene. În relatarea evenimentelor și rezumarea lor se întrevide clar preferința savantului pentru modelul prusian, în schimb critică modelul francez de recensământ, arătând că problema acestuia se găsește în lipsa implicării organelor centrale de conducere. La fel, au fost evaluate aspectele mai puțin pozitive ale organizării recensământului englez din cauza costului exagerat, în acea vreme fiind unul din cele mai mari dintre statele care au desfășurat o astfel de lucrare. O altă latură evidențiată de autor constituia lipsa în chestionarele de recenzare a specificației categoriilor de persoane temporar prezente sau temporar absente, astfel unele persoane erau numărate dublu, moment irațional,

deoarece se cheltuia timp și resurse suplimentare, ce puteau fi direcționate în alte activități ale recensământului.

În aceeași lucrare V.Plandovski critica modelul de desfășurare a recensământului în Belgia, considerând că acesta abordează greșit înregistrarea categoriilor de populație și că anume este înregistrată populația de jure și nu de facto. Această metodologie a fost aprobată de legislația belgiană, deoarece, ca și în modelul SUA, datele obținute în conformitate cu datele recensământului cu privire la populația înscrisă de jure erau repartizate locurile în forumul legislativ al statului, deci avea un scop, mai mult politic decât statistic.

O bogată analiză teoretico-științifică a recensământului populației identificăm în literatura științifică sovietică și rusă. Un aport considerabil în descrierea experienței internaționale în materie de efectuare a recensămintelor l-au adus în lucrările sale autorii A.Ia.Boiarski, V.K.Vobliy, P.I. Pustokhod, A.I.Gozulov, M.G.Grigoryants în perioada anilor 30-70 ai secolului al XX-lea (A.Ia. Boiarski 1938, A.I. Gozulov 1936, 1959, 1970, V.K. Vobliy și P.I. Pustokhod 1940, M.G. Grigoryants 1976). Autorii prezintă o analiză complexă a recensămintelor populației cu structurări pe etape, perioade istorice, subiecte metodologice și reflecții focusate pe blocuri de probleme ce reflectă nivelul fiecărei țări, continent în scala realizărilor din domeniu, facilitând privirea de ansamblu asupra situației internaționale.

În 1936 este publicată lucrarea "Recensământul populației în țările capitaliste și URSS", în care A.I.Gozulov analizează experiența internațională, reprezentând-o din două poziții: prima, din punctul de vedere al metodologiei și programei de organizare a recensămintelor, iar a doua se rezumă la descrierea enciclopedică a bunelor practici obținute în efectuarea acestei lucrări, de statele care aveau deja o experiență de peste o sută de ani, ca: SUA, Anglia, Franța, Germania și Italia (A.I. Gozulov 1936).

O cercetare științifică bazată pe studiul sistematic al organizării recensământului cu axarea preponderent pe aspectele metodologico-programatice se regăsește în monografia "Recensământul populației în țările capitaliste", publicată în 1938, de A.Ia.Boiarskii. Autorul face o analiză complexă a experienței internaționale, prezentând materia conform etapelor consecutive de desfășurare a recensământului: sectorizarea de recensământ, selectarea și instruirea recenzorilor, campania de informare a populației cu privire la recensământ. Un alt aspect destul de important la care s-a referit a fost respectarea întocmai a metodologiei recensământului, pentru obținerea rezultatului scontat și confidențialitatea datelor colectate de la populație. În lucrarea sa autorul a dezvoltat și subiectul cu privire la legătura dintre recensământ și alte cercetări ce au drept scop obținerea datelor statistice cu caracter demografic (A.Ia. Boiarski 1938).

A.Ia.Boiarski și A.I.Gozulov abordează și problema categoriilor de populație înregistrată la recensăminte, și anume se pune accentul pe abandonarea conceptului de obligativitate a numărării populației prezente la momentul recensământului, fiind substituită cu populația ce își are domiciliul după acte într-o anumită unitate administrativă.

A.I.Gozulov susținea că pentru o evidență completă a populației și reproducerea întocmai a structurii sale, înregistrarea populației stabile constituie soluția metodologică cea mai viabilă în efectuarea recensământului (A.I.Gozulov, 1936). Această schimbare a fost dictată de realitatea istorică de atunci, când aveau loc schimbări esențiale la nivel mondial atât în sistemul economic și politic cât și în cel statistic. Situația existentă înainta noi cerințe față de datele necesare în dezvoltarea societății, iar aceasta însemna și colectarea în cadrul recensămintelor a noi caracteristici ale populației, susceptibile de a se schimba de la un deceniu la altul, de la o generație la alta.

O altă concluzie la care a ajuns autorul este și incoerența colectării informației de la populație după criteriul prezenței sau absenței la domiciliul permanent al persoanei, dat fiind faptul că în loc să fie prezentată situația reală, obiectivă la recensământ, se ajunge la dubla numărare a persoanelor. Această concluzie a fost dedusă dintr-o serie de argumente și constatări în baza rezultatelor unui studiu efectuat în Germania și Marea Britanie, care au identificat lacune în metodologia de înregistrare a persoanelor prezente.

Un mare interes prezintă și tratarea subiectului cu privire la evidența curentă a populației în bază de liste/registre, care periodic sunt verificate și completate. Autorul apreciază valoarea incontestabilă a datelor, dar unele caracteristici ale populației poartă un caracter subiectiv. El nu admite că aceste liste, registre ale populației ar putea înlocui recensământul propriu-zis, deoarece ar contravine scopurilor acestuia, care în esență îl și definesc. A.I.Gozulov își argumentează poziția prin faptul că aceste registre supraestimează numărul populației comparativ cu datele colectate în recensământul tradițional. Drept exemplu el aduce diferențele dintre statele Europei de Vest, care variază între 0,5% în Suedia și 1,8% în Italia. În acest sens, autorul mai susține că numărarea corectă a populației depinde nu de prezența listelor de evidență a acesteia, ci de precizia datelor înscrise în ele. Această sesizare este valabilă și în prezent, pentru statele care țin registre ale populației și mai ales intenționează să treacă la efectuarea recensământului doar în baza acestora.

O descriere mai detaliată a metodologiei recensămintelor unor state concrete cu privire la perioada desfășurării recensământului, momentului critic, programului cu toate caracteristicile sale, precum, și modul de perfecționare a lor sunt prezentate în lucrările autorilor B.T.Urlanis, (referitor la SUA), și L.L.Kozlova, (cu privire la Țările Scandinave) (B.T.Urlanis, 1938, L.L.Kozlova, 1977, 1978, 1980). În lucrarea ”Istoria recensămintelor americane”, apărută în 1938, B.T.Urlanis arată scopul politic inițial al acestora și transformarea metodologiei și programului chiar la nivel de blocuri de întrebări. De asemenea, acordă o atenție deosebită momentelor organizatorice ale recensământului, precum alocarea și cheltuirea mijloacelor financiare la recensământ, selectarea personalului antrenat în această lucrare și publicarea rezultatelor finale.

Un loc special în această lucrare ocupă descrierea sistemului statistic al SUA, care își are originile de la recensămintele populației. Autorul evidențiază o caracteristică distinctă a acestui sistem, și anume lipsa unui timp îndelungat a evidenței evenimentelor

demografice curente, care se statornicește abia începând cu 1933. Din acest considerent, la recensămintele americane exista un chestionar pentru înregistrarea cazurilor de deces, iar numărul nou-născuților se calcula prin metoda indirectă.

Analizând instrumentarul utilizat în cadrul efectuării recensământului autorul aprecia pozitiv fișa de evidență ținută de recenzor, fișa pentru locuința închisă, fișa pentru familiile care au lipsit în perioada recensământului, și pentru cei care la momentul vizitei nu erau la domiciliu și raportul zilnic al recenzorului. Aceste modele de fișe de evidență au fost preluate de majoritatea statelor care desfășurau un recensământ, doar că mult mai târziu.

Autorul nu a trecut cu vederea și unele neajunsuri în organizarea și desfășurarea recensământului, și anume: lipsa unei cercetări selective pentru verificarea calității datelor, vizitele de control în teren, unele cercetări repetate și unele amendamente, modificări în cazul subestimării numărului populației (B.T.Urlanis, 1938).

După publicarea lucrărilor valoroase din punct de vedere științific, dar și datorită abordării complexe a subiectului recensământului populației prin prisma experienței internaționale, timp de peste două decenii și-au făcut apariția doar articole analitice ce tratau problematica efectuării recensămintelor în unele state ale lumii în revista "Buletinul statistic". Acestea reflectau experiența țărilor care aveau similitudini cu regimul politic existent în URSS, ca China sau statele cu care avea relații economice – India, Finlanda, Polonia și Bulgaria. Experiența Bulgariei a fost reflectată în unele articole, îndeosebi pentru metoda selectivă utilizată, atât în cadrul recensământului, cât și în verificarea acoperirii și calității acestuia.

Introducerea unor elemente noi în metodologia de cercetare tradițională a recensămintelor a fost descrisă și în lucrările autorilor F.Yates, P.C.Mahalanobis, L.L.Kozlova, care au analizat experiența utilizării metodei de cercetare pe bază de eșantion și după un program prestabilit (F.Yates 1965, P.C.Mahalanobis 1958, L.L.Kozlova 1979), iar A.G.Volkov și S.K.Nesluhovski au propus chiar implementarea acestei metode în practica recensământului din Uniunea Sovietică (A.G.Volkov 1961, 1969, 1970, 1971, S.K.Nesluhovski 1966). Astfel, sub influența directă sau indirectă a acestor cercetări, la recensământul din 1979 din URSS a fost implementată această metodă de cercetare, pe bază de chestionar, asupra a 25% din populația țării.

În anii '70-80 ai sec. XX își fac apariția unele publicații ce reflectă desfășurarea recensămintelor din SUA, unde este tratată problema preciziei datelor colectate. Suprapunând rezultatele recensământului cu datele estimative obținute din evidența curentă a evenimentelor demografice din URSS, se constata o diferență de 0,25% pentru anul 1970, iar aceeași procedură aplicată recensământului organizat în SUA scoate în evidență o diferență de 1% pentru același an de referință (Iu.A.Litvin 1988). Într-un mod tendențios s-a încercat demonstrarea calității datelor obținute în rezultatul recensământului sovietic, în comparație cu cel american. Însă meritul acestor articole constă în prezentarea rezultatelor post recenzare (în prezent Ancheta de control)

desfășurată în SUA în anii 1950-1970. Aceasta este o metodă eficientă de verificare a calității datelor obținute de la populație în timpul recensământului și vizează nu doar coincidența datelor înscrise în chestionar de către recenzor, dar și respectarea întregii metodologii.

Alte publicații s-au axat doar pe cercetarea recensămintelor sovietice, care prezintă interes prin descrierea metodelor de pregătire și desfășurare a recensământului populației pe teritoriul URSS și oferă posibilitatea vizionării evoluției programei de recensământ (G.M.Maximov 1970, A.A.Isupov 1984, 1990). Deși aceste lucrări conțin un bogat material demografic și statistic, totuși necesită o abordare critică, deoarece totul este prezentat într-o lumină propagandistă sovietică, iar ultimele cercetări (Demoscope Weekly 2004, 2013) ne demonstrează falsificarea unor date colectate la recensământ și chiar a unor lucrări din acea perioadă la indicația Partidului Comunist.

Un rol incontestabil în analiza și prezentarea de ansamblu a practicii internaționale de efectuare a recensământului au avut publicațiile apărute sub egida Organizației Națiunilor Unite, care apar începând cu anul 1958 sub formă de “Principii și recomandări” pentru fiecare rundă, înglobând experiența acumulată de statele membre în runda anterioară (United Nations 1980). Aceste recomandări sunt utile pentru toate statele, îndeosebi pentru cele care intenționează să implementeze o nouă metodă de recensare, se pot informa fără a trece prin testări de lungă durată, în care nu se știe cu ce se va termina. Aici sunt descrise aspectele pozitive, dar și provocările prin care au trecut statele ce au pledat pentru trecerea la o metodă alternativă. La fel sunt prezentate metodele și mijloacele de asigurare a calității datelor colectate la recensământ la toate etapele de desfășurare a acestuia, iar cu cât spectrul de metode alternative devine mai vast, cu atât este mai complicat să aplici aceleași reguli ale calității fără o testare complexă a acestora. Recomandările propuse de ONU vin să ajute la organizarea și desfășurarea recensămintelor, în egală măsură contribuind la uniformizarea cerințelor, regulilor de colectare a datelor, ceea ce asigură comparabilitatea acestora la nivel internațional.

La sfârșitul sec.al XX-lea și începutul sec. al XXI-lea, în publicațiile științifice cu privire la recensământul populației sunt tot mai des întâlnite subiecte ce abordează problemele actuale din domeniu cum ar fi: efectuarea recensămintelor pe bază de registre ale populației, utilizarea internetului în recensământ, aplicarea tehnologiei moderne la colectarea datelor din teren și procesarea acestora (G.Bahmetov, A.Isupov, C.Vassenden, A.Lavrinenko, T.Ekjerix, M.Klupt, P.Valente, V.Bojko).

Având în vedere evoluția istorică a teritoriului dintre Prut și Nistru, unde este situată Republica Moldova, referințe cu privire la subiectul cercetat atestăm atât în publicațiile românești, cât și în cele rusești sau sovietice. Primele publicații sunt subscrise de demograful cu renume mondial Vladimir Trebici. Deși scrie despre această lucrare statistică în anii '70 s-a dovedit a fi un bun cunoscător și vizionar nu doar a metodei tradiționale de efectuare a recensământului, dar și a aplicării metodelor

alternative, cum ar fi recensământul populației în bază de registru, sugerând că viitorul va mai aduce și alte inovații tehnologice în acest domeniu.

Alți cercetători români, precum V.Țarcă, V.Ghețău, C.Vert, s-au axat mai mult pe analize descriptive și istorice ale desfășurării recensământului populației, fără a se referi la aspectele metodologice al acestui exercițiu statistic.

În Republica Moldova, publicații științifice despre metodologia efectuării recensământului nu au fost scrise. Au fost făcute doar unele reflecții în lucrări generale cu diverse subiecte demografice și geografice, nu însă și o analiză a metodologiei și programului de recensământ. În ultimele decenii, mass-media a prezentat doar unele opinii ale experților pe marginea recensămintelor din 2004 și 2014.

În culegerile de date privind recensământul din 2004 sunt descrise succint metodele aplicate la colectarea datelor, iar materialele de pe pagina electronică a BNS oferă posibilitatea de informare cu privire la recensămintele desfășurate în 2004 și 2014. Aici sunt plasate chestionarele, instrucțiunile, actele normative și notele informative, instrucțiunile pentru personalul angajat temporar, care permit cercetătorilor să studieze aceste materiale pentru a contribui la îmbunătățirea lor, deși o transparență totală a acestor lucrări la toate etapele ar oferi posibilitate pentru analize mult mai profunde și identificarea unor soluții eficiente.

Cercetările științifice moderne subliniază importanța majoră a acestui exercițiu pentru prelevarea de date de la populație în scopuri științifice, demografice, social-economice și politice. Absența unor lucrări științifice la acest subiect în Republica Moldova este un mare neajuns, deoarece problemele evidente generate de acest exercițiu statistic efectuat în ultimele două decenii incită dezbateri aprinse cu privire la calitatea datelor și cuprinderea populației în recensământ, care ulterior duc la denaturarea unor indicatori demografici, iar strategiile și programele de dezvoltate, cât și discursurile științifice nu mai au suportul factologic bine fundamentat.

1.3. Particularitățile evoluției istorice a efectuării recensămintelor populației

Recensământul populației constituie una din principalele forme de observare în statistica demografică. Scopul principal al acestuia este legat de cunoașterea numărului și structurii populației la un moment dat. Importanța informațiilor furnizate de recensământ pentru conducerea și organizarea statului explică apariția unor forme rudimentare de înregistrare a populației încă din Antichitate.

Istoria recensământului își are originea cu peste șase mii de ani în urmă. Babilonienii sunt considerați pionieri în efectuarea recensământului populației, primul fiind datat cu anul 3800 î.Hr. (S. Missiakoulis 2010:413–418). Ei au fost urmați de alte popoare destul de dezvoltate din epoca antică, cum ar fi: perșii, grecii, romanii și chinezii. De atunci, enumerarea populației a devenit un exercițiu administrativ și este responsabilitatea guvernelor să îl întreprindă.

Recensământul populației, de-a lungul istoriei omenirii, a avut scopuri diferite: militare, economice, politice și mai puțin avea o utilitate științifică în sensul pe care îl cunoaștem noi în prezent. Savanții au ajuns la un consens cu privire la scopul istoric al acestei lucrări pe care îl urmăreau statele din acea perioadă, și anume - cel militar, fiscal și de evaluare a forței de muncă disponibilă pentru edificarea diverselor construcții care prin măreția lor au glorificat conducătorii acelor timpuri și au ajuns până azi sub formă de monumente istorice (T. Frank 1924:329–341, C. Hakim 1980:551–580, E. Cascio 1994:23–40). De asemenea, au ajuns până în prezent și unele izvoare istorice care confirmă vechimea acestui exercițiu, câteva mențiuni, în acest sens, le găsim și în Biblie. În Vechiul Testament se face referire extensivă la efectuarea recensământului. Legea cu privire la recensământ este reflectată în Exodul 30: 11-16 (E. Speiser 1958:17–25). În Cartea Numerelor este analizat recensământul în capitolele 1-4 și 26, unde se menționează că Israelul este numărat de Moise, Aaron și alți lideri pentru a se pregăti pentru plecarea spre Canaan și viața în țară după cucerire (T. Ashley 1993:1). Există, de asemenea, o referință în Biblie cu privire la regele David care a efectuat un recensământ și a regelui Solomon, care a ordonat numărarea tuturor din Israel, iar Noul Testament face referire la recensământ în momentul când Isus Hristos a fost născut în Betleem în timpul când părinții lui au călătorit spre Nazaret ca să fie enumerați (J. Rist 2005:490, W. Brindle 1984:43–50). O amplă cercetare cu privire la menționarea recensământului în Biblie a fost desfășurată de către savantul Speiser, care susținea că această informație în Biblie există de mult timp și a fost ca un puzzle și că totuși obiectivul fundamental al acestor enumerări ale populației era cel militar (E. Speiser 1958:17).

Prezintă interes în materie de apreciere a celor mai vechi recensăminte și cel efectuat de întemeietorul Atenei, Cecrops, în secolul al XVI-lea î.Hr. Acest recensământ este considerat ca având toate proprietățile unui recensământ al populației. Fiecare cetățean al Atenei trebuia să pună câte o piatră într-o movilă care apoi erau numărate. Sunt unele semne de întrebare cu privire la participarea femeilor și copiilor care pentru acea perioadă nu prezentau un interes major pentru suveranii statelor preocupați de puterea militară și capacitatea de funcționare eficientă a sistemului administrativ (S. Missiakoulis 2010:17).

Înregistrări au existat în cadrul Imperiului Roman în timpul împăratului Servius Tullius (578-534 î.Hr.), denumite “census”, apoi s-au mai atestat și enumerări ale populației în perioada a.225-28 î.Hr. Înregistrarea cetățenilor și a bunurilor acestora se efectuau cu o periodicitate de 5 ani, apoi de 10 ani, iar pe timpul lui Dioclețian din 15 în 15 ani (E. Cascio 1994:23–40).

Recensământul roman era axat pe cetățenii de sex masculin, care au fost necesari pentru îndeplinirea îndatoririlor militare. Femeile, copii și sclavii nu erau enumerați (T. Frank 1924:329–341, E. Speiser 1958:17–25). În această privință, se susține că cuvântul cetățean a implicat numai populația masculină. Atunci când citim în sursele istorice despre cetățeni, trebuie să ținem cont de faptul că este un recensământ doar

pentru bărbați, avertizează Missiakoulis (2010:413).

Chinezii, de asemenea, au o istorie foarte bogată cu privire la efectuarea recensământului, care datează din timpul dinastiei Han și până în 1911 (J. Durand 1960:209–256, 1977:262–264). Cu toate că unii observatori, cum ar fi Durand (1977:260), susțin că fiabilitatea datelor este discutabilă, deși ele cuprind o perioadă de câteva sute de ani.

În Europa, cele mai vechi înregistrări de date statistice cuprinzătoare cu privire la populație, de tipul recensământului, au fost efectuate în 1086 de William Cuceritorul. Această enumerare a acoperit Anglia și unele părți din Țara Galilor. Datele colectate la acest recensământ sunt compilate în „Domesday”. William a avut scopul de a colecta date statistice pentru revizuirea fiscală și rezolvarea disputelor asupra bunurilor imobile (J. McDonald and G. Snooks 1985:148).

În Rusia, primul recensământ s-a desfășurat după unele opinii ale savanților ruși, în 1597, fiind considerat de aceștia și unul din cel mai bine organizat recensământ din punct de vedere metodologic din acea perioadă, analogia acestuia fiind doar cel din Belgia din 1846 condus de A. Qetlet (V.M. Medkov 2002:28). Alt tip de numărare a populației Rusiei au mai fost reviziile și recensământul din 1718, ordonat de Petru I, când populația a fost numărată, însă fără numărarea gospodăriilor, pentru stabilirea cuantumului tributului.

Catherin Hakim susține că în 1790 Statele Unite ale Americii a început recensământul decenal regulat, iar Marea Britanie - din 1801. Recensământul modern, așa cum este definit de ONU, a fost efectuat pentru prima dată în 1841 în Marea Britanie și în 1880 în Statele Unite ale Americii (C. Hakim 1980:551–580).

În epoca modernă, teoria și practica recensămintelor populației s-a perfecționat continuu, un rol important în acest sens avându-l Congresele Internaționale ale Statisticienilor. Acestea au fost inițiate de statisticianul și matematicianul belgian Lambert Adolphe Jacques Quetelet (1796-1874) și de statisticianul englez William Farr (1807-1887), iar primul s-a ținut în anul 1853 la Bruxelles. Aceste congrese au pus bazele unei cooperări internaționale în domeniul teoriei și metodologiei recensămintelor și a asigurării comparabilității internaționale a datelor obținute.

Datorită volumului enorm de informații statistice ce trebuiau prelucrate, obținute pe baza unui recensământ, a fost necesară perfecționarea mijloacelor tehnice de calcul. Astfel, au fost inventate mașinile de calcul cu cartele perforate de către statisticianul american Herman Hollerith (1860-1929), fondatorul societății *Tabulating Machine Corporation* în anul 1896, care, ulterior, în anul 1911 s-a transformat în I.B.M.

În pofida eforturilor care s-au făcut pe plan mondial pentru organizarea unei baze unice a recensămintelor, există încă importante diferențe atât în modul de organizare, cât și în privința calității datelor obținute la nivel național.

Spre exemplu, primul recensământ modern al populației în Statele Unite ale Americii a avut loc în anul 1790, în timpul președinției lui Thomas Jefferson. În aceste două secole de dezvoltare a țării s-au efectuat 21 de recensăminte decenale consecutive în anii care se termină cu zero, care oferă o imagine complexă și cuprinzătoare asupra populației de la începutul fiecărei decade. Recensămintele întreprinderilor industriale datează din 1810, iar cele ale locuințelor din anul 1940. Pentru efectuarea recensământului la 1 aprilie 1990, sub coordonarea Biroului de Recensământ (Bureau of the Census) au fost antrenați în exercitarea acestui exercițiu statistic 480000 de oameni, din care 300000 implicați doar temporar la înregistrarea și prelucrarea datelor cu privire la un număr de 250 milioane de persoane și 106 milioane locuințe.

În Anglia, prima Lege a recensământului (*Census Act*) datează din anul 1800 și prevedea ca inspectorii parohiali însărcinați cu ajutorarea săracilor să efectueze numărarea populației din fiecare parohie la data de 10 martie 1801 și să înregistreze:

- numărul caselor locuite și al familiilor din fiecare casă; numărul caselor nelocuite;

- numărul persoanelor, per total și pe sexe, cu excepția navigatorilor și a militarilor;

- numărul persoanelor ocupate în agricultură, comerț, industrie, meserii etc.

Recensământul următor a avut loc în anul 1811 și apoi, în mod periodic, din zece în zece ani, în anii care se termină cu cifra unu, în luna aprilie.

În Franța, primul recensământ modern s-a efectuat în anul 1801 în cele 98 de departamente existente la acea vreme, înregistrându-se o populație de 33111962 locuitori, ceea ce o situa printre cele mai populate țări din Europa. În anul 1822, printr-o Ordonanță a regelui Ludovic al XVIII-lea, s-a stabilit că, începând cu anul 1826, recensămintele să se efectueze din cinci în cinci ani, în fiecare deceniu în anii terminați cu 1 și 6, periodicitate care s-a respectat până la cel de-al Doilea Război Mondial, cu excepția anului 1871, care s-a amânat pentru anul 1872, iar 1916 și în 1941 – din cauza războaielor. După 1945, Franța a efectuat recensăminte în anii 1946, 1954, 1962, 1968, 1975, 1982, 5 martie 1990 și din 2004 a trecut la efectuarea recensământului după o metodă nouă - cercetarea pe bază de eșantion (recensământul rulant).

În România, primul recensământ cu caracteristici moderne a avut loc în Muntenia în anul 1838, următorul – în decembrie 1859 - martie 1860, sub conducerea lui Ion Ionescu de la Brad (1818-1891) în Moldova și a lui Dionisie Pop Marțian (1829-1865) în Muntenia, ale cărui rezultate au fost publicate în prima revistă de statistică din România intitulată *Analele Statistice* și apărută din inițiativa și sub conducerea lui Dionisie Pop Marțian; al treilea – în decembrie 1899, sub coordonarea lui Leonida Colescu (1872-1940), având un program mai complex și fiind bazat pe o metodologie unică; al patrulea – la data de 19 decembrie 1912; al cincilea – în 29 decembrie 1930, care este și cel mai amplu și mai bine pregătit recensământ până la cel de-al Doilea Război Mondial, s-a efectuat sub conducerea statisticianului și demografului Sabin Manuilă (1894-1964), și a cuprins, pe lângă populație, locuințe și întreprinderi

industriale, s-a bucurat de cea mai completă prelucrare cunoscută până atunci în România și este singurul care s-a efectuat în granițele firești ale țării, iar rezultatele s-au publicat în 9 volume; al șaselea a avut loc la 6 aprilie 1941, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, prelucrat provizoriu și au fost publicate numai date sumare, tot provizorii în anul 1941; al șaptelea – în 25 ianuarie 1948, de la care s-au publicat numai rezultate sumare, provizorii în revista *Probleme Economice*, nr. 3, din 1949 sub semnătura lui A. Golopenția și D.C. Georgescu; al optulea – în 21 februarie 1956 (3 volume); al nouălea – la 15 martie 1966 (3 volume de bază); al zecelea – la 5 ianuarie 1977 (2 volume), iar al unsprezecelea – la 7 ianuarie 1992 (3 volume), iar ultimele – al doisprezecelea s-a efectuat în 2002 și al treisprezecelea în 2011.

În perioada 1870-1879 în lume s-au desfășurat 48 de recensăminte, în anii '80 a aceluiași secol – deja 54, în anii 90 – 57, iar în primul deceniul al sec. XX-lea – 74 de recensăminte. Astfel, dacă până în 1870 recensământul a cuprins doar 21% din populația lumii, la începutul sec. XX – deja 64% (A.I. Gozulov 1970).

O extindere mai mare recensămintele populației au avut după cel de-al Doilea Război Mondial, în legătură cu destrămarea sistemului colonial și apariția unor state independente în Asia, Africa și America Latină. Din 1945 până în 1954 s-au desfășurat 151 de recensăminte, în 1955-1964 – 168, în 1965-1974 – 179, în 1975-1984 – 191, în 1985-1994 – 162 (V.A. Borisov 1999, 2001:21).

Au existat însă și state care n-au efectuat nici un recensământ până în a doua jumătate a sec. XX (*Tabelul 1*), însă în ultima rundă din 2010 numărul acestora se diminuează semnificativ.

Tabelul 1. Țările care n-au efectuat recensământul populației în rundele 1990, 2000 și 2010

	Runda 1990 (1985-1994)	Runda 2000 (1995-2004)	Runda 2010 (2005-2014)
1.	Angola	Angola	Republica Central Africană
2.	Republica Democrată Congo	Burundi	Comore
3.	Djibouti	Camerun	Republica Democrată Congo
4.	Eritreea	Ciad	Guineea Ecuatorială
5.	Ghana	Republica Democrată Congo	Eritreea
6.	Guineea	Djibouti	Madagascar
7.	Liberia	Eritreea	Sierra Leone
8.	Mayotte	Etiopia	Somalia
9.	Mozambic	Guineea Bissau	Sahara de Vest
10.	Togo	Liberia	Guatemala
11.	Sahara de Vest	Madagascar	Haiti
12.	Costa Rica	Mayotte	Afganistan
13.	Cuba	Nigeria	Irak
14.	Haiti	Somalia	Iordania
15.	Nicaragua	Sudanul de Sud	Libia
16.	Suriname	Sudan	Pakistan
17.	Afganistan	Togo	Siria

	Runda 1990 (1985-1994)	Runda 2000 (1995-2004)	Runda 2010 (2005-2014)
18.	Bhutan	Sahara de Vest	Uzbekistan
19.	Libia	El Salvador	Yemen
20.	Myanmar	Columbia	Macedonia
21.	Pakistan	Peru	Ucraina
22.	Statul Palestina	Afganistan	
23.	Sri Lanka	Bhutan	
24.		R.P.D. Coreeană	
25.		Libia	
26.		Myanmar	
27.		Uzbekistan	
28.		Bosnia Herțegovina	

Sursa: <https://unstats.un.org/unsd/demographic/sources/census/>

Este de remarcat faptul că în rundele 1990 și 2000 a scăzut numărul recensămintelor populației la nivel mondial. Această micșorare se explică prin mai multe motive: unele state au trecut la efectuarea acestei numărări a populației doar în bază de registre și alte metode alternative; în state ca Afganistan, Nicaragua și Cambodgea recensămintele nu au avut loc din cauza operațiunilor militare desfășurate pe teritoriul acestora; iar al treilea motiv a fost instabilitatea politică și chiar destrămarea Uniunii Sovietice, care a dus la apariția unor noi state independente, care au avut nevoie mai mult de un deceniu pentru a efectua un recensământ după cel din 1989.

În runda 2010 au desfășurat recensământul populației 214 state, iar din diferite motive 21 de state nu l-au efectuat. Astfel, la 1 decembrie 2014, în baza recensămintelor din ultima rundă, populația Terrei a fost estimată la 6 391 500 187, ceea ce constituie 93% a fost numărată, iar 7% nu (UN Statistic Division 2016).

1.4. Istoricul desfășurării recensămintelor populației în spațiul actual al Republicii Moldova

Istoria recensământului pe teritoriul Republicii Moldova este parte integrantă a evoluției istorice a poporului din acest spațiu, deoarece de-a lungul timpului aici s-au perindat mai multe stăpâniri, respectiv și efectuarea acestui exercițiu poate fi analizată repartizându-l în câteva etape (Fig. 1):

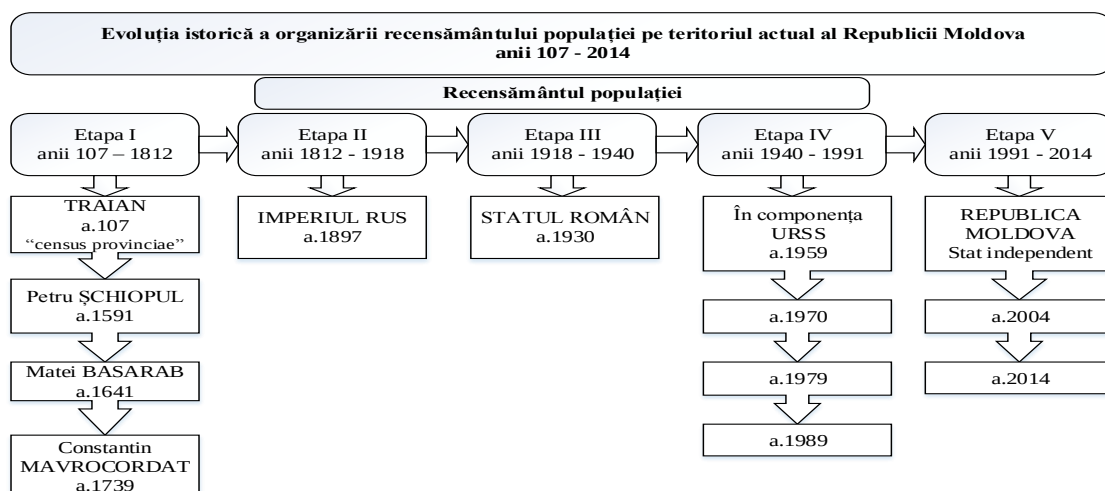

Figura 1. Etapele evoluției istorice a organizării recensământului pe teritoriul actual al Republicii Moldova

Sursa: Elaborat de autor.

1. 107-1812 în componența Imperiului Roman, apoi în perioada medievală în calitate de state române independente.
2. 1812-1918 în componența Imperiului Rus.
3. 1918-1940 în componența României.
4. 1940-1991 – URSS.
5. 1991-2014 – Republica Moldova stat independent.

Cu privire la prima etapă, documentele atestă că și pe teritoriul țării noastre s-au efectuat înregistrări ale populației în scopuri militare sau fiscale din cele mai vechi timpuri. Surse istorice amintesc că împăratul Traian a ordonat, imediat după cucerirea Daciei, efectuarea unei înregistrări generale a noii provincii – “census provinciae”. Sunt consemnate apoi înregistrări ale populației făcute pe timpul lui Petru Șchiopu (1591), Matei Basarab (1641), precum și catagrafiile lui Constantin Mavrocordat de după 1739.

În perioada anilor 1812-1918, sursa principală de referință care conține date statistice cu privire la populația de pe teritoriul Basarabiei din perioada țaristă rămâne recensământul general al populației din Imperiul Rus, realizat în 1897. Evidența populației pe întreg teritoriu Rusiei până la desfășurarea primului recensământ se efectua sporadic, în baza unor revizii cu caracter fiscal, care se efectuau o dată la 15 sau 17 ani, fără respectarea anumitei metodologii sau a unei pregătiri speciale în tehnica operațiunilor statistice, fapt ce făcea ca aceste date să nu fie atât de utile, nefiind comparabile între ele. Situația s-a schimbat odată cu înființarea în 1860 a comitetelor statistice provinciale și regionale, care aveau dreptul de a colecta date statistice despre populație și de a ajuta la organizarea unor numărări în teritoriu. Însă situația totuși rămânea confuză, deoarece erau colectate date, dar care nu erau pertinente la nivel de

țară, deoarece nu exista nici o legătură între recensămintele individuale efectuate în unitățile administrative, cu scopuri și la momente diferite. Inutilitatea acestor date mai era alimentată și de unele evenimente istorice/politice, cum ar fi eliberarea țăranilor iobagi din șerbie, ce a permis strămutarea acestora, fapt ce nu mai permitea identificarea lor după locul de reședință la care au fost înregistrați anterior.

În 1873, în contextul elaborării Cartei Serviciului militar obligatoriu pentru populația adultă, a fost propusă drept soluție pentru evidența completă a tuturor persoanelor care fac obiectul serviciului militar desfășurarea unui recensământ general al populației și într-o anumită zi. În februarie 1874 a fost înființată o Comisie care urma să ia măsurile necesare în pregătirea și desfășurarea unui recensământ, iar în acest scop, reprezentantul Ministerului Afacerilor Interne P.P.Semionov a prezentat Comisiei "proiectul de recensământ", care conținea 25 de articole. Conform acestui document, recensământul trebuia repetat o dată la 10 ani și efectuat în cursul lunilor de iarnă în anii care se termină cu zero, iar instrucțiunile cu privire la metodele de colectare și materialele necesare trebuiau să fie elaborate de Consiliul Statistic și aprobate de Ministerul Afacerilor Interne și al Finanțelor. Acest act mai prevedea aplicarea unei amenzi de 5,30 ruble, prin decizia judecătorului, pentru refuzul de a furniza informațiile solicitate la recensământ, precum și pentru furnizarea incorectă a acestora în cunoștință de cauză. Aceeași sancțiune se aplica și recenzorilor pentru nerespectarea instrucțiunilor.

Până la aprobarea finală a unui document de bază, ce avea să permită desfășurarea unui recensământ, au fost discutate mai multe propuneri, ca, în cele din urmă, la 16 noiembrie 1889, Președintele Consiliului Statistic P.P.Semionov a prezentat o notă ministrului Afacerilor Interne, în care a subliniat că "toate statele lumii au ajuns de mult timp la convingerea deplină că buna guvernare a statului nu se poate face fără informații exacte nu numai despre populația totală pe unități teritorial administrative, dar mai mult decât atât – componența populației în funcție de vârstă, sex, stare civilă, religie, naționalitate, alfabetizare, etc. ..." Astfel, la 11 martie 1895 un proiect de regulament privind primul recensământ național, împreună cu estimările de cost pentru acesta și observațiile unor miniștri, a fost supus spre aprobare Consiliului de Stat, iar la 5 iunie 1895 a fost aprobat de către Majestatea Sa avizul Consiliului de Stat și textul Regulamentului cu privire la primul recensământ general și regulile de răspândire în întreaga țară. În scopul organizării și desfășurării recensământului s-au alocat 9 816 682 ruble.

Managementul general al recensământului a fost încredințat Ministerului de Interne, precum și Comisiei de recensământ formată din persoane de rang înalt sub conducerea ministrului. Pentru recensământ au fost compilate și trimise instrucțiunile comisiilor de recensământ guberniale, județene și orășenești, în instituțiile de stat și publice, inclusiv militare și marine, au fost instituiți șefi ai zonelor de enumerare în județe și orașe, precum și în mediul rural.

Programul de recensământ din 1897 înregistra următoarele caracteristici pentru

fiecare individ: numele, prenumele, patronimicul sau porecla; statutul familial; relația cu capul gospodăriei (capul familiei, rudă, proprietar, înfiat, slugă sau lucrător în gospodărie, persoană care nu aparține familiei acestei gospodării); sexul; vârsta; statutul social (originea, titlul); religia; locul nașterii; locul înregistrării domiciliului; locul reședinței permanente; limba natală; alfabetizarea; ocupația (îndeletnicire, meșteșug, funcție sau post) și dezabilități fizice (orbire, deficiențe în vorbire, deficiențe de auz, dereglări mintale).

Primul recensământ general al populației din Imperiul Rus a fost condus de ministrul Afacerilor Interne P.N.Durnov (1842-1915), care a coordonat și apariția primelor materiale publicate în rezultatul recensământului. Primele date ale recensământului au fost publicate în 1899. Conform acestora, în Basarabia au fost înregistrați 1 935 412 locuitori (1 642 080 – în mediul rural și 293 332 – în mediul urban). Potrivit rezultatelor recensământului, românii se situau pe primul loc (920 919 persoane), constituind 47,5% din totalul populației Basarabiei, fiind urmați de ucrainenii, cu 19,6%, și de evreii, cu 11,7%, iar celelalte etnii dețineau proporții între 0,1 și 8%. Puțin peste jumătate din populația rurală a Basarabiei (53,5%) declarase limba română drept limbă maternă, detașându-se numeric cu mult față de vorbitorii celorlalte limbi (D. Poștarencu 2014).

O altă situație s-a profilat din această perspectivă în mediul urban. Primul loc le-a revenit persoanelor care au învățat de la naștere limba idiș, ele alcătuind 37,1% din totalul populației înregistrate în orașele basarabene. Treapta următoare au ocupat-o vorbitorii de limba rusă, cu 24,4%, apoi cei de limba ucraineană, cu 15,7%. Populația românească autohtonă s-a situat pe treapta a patra, cu 14,1%, după care au urmat celelalte minorități conlocuitoare, cu procente neînsemnate.

Dintre cei 920 919 români incluși în registrele recensământului doar 4,5% locuiau în orașe. Mult mai urbanizați s-au dovedit a fi armenii (62,1% din 2.080 de locuitori), polonezii (52,6% din 11 696 de locuitori), grecii (52,4% din 2737 de locuitori), cota-parte a acestor trei etnii fiind însă mică în cadrul populației urbane. De asemenea, un grad înalt de urbanizare îl aveau evreii (47,8% din 228 168 de locuitori) și rușii (45,9% din 155 774 de locuitori), mai mic ucrainenii (12,1% din 379 698 de locuitori) și bulgarii (11,2% din 103 225 de locuitori).

Analizele efectuate ulterior au demonstrat că rezultatele recensământului din anul 1897 în ceea ce privește componența națională a populației Basarabiei nu au reflectat veridic realitatea. Drept dovadă servesc cifrele privind populația românească, care au fost semnificativ diminuate. După publicarea completă a rezultatelor recensământului în 1905, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse emite, la 31 octombrie 1906, o dispoziție cu privire la predarea limbii române în Seminarul Teologic din Chișinău, luându-se în considerare, precum se menționează în document, „necesitățile populației moldovenești cu pondere în Basarabia (până la 83%)”.

Deși Imperiul Rus era un stat multinațional, statisticile rusești au reflectat

superficial aspectul etnic al populației. Ele conțin doar indici evaluați cu aproximație și rezultatele recensământului general al populației din 1897, care nu sunt obiective în privința structurii etnice.

T.A.Jdanko susține că datele recensământului din 1897 cu privire la structura etnică a populației „doar cu mari rezerve pot fi utilizate”. Într-un studiu despre componența etnică a populației Rusiei de la sfârșitul sec. al XIX-lea se subliniază că în timp ce recensământul din 1897 a stabilit numărul populației cu o exactitate suficientă, aceasta nu se poate spune despre determinarea structurii etnice. În viziunea autorilor acestui studiu (S.I.Bruk, V.M.Kabuzan) nu a fost corectă alegerea limbii materne ca indiciu de identificare a etniei, deoarece „în condițiile evoluției proceselor de asimilare, înstrăinarea de propria naționalitate începe odată cu dezicerea de limba maternă”. Ei au menționat că prezența în programele recensămintelor sovietice a ambilor indici referitori la etnie a făcut posibilă evidențierea raportului lor.

3. În etapa a treia din evoluția recensământului pe teritoriul dintre Prut și Nistru se face referință la perioada istorică în care Basarabia a revenit în componența României de la 1918 până în 1940. Date statistice cu privire la acest teritoriu, pentru perioada dată de timp au fost colectate în cadrul recensământului general al populației din România din anul 1930.

În România înregistrările totale de tipul recensămintelor populației s-au organizat în baza unor prevederi prin diverse acte normative: hotărâri, decrete și acte oficiale emise de organele statului. Au fost permanente îmbunătățite programele de înregistrare pentru efectuarea recensămintelor, asigurând obținerea de date și informații demografice, economice și sociale – datele definitive întregind Fondul național cu noi serii de date statistice solicitate permanent de diferite categorii de utilizatori din țară și de organisme internaționale.

În rezultatul Unirii Principatelor Române din 1918 s-a impus necesitatea efectuării unui recensământ, pentru a aprecia numărul populației noului stat constituit. Acest recensământ s-a desfășurat prin intermediul serviciilor statistice teritoriale ale administrației publice, cât și prin birourile statistice de pe lângă prefecturi și primării. Recensământul populației din anul 1930 a fost considerat unul dintre cele mai moderne recensăminte din perioada respectivă efectuat în lume (Romanian Statistical Review 2010:5), fiind obținute inclusiv date și informații privind apartenența etnică, limba maternă și religie. Investigația statistică s-a efectuat, la un anumit moment de referință, cu personal instruit, funcționari ai statului deplasați în localități, iar datele și informațiile statistice fiind înscrise în formulare pe bază de instrucțiuni elaborate într-o concepție, care să asigure claritate și certitudine.

Recensământul din 1930, ca și cel din 1912, s-a desfășurat fără ideea fiscalității, acest fapt fiind stipulat în art.3 al Legii cu privire la recensământ, aprobată pentru acest exercițiu statistic în martie 1930. Această prevedere denotă faptul că se schimbă scopul exercițiului în corespundere cu cerințele unui recensământ modern, care avea trăsături

caracteristice celor efectuate în majoritatea statelor occidentale, astfel fiind atinsă sincronizarea cu statistica europeană (G. Retegan 1995:19). Ministerul Sănătății, Muncii și Ocrotirii Sociale a fost responsabil de organizarea și desfășurarea acestei lucrări statistice, fiind asistat de o Comisiune de Recensământ compusă din 7 membri sub președinția lui D.Gusti, profesor la Universitatea din București, decanul Facultății de Litere și Președintele Institutului Social Român. Cele mai importante documente elaborate de Comisiune au fost: Proiectul de lege a Recensământului general al populației (din 10 articole); Regulamentul recensământului (din 44 articole); Proiectul de organizare a recensământului; Proiectul de buget; Proiectele formularelor de recensământ; Proiectele instrucțiunilor pentru completarea buletinelor; Instrucțiunile pentru recenzori și controlori.

La efectuarea acestui exercițiu au fost antrenate 284 de persoane din cadrul Direcției de Recensământ, 1 250 controlori de circumscripție de recensământ și 57 279 recenzori. Au fost tipărite 8 501 300 buletine pentru recenzare, exceptând documentația de lucru pentru personalul menționat. Bugetul aprobat prin Lege constituia 103 000 000 lei, sau 6 lei per persoană (Direcția Recensământului General al Populației 1931:23).

În rezultatul recensământului din 1930 s-a stabilit că pe teritoriul Basarabiei locuiau 2865506 persoane, din care în Chișinău erau concentrați 117 016 locuitori. De asemenea, în cadrul recensământului au fost colectate date cu privire la componența etnică, limba maternă și confesiunea religioasă, care denotă o conviețuire pașnică între cele nouă etnii de bază și o toleranță religioasă între cele peste șase religii existente pe teritoriul Basarabiei (Direcția Recensământului General al Populației 1931:39–41).

Populația din teritoriul dintre Prut și Nistru, după recensământul din 1930 efectuat de România, n-a mai participat la nici un exercițiu statistic de amploare ca, de altfel, și majoritatea statelor lumii care, direct sau indirect, au fost implicate în cele două războaie mondiale. Din 1940 Basarabia, în rezultatul Pactului Ribbentrop-Molotov semnat la Moscova la 23 august 1939, a fost alipită Uniunii Sovietice transformându-se în Republica Sovietică Socialistă Moldovenească (Em. Bold et al. 2001). Astfel, următorul recensământ a fost organizat în acest spațiu deja în componența statului sovietic, după decesul lui Iosif Stalin, în 1959. Acesta era primul recensământ, după finalizarea celui de-al Doilea Război Mondial, aprobat prin Decretul Consiliului de Miniștri al URSS nr. 480 la 5 mai 1958 ”Despre recensământul URSS din 1959”, fiind stabilit momentul de referință, ora 12.00 de pe data de 14 spre 15 ianuarie 1959.

Programul acestei enumerări a populației a inclus 15 întrebări, care au devenit deja tradiționale: atitudinea față de capul familiei, vârsta, starea civilă, naționalitatea, limba maternă, nivelul de educație, locul de muncă, apartenența la un anumit grup social. Documentele proiectate au fost pentru un program mult mai vast decât cel din 1939. O parte din lucrările desfășurate au fost modernizate, fiind introdusă prelucrarea datelor colectate din teren, dar și generarea tabelor de ieșire cu ajutorul calculatoarelor. Acest lucru le-a permis să publice rezultate principale într-o perioadă relativ scurtă de timp –

prima parte a apărut în mai puțin de un an după recensământ, a doua – într-un an și jumătate. Materialele de recensământ au fost mediatizate pe larg în presă, iar la finalul prelucrării datelor rezultatele au fost publicate în 16 volume, un volum de generalizare pe Uniunea Sovietică și separat pentru fiecare republică cu includerea rezultatelor regionale.

Efectuarea Recensământului din 1959 era o problemă, dar și o necesitate în contextul evenimentelor ce s-au desfășurat: război, foame, represalii staliniste care au afectat considerabil situația demografică a țării. La mijloc erau și dificultățile economice din perioada postbelică, dar și reticența de a atrage atenția asupra pierderilor umane enorme cauzate de factori externi, dar și interni. Statul sovietic, prin cenzurile sale, încerca să își păstreze titlul de una din cele mai mari puteri militare ale lumii (Demoscope Weekly 2004). Din acest considerent, erau denaturate datele cu privire la structura populației, repartizarea teritorială pe medii etc., sub pretextul ascunderii realului potențial militar al țării, mai precis diminuarea considerabilă a acestuia. Această tradiție de falsificare a datelor statistice își avea originea încă în perioada stalinistă, fiind aplicată și în Recensământul din 1939, dar și în evidența curentă a evenimentelor cu privire la populație din acea vreme.

În conformitate cu organizarea și conținutul datelor colectate, Recensământul din 1959 nu a fost diferit de cel anterior. Datele acestuia au fost utilizate în planificările cincinale și decenale de dezvoltare a Uniunii Sovietice, dar și luate drept bază pentru calculele ulterioare ale populației. Numărul populației URSS a fost de 208827 mii oameni, din care în RSS Moldovenească locuiau 2 885 mii. Bărbații constituiau 1334 mii, iar femeile 1551 mii, populația urbană 22% din totalul înregistrat (Итоги Всесоюзной переписи населения 1959 года.1962:11).

În prezent datele colectate din acea perioadă constituie o adevărată bogăție pentru reconstituirea realității istorice, dar și demografice, fapt ce confirmă utilitatea și valoarea incontestabilă a recensământului, indiferent de metodologia sau programul aplicat în efectuarea acestuia.

Următorul recensământ a avut loc la 15 ianuarie 1970. Din punct de vedere organizatoric și metodologic, acesta a corespuns celor două anterioare (1939 și 1959), însă au fost colectate în mod semnificativ mai multe date. Pentru prima dată în practica recensământului sovietic, în scopul de a economisi timp și bani, informațiile au fost obținute printr-un studiu în bază de chestionar lung aplicat doar la 25% din populație și un chestionar scurt după care era recenzată întreaga populație. Chestionarul de recensământ a constatat din 11 întrebări: relația cu capul familiei, cauza și absența (pentru temporar absenți), locul de reședință și absenți ai acesteia (pentru rezidenții temporari), sexul, vârsta, starea civilă, naționalitatea, limba maternă, precum și alte limbi care în mod liber respondentul le posedă, nivelul de educație, tipul de școală (pentru elevi), sursa de existență. Eșantionul selectat pentru aplicarea cercetării conform programului extins de recensământ conținea 7 caracteristici: locul de muncă, ocupația, natura și

durata muncii, apartenența la un grup de interes public, durata șederii la locul de reședință anterioară, motivul schimbării domiciliului (D. Vantelei 1985:25).

În procesul de pregătire a recensământului s-a dus o amplă muncă de propagandă în masă și au fost folosite toate instrumentele politice în vederea implicării intelectualității și activiștilor politici din întreaga Uniune Sovietică pentru campania de informare și mobilizare a populației. Pentru a desfășura mai ușor munca explicativă în mase au fost elaborate broșuri și postere explicative, care erau repartizate sau afișate în spații publice. De asemenea, a fost tipărit și un model de poster – chestionar format mare, cu o listă ce conținea toate întrebările de la recensământ și instrucțiunile de completare.

Pregătirile pentru recensământ au fost raportate pe larg în presa unională și cea locală, radio și televiziune. În cursul pregătirii recensământului s-au organizat diferite manifestări: conferințe, prezentări, conversații în cluburi și case de cultură, întreprinderi, instituții, școli, colhozuri etc.

În procesarea datelor colectate la recensământul din 1970 s-au utilizat o serie de inovații tehnice. Prelucrarea datelor s-a efectuat într-o perioadă de timp mult mai scurtă datorită calculatoarelor electronice "Minsk-32", care, pe lângă viteza mai mare de prelucrare, a fost posibilă verificarea logică a rezultatelor, care puteau fi generate și imprimate în final sub formă de tabel. Utilizarea calculatoarelor a făcut posibilă, în contrast cu recensământul din 1959, excluderea muncii manuale, care de multe ori necesita verificări suplimentare. Automatizarea etapei de procesare, editare și validare a permis asigurarea calității înalte a datelor și stocarea acestora pe calculator cu imprimarea ulterioară la necesitate și în cantitățile și formatul dorit. În 1970 numărul populației URSS a fost de 241 720 mii oameni, iar populația RSSM constituia 3 569 mii (Итоги Всесоюзной переписи населения 1970 года, 1972:7).

Cel de-al treilea recensământ sovietic a fost organizat în anul 1979 în conformitate cu decizia Consiliului de Miniștri al URSS aprobată prin Rezoluția №353 Cu privire la desfășurarea recensământului Uniunii Sovietice din 1979 din 29 aprilie 1975. Momentul critic a fost stabilit la ora 12.00, în noaptea de 16 spre 17 ianuarie 1979.

Programul acestui recensământ conținea 16 întrebări. Au fost folosite două forme de chestionar: forma 2C, ce conținea 11 întrebări și răspunsurile au fost colectate de la întreaga populație, și Formularul 3B (pentru recensământul selectiv), ce conținea, pe lângă cele 11 întrebări generale și 5 specifice, răspunsurile au fost obținute de la 25 la sută din populația rezidentă. Informația înscrisă la recensământ era cea declarată pe propria răspundere de respondenți, fără a fi verificată în bază de documente ce ar confirma corectitudinea răspunsurilor (A. Isupov și N. Shvatsev 1984:12).

Pentru a asigura caracterul complet și corectitudinea enumerării populației în cadrul Recensământului din 1979, la fel ca și la recensămintele anterioare, s-au efectuat activități de control în baza listelor de control întocmite, au fost verificate dacă cetățenii au primit certificate de participare la recensământ și efectuate vizite de control în teren. Această lucrare diferă în mod semnificativ de organizarea anterioară și prelucrarea

materialelor colectate din teren. Pentru prima dată în practica sovietică a înregistrărilor statistice făcute în timpul recensământului au fost introduse într-un calculator prin intermediul unor dispozitive speciale de citire și înregistrate pe bandă magnetică.

La Recensământul din 1979 au fost luate în considerare două grupe de populație (D. Vantelei 1985:26): prezentă și de jure, iar problema numărului de copii născuți de o femeie a fost abordată pentru prima dată, în scopul studiului aprofundat al dinamicii fertilității și factorilor care afectează reproducerea populației. De asemenea s-au obținut informații privind populația în vârstă aptă de muncă și proporția acestora concentrată în agricultură. La completarea chestionarului capul familiei însuși indica numărul de membri ai familiei rezidenți, iar dacă au existat dificultăți cu definiția capului gospodăriei, acesta trebuia să fie considerat cel care asigură traiul familiei.

Succesul Recensământului din 1979 a depins în mare măsură de înțelegerea scopurilor și obiectivelor recensământului populației și valoarea sa. Lucrarea explicativă în masă a fost desfășurată pe scară largă în întreaga țară. Un aport considerabil în clarificarea sarcinilor de recensământ l-a avut sindicatul și alte organizații publice, precum ministerele și agențiile relevante, care au dat instrucțiuni organizațiilor lor subordonate pentru a ajuta organele statisticii de stat și asigurarea asistenței necesare în pregătirea și desfășurarea recensământului, în special în mobilizarea maselor.

Materialele de informare în masă cu privire la desfășurarea recensământului, ca și în cele anterioare, au fost diversificate începând de la postere, calendare și finalizând cu inscripții cu privire la această lucrare, plasate pe ambalajul diverselor mărfuri de larg consum. De asemenea, nu a lipsit lucrul de propagandă prin intermediul mass-mediei, dar și prin agitatorii politici de la toate nivelele și din toate colțurile țării. În rezultatul Recensământului din 1979 populația URSS constituia 262 436 mii oameni, din care în RSSM locuiau 3 949 mii.

Ultimul recensământ organizat în cadrul Uniunii Sovietice s-a efectuat în 1989 pe data de 12 ianuarie, în baza Rezoluției № 174 a Consiliului de Miniștri din 29 noiembrie 1985. Acest exercițiu statistic s-a desfășurat prin intermediul personalului special instruit și a durat timp de 8 zile. Colectarea de informații a fost efectuată prin vizitarea tuturor locuințelor și înscrierea răspunsurilor cetățenilor în chestionare. Având în vedere că recensământul se bazează pe încredere în datele furnizate de populație, nu au fost solicitate documente care să confirme veridicitatea răspunsurilor.

Programul de Recensământ din 1989 conținea o gamă largă de aspecte ce caracteriza în mod cuprinzător componența sociodemografică a populației țării. Acesta conținea 25 de întrebări în loc de 16, cum a fost la recensământul din 1979, adică au fost adăugate încă 9 întrebări noi. Pentru a economisi timp și bani în colectarea datelor și prelucrarea ulterioară a acestora, a fost aplicată metodologia din recensământul anterior, recenzarea populației în baza a două formulare: unul lung, aplicat fiecărei a patra locuințe și doar persoanelor cu domiciliul permanent, și formularul scurt, după care era interviuată toată populația (V. Boldîrev 1990:5–6).

Pentru un studiu aprofundat al mișcărilor populației a fost extinsă tema migrației: a fost introdusă întrebarea suplimentară cu privire la locul nașterii. La fel, în scopul clarificării nivelului de pregătire tehnico-profesională a lucrătorilor tineri a fost inclusă o întrebare cu privire la formarea profesională. Programul de recensământ a mai prevăzut obținerea de informații despre două surse de existență, în loc de unul, cum a fost la recensământul anterior.

O trăsătură distinctivă a acestui recensământ a fost faptul că, pentru prima dată, împreună cu datele referitoare la populație, au fost colectate informații cu privire la condițiile de locuit. S-au obținut informații cu privire la condițiile de viață ale diferitelor grupuri sociodemografice din toate părțile țării, dezvoltarea cooperativelor de locuințe, cu privire la gradul de disponibilitate a locuințelor pentru oameni și realizarea acestora. Datele colectate în cadrul recensământului din 1989 sunt puse la îndoială, drept argument este invocat numărul femeilor căsătorite, care este mai mare decât numărul bărbaților căsătoriți.

Prezentarea rezultatelor recensământului s-a efectuat în două etape. Mai întâi în luna aprilie 1989 au fost diseminate rezultatele preliminare succinte cu privire la numărul total al populației, repartizarea pe medii și sexe: rural și urban, bărbați și femei. Aceste rezultate au fost publicate și în presă. În același timp, au fost pregătite materiale de recensământ, pentru procesarea automată, astfel încât rezultatele de bază ale recensământului să fie publicate într-un timp cât mai rezonabil, adică în al patrulea trimestru al anului 1990.

Populația URSS în 1989, inclusiv cetățenii străini care locuiau în țară, s-a ridicat la 286,7 milioane oameni, inclusiv 135,3 milioane de bărbați și 151,4 milioane de femei. În Republica Sovietică Socialistă Moldovenească la momentul recensământului populația constituia 4 335 mii oameni (Итоги переписи населения 1989 года, 1992:4).

Odată cu obținerea independenței Republicii Moldova, la 27 august 1991, a apărut necesitatea de a organiza recensămintele în cadrul unui stat suveran și integru, lucru ce nu pare atât de complicat, luând în considerare că suprafața Republicii Moldova este de 33,7 mii km². Însă, realizarea unui recensământ desfășurat pe tot teritoriul Republicii Moldova se face imposibil chiar și până în prezent, motivul fiind prezența autoproclamatului stat separatist din estul republicii (Transnistria). Acest pericol a existat și pentru Găgăuzia, însă după acordarea regiunii statutului de autonomie în cadrul Republicii Moldova recensămintele în această unitate administrativă au avut loc.

Astfel, primul recensământ desfășurat pe teritoriul statului independent a fost realizat în 2004, după 15 ani de la cel precedent, realizat încă în perioada sovietică. La propunerea Biroului National de Statistică și a Guvernului Republicii Moldova de a organiza recensământul pe întreg teritoriul țării, autoritățile separatiste nu au susținut această idee, deși i-au fost oferite metodologia și instrumentarul elaborat de BNS și chiar au fost tipărite și chestionare pentru populația de peste Nistru. Astfel, în perioada 11-18 noiembrie, la o lună după efectuarea recensământului populației în Republica Moldova,

autoritățile transnistrene au desfășurat un recensământ doar în raioanele de est. Conducerea de la Tiraspol a refuzat ca regiunea să participe la recensământul general al Republicii Moldova.

Ultimul recensământ, rezultatele căruia au fost făcute publice abia la 31 martie 2017, a fost realizat în perioada 12-25 mai 2014. Acesta fiind primul la care s-a respectat termenul de 10 ani față de recensământul precedent, conform recomandărilor Națiunilor Unite cu privire la organizarea recensămintelor. Acesta s-a desfășurat în baza unei Legi a recensământului aprobată la 26 aprilie 2012. Ca și în 2004, recenzorilor nu li s-a permis să execute lucrări pe malul stâng al Nistrului, unde, potrivit unor aprecieri estimative nu au fost recenzați aproape 500 mii locuitori. Comparativ cu situația creată în 2004, în 2014 autoritățile separatiste nu au realizat recensământul, din cauza unor dificultăți financiare, astfel, aceste lucrări au fost amânate.

Evoluția istorică a populației din teritoriul actual al Republicii Moldova a evidențiat o problemă majoră, și anume cea etnică, care practic a devenit una sensibilă pentru societate, acest fapt fiind sesizat și în publicațiile științifice, care fac referință la datele colectate la recensămintele efectuate atât în cadrul Imperiului Rus, cât și pe timpul Uniunii Sovietice (*Tabelul 2*).

Tabelul 2. Numărul total al populației și repartitia pe grupe etnice pe teritoriul actual al Republicii Moldova

Anul	Denumirea Unității Administrative	Total locuitori	Moldoveni (Români)	Ruși	Bulgari	Evrei	Germani	Găgăuzi	Ucraineni
1897	Basarabia	1,935,412	47,5%	8,0%	5,3%	11,7%	3,1%	2,9%	19,6%
1930	Basarabia	2,665,506	57,6%	12,3%	5,7%	7,2%	2,8%	3,4%	11,0%
1959	R.S.S.M.	2,884,477	65,4%	10,1%	2,1%	3,3%	0,1%	3,3%	14,6%
1970	R.S.S.M.	3,568,873	64,6%	11,6%	2,1%	2,75%	0,26%	3,5%	14,2%
1979	R.S.S.M.	3,949,756	64%	12,8%	2%	2%	0,3%	3,5%	14,2%
1989	R.S.S.M.	4,335,360	64,5%	13%	2%	1,5%	0,2%	3,5%	13,8%
2004	Republica Moldova	3,383,332	75,8% 2,2%	5,9%	1,9%	-	-	4,4%	8,4%
2014	Republica Moldova	2,998,235	75,1%	4,1%	1,9%	-	-	4,6%	6,6%

Sursa: R.p.-1897-http://www.demoscope.ru/weekly/ssp/census_types.php?ct=6; 1930-Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930. Vol.II.p.48; 1959, 1970, 1979, 1989-http://www.demoscope.ru/weekly/ssp/census_types.php?ct=6; 2004-<http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=295&id=2234>

În urma studierii rezultatelor recensămintelor care au avut loc pe teritoriul actual al Republicii Moldova, s-a observat o creștere semnificativă a numărului populației în perioada anilor 1897-1989, unde această cifră a crescut de la 1,93 mil. până la 4,33 mil. locuitori. După 1989 s-a înregistrat o scădere a numărului de locuitori, astfel, în 2004 constituia 3,38 mil. Odată cu evoluția numerică a populației a suferit modificări și componența etnică, cauza fiind nu doar migrația ce a luat amploare la sfârșitul sec. al XX-lea, dar și modificările teritorial-administrative pe care le-a suferit Republica Moldova pe parcursul perioadei 1812-2014.

Situația incertă a teritoriului din stânga Nistrului continuă să creeze mai multe probleme legate de statutul de jure și de facto al populației ce locuiește în acest teritoriu, dar sunt generate și de inconveniente cu privire la înregistrarea migranților care traversează hotarul controlat de separatiștii nistreni, din care considerent se face imposibilă estimarea cât de cât reală a migrației externe a populației Republicii Moldova, fiind posibilă doar aprecierea din datele oficiale ale Oficiilor de Statistică a țărilor primitoare. Migranții numărați în acest mod sunt doar cei deja legitimați, dar cei care au plecat ilegal și încă nu au actele în regulă nu sunt cunoscuți, în felul acesta rămânând în datele oficiale ale statisticii naționale ca parte a populației stabile a țării, factor care se reflectă negativ la calcularea unor indicatori demografici, cum ar fi nivelul de fertilitate, rata de dependență a populației. La fel sunt apreciate incorect și dimensiunile problemelor demografice: îmbătrânirea populației, scăderea numărului populației de vârstă reproductivă, scăderea numărului populației de vârstă aptă de muncă etc.

Astfel, modificările teritoriale survenite de-a lungul istoriei au afectat negativ și continuă să influențeze în continuare evoluția populației din acest spațiu sub aspect politic, economic, dar și demografic, iar soluționarea acestui deziderat rămâne la discreția organismelor internaționale ONU, OSCE, care din 1992 prin diverse misiuni sunt prezenți în teritoriul autoproclamatei republici nistrene, dar schimbările cu impact pozitiv încă nu se fac simțite.

Recensămintele oglindesc starea unei țări la un moment dat și oferă nu numai informație socială, economică și politică actuală, dar au și o valoare istorică, evident, în măsura în care operațiunile recensământului sunt executate după criterii uniforme, obiective și științifice.

2. Metodologii aplicate la realizarea recensămintelor populației

2.1. Stabilirea și uniformizarea metodologiei recensământului populației în baza recomandărilor internaționale

Efectuarea recensământului este una din cele mai mari și mai complicate lucrări statistice ale unei țări ce necesită rezolvarea unor probleme metodologice și organizatorice majore și implicarea unui număr mare de personal temporar, care va activa în cadrul acestuia. Din acest considerent, desfășurarea unui recensământ este precedată de pregătirea minuțioasă după un plan bine elaborat, având în vedere experiența și lecțiile învățate din operațiunile din deceniile anterioare.

Acest exercițiu statistic de amploare reprezintă o imagine detaliată a populației unei țări și se repetă în mod obișnuit la fiecare zece ani (în Canada și Irlanda la fiecare 5 ani), iar prin respectarea metodologiei ce va asigura comparabilitatea datelor colectate, va fi obținută informația despre evoluția națională pe parcursul acestei perioade.

În majoritatea țărilor, în special a celor cu o istorie îndelungată de colectare a datelor la recensământ, aceste informații constituie suportul principal pentru înțelegerea tendințelor demografice și sociale din țară. În plus, informația colectată conform recomandărilor ONU și a unei metodologii unice este din ce în ce mai comparabilă cu cele disponibile din alte state, arătând nu numai că structura demografică este diferită, dar și strategiile de recensământ sunt diverse. Este important de remarcat faptul că, deși există un proces de îmbunătățire continuă a calității între recensăminte, totuși acest proces poartă amprenta situației culturale, politice dar și a dezvoltării economice a țării respective, astfel fiind înregistrate în diferite state diferite forme de recensământ.

Experiența în efectuarea recensămintelor nu a fost doar un bun acumulat de oficiile de statistică a statelor, acestea s-au preocupat în continuu de îmbunătățirea programelor și metodelor de recensământ, de perfecționarea statisticienilor, economiștilor și demografilor atât la nivel național, cât și internațional. Aceste două subiecte au constituit obiectul discuțiilor aproape la toate Congresele Internaționale ale Statisticienilor desfășurate în perioada 1853-1879 (*Tabelul 3*), unde se pune accentul pe abordarea științifică în organizarea și desfășurarea recensămintelor populației.

La primul Congres de la Bruxelles (1853) s-a decis că un recensământ ar trebui să se bazeze pe "individ și principiile populației prezente", iar date cu privire la populația de jure pot fi colectate la necesitatea statelor. Aceste două categorii ale populației mult timp nu au putut fi clar definite de convențiile internaționale din cauza incoerenței definiției populației de jure în practicile naționale. Din acest considerent, s-a ajuns la un acord – să fie utilizată drept referință populația prezentă. În scopul identificării populației de jure, congresul a decis să fie colectate datele cu privire la genul și durata șederii persoanei în hotarele statului dat (Yu.E.Yanson 1886/7:224–226). În cadrul Congresului din Florența, spectrul de date colectate cu privire la populație a fost extins cu înregistrarea locului și perioada absenței și locul nașterii pentru persoanele nou venite.

Tabelul 3. Congresele Internaționale ale Statisticienilor din sec. al XIX-lea, anul și orașul desfășurării

Nr. d/o	Anul desfășurării lucrărilor	Orașul
1.	1853	Bruxelles
2.	1855	Paris
3.	1857	Viena
4.	1860	Londra
5.	1863	Berlin
6.	1867	Florența
7.	1869	Haga
8.	1872	St. Petersburg
9.	1876	Budapesta

Sursa: В.А.Борисов. Демография, р.34. În 1885 s-a constituit Institutul Internațional de Statistică și la fiecare 3 ani se organizau sesiuni la care erau invitați statisticieni din diferite țări pentru discutarea metodologiei statistice.

Un aport considerabil în stabilirea momentului critic la o zi sau o oră anumită în desfășurarea recensământului populației l-a avut Congresul de la Londra (1860), unde era clar explicată importanța colectării datelor într-o perioadă scurtă de timp. În 1872, la St. Petersburg, categoria populației a mai fost completată cu elementul temporar prezentă și temporar absentă, care urma să fie definite după criteriile alese de fiecare stat individual. Tot la acest Congres s-a precizat că recensămintele trebuie să fie efectuate în anii care se termină cu 0 și nu o dată la 10 ani cum se stabilise anterior. De asemenea, a fost aprobat un proiect de Rezoluție prezentat de raportorul K. Bodengheimer, care conținea următoarele dispoziții:

1. Pentru a evita dubla enumerare și sub enumerare trebuie să fie separate în mod clar trei categorii de populație: prezentă, stabilă și de jure (populația înregistrată în evidențele administrative).

2. Recensământul general al populației ar trebui să fie nominal și să se extindă la populația prezentă.

3. Congresul refuză stabilirea unor norme internaționale privind populația de jure și de facto.

4. Recensământul va fi efectuat cel puțin 1 dată la fiecare 10 ani. Pentru comparabilitatea internațională se recomandă ca recensământul general să fie efectuat de state în același an și lună, atunci când cea mai mare parte a populației este la locul de reședință permanentă.

5. Efectuarea recensământului ar trebui să fie în aceeași zi sau dată și atribuit la o anumită oră.

6. Organizarea și controlul recensământului este pusă la latitudinea fiecărui stat și sunt aranjate în funcție de condițiile locale ale țării. Controalele ar trebui să fie efectuate de persoane de încredere special pregătite în acest sens și întreaga populație ar trebui să participe la recensământ.

7. În calitate de instrumentar de recensământ vor fi utilizate anchete pentru persoane, care vor fi completate cu liste suplimentare în care se vor înscrie date cu privire la gospodărie și relația cu capul gospodăriei, iar în altă situație se vor folosi listele cu adresele locuințelor. Se va acorda prioritate întrebărilor directe.

8. Lista de date necesare sunt incluse în 14 întrebări, iar restul informațiilor fiecare stat le include la necesitate.

Aceste recomandări nu au fost implementate în toate statele, care la sfârșitul sec. al XIX-lea au efectuat cel puțin un recensământ. Pentru acea perioadă era prea complicat să potrivești la specificul național unele cerințe care nu au mai fost înainte în metodologia și programul de recensământ. Cu toate acestea, Congresul de la Petersburg a contribuit la înțelegerea și recunoașterea la nivel internațional a importanței datelor cu privire la populație, nu doar în scopuri administrative, ci și în cele științifice.

Transformarea ulterioară rapidă a societății la începutul sec. al XX-lea, dezvoltarea noilor metode statistice, apariția unor noi sursele de informații au cauzat o abatere de la o serie de dispoziții aprobate de Congresele Internaționale din secolul trecut sau au fost schimbate semnificativ.

O perturbare puternică în evoluția firească a societății umane, dar și a recensământului, au fost cele două războaie mondiale care au provocat pierderi umane incommensurabile ce inevitabil au influențat și încă mai afectează evoluția generațiilor viitoare. Aceste evenimente au dictat noi cerințe în evaluarea numărului populației cu toate caracteristicile sale, ce puteau contribui la o mobilizare totală pentru stabilirea unui curs bine determinat în asigurarea ascensiunii economice și sociale, pentru depășirea crizei umane în care s-a pomenit o bună parte a țărilor lumii.

În acest context, ia ființă o nouă etapă în dezvoltarea principiilor și metodologiei recensământului populației sub egida Diviziei de Statistică a Națiunilor Unite, care în 1949 reia tradiția organizării Congreselor Internaționale ale experților din domeniul statisticii din diferite țări, în scopul elaborării unor norme și criterii internaționale uniforme cu privire la termeni, definiții, etape în desfășurarea recensămintelor. Toate acestea vor fi publicate în culegerea *Principiile recensământului*, însă în această primă ediție nu a fost prezentată o definiție detaliată a recensământului care să înglobeze toate caracteristicile, ce i-ar conferi universalitate și durată în timp.

În 1958 apare o lucrare complexă cu privire la *Principiile și recomandările de desfășurare a recensămintelor populației*, unde este prezentată definiția, care până în 2009 nu a suferit schimbări semnificative. Conform acesteia (United Nations 2006:10), „Recensământul este procesul de colectare, prelucrare, evaluare, analiză și publicare sau distribuire prin alte căi a datelor demografice, economice și sociale ce se referă la o anumită dată sau date, pentru toate persoanele situate într-o țară sau într-o parte bine definită a acesteia”. Pe lângă formularea unei definiții, care în linii mari cuprinde toate elementele ce caracterizează acest exercițiu, au fost stabilite și șase criterii de bază care trebuie făcă prezente într-un recensământ: 1) să fie organizat și condus centralizat; 2)

să cuprindă un spațiu, teritoriu bine definit; 3) să fie respectată universalitatea; 4) să se respecte simultaneitatea; 5) înregistrarea individuală; 6) prelucrarea și publicarea datelor până la cele mai mici teritorii. Principiile enumerate au fost corectate și completate în 1969, primul și al șaselea au fost anulate, al doilea a fost comasat cu al treilea și s-a mai adăugat criteriul periodicității. Modificările operate au fost dictate de evoluția metodologiei de efectuare a recensămintelor, care de la deceniu la deceniu se perfecționează, astfel fiind necesare și operarea unor schimbări în recomandările internaționale. Deși până la ediția din 2009 acestea nu s-au schimbat în fond, fiind aduse doar unele noi îmbunătățiri, actualizări cu explicarea interpretării unor principii în noua realitate ce conține elemente inovative, ca recensământul în bază de registre ale populației sau recensământul rulant efectuat în baza unei cercetări pe un anumit eșantion etc.

2.2. Principiile de bază ale recensământului modern

Recensămintele populației sunt parte integrantă a sistemului statisticii oficiale din fiecare țară. Prin urmare, este recomandat ca ele să înglobeze principiile fundamentale recomandate de experții internaționali din domeniul statisticii care sunt selectate din experiența recensămintelor din runda precedentă. Aceste principii au fost adoptate pentru regiunea CEE de către Comisia Economică pentru Europa în 1992, iar de Comisia Statistică a Organizației Națiunilor Unite – la cea de-a 11-a sa sesiune specială din 15 aprilie 1994.

Principiile de bază ale recensământului conform recomandărilor internaționale sunt (United Nations 2006:104):

a) *Înregistrare individuală*. Informațiile privind fiecare persoană înregistrată se obțin astfel încât caracteristicile acestora să fie înregistrate separat. Acest lucru se aplică și recensământului populației pentru a permite clasificarea încrucișată a diferitelor caracteristici și obținerea datelor după mai multe elemente combinate.

b) *Simultaneitate*. Informațiile obținute despre indivizi în cadrul unui recensământ trebuie să se refere la o perioadă de referință unică și bine definită. În mod ideal, datele despre toți indivizii și toate spațiile de locuit ar trebui culese simultan. Cu toate acestea, dacă datele nu sunt culese simultan, trebuie făcută ajustarea astfel încât cele finale să aibă aceeași perioadă de referință.

c) *Universalitate*. Numărarea (sau analiza comparativă) populației ar trebui să includă fiecare persoană domiciliată pe teritoriul definit al unei țări. Datele furnizate de recensământ trebuie validate printr-o verificare independentă a acoperirii.

d) *Date pe zone mici*. Recensământul ar trebui să ofere date privind numărul și caracteristicile populației referitoare la cele mai mici zone geografice ale țării, precum și la grupuri mici de populație, comparabile cu protejarea confidențialității individuale.

e) *Periodicitate definită*. Recensământul trebuie realizat la intervale regulate de

timp, astfel încât informațiile comparabile să fie disponibile într-o succesiune fixă. Se recomandă ca datele recensământului să fie produse cel puțin o dată la zece ani.

În literatura de specialitate caracteristicile de bază ale recensământului sunt tratate diferit, unii autori efectuează doar o explicare sumară, fără implicare detaliată în palmaresul elementelor componente (T. Riabushkin 1965:165-166), alți autori extind această listă de principii pentru a cuprinde toate aspectele teoretico-practice ale acestui exercițiu statistic de amploare (V. Borisov 2001:25–27).

În acest sens, vom menționa câteva principii care sunt destul de răspândite în practica recensământului. Principiile recensământului populației enumerate mai jos ar trebui să fie luate în considerare în interdependența pe care o au între ele. Din acest considerent, nu sunt aranjate într-o ierarhie, mai degrabă sunt egale între ele, după cum urmează:

Universalitatea reflectă acoperirea populației întregului teritoriu în care se desfășoară recensământul, și anume evidența fiecărui cetățean, fără excepție, dar fără o dublă contabilizare, indiferent de caracteristicile sale umane: sex, vârstă, naționalitate, statut social, prezența dreptului de ședere în locuință sau localitate etc. Acest principiu este diferit de evidențele anterioare ale populației, chiar și de toate celelalte recensăminte moderne, în care, de regulă, în conformitate cu obiectivele exercițiului, erau înregistrate doar anumite categorii de populație.

Aderarea la acest principiu, în ciuda simplității sale aparente, reprezintă una dintre cele mai mari provocări în timpul efectuării recensământului, deoarece organizatorii se străduie să perturbe cât mai puțin posibil cursul normal al vieții oamenilor, mai ales că populația se află în continuă mișcare și nici un cadru legal nu poate s-o lipsească de dreptul la libera deplasare, nici chiar pe perioada recensământului. Din acest considerent, se poate întâmpla ca anumite persoane să nu fie prezente în timpul recensământului la reședința sa permanentă, fiind plecate în altă localitate, unde din anumite motive să nu fie recensate. Astfel, acestea nu vor fi enumerate, sau se poate întâmpla să fie contabilizate de două ori. În cea de-a doua situație, în prezent, odată cu aplicarea tehnologiilor moderne în procesarea datelor, problema poate fi remediată, dar în primul caz aceste persoane, respectiv cu toate caracteristicile lor, nu vor face parte din cifra totală a populației teritoriului recensat.

În plus, există o probabilitate crescută că acest principiu nu se va aplica uniform în unele state, deoarece unele categorii de persoane, cum ar fi copiii nou-născuți, unii bătrâni, persoanele fără adăpost, persoane plecate la muncă, la studii sau în călătorie pe care nu a avut cine să-i declare, nu vor fi recensate. O altă problemă ce afectează respectarea acestui principiu este perceperea recensământului de către populație, ca fiind o metodă de depistare a persoanelor care nu sunt economic active, deși au vârsta și sănătatea corespunzătoare, sau rezerva de a participa la recensământ pentru a nu fi supuși unor taxe, impozite, deși oficiile de statistică desfășoară o amplă campanie de informare pentru a preveni astfel de interpretări, totuși unele stereotipuri continuă să domine în

societățile moderne, poate chiar mai evident în statele post-sovietice.

Problema caracterului complet și acuratețea enumerării populației în cadrul recensământului este o preocupare a tuturor statelor, din acest considerent se lucrează continuu la perfecționarea metodelor de monitorizare și control la toate etapele, iar cele mai eficiente sunt incluse și în Recomandările ONU.

Periodicitatea (sau regularitatea) prevede desfășurarea recensământului la intervale regulate de timp, de obicei după 10 sau 5 ani. Acest principiu se respectă pentru a asigura comparabilitatea datelor recensământului la mai multe caracteristici, dar un interes deosebit se acordă structurii pe vârste și sexe a populației, care, fiind publicate, permit o analiză a acestora la mai multe recensăminte, astfel este posibilă observarea dinamicii populației și schimbările ce survin de-a lungul timpului. Datele despre populație colectate la recensământ cu o anumită regularitate permit ca aceste schimbări să fie sesizate la timp, pentru a contribui la elaborarea unor politici demografice ce pot preveni unele probleme care afectează populația și dezvoltarea sa socioeconomică azi, dar mai ales evoluția acesteia în viitor.

Scopul recensământului este de a colecta date despre populație și caracteristicile sale de bază, pentru a ajuta statul în planificarea de viitor a dezvoltării acesteia. Obiectivele unui recensământ sunt specifice fiecărei țări și diferă în conformitate cu situația locală. Rolul său unic depinde de cererea de statistică existentă într-o țară și de conținutul și structura sistemului statistic existent. Astfel, scopul recensământului nu trebuie să reflecte anumite interese particulare ale statului, nici nu poate avea legătură cu vreo manifestare administrativă sau afecta într-un mod oarecare drepturile sau interesele cetățeanului asupra averii sau proprietății pe care o deține.

Recensământul nu are nici o tangență cu distribuirea sau folosirea spațiului locativ, nici alte aspecte legate de acesta. Informațiile colectate la recensământ sunt utilizate sub formă de date agregate în tabele statistice, fără posibilitatea de identificare a indivizilor. Desigur, efectuarea recensământului populației de-a lungul istoriei satisfacea, mai întâi de toate, necesitatea statului în anumite date, care se conțin în caracteristicile demografice, economice și sociale. Deși unele dintre acestea în prezent sunt accesibile și din alte surse, cum ar fi bazele de date administrative, totuși valoarea celor obținute în cadrul recensământului este incontestabilă. Din aceste considerente crește și necesitatea de extindere a programului de recensare de la un recensământ la altul, care este dictată mai întâi de cerințele crescânde ale statului, dar și de cele ale societății în continuă dezvoltare.

Caracteristicile colectate de la populație trebuie să fie foarte bine selectate, deoarece în cadrul unui recensământ tradițional totdeauna există limitări în resurse – atât umane, cât și financiare, problemă care a fost rezolvată parțial de statele care au trecut la metoda alternativă de efectuare a recensământului, și anume în bază de registre. Cu toate că acestea inițial au fost create în scopuri administrative, cu timpul le-a fost apreciată utilitatea și în cadrul recensământului, adaptându-le la cerințele statisticii naționale.

Program și reguli unice pentru întreg teritoriul cuprins de recensământ. Respectarea acestui principiu este necesar pentru obținerea datelor, rezultatelor comparabile la nivelul întregului stat. În situația nerespectării acestui principiu, spre exemplu formularea unei întrebări din chestionar puțin diferit de alt raion sau regiune, va duce la obținerea unor răspunsuri care nu vor mai fi utile pentru comparație.

Astfel de situații se pot întâmpla în țările cu mai multe etnii, unde chestionarul pentru recensare elaborat în limba de stat necesită a fi tradus în limba etniilor minoritare, pentru respectarea drepturilor acestora de a se exprima în limba maternă. Orice traducere este o muncă foarte scrupuloasă și necesită cunoștințe profunde filologice, sociologice dar și istorice, pentru a reda sensul corect al informației traduse. Pentru siguranță se vor efectua verificări de terminologie în scopul evitării erorilor și interpretarea incoerentă a întrebărilor expuse în chestionar.

În egală măsură este importantă și respectarea continuității programului de recensare din recensămintele anterioare, pentru asigurarea comparabilității între datele colectate, procesate și publicate. Tendințele în procesele demografice pot fi vizualizate și folosite de utilizatori în scopuri administrative sau științifice. Drept exemplu în acest sens ne pot servi prognozele demografice, care, elaborate, pot servi drept bază pentru politicile în domeniul demografiei, dar și la planificarea dezvoltării social economice a țării. Introducerea unor noțiuni noi în cadrul metodologiei sau programului de recensământ, cum ar fi identificarea unor categorii de populație, sau înlocuirea noțiunii de *domiciliu stabil* cu *reședință obișnuită*, în comparație cu recensământul anterior, la fel pot provoca unele neclarități sau face imposibilă confruntarea lor din lipsa de succesivitate a elementelor. Chiar dacă apar astfel de situații, recensământul oricum se dezvoltă ca un organism viu și programul său la fel va include noi subiecte cerute de utilizatori, de societate în general, adică ce a fost actual 10 ani în urmă, în prezent poate fi deja istorie, deoarece omenirea se dezvoltă într-un ritm rapid.

Înregistrarea individuală este principiul care prevede obținerea informației despre fiecare persoană separat, nu însumate pe familie, gospodărie sau locuință recensată. După finalizarea recensământului, datele individuale vor fi depersonificate și agregate conform programului de tabulare prevăzut, transformându-se în date anonime fără a le putea identifica. Cu toate nuanțele ce derivă din acest principiu, există posibilitatea prezentării datelor colectate într-o multitudine de combinații ale caracteristicilor demografice, economice dar și sociale ce facilitează înțelegerea mai profundă a populației și tendințele evoluției acesteia.

Colectarea datelor direct de la populație. Efectuarea recensământului după metoda tradițională are o istorie de peste două sute de ani, începând din 1790 și până în 1970, nu au existat probleme, sau nemulțumiri cu referință la datele colectate sau la metoda de colectare, sau costul în continuă creștere, deoarece nu exista o alternativă a acestei metode ce ar oferi posibilitatea de a obține datele necesare despre populație.

Din 1970 unele țări din Europa de Nord au început să folosească și datele din

registrele populației, înființate în baza listelor de evidență a evenimentelor demografice, care au fost propuse încă în anul 1872 la Congresul Internațional al Statisticienilor din St. Petersburg, și unele state au implementat această recomandare. În sec. al XX-lea aceste liste erau deja destul de informative, o parte necesitau digitizare și uniformizare, moment la care s-a lucrat timp de câteva decenii, ca ulterior să fie constituite acele registre ale populației care sunt complexe și satisfac necesitatea de informație la multe caracteristici ale populației acestor state (Danemarca, Belgia, Finlanda, Olanda, Norvegia).

Acest model nu poate fi atribuit tuturor țărilor lumii, în multe din ele sursele administrative conțin informații care au fost colectate pentru anumite scopuri și nu conțin toate datele de care are nevoie statul sau știința. Aici s-ar mai adăuga și faptul că situația de facto uneori poate să nu coincidă cu cea de jure, din acte. Drept exemplu pot servi uniunile consensuale, în rezultatul cărora apar și copii, însă ele nu sunt înregistrate legal, sau cazul nou-născuților, care la momentul recensământului încă nu sunt înregistrați și nu au acte etc.

O situație similară există în cazul imigranților care au dubla cetățenie. Astfel, ei pot pleca din țară cu actul de identitate al celui alt stat, iar după evidența actelor naționale se află în țară. În acest caz, recensământul ne va prezenta situația reală, obiectivă de care are nevoie statul. Deoarece este inefficient să elaborezi politici, programe pentru o populație fictivă decât pentru una reală, pentru că acestea nu vor avea impactul și rezultatul scontat, fiind consumate resurse și timp, și va fi afectată și stabilitatea statului fără a contribui la prosperarea acestuia.

De asemenea, este importantă și autodeterminarea etnică, care uneori poate să difere cea din acte cu cea declarată de persoană. În felul acesta nu este posibil de a stabili veridic componența etnică a populației sau proporțiile deținute de fiecare etnie într-un stat multinațional.

Datele colectate din prima sursă vor fi precedate de o amplă campanie de informare a populației despre importanța recensământului, scopul acestuia și respectarea confidențialității datelor la toate etapele de desfășurare a recensământului. Pentru asigurarea credibilității se mai indică chiar pe formularul de recenzare prevederile legii cu privire la respectarea acestui drept al respondentului. În acest mod populația va comunica datele despre sine cât mai veridic, având siguranța că acestea vor fi folosite doar în scopuri statistice, fiind depersonalizate.

În vederea aplicării acestui principiu, statele ce efectuează recensământul în baza registrelor populației care conțin o multitudine de date despre populație pot fi generate în tabele statistice în fiecare an, iar pentru informația ce nu se conține în aceste baze de date sunt desfășurate cercetări în bază de eșantion.

Anonimizarea datelor obținute de la populație în timpul recensământului constituie garanția secretului acestei informații. Mesajul cu privire la confidențialitatea datelor, cum s-a menționat, este imprimat pe fiecare chestionar. Spre exemplu, conform

Legii nr.90, „furnizarea de date este obligatorie” (art. 11, al. (2), „confidențialitatea informației se asigură și datele vor fi utilizate doar în scopuri statistice” (art. 12).

Tot personalul implicat în lucrările recensământului semnează un contract prin care se obligă să respecte confidențialitatea informației la care au acces, iar încălcarea prevederilor contractuale duce după sine la răspunderea în fața legii. La fel, Legea nr.412 cu privire la statistica oficială în art. 22, al. (1) stipulează că „informația colectată, procesată și depozitată pentru producerea informației statistice este confidențială”, iar art.23 al. (1) prevede că „informația statistică confidențială se utilizează exclusiv în scopul producerii de informație statistică oficială sau în scopuri științifice...”, al. (2) a acestei legi prevede și interzicerea „de a transmite această informație unor alte persoane fizice sau juridice, cu excepția altor organe ale statisticii oficiale”. Populația mai refuză să răspundă la unele întrebări din chestionare, deoarece se teme să nu fie trasă la răspundere de organele fiscale sau de drept ale statului, în acest scop recenzorii aduc drept argument art. 23 al. (4) care stipulează că „datele statistice individuale nu pot servi drept probă în judecată”, astfel în baza datelor colectate la recensământ nu poate fi intentată nici o acțiune juridică.

Principiul autodeterminării se aplică în cadrul recensământului la etapa lucrului în teren. Implementarea în practică a acestuia la multe state este prevăzut în cadrul legal și ține de recenzorii care vor explica că sunt obligați să înscrie în chestionarul de recensământ doar ce declară respondentul fără a demonstra vreun act pentru confirmare sau verificare. Ca și în cazul respectării confidențialității, se va explica/vorbi la acest subiect în campania de informare. În acest mod, populația va avea mai mare încredere în Oficiul de Statistică și în recensământ.

Principiul momentului unic prevede colectarea datelor despre populație cu referință la un singur moment, care este numit *momentul critic*, de obicei acesta este ora zero a primei zile a recensământului, cu toate că perioada de recenzare poate fi de o săptămână sau chiar două, toate informațiile vor prezenta situația populației la acel moment. Astfel, copiii născuți în timpul recensământului nu vor fi recenzați, iar persoanelor decedate în timpul recensământului le vor fi completate chestionare din declarația rudelor, deoarece la momentul critic acesta era încă în viață.

Concentrarea pe momentul critic permite obținerea unei imagini de ansamblu a populației ca o poză a acesteia la un moment dat. Ar fi mai aproape de realitatea obiectivă aplicarea metodei de colectare a datelor doar într-o singură zi, după modelul Turciei, însă acest deziderat este o misiune greu de realizat, atât din punctul de vedere al mobilizării resurselor financiare și umane, cât și din cauza mobilității sporite a populației pe care nu ar fi posibil să o obligăm de a sta la domiciliu în acea zi. Din aceste considerente majoritatea țărilor lumii aleg acest principiu cu respectarea momentului critic, însă perioada de recenzare de obicei este extinsă.

Gestionarea centralizată a recensământului. Recensământul constituie o operațiune complexă, pe timp de pace fiind unica care mobilizează la cel mai înalt nivel

resursele unui stat, implicând costuri foarte mari în organizarea și desfășurarea sa. Datorită importanței sale extreme, este necesară coordonarea și monitorizarea la nivel de Guvern sau alt organ superior de conducere a țării. În majoritatea statelor, în acest scop se formează o Comisie Națională de Recensământ în componența căreia sunt incluși miniștrii sau viceministri, membri ai Guvernului, reprezentanți ai mediului academic, ai sindicatelor și alți actori interesați în buna desfășurare a recensământului.

Prin urmare, responsabilitatea de bază în efectuarea recensământului în Republica Moldova îi revine Biroului Național de Statistică, care împreună cu subdiviziunile sale centrale și locale se va ocupa de pregătirea metodologiei și programului de recensământ, dar și de angajarea și instruirea unui număr impunător de personal temporar care va activa în timpul acestui exercițiu. O mare provocare este angajarea unui număr impresionant de recenzori, care în unele țări pot ajunge și la cifra de un milion, cum a fost, spre exemplu, la recensământul din Uniunea Sovietică în anul 1989. De aceea, pentru executarea cât mai calitativă a obligațiilor acestora, este prevăzută și o schemă strictă de subordonare, elaborată în baza sectorizării de recensământ, care este alcătuită din circumscripții, secții, apoi sectoare. În așa ordine este mai ușor controlată situația din teren la orice etapă, pentru a putea interveni prompt în caz de apar probleme ce ar putea afecta într-un fel sau altul mersul normal al lucrurilor. Pentru astfel de situații sunt elaborate încă la etapa de pregătire și un set de măsuri ce fac parte din managementul riscurilor și sunt aplicate corespunzător, la necesitate.

În caz de pericol major, se cere intervenția Comisiei pentru Recensământ sau chiar a Guvernului. Astfel de situație ar fi de exemplu modificarea urgentă a Legii cu privire la recensământ, pentru a prelungi perioada de colectare a datelor sau pentru a permite procesarea manuală a datelor, din lipsa de resurse suficiente, care, potrivit cadrului legal, trebuia executată automatizat etc. Cazurile exemplificate nu pot fi soluționate la nivelul Biroului de Statistică, din acest motiv este necesar ca *principiul gestionării centralizate* să fie respectat în organizarea unui recensământ, astfel asigurând desfășurarea în siguranță a acestuia.

Principiile enumerate mai sus constituie caracteristicile de bază ale unui exercițiu statistic, cum ar fi recensământul populației, însă pentru respectarea acestora sunt un număr de factori determinanți care validează activitatea Oficiilor de statistică în vederea desfășurării lucrării în siguranță și conform standardelor internaționale. Cerințele pe care trebuie să le întrunească o instituție care furnizează statistici oficiale sunt:

- 1) Statisticile oficiale oferă un element indispensabil în sistemul informațional al unei societăți democratice, deserving administrația, mediul economic și publicul cu date despre situația economică, demografică și socială. În acest scop, statisticile oficiale care îndeplinesc testul de utilitate practică trebuie compilate și puse la dispoziție în mod imparțial de către agențiile oficiale de statistică pentru a onora dreptul cetățenilor la informații publice.

2) Pentru a păstra încrederea în statisticile oficiale, instituțiile trebuie să decidă, pe baza unor criterii strict profesionale, inclusiv a principiilor științifice și a eticii profesionale, cu privire la metodele și procedurile de culegere, procesare, stocare și prezentarea datelor statistice.

3) Pentru a facilita interpretarea corectă a datelor, agențiile de statistică trebuie să prezinte informații în conformitate cu standardele științifice privind sursele, metodele și procedurile statistice.

4) Agențiile de statistică au dreptul să comenteze asupra interpretării eronate sau a utilizării incorecte a datelor statistice.

5) Se pot obține date în scopuri statistice din toate tipurile de surse, fie ele cercetări statistice sau înregistrări administrative. Agențiile de statistică trebuie să aleagă sursa în funcție de calitate, promptitudine, costuri și povara asupra respondenților.

6) Datele individuale culese de agențiile de statistică pentru compilare statistică, indiferent dacă acestea se referă la persoane fizice sau juridice, trebuie să fie strict confidențiale și folosite exclusiv în scopuri statistice.

7) Legile, regulamentele și măsurile în conformitate cu care funcționează sistemele statistice trebuie făcute publice.

8) Coordonarea între agențiile de statistică din interiorul țărilor este esențială pentru obținerea consecvenței și eficienței în sistemul statistic.

9) Folosirea de către agențiile de statistică din fiecare țară a conceptelor, clasificărilor și metodelor internaționale promovează consecvența și eficiența sistemelor statistice la toate nivelurile oficiale.

10) Cooperarea bilaterală și multilaterală în domeniul statisticii contribuie la îmbunătățirea sistemelor de statistici oficiale în toate țările.

Recensămintele populației reprezintă una dintre activitățile cele mai vizibile în mod public de statistici oficiale naționale și, prin urmare, aderarea la aceste principii și respectarea lor are o importanță deosebită. Oficiile naționale de statistică trebuie să se asigure că recensămintele populației respectă atât în realitate, cât și în percepția utilizatorilor și respondenților aceste principii, astfel încât credibilitatea atât a recensământului, a Biroului Național de Statistică, cât și a întregului sistem statistic să nu fie compromisă.

2.3. Metodele aplicate în efectuarea recensămintelor populației

Atunci când se discută despre metodologia de recensământ se subînțelege totalitatea metodelor, instrumentelor și surselor utilizate în cadrul organizării recensământului populației. Alegerea metodelor aplicate în efectuarea acestui exercițiu statistic nu a fost reglementată de Congresele Internaționale ale Statisticienilor, fiind lăsată la discreția statelor, ținând cont de specificul fiecăruia.

În literatura de specialitate, subiectul metodelor utilizate în desfășurarea recensământului nu a fost atât de des reflectat, excepție fiind lucrarea „Recensămintele populației în țările capitaliste”, în care A.Ia.Boiarski într-un subcapitol separat a precizat ce trebuie să se subînțeleagă sub noțiunea de „metodă de recensământ”. În opinia autorului aceasta ar avea trei sensuri, care pot fi considerate drept criterii ce se află la baza unei sau altei metode de recenzare: 1) sursă de date; 2) completarea chestionarului; 3) transmiterea chestionarului respondentului.

Toate acestea se rezumă la aplicarea a două tehnici de recenzare: metoda interviului, prin intermediul personalului special instruit în acest scop, și metoda autoînregistrării, care de obicei se referă la completarea chestionarului pentru toți membrii familiei de către capul gospodăriei sau fiecare răspunde individual, înscriind datele în formularul pe suport de hârtie sau în varianta electronică a acestuia. Din practica existentă se știe că prima metodă furnizează date mai coerente, datorită pregătirii speciale a recenzorilor, iar cea de-a doua oferă o multitudine de interpretări. Pentru a nu crea confuzii, de multe ori chiar pe chestionarul de recenzare sunt înscrise și unele instrucțiuni pentru completare. În cazul chestionarului electronic situația este mai favorabilă respondentului, deoarece opțiunile de răspuns sunt ușor de accesat și au anexate și explicațiile pentru completare, iar dacă sunt introduse date eronate, sau un câmp a fost omis, programul te atenționează și-ți propune ajutor pentru soluționarea situațiilor apărute. Autorecenzarea prin internet a fost demonstrată ca fiind în prezent o sursă foarte sigură de colectare a datelor.

Analizând cele trei criterii, A.Ia.Boiarski susținea că în literatura din domeniu este tratat mai mult aspectul tehnic al aplicării metodei de recenzare, fiind rezumată doar la completarea chestionarului (A.Ia.Boiarski 1938). Autorul consideră criteriul al treilea ca fiind cel mai important în transmiterea chestionarului în gospodărie pentru autorecenzare. Pe acesta îl preocupa mai mult criteriul al treilea decât primul și al doilea, însă a ținut să explice că în calitate de *sursă de date* sunt respondentul și membrii gospodăriei, familiei sale, dar nu respondentul și documentele administrative, care ulterior se transformă într-o sursă de informații despre populație.

Un alt autor, A.G.Volkov, analizând metodele de recensământ, a evidențiat următoarele criterii de clasificare: (A.G.Volkov 1985:249): 1) contactul dintre recenzor și respondent; 2) sursa de date; 3) metoda, tehnica de colectare a datelor.

În prezent contactul cu sursa de date determină utilizarea unei sau altei metode de recenzare. Acest contact poate fi direct și se manifestă prin aplicarea interviului între recenzor și respondent, iar în cazul contactului indirect, recenzarea se produce prin autoînregistrare sau autocompletare a chestionarului de recensământ. Din a doua jumătate a sec. al XX-lea a început și utilizarea celei de-a treia metode, aplicată prin colectarea datelor despre populație fără prezența contactului cu aceasta, adică prin utilizarea surselor de date administrative (registre).

Primele două metode sunt utilizate de statele care efectuează recensământul tradițional, doar că metoda autorecenzării de la o rundă la alta devine tot mai populară folosind mai multe căi de expediere a chestionarului la gospodărie, iar după completare fiind returnat prin intermediul recenzorului, oficiilor poștale sau internetului.

Extinderea rețelelor de furnizare a internetului în lume contribuie la utilizarea acestuia în calitate de mijloc pentru efectuarea recensământului, iar experiența statelor care l-au folosit deja în desfășurarea acestei lucrări a demonstrat eficiența atât prin reducerea cheltuielilor, cât și prin calitatea datelor furnizate de populație.

Din toate metodele, cea a interviului dintre recenzor și respondent este cea mai costisitoare, dar și cea mai accesibilă. Din acest considerent continuă să fie utilizată de majoritatea statelor, îndeosebi de cele în curs de dezvoltare. Opusul acesteia este metoda alternativă în bază de registre ale populației, care la moment este mai convenabilă din toate punctele de vedere: cost eficientă, calitatea datelor, complexitatea datelor despre populație, periodicitatea (anual), și nu solicită respondenții.

În cazul aplicării metodologiei combinate, aceste metode interacționează între ele, însă au hotarele strict delimitate, iar evoluția lor impune și elaborarea unor noi mecanisme, formule de verificare a calității.

Conform unor opinii, există patru abordări primare pentru realizarea unui recensământ, având la bază metoda de culegere a datelor (United Nations 2006:16):

1) metoda tradițională a înregistrării universale pe baza operațiunilor de teren atribuite unui moment dat, fie prin culegerea completă a tuturor caracteristicilor, fie prin colectarea doar a unora alese printr-un program special și obținute doar de la populația selectată în bază de eşantion (formular lung/formular scurt);

2) înregistrarea tradițională cu actualizări anuale ale caracteristicilor pe bază de eşantion;

3) metoda de utilizare a registrelor de evidență a populației și a altor surse administrative;

4) o combinație a registrelor și cercetării deja existente, sau selectate în bază de eşantion.

În Recomandările Internaționale ale Conferinței Statisticienilor Europeni pentru runda 2010 prima dată sunt delimitate metoda tradițională și metoda alternativă, însă expunerea practicii din această rundă este totuși axată pe trei metode în efectuarea recensământului:

1) tradițională (Marea Britanie, SUA, Canada, Rusia);

2) în bază de metodă alternativă cu utilizarea registrelor populației (Danemarca, Suedia, Belgia, Finlanda, Olanda);

3) recensământul rulant (Franța).

Indiferent care metodă este utilizată la prelevarea datelor despre populație, trebuie să se ia în considerare următoarele chestiuni: nevoile utilizatorilor; calitatea datelor; finalitatea numărătorii; protecția și securitatea datelor; comparabilitatea acestora la nivel

național și internațional; sarcina respondenților; caracterul oportun al rezultatelor; implicații financiare și politice; înțelegere și acceptarea publică.

Această abordare, prin analiza experienței internaționale din ultima rundă, se atestă și la autorii ruși M.A.Klupt și O.N.Nikiforov, care fac diferența între efectuarea recensământului tradițional și cel după metode alternative, care ar putea fi implementate în viitor și în Rusia, deși aceste concluzii s-ar potrivi aproape la toate statele din fosta URSS, chiar și în Republicii Moldova, care, spre deosebire de Federația Rusă, are deja un registru de evidență a populației (Tabelul 4).

Tabelul 4. Numărul statelor după metoda de efectuare a recensămintelor, anii 1970-2014

Metoda de recensământ	Perioade de desfășurare a recensămintelor				
	1970-1979	1980-1989	1990-1999	2000-2009	2010-2014
Tradițională	174	180	180	206	166
Alternativă (registru populației, cercetări selective, metode combinate, recensământul rulant)	4	6	7	11	25
	Finlanda, Suedia, Norvegia, Islanda	Danemarca, Finlanda, Suedia, Norvegia, Islanda, Belgia	Danemarca Finlanda, Suedia, Norvegia, Islanda, Olanda, Belgia	Danemarca, Finlanda, Suedia, Norvegia, Islanda, Olanda, Belgia, Elveția, Slovenia, Lituania, Spania	Danemarca, Finlanda, Suedia, Norvegia, Islanda, Olanda, Belgia, Elveția, Slovenia, Lituania, Spania, Austria, Estonia, Germania, Franța, Israel, Letonia, Polonia, Turcia, Liechtenstein, Italia, Cehia, Monaco, Singapore, Bahrein

Sursa: Demographic Yearbook 1973-1974, 1979-1980, 1988-1990;

[http://unstats.un.org/unsd/demographic/sources/census/censusdates.htm#\(3\);](http://unstats.un.org/unsd/demographic/sources/census/censusdates.htm#(3);)

<http://www1.unece.org/stat/platform/display/censuses/2010+Population+Census+Round>.

Datele prezentate în Tabelul 4 demonstrează întâietatea recensământului tradițional, dar de la un deceniu la altul crește și numărul celor efectuate prin metoda alternativă. Acestea au o răspândire mai mare în Europa, ponderea fiind de 42% din totalul statelor care au efectuat un recensământ în perioada 2010-2014. După cum se vede, numărul acestor state la fiecare zece ani se dublează, pe când în Asia utilizarea metodei alternative pentru aceeași perioadă este atribuită doar la 10% din state (Demographic Yearbook 1973-1974, 1979-1980, 1988-1990).

Modelul tradițional de recensământ poate fi exemplificat prin experiența Marii Britanii. Cu toate că înregistrările nașterilor și deceselor au avut loc în fiecare parohie engleză, nu a existat nici o centralizare a statisticilor, sau a coerenței în modul în care trebuia să fie colectate aceste date. În special nu a fost înregistrată migrația de la locul de naștere (E. Higgs 2003).

În 1798, Thomas Malthus a scris tratatul „Eseu asupra principiului populației”. Conform teoriei lui T.Malthus, populația crește în progresie geometrică, în timp ce mijloacele de subsistență cresc în progresie aritmetică.”. Ca o consecință a acestei relații dintre populație și starea economică, Malthus considera că sărăcia, bolile, epidemiile și războaiele sunt factori pozitivi pentru omenire, dat fiind faptul că asigură echilibrul dintre numărul populației și cantitatea de alimente necesare existenței. După apariția acestei lucrări, în societatea engleză s-a instaurat un interes sporit față de numărul populației și problemele generate de acesta.

Astfel, sub influența celor relatate în lucrarea lui Malthus, Parlamentul britanic a adoptat în anul 1800 Legea recensământului, în vederea obținerii unui număr exact al populației existente la acel moment. Primul recensământ oficial a avut loc pe 10 martie 1801 și a arătat că numărul populației în Marea Britanie era de aproximativ 10 milioane persoane și locuiau în circa 2 milioane de gospodării.

Odată cu crearea Oficiului Registrului General în 1837 (B. Mahon 2009), recensământul din 1841 a fost în general considerat ca fiind primul recensământ cu adevărat modern. În cadrul acestui exercițiu au fost angajați recenzori special pregătiți pentru a efectua numărarea populației. Datele au fost colectate de la toate persoanele prezente în gospodărie în ziua recensământului.

Înainte de acest recensământ, informațiile despre populație erau colectate de către liderii comunităților parohiale, care pur și simplu efectuau numărarea populației înregistrând un număr limitat de caracteristici despre persoane, alta fiind situația cu privire la capul gospodăriei. Formularul utilizat în 1841 încă formează baza colectării datelor recensământului, utilizat și în prezent în Marea Britanie, deși au fost întreprinse unele modificări substanțiale în 1951. Efectuarea recensământului britanic treptat s-a răspândit pe teritoriul întregului imperiu, deși această practică nu a existat până în 1920, anul în care a fost adoptat un act care prevedea desfășurarea recensământului la perioade regulate de timp, deși necesitatea acestuia demult se resimțea (R. Hooker 1894:298–368). Chestionarele de recensământ originale sunt păstrate timp de 100 de ani, iar apoi sunt puse la dispoziția publicului prin intermediul arhivelor naționale. Această practică a fost preluată și de alte țări, cu unele variații ale perioadelor de timp pentru respectarea confidențialității datelor colectate la recensământ.

Astfel, pe parcursul sec. XX în Marea Britanie au fost efectuate recensăminte în fiecare deceniu, excepție fiind anul 1941, când nu a avut loc nici un recensământ din cauza începutului celui de-al Doilea Război Mondial. De asemenea, în deceniul al șaselea s-au desfășurat două recensăminte, primul a avut loc în 1961 și al doilea în 1966. În aprilie 1966 a fost testată o metodă alternativă de recensare, folosind un chestionar scurt și unul în format lung (similar cu exemplul SUA). De-a lungul timpului, o schimbare importantă a fost făcută pentru a număra populația la reședința lor "de jure". Acest lucru este mult mai relevant în alocarea de fonduri, pentru a asigura oamenilor acces la servicii, cum ar fi grădinițe, școli și spitale, dar este mult mai greu de a evalua

numărul exact al persoanelor prezente și plecate pentru perioade lungi de timp. Cu toate acestea, pentru a menține un număr coerent, este nevoie de o definiție foarte clară de "reședință obișnuită", care poate fi deosebit de problematică pentru studenți sau alte grupuri de populație caracterizate prin reședință multiplă sau mobilitate ridicată.

Ultimul recensământ în Marea Britanie a avut loc în martie 2011, în acest scop au fost tipărite aproximativ 30 de milioane de chestionare, care au ajuns în toate gospodăriile incluse în registrul național de adrese. Recensământul este descentralizat în Irlanda de Nord și Scoția, cu operațiuni independente, dar comparabile cu Marea Britanie. O situație specifică este atestată în Țara Galilor, unde a fost respectată aceeași metodologie, doar că instrumentarul și campania de informare au fost pe deplin în limbă galeză, iar la programul de recensământ a fost adăugată o întrebare suplimentară cu privire la comunicarea în limba galeză. Un moment important în recensămintele britanice este efectuarea după fiecare lucrare a unei cercetări selective cu privire la evaluarea calității datelor colectate în cadrul acestui exercițiu.

S-a susținut pe scară largă că durata lungă între recensăminte consecutive are un efect negativ asupra gradului de utilizare a datelor recensământului, mai ales la nivelurile geografice locale, în cazul în care modificările pot fi rapide. Pentru a rezolva această problemă, unele țări utilizează o varietate de metode pe modelul tradițional de recensământ, care combină modelul tradițional cu actualizări anuale. Aici studiile regulate ale gospodăriilor casnice sunt folosite pentru a obține caracteristici detaliate ale populației în mod regulat (ex. în Republica Moldova informația prin intermediul acestei cercetări este colectată lunar). Cu toate acestea, caracteristicile demografice de bază ale populației sunt încă colectate la fiecare zece ani, sau cu scopul dublu de analiză comparativă a estimărilor de recensământ și furnizarea de îmbunătățire a acoperirii. Practica în desfășurarea recensămintelor în Statele Unite ale Americii exemplifică această abordare.

Primul recensământ de tip modern recunoscut la nivel mondial a fost anume cel efectuat în SUA în anul 1790. Acesta a fost aprobat printr-un articol din Constituția SUA în 1787, unde era stipulat că se instituie organizarea la perioade regulate de timp a recensământului populației pentru a măsura populația în diferite părți ale țării. Actul de recensământ este considerat drept bază utilizată pentru a stabili reprezentarea în legislativ, ceea ce face recensământul din SUA unic, adică efectuarea acestuia inițial avea un scop bine definit politic (M. Anderson 1988:9). Începând cu anul 1910, recensămintele se organizau o dată la zece ani de către Biroul de Recensământ din SUA, care are responsabilitatea pentru efectuarea colectării datelor despre populație. Înainte de aceasta, obligația colectării datelor de recensământ a fost încredințată conducătorilor regionali/districtuali numiți mareșali, care activau fiind împuterniciți de Guvernul federal și care raportau direct președintelui despre mersul recensământului și problemele apărute (US Census Bureau).

De la recensământul din anul 1940 până la recensământul din 2000 a fost folosit un chestionar separat „forma lungă” pentru a colecta informații dintr-un eșantion mai

mic de gospodării și caracteristici extinse despre persoane, cum ar fi educația, ocuparea forței de muncă și locuințe, în timp ce în restul gospodăriilor au fost repartizate chestionare „forma scurtă” pentru colectarea datelor demografice de bază. Din anul 1960 Biroul de Recensământ din SUA a expediat chestionare la gospodării folosind mai puțini recenzori în scopul interviuării populației. Introducerea din 2010 a studiului comunității americane, care colectează informații în mod continuu de la 250 000 de adrese în fiecare lună (aproximativ 3 milioane pe an), a condus la întreruperea colectării datelor de la populație în baza chestionarului „forma lungă” (C. Pierce 2008:23–25). Astfel, recensământul are întâietate pentru rolurile constituționale, dar și pentru analiza comparativă, iar date mai detaliate în timp util ajung la dispoziția utilizatorilor, deși uneori sunt supuse unei erori de eșantionare. Spre deosebire de Marea Britanie, datele de recensământ originale sunt păstrate confidențiale timp de 72 de ani și sunt puse la dispoziție pentru cercetare, ulterior, la Arhivele Naționale și bibliotecile din diferite părți ale țării (US Census Bureau 2010).

În scopul satisfacerii cererii tot mai mare de date și cât mai actuale, unele țări au găsit soluția – utilizează un recensământ în rulare. Un exemplu în acest sens este Franța. Acest lucru a fost propus inițial de către L. Kish (1979) ca o alternativă la modelul tradițional, oferind mai multe date de recensământ actuale și în timp util, în plus față de distribuirea costurilor și sarcina realizării unui recensământ uniform pe parcursul ciclului de recensământ. Astfel, un studiu continuu care acoperă întreaga țară se efectuează într-o perioadă de timp relativ scurtă: la nivel municipal timp de un an, iar la nivel districtual timp de 5 ani. În loc de numărarea întregii populații la un singur moment de timp, populația este împărțită și numărată complet începând de la o secțiune, urmată de alta, și așa mai departe până este acoperit teritoriul întregii țări. Datele nu sunt la fel de actuale ca o enumerare tradițională, dar analiza comparativă este încă posibilă cu date detaliate.

Recensământul rulant este exemplificat prin recensămintele franceze din 2004. Recensământul francez de rulare furnizează date detaliate ale populației pe o bază anuală pentru 36 862 unități administrative locale, denumite comune. Acest lucru se realizează printr-un studiu anual special conceput pentru a acoperi aproximativ o șeptime din populație într-un an, cu un ciclu de rulare de cinci ani. Comunele sunt tratate în mod diferit, în funcție de mărimea populației lor, astfel încât comunele rurale mici sunt complet enumerate la fiecare cinci ani, în mod tradițional, dar comune mai mari (majoritatea situate în zonele urbane) sunt enumerate prin studii anuale în bază de eșantion. Schimbarea metodologiei recensământului a fost adoptată în legislația națională a recensământului din anul 2002. Definiția recensământului populației recomandată de ONU nu mai este relevantă și chiar interpretarea ei în cazul francez devine problematică, deoarece nu toată lumea din țară este luată în calcul în același timp, adică universalitatea și simultaneitatea, principii de bază care definesc un recensământ, nu mai sunt respectate. Cu toate acestea, au existat măsuri de proiectare atent puse în aplicare pentru a asigura faptul că lipsește simultaneitatea colectării datelor despre

populație, însă aceasta este completată de frecvența relativ ridicată a datelor de recensământ.

Problemele generate tot mai des de metodologia tradițională a recensământului: reticența populației, costurile ridicate, creșterea cerinței în programe tot mai complexe a recensământului, apărută din cerința tot mai mare a utilizatorilor de date, a dus în cele din urmă la căutarea unor soluții alternative. Una din aceste soluții o constituie sursele de date administrative, care sunt tot mai des utilizate în statisticile oficiale, și, fiind actualizate, conțin o multitudine de informații care pot reduce presiunea asupra populației, respondenților în cadrul unui recensământ. Cele mai multe țări colectează informații demografice detaliate de la populația lor cu privire la nașteri, decese, starea civilă, precum și ocuparea forței de muncă, educație, asigurare medicală, asigurare socială, care pot fi modificate și armonizate în scopurile recensămintelor. Deși nu este un proces de scurtă durată, în țările nordice acesta a demarat încă din anii 1964-1967 (Danemarca, Finlanda, Norvegia și Suedia), iar pregătirea pentru trecerea la efectuarea recensământului doar în bază de registre a durat de la 20 până la 30 de ani. Experiența țărilor nordice arată că nu există o schimbare directă de la recensământul tradițional la unul pe bază completă de registru al populației, ci o trecere treptată cu verificări și completări de-a lungul timpului.

În istoria recensămintelor este menționat că primul registru al populației își are originile în 1749 în Suedia, iar recensămintele timpurii au colectat informații de la populație prin intermediul unor chestionare, după modelul tradițional. Începutul schimbării spre un recensământ pe bază de registru s-a inițiat din anul 1967, când a fost creat un registru central al populației. Acesta a fost un registru administrativ al tuturor evenimentelor demografice (nașteri, decese și căsătorii), unde a fost treptat introdus un număr personal unic de identitate, care a permis ca informațiile individuale să fie legate și actualizate în timp. Astfel, de la recensământul din 1970 a existat o utilizare tot mai mare de informații din registrele administrative în scopul recensământului. Această trecere a fost facilitată prin lege, de organele de conducere ale țării, care au acordat Oficiului de Statistică dreptul de a avea acces la toate sursele de date administrative, până la nivelul celei mai mici unități administrative, iar în baza datelor de identificare să se poată lega cu alte registre în scopuri statistice. Începând cu anul 2011 în Suedia se desfășoară recensământul în întregime pe baza registrelor administrative.

Această metodă alternativă oferă multiple soluții în îmbunătățirea calității datelor despre populație, însă are și unele neajunsuri - registrele administrative nu pot furniza date despre gospodărie: componența, structura etc. La fel nu pot fi obținute informații despre nucleele familiale, având în vedere că cuplurile, care locuiesc în concubinaj nu sunt înregistrați nici într-o bază de date. Informația poate fi colectată doar prin intermediul unei cercetări în bază de eșantion, sau prin aplicarea recensământului tradițional, care se confruntă cu provocarea de a obține date coerente la aceste subiecte. (C. Isaki et al. 2000:155–172, J. Brown 1999:247–267).

O altă soluție în vederea înlocuirii recensământului tradițional este metoda virtuală, combinată cu cercetarea prin sondaj, care vine să completeze datele obținute din diferite registre administrative. Olanda practică această metodă combinată, deoarece a devenit tot mai evident că, indiferent dacă sunt sau nu datele colectate simultan în timpul recensământului pe o gamă largă de subiecte, rapiditatea schimbărilor în caracteristicile populației fac necesară cercetarea statistică anuală prin sondaj. În plus, solicitarea de date detaliate suplimentare privind statisticile demografice, sociale, economice și despre locuințe, care nu sunt potrivite pentru colectarea într-un recensământ pe scară largă, a impus necesitatea unui program continuu de anchete anuale, relativ regulate.

În timp ce completarea numărării regulate cu sondaje frecvente este similară cu modelul SUA, diferența este doar că enumerarea populației se realizează prin registre administrative. Există, de asemenea, similitudini cu modelul suedez, dar o caracteristică definitorie este faptul că modelul olandez utilizează anchete prin sondaj pentru a completa teritoriul, care nu dispune de registre administrative complete.

La fel ca majoritatea țărilor europene, Olanda a avut o lungă istorie de colectare a datelor prin recensăminte. Cu toate acestea, recensământul din 1971 a devenit ultimul recensământ efectuat prin metoda tradițională, deoarece următoarele două planificate în 1981 și 1991 au fost anulate, ca urmare a protestelor populației cu privire la incluziunea statului în viața privată și refuzul acesteia de a participa. În rezultatul situației create, legislația de recensământ a fost schimbată și legea ce prevedea periodicitatea desfășurării recensământului o dată la zece ani a fost abrogată. Însă nu a dispărut necesitatea în date statistice cu privire la populație și, în acest sens, Oficiul de Statistică Olandez a identificat o modalitate alternativă de colectare a informațiilor despre populație prin consolidarea înregistrărilor din surse administrative și statistice. Abordarea utilizează o combinație de registre disponibile și anchete sociale și administrative pentru a crea o bază de date de statistici sociale, pentru a produce informații demografice și socioeconomice coerente și detaliate cu privire la persoane și gospodării. Această soluție identificată permite producerea de date de recensământ cu promptitudine pentru a corespunde cerințelor utilizatorilor care folosesc înregistrările administrative, fiind completate de anchete sociale pentru a furniza date suplimentare actuale și corecte obținute chiar din prima sursă.

În 2003 a fost aprobat cadrul juridic olandez, care a permis combinarea datelor din diferite surse în scopuri statistice, cu asigurarea confidențialității datelor cu caracter personal. Astfel, în 2011, Olanda a folosit această abordare pentru a efectua un *recensământ virtual*, mai degrabă decât să numere întreaga populație, recensământul a fost simulat prin fuzionarea datelor din cercetările statistice existente și a registrelor administrative. Această lucrare a fost realizată printr-o metodă de estimare statistică, menționată ca pondere repetată. Verificarea repetată asigură faptul că înregistrările din microdate, produse prin combinarea informațiilor din registre și anchetă, sunt în

concordanță cu sursele de date anterioare. În acest fel, coerența și acuratețea sunt tratate ca aceeași problemă, și are avantajul de a elimina problema incoerențelor între diferite surse de date. O preocupare evidentă a recensământului virtual este dependența de studii de înaltă calitate. De asemenea, această metodă necesită ajustări pentru a reflecta schimbările în anchetele disponibile și se înregistrează de fiecare dată când se produce un recensământ; acesta nu este cazul de replicare a procesului de repetare anterioară. Pe parcursul întregului proces există un cadru detaliat menit să asigure verificarea sistematică a calității datelor colectate din ambele surse.

Ideea de bază a unui recensământ este acela de a înregistra fiecare membru al populației și să totalizeze aceste înregistrări în statisticile referitoare la populație în scopul guvernării și a planificării private și publice. Deși acest lucru conduce la modelul de recensământ tipic de la începutul sec. al XX-lea. Înregistrarea necesită răspunsuri individuale, în mod obișnuit, cu ajutorul unui chestionar completat de respondent. Astfel, din runda 2010, în rezultatul căutării soluțiilor pentru reducerea sau optimizarea cheltuielilor, dar și rezolvarea problemei cuprinderii întregii populației, în sistemul de colectare a datelor la recensământ a fost introdus internetul (*Tabelul 5*).

Tabelul 5. Proporția populației care a participat la recensământ în runda 2010 prin intermediul internetului

Nr./ord.	Țara	Proporția populației (%)
Toată populația a avut posibilitate de a răspunde online (model tradițional)		
1.	Canada	55
2.	Portugalia	50
3.	Marea Britanie	16
4.	Cehia	27
5.	Ungaria	19
6.	Italia	33
7.	Bulgaria	41
8.	Australia	33
9.	Noua Zeelandă	7
10.	Slovacia	7
Au putut răspunde online doar persoanele selectate în bază de eșantion (metoda tradițională)		
11.	Japonia	8
12.	Coreea	44
Posibilitatea de a răspunde online a fost oferită întregii populații (metoda combinată)		
13.	Estonia	67
14.	Letonia	34
15.	Lituania	32
16.	Liechtenstein	25
Au putut răspunde online doar persoanele selectate în bază de eșantion (metoda combinată)		
17.	Spania	37
18.	Singapore	25
19.	Polonia	12
20.	Germania	5
21.	Elveția	1

Sursa: Elaborat în baza rapoartelor oficiilor de statistică prezentate la ședințele grupei de experți în domeniul efectuării recensămintelor a Comisiei Economice a ONU pentru anii 2010-2012 și a paginilor web a serviciilor de statistică a țărilor prezentate.

Conform datelor prezentate în Tabelul 5, lideri în recensarea prin intermediul internetului au fost: Canada, Portugalia, Coreea și Bulgaria, însă Estonia a atins o cotă de 67%. Participarea activă a populației la recensământ prin această metodă nu a fost determinată de nivelul de dezvoltare economică a țării. Drept exemplu ne servesc, în acest sens, Japonia cu 8% și Germania cu 5% de respondenți, iar state ca Estonia (67%), Portugalia (50%), Bulgaria (41%), cu un PIB pe cap de locuitor mai jos decât al primelor, au înregistrat o rată de participare de zece ori mai mare decât acestea.

Datele au mai scos în evidență că statele care au efectuat acest exercițiu statistic prin intermediul internetului de mai multe ori, au majorat rata de participare a populației și calitatea datelor colectate. Rezultatul pozitiv înregistrat face incontestabilă aplicarea acestei metode, avantajul ei fiind demonstrat și de unele cercetări din Marea Britanie, Canada, Portugalia și Estonia, conform cărora au fost comparate informațiile colectate de la aceiași respondenți de pe formatul de hârtie cu cel electronic, iar cel din urmă și-a demonstrat superioritatea la capitolul calitate. Aceasta însă nu depinde de nivelul de participare a populației la recensarea prin internet.

În ce măsură utilizarea acestei metode a contribuit la reducerea cheltuielilor în cadrul desfășurării recensământului populației este complicat să demonstrezi, deoarece, ca și în cazul recensământului pe bază de registru al populației, se alocă resurse în proporții mari la începutul procesului de implementare a noii metode, ulterior acestea diminuându-se semnificativ. Un calcul relevant la nivel internațional în acest sens încă nu există.

Necesitățile pentru datele de recensământ s-au dezvoltat reflectând parțial interesul și capacitatea diverșilor utilizatori, dincolo de guvern, pentru a face utilizarea datelor recensământului populației necesară pentru dezvoltarea științei și a politicii de bunăstare a populației. Acest lucru a permis stocarea datelor să fie posibilă, în primul rând, în universități, autorități locale și în marile corporații, iar acum pentru persoane fizice și întreprinderi mici (E.Uprichard ș.a. 2008:606–622).

Cu timpul, recensământul a devenit un concept familiar în țările din întreaga lume, acesta fiind eficient nu doar pentru impozitare și guvernare, ci și pentru alte aspecte sociale: sănătate și sărăcie, care nu au putut fi monitorizate fără colectarea unor date din întreaga țară (D. Kertzer și D. Arel 2002). Această evoluție, în mod tacit recunoscută în discuția oficială a recensământului populației, reflectă un interes în structura populației și unitățile sociale. Acest lucru a însemnat că recensământul a trebuit să evolueze în mod constant pentru a furniza datele necesare în ceea ce privește sănătatea, ocuparea forței de muncă, educația, transportul, migrația și alte domenii.

2.4. Programul de recensământ

Una din cele mai importante componente a procesului de efectuare a unui recensământ al populației este elaborarea programului, adică lista întrebărilor incluse în chestionarele de recensământ și alte documente la care este necesar de a obține

răspunsurile populației. De numărul de întrebări și conținutul acestora depinde volumul de lucru în cadrul recensământului, perioada de desfășurare a acestei lucrări și volumul resurselor financiare și umane necesare. Alcătuirea programului se bazează pe necesitatea obținerii datelor complexe cu privire la populație pentru analiza proceselor demografice și sociale ale unei țări.

După cum am menționat anterior, primul recensământ de tip modern s-a desfășurat în Statele Unite ale Americii în 1790, iar programul acestuia conținea doar câteva caracteristici cu privire la populație (A. Gozulov 1970:57):

- 1) stabilirea capului gospodăriei;
- 2) numărul persoanelor libere din gospodărie cu vârstă mai mică de 16 ani;
- 3) numărul persoanelor libere din gospodărie cu vârstă mai mare de 16 ani;
- 4) numărul de femei de culoare albă, care se află în gospodărie;
- 5) numărul de sclavi care locuiesc în gospodărie.

În comparație cu programul de recensământ al SUA, cel aplicat în Franța la 1801 era destul de modest, se colectau doar două caracteristici: sexul și starea civilă. O situație similară se atestă și în programul englez, unde interesul era axat pe populație în calitate de forță de muncă. Din acest considerent, erau colectate doar informații cu privire la sex, despre capul gospodăriei și domeniul de activitate economică a acestuia: agricultură, industrie și comerț.

Date cu privire la vârstă sau anul nașterii nu erau colectate de loc în Franța și Marea Britanie, iar în Statele Unite erau repartizate deodată pe grupe de vârstă. Acest fapt confirmă presupunerea că la acel moment încă nu se realiza importanța cunoașterii structurii populației pe vârste. Situația s-a schimbat pentru Marea Britanie la recensământul din 1841, iar pentru celelalte state după anul 1850.

Dezvoltarea social-economică a statelor și determinau solicitarea anumitor date necesare pentru cunoașterea populației țării, deoarece atât Marea Britanie, cât și SUA cunoșteau deja realizări semnificative în domeniul industriei și aveau cerință față de forța de muncă pentru extinderea acestei ramuri, care era direct legată și cu procesul de urbanizare, respectiv și programele de recensare a acestora conțineau caracteristici corespunzătoare (B.Urlanis 1938:76). În acest sens servește drept exemplu și programul francez, unde nu erau incluse întrebări care să reflecte categorii ale forței de muncă, de altfel, Franța, fiind încă o țară agrară nici nu avea necesitate în aceste date.

În literatura științifică este foarte bine descrisă proprietatea recensămintelor de a și perfecționa programele în baza experienței acumulate de statele care deja au desfășurat un astfel de exercițiu. Acest proces de îmbunătățire a fost înregistrat practic la toate statele care au efectuat recensământul populației după SUA, Marea Britanie și Franța până la sf. sec. al XIX-lea, deoarece caracteristicile solicitate de la populație sunt mult mai complexe și mai relevante, deja se observă și o abordare științifică în selectarea acestora (ex. Belgiei) (Tabelul 6).

Tabelul 6. Structura programelor de recensământ a statelor europene, sec. al XIX-lea

Anul desfășurării recensământului	Denumirea țării	Caracteristicile colectate de la populație
1 ianuarie 1818	Austria	numele, anul nașterii, originea socială, ocupația, religia, motivul pentru care bărbații temporar sunt scutiți de serviciul militar, starea fizică, pentru persoanele absente la momentul recensării se indica motivul.
1846	Prusia	sexul, vârsta, religia, originea socială, ocupația.
15 octombrie 1846	Belgia	numele, sexul, data și anul nașterii, vârsta și data nașterii, locul nașterii, starea civilă, ocupația, locul aflării persoanei temporar absentă: în localitatea de reședință, în altă localitate, în alt stat.
1 decembrie 1871	Germania	numele, sexul, relația cu capul gospodăriei, data și anul nașterii, locul nașterii, starea civilă, religia, ocupația, locul domiciliului populației prezente și relația cu capul gospodăriei a persoanelor absente.

Sursa: Elaborat de autor în baza sursei: А.И. Гозулов. Переписи населения СССР и капиталистических стран. Москва, 1936, с.105-174.

Diversitatea informațiilor colectate de la populație la diferite state cu timpul impunea unificarea programelor de recensare prin identificarea unor caracteristici comune care ar facilita comparabilitatea acestora între state sau chiar la nivel mondial. Soluția pentru rezolvarea acestei probleme a fost propusă în cadrul Congresului Internațional al Statisticienilor desfășurat la Petersburg în 1872. Conform deciziei experților acestui forum, a fost selectată o listă din 15 elemente obligatorii cu privire la populație și alta din 8 caracteristici opționale (Tabelul 7).

Tabelul 7. Lista caracteristicilor din programul de recensământ recomandate de Congresul Internațional al Statisticienilor în 1872

Nr./or.	Caracteristici obligatorii	Caracteristici opționale
1.	Numele și prenumele	Numărul de copii legitimi aflați în viață
2.	Sexul	Ocupația suplimentară
3.	Vârsta	Frecventarea școlii (întrebare pentru copii)
4.	Relația cu capul gospodăriei	Locul aflării persoanelor absente în gospodărie
5.	Starea civilă	Domiciliul obișnuit al persoanelor absente
6.	Ocupația	Maternitatea la fiice (fille-mere)
7.	Religia	Deficiența auzului (surzenia)
8.	Limba maternă	Boală și durata ei
9.	Cunoașterea cititului și scrisului (alfabetizarea)	
10.	Locul nașterii și naționalitatea	
11.	Domiciliul obișnuit și motivul prezenței la locul recensării	
12.	Deficiența văzului (orbirea)	
13.	Deficiența verbală (Surdomuțenia)	
14.	Imbecilitate	
15.	Debilitate mintală	

Sursa: Elaborat de autor în baza: А.И. Газулов. Переписи населения СССР и капиталистических стран. Москва, 1936, с.105-106.

Prima grupă de informații obligatorii pentru colectare trebuia respectată de toate statele membre ale ONU care vor efectua un recensământ al populației, iar cea de-a doua rămânea la discreția statului, având în vedere specificul cultural și național al acestuia, dar și posibilitățile lui financiare, deoarece extinderea programului de recensământ solicita cheltuieli suplimentare.

Aceste recomandări formau un program de bază cu atribute minime, ce aveau mai mult un caracter demografic, dar și cu unele aspecte social-economice. În ce măsură aceste caracteristici au fost incluse în programele de recensare s-a efectuat o analiză complexă, în baza recensămintelor din 1880. Astfel, în cele 13 state europene, din 15 întrebări cu caracter obligatoriu și 8 opționale, au fost aplicate la toate în chestionarele de recensare doar numele, prenumele, sexul, vârsta, starea civilă, ocupația și poziția. Cel mai rar a fost pusă întrebarea despre alfabetizare, doar șapte țări din treisprezece, identică a fost situația și cu întrebările ce vizau domiciliul obișnuit și limba maternă (5 state din 13). Colectarea datelor despre religie, origine socială și deficiențe fizice s-a efectuat doar în patru din cele treisprezece.

Realitatea prezentată servește drept dovadă a imposibilității aplicării unor cerințe unice pentru toate țările, pe toate continentele, deoarece acestea contravin realității evoluției istorice și tradițiilor naționale specifice fiecăruia. Drept dovadă servește recensământul englez din 1881, unde au fost selectate 11 caracteristici, considerate indispensabile acestei țări, iar Franța în 1886 a ales 8 subiecte, Germania – 11 în 1890, Austria – 14 în 1880, iar Statele Unite ale Americii a avut cel mai extins program de recensare cuprinzând 26 de întrebări (A.Gozulov 1936:106-108).

La începutul sec. XX evoluția programului de recensământ este marcată de o relativă stabilitate în selectarea caracteristicilor, care în mediu conțineau de la 10 până la 35 de întrebări. În baza recensământului efectuat în 1930, A.I.Boiarski a rezumat conținutul programelor de recensământ desfășurate în 15 state, inclusiv țări precum Rusia, Turcia, India și Japonia (A.I.Boiarski 1938:60). În comparație cu recensământul din 1880, programul a mai fost completat cu date ce țin de locul nașterii, care s-a regăsit la toate statele analizate, în afară de URSS (în 1937). În rest, date despre sexul, vârsta, starea civilă, ocupația persoanelor s-au colectat în toate cele 15 țări. Frecvența întrebărilor obligatorii pentru această perioadă ar fi următoarea: relația cu capul gospodăriei (12 din 15 țări); alfabetizarea (9 din 15); locul de reședință (5 din 15); naționalitatea (5 din 15). Dintre subiectele opționale au fost incluse cele ce se refereau la caracteristici economice precum: sectorul economiei, ocupația suplimentară și șomajul, acestea s-au regăsit în programele a 11 state din 15.

Cu toate acestea, prezența sau includerea problemei în programul de recensământ, chiar și într-un interval limitat, stabilit la 1930 aproape peste tot, nu a însemnat asigurarea comparabilității internaționale a datelor derivate din acestea, dar și valoarea informativă ce a survenit în rezultatul prelucrării acestora la fel a fost diferită.

Până la mijlocul anilor 1960 aplicarea metodei tradiționale în efectuarea recensământului practic nu a provocat critici, sentimente de nemulțumire față de calitatea și actualitatea datelor, față de costurile foarte mari ale acestora, însă din acest deceniu situația a început să se schimbe.

Prima modificare a fost reducerea drastică a numărului de întrebări din programul de recensământ, mai ales în țările cu o gamă variată de subiecte studiate. Un exemplu în acest sens a servit SUA, care la recensământul din 1970 a redus numărul de întrebări de la 66 la 23 (US Census Bureau 1970), iar Canada, în 1976, în scopul de a economisi bani, la fel a scurtat programul de la recensământul precedent. Astfel, chestionarul lung a fost redus de la 59 la 22 de întrebări, iar cel scurt – de la 14 la 9 (A. Isupov 1997). Micșorarea programelor a continuat ca un proces firesc și în anii '80, când se căuta un echilibru între volumul eșantionului, numărul de subiecte și resurse financiare disponibile. Exemplul Statelor Unite și al Canadei a fost urmat de Norvegia (S. Longva 1998:225), Suedia, apoi de Germania în 1980 și Marea Britanie în 1981 (P. Redfern 1986:418, 1987:17).

Recensământul populației și locuințelor din 1960 în SUA se remarcă prin două caracteristici: combinarea înregistrărilor exhaustive cu o înregistrare prin sondaj, pe baza unui eșantion de 25%, și prelucrarea electronică. În total au fost prevăzute 32 de caracteristici, incluzând caracteristici privind fertilitatea, migrația, dar și caracteristici economice care se referă la locul de muncă, șomaj, salarii etc. S-a introdus și o caracteristică cu privire la mijloacele de transport folosite pentru deplasarea la locul de muncă. Din cele 32 de caracteristici, 6 se înregistrează pentru întreaga populație, iar restul privește eșantionul de 25%. La recensământul din 1970 (H. Shryock 1971:21) programul de observare a fost următorul:

Informații obținute de la toate persoanele: adresa, numele, raportul față de capul gospodăriei; sex; rasă; vârstă; luna și anul nașterii; starea civilă; numele tribului (pentru indienii americani).

Informații obținute pe baza unui eșantion de 20%: dacă domiciliul este în mediul rural; locul nașterii; nivelul de instruire; pentru femei, numărul total al copiilor născuți; ocupația; ore lucrate în săptămâna care a precedat înregistrarea; ultimul an în care a lucrat; ramura, ocupația și clasa, statul sau țara în care a domiciliat cu 5 ani în urmă; activitatea cu 5 ani în urmă; săptămâni lucrate în ultimul an; bolnavii în ultimul an; alte venituri.

Informații obținute pe baza unui eșantion de 15%: țara de naștere a părinților; durata domiciliului la adresa actuală; limba vorbită acasă în copilărie; frecvența școlară; veteran; locul de muncă; mijloace de transport etc.

Informații obținute pe baza unui eșantion de 5%: dacă este descendent spaniol; anul de imigrare; dacă prima căsătorie a fost desfăcută din cauza decesului soției; pregătirea profesională; durata bolii; ramura, ocupația și clasa de salarizare cu 5 ani înainte.

La recensământul din 1968 din Franța s-au utilizat trei formulare: buletinul individual cu următoarele caracteristici: numele și prenumele, sexul, starea civilă, data și locul nașterii, naționalitatea, adresa, domiciliul avut la 1 ianuarie 1962, instruirea și pregătirea profesională, mijlocul de transport folosit de la domiciliu la locul de muncă; fișa locuinței cu o serie de caracteristici și borderoul clădirii (imobilului).

La sfârșitul sec. XX-lea stabilirea caracteristicilor ce urmează să fie înregistrate continuă a fi destul de importantă, aceasta depinzând de o serie de factori care variază pentru fiecare țară: statisticile existente, necesarul de informație pentru diferite scopuri demografice, economice, socioculturale, iar materialele metodologice ale ONU pentru runda 2010 în acest sens specifica următoarele *caracteristici obligatorii* care urmau a fi colectate (United Nations 2006:148–150):

1. *Caracteristici geografice*: locul unde s-a aflat în timpul recensământului, domiciliul obișnuit, locul nașterii, durata domiciliului, localitatea domiciliului anterior, locul de muncă.

2. *Caracteristici demografice ale persoanei și ale gospodăriei*: sexul, vârstă, raportul față de capul gospodăriei, raportul față de capul familiei, starea civilă, vârsta la căsătorie, durata căsătoriei, rangul căsătoriei, numărul de copii născuți vii, copii în viață, cetățenia, știința de carte, școala pe care o urmează, nivelul de instruire, calificarea obținută prin învățământ, grupa etnică sau națională, limba, religia.

3. *Caracteristici economice*: tipul activității, ocupația, ramura, statutul (proprietar, salariat), principala sursă de existență.

Din cadrul caracteristicilor derivate se recomandă următoarele:

1. *Caracteristici geografice*: populația totală, localitatea, populația urbană și rurală.

2. *Caracteristici ale persoanei și ale gospodăriei*: compoziția gospodăriei, compoziția familiei.

3. *Caracteristici economice*: statutul social-economic, persoanele întreținute.

Caracteristicile enumerate mai sus precum și altele, se înregistrează și în recensămintele actuale în mod diferit. De exemplu, în unele țări (SUA) se înregistrează puține caracteristici pentru întreaga populație; altele se înregistrează numai pentru un eșantion.

Aceste liste de caracteristici în ultima rundă a recensămintelor (2010) s-au extins semnificativ, însă statele atunci când își formează programul de recenzie ar trebui să analizeze cu atenție subiectele propuse, ținând cont de resursele necesare, pentru a putea garanta că toate aspectele operațiunilor de culegere și diseminare a rezultatelor vor corespunde celor mai înalte standarde de relevanță, calitate și confidențialitate.

Conținutul programului unui recensământ ar trebui hotărât după cercetarea următoarelor componente: 1) cererea de date la nivel național și local, 2) disponibilitatea datelor din alte surse statistice și 3) restricțiile unui recensământ pentru culegerea de date unde se poate pune doar un număr limitat de întrebări privind subiecte simple, iar

subiectele sensibile sau mai complexe, care necesită module extinse și instruire specializată a recenzorilor, vor fi incluse într-o măsură limitată.

De asemenea, fiecare subiect de recensământ trebuie să îndeplinească o serie de criterii privind cerințele utilizatorilor: a) subiectul se referă la o necesitate a utilizatorului clar definită; b) nu există alte mijloace decât recensământul pentru a culege aceste date; c) informația solicitată este necesară pentru grupe mici de populație sau la nivele geografice detaliate; d) acesta este de importanță națională majoră și relevant la nivel local; e) datele privind subiectul se preconizează că se vor folosi în analize multivariate cu alte subiecte de recensământ; f) conținutul nu diferă drastic de recensămintele anterioare, iar subiectul nou sau modificat poate fi comparat cu recensămintele anterioare.

Cerința utilizatorului pentru date ar trebui echilibrată, însă cu un număr de alți factori la evaluarea subiectului, care poate fi cules din recensământ. Acesta nu trebuie inclus în programul de recensământ dacă este sensibil sau deranjant, sau necesită explicații și instrucțiuni de durată pentru a garanta un răspuns exact. La fel se va proceda și în cazul când acesta impune o sarcină excesivă asupra respondenților, sau se solicită informații pe care oamenii nu și le pot aminti cu exactitate, iar datele furnizate nu vor corespunde realității obiective.

În prezent programul de recensământ este o listă de atribute ale persoanelor fizice, familiilor sau gospodăriilor obținute în rezultatul înregistrării sau autoînregistrării răspunsurilor la întrebările pe care le conține chestionarul de recenzare elaborat conform realității existente, reieșind din necesitățile statului și ale societății în date statistice viabile. La nivel internațional stabilirea unor trăsături bine definite în elaborarea programelor de recensământ până în prezent este dificil de realizat.

3. Recensămintele populației din Republica Moldova: metodologii, probleme, perspective

3.1. Metodologia de organizare și efectuare a RP din anul 2004 și RPL din anul 2014

Primul recensământ pe teritoriul actual al Republicii Moldova s-a efectuat abia după 15 ani de la destrămarea URSS, într-un stat nou, cu alt sistem politic, economic dar și altă gândire socială. Din acest considerent, în procesul de elaborare a metodologiei de organizare a recensământului s-a ținut cont de cadrul legal existent, de recomandările organizațiilor internaționale, de experiența acumulată de statele lumii, de aplicarea noilor tehnologii și, desigur, de specificul și particularitățile Republicii Moldova, asigurând respectarea continuității și comparabilității cu programele recensămintelor anterioare.

Organizarea recensământului populației (în continuare – RP) în statul independent Republica Moldova a avut loc în anul 2004, care s-a desfășurat în condiții total diferite de cele din timpul regimului sovietic, din care considerente a fost amânat de mai multe ori:

- au existat probleme majore legate de finanțarea acestei lucrări;
- asigurarea cu materiale necesare care nu se mai făcea centralizat de la Moscova, și, în noul context, trebuiau efectuate un șir de activități (elaborare, testare, imprimare, distribuire) de către Organele de Statistică ale Republicii Moldova, care, de altfel, ca și Organele de Statistică din alte state post-sovietice, nu aveau o experiență destul de bogată;
- asigurarea cu personal (identificarea, recrutarea, angajarea, instruirea, elaborarea regulilor de recrutare, dar și a materialului instructiv);
- restructurările la nivelul tuturor autorităților publice centrale și locale din țară declanșate după obținerea independenței, care au contribuit la schimbarea viziunii dar și a atitudinii populației față de recensământ.

Aceste probleme au existat și în cadrul recensământului populației și al locuințelor (în continuare – RPL) din 2014, însă cu unele mici diminuări, deoarece exista deja experiența RP din 2004, fiind eliminate unele deficiențe tehnice, dar și de ordin metodologic.

Principiile metodologice aplicate în organizarea și desfășurarea recensămintelor pe teritoriul Republicii Moldova conțin câteva elemente de bază, care au fost fixate și în cadrul legislativ aprobat în scopul asigurării bunei desfășurări a RP din anul 2004, dar și RPL din 2014. Acestea sunt: scopul și obiectivul recensământului; noțiunile principale cu care se operează; unitățile de recensare; sfera de cuprindere; programul de recensământ; perioada de desfășurare; metoda de recensare aplicată; etapele de pregătire și efectuare a recensământului; personalul temporar de recensământ; confidențialitatea și protecția datelor individuale; asigurarea calității exercițiului.

Scopul și obiectivul. În conformitate cu Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.979 din 8 august 2003 „Cu privire la efectuarea în 2004 a recensământului populației din Republica Moldova”, cu Legea nr.90 din 26.04.2012 cu privire la recensământul populației și al locuințelor din Republica Moldova în anul 2014 și a Hotărârii Guvernului nr. 967 din 21.12.2012, scopul recensământului populației și al locuințelor a fost stabilit ca fiind formarea resurselor informaționale privind numărul populației țării, repartizarea ei teritorială corespunzător caracteristicilor demografice, socioeconomice, naționale și lingvistice, nivelului de instruire, precum și fondului de locuințe și condițiilor de trai ale populației.

Recensământul are ca obiectiv obținerea de informații agregate ample și de calitate, necesare pentru fundamentarea politicilor guvernamentale în domeniul demografic și socioeconomic, pentru cercetare în mediul academic și mediul de afaceri.

În scopul asigurării înțelegerii și utilizării unor noțiuni clare ce definesc activitățile principale din cadrul acestui exercițiu statistic, au fost selectate următoarele: *recensământ* – înregistrarea oficială (la intervale regulate de timp) a populației și a locuințelor la nivel național, regional și a fiecărei localități din țară împreună cu un număr selectat de caracteristici demografice și sociale ale populației și ale condițiilor de trai; *chestionar de recensământ* – formular, pe baza căruia, în timpul efectuării recensământului, se obțin date despre populație și despre locuințe; *recenzor* – persoană angajată temporar pentru efectuarea recenzării populației în sectorul repartizat de organul teritorial pentru statistică și pentru înregistrarea în chestionarele de recensământ a datelor obținute; *reședință obișnuită* – loc în care o persoană își petrece în mod normal perioada de odihnă zilnică, indiferent de absențele temporare. De regulă, pentru recensământ „reședința obișnuită” este locul unde persoana a locuit o perioadă neîntreruptă de cel puțin 12 luni până la momentul recensământului, sau are intenția să locuiască acolo o perioadă de cel puțin 12 luni; la recensământul din 2004 a fost folosită noțiunea *domiciliul permanent*, care, de regulă, se consideră acea localitate, casă individuală, apartament, cămin etc. în care persoana recenzată petrece cea mai mare parte din timpul său; *gospodărie casnică* – un grup de două sau mai multe persoane care locuiesc în comun în mod obișnuit, având sau nu legături de rudenie, care își fac menajul împreună, au un buget comun și se supun regulilor generale. Gospodăria casnică poate consta și dintr-o singură persoană care locuiește și se aprovizionează de sine stătător cu toate cele necesare pentru trai; până la recensământul din 2004 nu se colectau date cu privire la această unitate de recensare, doar despre familie.

În cadrul RP din anul 2004 și a RPL din anul 2014 au fost cuprinse următoarele unități de recensare: persoane; gospodării; locuințe tradiționale, clădiri de locuit, spațiile colective de locuit. Datele colectate despre unitățile de recensare la cel de-al doilea recensământ al statului independent au fost mult mai complexe, despre aceasta ne relatează și numărul de întrebări din chestionare, care practic s-a dublat.

O altă componentă importantă a metodologiei este sfera de cuprindere a recensământului. Astfel, au fost recenzate următoarele categorii de persoane:

- persoanele cu reședință obișnuită în Republica Moldova;
- personalul misiunilor diplomatice și al oficiilor consulare ale Republicii Moldova, indiferent de durata aflării în misiunile respective;
- persoanele temporar absente, aflate în altă țară la muncă, la studii etc.;
- persoanele plecate în altă țară la muncă, la studii etc. pe o perioadă de 12 luni și peste;
- persoanele cu ședere temporară în Republica Moldova (pe o perioadă de până la 12 luni), care locuiesc permanent în altă țară.

Cu referință la informațiile colectate despre locuințe au fost înregistrate:

- clădirile de locuit, clădirile cu altă destinație în care se află locuințe, clădirile în construcție ocupate parțial de persoane;
- clădirile spațiilor colective de locuit;
- locuințele din orice tip de clădiri, indiferent de forma de proprietate, de tipul și de statutul ocupării locuințelor, inclusiv locuințele din clădirile în curs de construcție, în care locuiesc persoane;
- alte unități de locuit, situate în construcții gospodărești (izolate de clădirea de locuit), construcții provizorii sau unități mobile.

Recenzarea persoanelor în cadrul RPL din anul 2014 s-a efectuat la reședință obișnuită a acestora, iar în anul 2004 la domiciliul permanent, conform Hotărârii Guvernului ce reglementa acest fapt, iar persoanele care nu dispuneau de o reședință obișnuită (un loc de trai) au fost înregistrate în locul unde se aflau la momentul recensământului (ex. persoane fără adăpost etc.).

Nu au constituit obiectul recenzării și nu au fost intervievați: persoanele cu cetățenie străină din cadrul misiunilor diplomatice și oficiilor consulare ale altor țări, indiferent de durata prezenței; personalul forțelor armate străine, care la momentul de referință al recensământului se aflau pe teritoriul Republicii Moldova; cetățenii Republicii Moldova care oficial și-au retras viza de reședință și nu mai locuiau în țară la momentul recensământului.

O abordare specială a fost aplicată în situații mai specifice, cum ar fi: persoanele temporar absente, plecate în altă localitate a țării sau în altă țară, care au fost recenzate la reședință obișnuită în gospodăria din care fac parte; în cazul persoanelor plecate în altă țară pe o perioadă de peste 12 luni, acestea au fost înregistrate în gospodăria de unde au plecat; iar persoanele care lucrează în afara locului de reședință obișnuită în timpul săptămânii (fie în altă localitate din țară sau peste hotare) și se întorc în locuința familială în week-end au fost recenzați în cadrul gospodăriei din care făceau parte.

La fel a fost necesară aplicarea unui tratament special cu privire la copiii care după divorțul părinților locuiau în mod alternativ în două gospodării, aceștia au fost recenzați în acea gospodărie unde își petreceau cea mai mare parte din timp. În cazul

elevilor din școlile primare, gimnaziale sau liceale, care locuiau în afara gospodăriei lor în timpul anului școlar au fost recenzați la reședința obișnuită a gospodăriei din care făceau parte.

O abordare total diferită a fost aplicată studenților din instituțiile de învățământ superior și colegii, elevilor școlilor profesionale/de meserii, care locuiau în afara domiciliului lor în cursul perioadei de studii, ei au fost recenzați în locuința unde trăiau de obicei în timpul anului, aceasta fiind considerată locul lor de reședință obișnuită, indiferent dacă era vorba despre un cămin sau o reședință privată.

De asemenea, au fost recenzați, prin intermediul Ministerului Afacerilor Externe, și cetățenii Republicii Moldova care activează în cadrul misiunilor diplomatice, oficiilor consulare ale țării noastre de peste hotare și membrii familiilor lor care locuiesc cu ei, indiferent de durata absenței, precum și persoanele delegate în organizațiile internaționale pe termen de până la 12 luni, ca persoane cu reședința obișnuită în localitatea din care au plecat în misiunea respectivă.

Au fost recenzați la locul plasării instituțiilor cu regim restricționat pentru persoane civile: persoanele care își îndeplinesc serviciul militar obligatoriu, membrii forțelor armate (militari în termen) și persoanele condamnate, aflate în instituțiile penitenciare. Militarii, delegați în misiuni speciale peste hotare, precum și persoanele aflate în detenție preventivă au fost recenzați la reședința lor de până la plecare, în cadrul gospodăriei din care făceau parte. La solicitarea adresată de BNS ministerelor cărora le aparțin aceste instituții cu regim special, a fost selectat personal temporar pentru asigurarea înregistrării acestui contingent de populație.

La RPL din anul 2014 ca și la RP din 2004, persoanelor cu cetățenie străină și fără cetățenie, sosiți în Republica Moldova de mai puțin de 12 luni cu intenția de a se stabili cu domiciliul permanent, indiferent de cetățenia deținută sau apatriziei, li s-a completat chestionarul de recensământ la locul unde locuiau la momentul recensământului, în mod obișnuit, iar persoanele cu ședere temporară pe teritoriul Republicii Moldova pe un termen de până la 12 luni (sosiți la muncă, la studii și în alte scopuri, inclusiv personalul organizațiilor internaționale și membrii familiilor lor) și cu domiciliul stabil în altă țară au fost recenzați după un program succint (un chestionar cu un număr minim de întrebări tradus în limbile engleză sau franceză).

Programul de recensământ. În cadrul recensământului au fost colectate date despre persoane și locuințe, care cuprindeau următoarele subiecte:

Date despre persoane

1. *Caracteristici demografice și etno-culturale:* numele, prenumele, patronimicul persoanei, sexul; data nașterii (ziua, luna, anul, ani împliniți); locul nașterii; situația la recensământ (prezent, temporar absent, plecat, anul și motivul absenței/plecării); durata domiciliului stabil în localitatea de recensare (de la naștere sau nu, anul stabilirii); apartenența etnică/naționalitatea (la libera declarație a respondentului); cetățenia (inclusiv dubla cetățenie); posedarea limbilor (maternă, vorbită de obicei, vorbite liber);

religia (la libera declarație a respondentului); starea civilă (legală și de facto); numărul de copii născuți vii și câți din ei sunt în viață.

2. *Caracteristici educaționale*: nivelul de instruire; gradul științific; continuarea studiilor; frecventarea instituției preșcolare.

3. *Caracteristici economice*: statutul activității curente (în ultima săptămână până la recensământ); statutul profesional; ocupația (denumirea funcției, profesiei sau munca efectiv exercitată); locul de muncă; localizarea geografică a locului de muncă; în căutarea unui loc de muncă; sursele de venit disponibile.

4. *Dificultăți în desfășurarea activității de bază (subiect care a fost inclus doar în programul din 2014)*: tip de dificultate; nivel de dificultate.

Date despre locuințe:

1. *Localizarea*: localizarea locuinței.

2. *Date despre clădire*: tipul clădirii; tipul spațiului colectiv de locuit; perioada (anul) construirii clădirii; numărul locuințelor în clădire.

3. *Date despre locuință*: tipul locuinței; statutul locuinței tradiționale; situația ocupării locuinței tradiționale; forma de proprietate a locuinței; suprafața totală a locuinței; numărul camerelor de locuit (fără bucătărie); numărul persoanelor din locuință.

4. *Dotarea locuinței*: bucătărie/chicinetă; sistem de aprovizionare cu apă (curentă, caldă); sistem de canalizare; mod de încălzire a locuinței; combustibil/energie folosit(ă) pentru încălzire și gătit, inclusiv regenerabilă; instalație electrică; WC cu apă; baie/duș.

5. *Date despre gospodărie*: numărul gospodăriei și al persoanelor (inclusiv lista nominală); gradul de rudenie a membrilor gospodăriei casnice; numărul tatălui/mamei, soțului/soției în cadrul gospodăriei; situația membrilor gospodăriei la recensământ; titlul sub care gospodăria casnică ocupă locuința, număr de camere ocupate; disponibilități TIC (TV, computer, conexiune la internet), alte spații de locuit în proprietate.

Despre persoanele cu ședere temporară în Republica Moldova, care locuiesc permanent în altă țară, s-au cules date privind sexul, data nașterii, durata de ședere și scopul aflării în Republica Moldova, țara în care persoana are reședința obișnuită, cetățenia, țara de origine. Datele la RP din anul 2004 și RPL din 2014 au fost înregistrate pe formularele prezentate în *Tabelul 8*.

La Recensământul populației din 2004 chestionarele aplicate conțineau 33 de întrebări, iar la RPL din anul 2014 numărul acestora a ajuns până la 86. De asemenea, a crescut și sarcina recenzorului - la primul recensământ a recenzat 350 persoane în mediul urban și 300 în mediul rural, iar la cel efectuat în 2014, fiind luată drept unitate de recenzare locuința, sarcina acestuia era de a recenză 130 de apartamente/case în mediul urban și 110 case individuale în mediul rural cu persoanele identificate în ele.

Tabelul 8. Formularele de bază ale RP din anul 2004 și RPL din 2014 desfășurate în Republica Moldova

2004			2014		
Formularul de recensare			Formularul de recensare		
Denumire	Subiectul de bază	Numărul de întrebări	Denumire	Subiectul de bază	Numărul de întrebări
Formularul nr. 1G	„Foaie de recensământ pentru gospodărie”	6	Formularul 1CL	Chestionar clădire/locuință	23
Formularul nr. 2P	„Chestionar”	20	Formularul 2P	Chestionar persoană	43
Formularul nr. 3S	„Chestionarul pentru persoana temporar prezentă pe teritoriul Republicii Moldova și cu domiciliul stabil în altă țară”	7	Formularul 3SCL	Chestionar spațiul colectiv de locuit	13
-	-	-	Formularul 4S	Chestionar pentru persoană cu ședere temporară pe durată de până la 12 luni	7

Sursa: Elaborate de autor în baza programului de recensământ din anii 2004 și 2014.

Deși aparent pare că aceste formulare aplicate în cadrul RP și RPL desfășurate în Republica Moldova sunt identice ca și subiecte colectate, totuși există o mare diferență între ele, deoarece cele de la ultimul exercițiu au avut un număr de caracteristici mult mai mare, fiind solicitate informații care n-au fost în programele recensămintelor populației efectuate anterior, însă se regăsesc în Recomandările internaționale cu privire la efectuarea recensămintelor populației ale ONU, ca fiind obligatorii.

Perioada de efectuare. Recensământul populației din 2004 s-a desfășurat în perioada 5-12 octombrie a aceluiași an. Adică, în termen de șapte zile, datele despre populație au fost colectate potrivit situației existente la ora “00:00” din ziua de 5 octombrie 2004, considerat momentul de referință al recensământului.

Recensământul populației și al locuințelor din anul 2014 s-a efectuat primăvara, în perioada 12-25 mai, conform situației existente la ora 00:00 a zilei de 12 mai 2014, considerată și momentul critic al recensământului. Astfel, înscrierea informațiilor despre populație și locuințe în chestionarele de recensământ a durat 14 zile.

Prin stabilirea momentului de referință se urmărește scopul de a reglementa principiul de înregistrare în chestionarele de recensământ a evenimentelor demografice (nașteri, decese), de migrație (schimbul reședinței obișnuite), a existenței fondului de locuințe (dare în exploatare, demolări) etc.

Metoda de înregistrare aplicată la recensământ. În cadrul desfășurării RP din anul 2004 și RPL din 2014 a fost utilizată metoda tradițională, prin interviuarea fiecărei persoane majore sau a capului gospodăriei la domiciliul permanent/reședința obișnuită și înscrierea răspunsurilor în chestionarele de recensământ în baza autodeterminării persoanei și a declarației pe propria răspundere, fără solicitarea unor documente de confirmare.

Intervievarea populației s-a efectuat în limba de stat. În cazul în care persoana interviuată nu cunoștea limba română, aceasta avea dreptul să solicite de la recenzor aplicarea unui chestionar în limba rusă. Chestionarele de recensământ s-au completat de către recenzori, conform declarațiilor respondenților în limba pe care o posedau aceștia. După finalizarea interviului, respondentul confirma prin aplicarea semnăturii corectitudinea datelor înregistrate în chestionar.

În scopul asigurării cuprinderii tuturor persoanelor la RPL în anul 2014, în municipii și orașe mari au fost organizate secții staționare de recensământ, unde orice persoană majoră, care nu accepta recenzarea în gospodăria sa sau nu era în orele de zi acasă, etc., putea solicita să furnizeze informații despre sine, despre membrii gospodăriei și locuința sa, deplasându-se la sediul secției staționare.

Dacă obținerea informației despre clădire, locuință sau persoană era imposibilă prin interviu, conform Legii nr. 90/2012, s-a apelat la consultarea datelor din sursele administrative accesibile (registrele de evidență a gospodăriilor, datele administratorilor blocurilor locative etc.).

Organizarea și efectuarea recensământului. Biroul Național de Statistică a fost stabilit prin Legea nr.90/2012 organul central de specialitate, responsabil de asigurarea metodologică, organizarea și efectuare a RPL, prelucrarea datelor obținute, generalizarea și diseminarea rezultatelor. Întregul proces de organizare și efectuare a recensământului a fost coordonat și monitorizat de către Comisia Națională pentru Recensământul Populației și al Locuințelor, care a activat în baza Regulamentului aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.967/2012. Actul normativ prenotat a prevăzut și componența nominală a comisiei.

Organele centrale de specialitate, alte autorități ale administrației publice centrale și locale, în corespundere cu competențele și atribuțiile ce le revin, au conlucrat cu Biroul Național de Statistică, pentru asigurarea bunei organizări a lucrărilor de pregătire și efectuare a RPL, asigurând în acest scop, în măsura posibilității accesul, în mod gratuit, la datele administrative deținute.

Asigurarea bunei desfășurări a lucrărilor de pregătire și efectuare a Recensământului populației și al locuințelor la nivel teritorial (municipiu, raion, U.T.A. Găgăuzia) a fost efectuată de organele teritoriale pentru statistică ale BNS, acțiunile cărora au fost coordonate și monitorizate de Comisiile Teritoriale de Recensământ.

În corespundere cu prevederile art.6 alin.(3) al Legii nr.90/2012 autoritățile administrației publice locale au contribuit la realizarea lucrărilor de pregătire și de asigurare a cuprinderii în recensământ a populației și locuințelor din localitățile administrate. Activitățile executate de acestea au ținut de precizarea listelor și hotarelor localităților; au asigurat punerea în ordine a denumirilor străzilor și numerotarea clădirilor, instalând plăcuțele lipsă pe fiecare clădire din localitățile urbane și rurale, conform planului de adrese; au efectuat actualizarea informației din registrele de evidență a gospodăriilor casnice, iar la necesitate, au oferit date și informații din sursele

administrative deținute. După elaborarea listelor clădirilor și locuințelor, reprezentanții APL în comun cu oficiile cadastrale teritoriale, filialele ÎS „Cadastru” au asigurat sectorizarea de recensământ a fiecărei localități administrate, în conformitate cu cerințele înaintate de Biroului Național de Statistică; au identificat conform solicitării BNS și au pus la dispoziție încăperi de serviciu pentru personalul temporar implicat în recensământ, asigurând păstrarea chestionarelor și altor documente de recensământ în siguranță și în condiții normale pentru a nu fi deteriorate; au acordat ajutor OTS la identificarea și selectarea personalului temporar implicat în RPL, de asemenea au contribuit la găsirea spațiilor necesare pentru efectuarea instruirii personalului temporar; în măsura posibilităților au contribuit la desfășurarea campaniei de informare a populației la nivel local cu privire la desfășurarea RPL.

Personalul implicat în recensământ. Pentru executarea lucrărilor de pregătire și efectuare a recensământului au fost contractate mai multe categorii de personal implicat temporar pentru activități pe teren și de prelucrare a datelor RPL în aparatul central al BNS și în organele sale teritoriale (Tabelul 9).

Tabelul 9. Categoriile de personal temporar angajat în cadrul RP din anul 2004 și RPL din anul 2014

Personal temporar	Termenul de executare a obligațiunilor	Anul 2004	Anul 2014
		Sarcina	Sarcina
1. Specialiști angajați în cadrul SRPL (jurist, contabil, specialist GIS)	12 luni	multiple	multiple
2. Responsabili de recensământ, în cadrul subdiviziunilor BNS: municipale, raionale și a U.T.A. Găgăuzia	12 luni	multiple	multiple
3. Registratori, care au elaborat listele clădirilor și a locuințelor	1 lună	Înregistrarea a 50 de case pe zi, sau 1100 case timp de 1 lună	Înregistrarea a 1500 unități de recenzare timp de 1 lună
4. Șefi de circumscripție	3 luni	7-8 secții în subordine	8 secții în subordine (8 instructori controlori)
5. Instructori-controlori	2 luni	2500 persoane în mediul urban și 2000 în mediul rural	5 sectoare de recenzare în subordine (5 recenzori)
6. Recenzori	20-21 zile	350 persoane în localitățile urbane și 300 în localitățile rurale	130 locuințe în mediul urban, și 110 în mediul rural

Sursa: Elaborat de autor în baza documentelor BNS.

Total personal angajat temporar în cadrul RP din anul 2004 a fost de cca 16000 persoane, iar la RPL din 2014 – de cca 14500 persoane. Acestea au trecut o selecție riguroasă, în acest scop fiind elaborat și un regulament, după care se orienta Comisia de selecție constituită din reprezentanți ai Oficiilor de statistică, a societății civile, sau a Cancelariei de Stat și a Consiliului Raional. Persoanele selectate și rezerva de 5% de recenzori (care în 2004 au fost și plătiți), au fost instruite potrivit categoriilor de activități

desfășurate în corespundere cu cadrul legal dar și cu programul de recenzie, cu atribuțiile ce le reveneau, care au fost stipulate și în contractul de angajare.

Măsurile de control. În procesul de efectuare a RPL s-au făcut verificări aleatorii atât în teren, cât și în completarea documentației de recensământ, dacă personalul temporar angajat a respectat obligațiunile prevăzute în instrucțiunile pentru fiecare categorie (șef de circumscripție, instructor controlor și recenzor), dar și în contractele de prestare a serviciilor semnate de acesta.

În scopul controlului gradului de cuprindere și al calității datelor înregistrate în chestionarele de recensământ, imediat după finalizarea RPL, s-a efectuat Ancheta de control pe un eșantion reprezentativ de locuințe, gospodării și persoane, la nivel de țară (0,8%). Ancheta de control s-a desfășurat pentru prima dată în Republica Moldova în conformitate cu metodologia internațională aplicată în astfel de verificări. Întregul proces de eșantionare, colectare în teren, procesare și analiză a datelor, precum și elaborarea Raportului privind rezultatele obținute, s-a efectuat sub coordonarea și monitorizarea unui expert internațional selectat cu ajutorul UNFPA. În scopul asigurării corectitudinii și obiectivității desfășurării anchetei de control s-a efectuat selectarea și contractarea personalului, care n-a participat la recensământul propriu-zis.

Confidențialitatea și protecția datelor individuale. Conform Recomandărilor internaționale, dar și a cadrului legal național, datele din chestionarele de recensământ constituie o informație confidențială și poate fi utilizată doar în scopuri statistice, iar garanțiile de protecție a informației despre populație și răspunderea în cazul încălcării acestora sunt stipulate în Legea nr.90/2012.

Datele obținute în cadrul Recensământului populației și al locuințelor nu pot fi utilizate în scopuri care ar putea aduce prejudiciu moral sau material persoanei, ori ar împiedica la realizarea drepturilor și libertăților ei. Procesarea datelor obținute la recensământ s-a efectuat în condiții de asigurare a protecției de acces nesancționat și de prevenire a sustragerii, pierderii, denaturării sau falsificării. La procesare, datele despre persoane au fost depersonificate, ceea ce face imposibilă identificarea acestora. Conform aceleiași legi, persoanele fizice intervievate au obligația de a furniza recenzorilor sau de a înscrie în formularele de recensământ informații veridice și complete.

Tot personalul care, conform atribuțiilor de serviciu, a avut acces direct la datele individuale nu a avut dreptul să folosească informația dată în alte scopuri și nici să o divulge sub nici o formă, inclusiv după expirarea contractului de prestări servicii încheiat cu BNS.

Metodologia de organizare și efectuare a RP din anul 2004 și RPL din anul 2014 nu a avut diferențe semnificative, acestea fiind sesizate mai mult în programul de recensământ, care în 2014 a fost destul de extins, prin includerea mai multor întrebări referitoare la subiectul migrației interne și externe, care este o problemă actuală pentru Republica Moldova și nu există posibilitate de a colecta aceste date din alte surse. La fel, a crescut numărul de caracteristici din cadrul blocului economic, iarăși din

necesitatea de a cuantifica unele fenomene, cum ar fi angajarea neoficială în câmpul muncii, numărul real de șomeri etc.

A fost introdus un bloc nou cu privire la starea sănătății populației, care exista în programele de recensământ a mai multor state încă de la mijlocul sec.al XX-lea, dar în țara noastră a fost inclus pentru prima dată în 2014. Numărul de chestionare în cadrul RPL a fost de asemenea mai mare, fiind introdus un chestionar pentru locuință și unul pentru spațiul colectiv de locuit, în care au fost incluse și întrebările cu privire la gospodărie.

Metodologia aplicată la RPL din anul 2014 este foarte complexă și oferă date statistice cu privire la populație cu caracter demografic, social și economic, însă acest exercițiu a generat cheltuieli financiare destul de consistente, mai ales pentru o țară cu un buget auster. De asemenea, din cauza numărului mic de recenzori implicați și a timpului restrâns oferit pentru desfășurarea RPL a crescut considerabil volumul de muncă al acestora. În acest sens, apar rezerve față de calitatea și completitudinea datelor colectate, iar faptul că programul a inclus mai multe subiecte actuale, necesare și cerute de utilizatori, nu înseamnă că acestea vor fi și fiabile, îndeosebi pentru municipiul Chișinău, unde și acoperirea a fost defectuoasă.

La 31 martie 2017, Biroul Național de Statistică a prezentat rezultatele finale ale RPL din anul 2014 și a anunțat că în municipiul Chișinău nu au fost recenzate circa 40% din populație și că numărul acestor persoane va fi estimat conform prevederilor Legii nr.90/2012, în baza surselor administrative. Acest fapt este îmbucurător, mai ales că există și experiența României, care după recensământul din 2011, cca 1183 mii oameni au fost estimați tot din surse administrative, însă informațiile cu privire la apartenența etnică și religie poate fi colectată doar la recensământ. Din acest considerent, analiza acestor date se va efectua cu o deosebită precauție, pentru a nu denatura unii indicatori demografici sau socioeconomi ai Republicii Moldova. Experiența României de la recensământul din 2011 cu privire la completarea datelor lipsă poate fi utilizată și în situația rezultatelor recensământului din 2014.

3.2. Activitățile de pregătire a RPL în Republica Moldova și dificultățile de realizare a acestora

Amplitudinea evidenței populației și autenticitatea datelor obținute la recensământ depinde de oportunitatea și calitatea efectuării tuturor etapelor de lucru ce țin de pregătirea pentru desfășurarea acestuia. Planificarea lucrărilor de pregătire este stabilită astfel: o etapă derivă din alta și, neefectuând-o pe cea precedentă, este imposibil de a o începe pe următoarea.

Astfel, de exemplu, dacă nu se ordonează denumirile străzilor și a bulevardelor, nu se numerotează casele, clădirile și apartamentele nu se poate efectua întocmirea planurilor schematice ale localităților, iar fără materiale cartografice nu este posibilă

elaborarea planurilor de organizare a recensământului populației. Deoarece după desfășurarea primei activități în teren, și anume elaborarea listelor clădirilor și locuințelor, sectoarele create trebuie să fie introduse pe schemele cadastrale ale localităților, care apoi vor fi utilizate în recensământul propriu-zis. De asemenea, e necesar de a actualiza lista orașelor, satelor și a hotarelor acestora; de a verifica cuprinderea totală în recensământ a populației și a calității înregistrării persoanelor. Toate aceste lucrări se referă la sarcinile primordiale de pregătire pentru recensământul populației.

Activitatea de pregătire pentru desfășurarea unui recensământ conține mai multe etape, care sunt enumerate și în Recomandările Internaționale ale ONU (United Nations 2009): baza legală a recensământului; baza financiară a recensământului, bugetul și evidența cheltuielilor; planul calendaristic; aspectul administrativ al recensământului; campania de informare; lucrul cartografic; elaborarea listelor adreselor și locuințelor; elaborarea chestionarului de recensământ; recensământul de probă; planul de efectuare a recensământului (repartizarea activităților și sectorizarea); selectarea personalului temporar și instruirea acestuia; desfășurarea recensământului în teren; procesarea datelor și diseminarea acestora.

Recensământul populației din anul 2004 a fost primul organizat de statul independent Republica Moldova, deși a fost preconizat inițial pentru anul 1999, în acest sens fiind aprobată și Hotărârea de Guvern nr.422 din 18 iulie 1996 cu privire la efectuarea în 1999 a recensământului populației din Republica Moldova (1996), dar și Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 993 din 29 octombrie 1997 cu privire la Planul măsurilor de organizare și efectuare a recensământului populației din 1999 și de prelucrare a informației obținute (1997). Aceste documente aprobate au fost modificate în ianuarie 2002 (Hotărârea Guvernului nr.7 din 2002), deoarece se intenționa efectuarea recensământului în acel an, însă din lipsa mijloacelor financiare a fost amânată iar, pentru 2004 perioada 1-8 aprilie (Hotărârea Guvernului nr. 979 din 2003). Din anumite motive și ultimul termen nu a fost respectat, recensământul fiind amânat, iar realizarea lui a avut loc în luna octombrie 2004.

Cadrul legal. Spre deosebire de RP din anul 2004, RPL din 2014 a fost organizat după criterii și cerințe noi, având drept suport legal deja o Lege, elaborată sub coordonarea Mariei Străjescu (director general-adjunct, șef al Direcției Statistica Demografică și Recensământul Populației al BNS) de experți ai BNS care aveau o vastă experiență în organizarea și desfășurarea recensămintelor atât din perioada sovietică, cât și a RP din anul 2004 după obținerea independenței. Legea nr.90 din 26.04.2012 (Anexa 1) a fost elaborată și structurată în strictă conformitate cu normele de tehnică legislativă, respectându-se cerințele juridice ale Legii nr.780/23.12.2001 cu privire la actele legislative, dar în egală măsură reflectă și componentele esențiale ale procesului de pregătire și desfășurare a recensământului.

Această Lege conține șapte capitole:

1. *Dispoziții generale.* Capitolul cuprinde scopul, obiectivul legii, sfera de cuprindere și noțiunile principale.

2. *Perioada de efectuare a recensământului și recensământul de probă.* Este precizată data începerii, dar și finalizării recensământului, 12-25 mai 2014, și specificată luna aprilie pentru desfășurarea recensământului de probă. La fel se explică că data recensământului reprezintă înregistrarea informației despre populație și locuințe conform situației de fapt existente la ora 00.00 din ziua de 12 mai 2014 și aceasta este considerată drept moment de referință al recensământului (momentul critic).

3. *Organizarea și efectuarea recensământului.* Constituie cel mai cuprinzător capitol ce stipulează că Biroul Național de Statistică este responsabil de organizarea și efectuarea RPL, iar organele centrale de specialitate, alte autorități administrative și autorități publice locale în corespundere cu competențele și atribuțiile lor conlucrează cu BNS, pentru organizarea lucrărilor de pregătire și efectuare a recensământului. Tot aici este menționată constituirea Comisiei Naționale pentru Recensământul Populației și al Locuințelor, sub conducerea căreia se realizează acest exercițiu. De asemenea această comisie coordonează și monitorizează desfășurarea în bune condiții a întregii acțiuni, aprobă documentația și instrumentarul de recensământ.

Articolul 7 din acest capitol precizează ce date/informații vor fi colectate despre populație, care vor cuprinde: caracteristici demografice, etno-culturale, educaționale și economice. Este de remarcat că alin.2 al acestui articol prevede că colectarea de alte date decât cele menționate în alin.1 al acestui articol nu se admite. Tot aici sunt menționate și limbile admise pentru recenzarea populației, acestea fiind cea de stat și limba rusă, iar pentru cetățenii străini, mai pot fi utilizate limbile engleză și franceză. La fel prin lege au fost prevăzute drepturile și obligațiile respondenților.

4. *Confidențialitatea informației.* Aici se conțin garanțiile de protecție a datelor despre populație și locuințe din chestionare și alte documente de recensământ.

5. *Răspunderea pentru încălcarea legii.*

6. *Finanțarea recensământului.* Aici se prevede finanțarea activităților, atât din bugetul de stat, cât și din sursele donatorilor, naționali și internaționali.

7. *Dispoziții finale.*

Atât Hotărârea Guvernului nr.979 din 08.08.2003, cât și Legea nr.90 din 26.04.2012 conțineau norme cu privire la constituirea unei Comisii Naționale pentru RPL, sub egida unui viceprim-ministru, constituită din reprezentanți ai mai multor ministere și autorități publice de stat, direct implicate în desfășurarea recensământului, dar și a unui reprezentant al unei organizații internaționale (UNFPA). Astfel de Comisii au fost constituite în fiecare raion, pentru a putea coordona și monitoriza recensământul la nivel central, dar și local.

Recensământul populației din anul 2004 s-a efectuat în cadrul perioadei 1995-2004, recomandată de ONU, adică runda 2000, însă a fost încălcată tradiția respectării intervalului

de 10 ani, care începând cu 1959 și până în 1989 nu a deviat de la principiul periodicității, iar RPL din anul 2014 a permis revenirea la normalitate a periodicității desfășurării recensământului. Potrivit cadrului legal care a stat la baza desfășurării ambelor recensăminte, acesta stabilește că recensământul reprezintă înregistrarea oficială, la intervale regulate de timp, a populației și a locuințelor la nivel național, regional și a fiecărei localități din țară, împreună cu un număr selectat de caracteristici demografice și sociale ale populației și ale condițiilor de trai (Legea nr. 90 din 2012, art.3).

În conformitate cu principiile metodologice ale RPL din anul 2014, obiectivul recensământului este obținerea de informații agregate ample și de calitate pentru fundamentarea politicilor guvernamentale în domeniul social și economic, pentru cercetări în mediul academic. Cât privește asigurarea comparabilității naționale (cu precedentele recensăminte ale populației), cu cea internațională, art.1 prevede "armonizarea legislației naționale cu legislația comunitară, asigurând astfel comparabilitatea internațională a rezultatelor recensământului" (Legea nr. 90 din 2012, art. 1 alin. (1), p. 3).

Cadrul legal ce a stat la baza desfășurării recensământului populației a stipulat și principiile de organizare și efectuare a recensământului recomandate de ONU, atât pentru runda 2000, cât și pentru cea din 2010. În acest sens, principiul universalității, prin cuprinderea întregii populații fără a exclude pe cineva, este stipulat în art. 7 alin.(1) p.1, literele de la (a) până la (q), iar principiul individualității, confirmat prin colectarea datelor de la fiecare persoană individual și cel al autodeterminării, prin răspunsul la întrebările din chestionar, pe bază de proprie răspundere, fără a prezenta unele acte de confirmare, sunt prevăzute în art.7, alin.(4) și (6). Principiul de respectare a confidențialității informației furnizate de populație este prevăzută într-un capitol separat al Legii 90, care asigură respectarea acestuia la toate etapele exercițiului și prevede tragerea la răspundere a persoanelor care vor devia de la prevederile legale. De asemenea, acest principiu este prevăzut și la procesarea și publicarea rezultatelor recensământului, doar sub formă agregată, până la un anumit nivel de dezagregare, pentru a nu oferi posibilitatea de a identifica persoanele după anumite caracteristici (etnice, economice sau religioase).

Efectuarea recensământului după un program unic și după reguli uniform aplicate pentru întreaga țară, dar și colectarea datelor la una și aceeași dată de referință, adică momentul critic, sunt stipulate în art.2 și art.4 ale Legii nr.90. Un aspect foarte important în organizarea și desfășurarea recensământului populației este conștientizarea valorii incontestabile a acestuia la cel mai înalt nivel, Parlament, Guvern, fiindcă chiar Recomandările ONU prevăd coordonarea acestei lucrări cu Organele de Conducere ale statului. În acest mod se încearcă responsabilizarea statului și implicarea întregului sistem administrativ în desfășurarea acestui exercițiu de amploare națională. Acest principiu este prevăzut și în Legea nr.90, și anume, prin constituirea unei Comisii Naționale pentru RPL, membrii căreia în majoritate sunt reprezentanți ai Guvernului

(Legea nr. 90 din 2012, art. 6 alin. (4)).

Baza normativă elaborată în corespundere cu Regulamentul (CE) nr. 763/2008 al Parlamentului European și al Consiliului Uniunii Europene din 9 iulie 2008 privind recensământul populației și al locuințelor, deși creează cadrul necesar de aplicare a acestuia, totuși mai necesită unele îmbunătățiri (Regulamentul (CE) nr. 763/2008). În acest sens, mai jos se propune abordarea unor aspecte pozitive, dar și negative ale cadrului normativ existent:

Aspecte pozitive ale Legii nr.90 din 26.04.2012:

1. Elaborarea unei legi speciale ce servește ca bază normativ-legală pentru desfășurarea acestui exercițiu statistic.

2. Legea este structurată conform Recomandărilor ONU.

3. Determinarea și aprobarea strictă a subiectelor din programul de recensământ.

4. Stabilirea a două limbi de recenzare, fapt ce a permis respectarea drepturilor minorităților etnice de a răspunde la întrebările din program în limba pe care o înțeleg.

5. Elaborarea chestionarelor și a instrumentarului de recensământ, la fel, în două limbi.

6. Delimitarea clară a obligațiilor și rolului fiecărei autorități centrale și locale, precum și a altor instituții și organizații ale statului, implicate în procesul de pregătire și desfășurare a recensământului.

7. Stipularea expresă în lege despre respectarea confidențialității datelor colectate de la populație, astfel asigurând siguranța furnizării acestora.

8. Prevăzută utilizarea datelor din surse administrative în caz de neacoperire prin aplicarea metodei tradiționale.

9. Constituirea unei Comisii Naționale pentru RPL și elaborarea Regulamentului de funcționare a acesteia.

Aspecte ce necesită unele îmbunătățiri a bazei normative:

1. Conține unele date de referință precum: data efectuării recensământului, stabilirea momentului critic etc. Ar fi mai practic dacă aceste informații legate de procedură erau prevăzute într-o Hotărâre de Guvern (HG), deoarece această Lege se referă în general la organizarea și efectuarea unui recensământ al populației și al locuințelor și conține prevederi generale, iar cele speciale vor fi completate printr-o HG care, la fiecare deceniu poate fi modificată cu ușurință, moment destul de dificil pentru prima, ca perioadă de timp și procedură.

2. Existența unui articol ce prevede obligația cetățenilor de a participa la recensământ, însă nu există un mecanism de pedeapsă în caz de nerespectare a acestuia. Conform normelor de drept generale, în cazul când există responsabilități, este necesar de a institui mecanisme de control (dacă acestea lipsesc) și de a stabili sancțiuni pentru nerespectarea responsabilităților prevăzute, în caz contrar, aceste norme riscă să devină pur declarative. Conform experienței internaționale, unele state au introdus o amendă în acest sens (Cehia, România), deși nu au aplicat-o niciodată.

3. Nu este prevăzută nici în Lege, nici în HG o modalitate de a responsabiliza ministerele și alte instituții ale statului în executarea atribuțiilor/sarcinilor ce le revin în cadrul efectuării recensământului, pentru a nu periclita buna desfășurare și în termen a etapelor acestuia. Drept exemplu servesc acțiunile sau lipsa acestora din partea Ministerului de Finanțe, a ÎS "Cadastru", a Companiei de Stat "Teleradio-Moldova", care erau și membri ai Comisiei Naționale pentru Recensământ. De altfel, actul legislativ sau normativ trebuie să prevadă exhaustiv atribuțiile fiecărei autorități publice în parte și să nu conțină norme generale cu privire la acest subiect, astfel generând atribuții paralele pentru aceste autorități și care, în cele din urmă, să nu poarte răspundere nici una din ele pentru neexecutarea sau executarea parțială sau neadecvată a atribuțiilor ce-i revin în desfășurarea recensământului.

4. În Legea nr.90/2012 a fost stabilită prelucrarea automatizată a datelor colectate la recensământ, însă nu a fost prevăzută și prelucrarea manuală ca o eventuală posibilitate, în caz de apariție a unor situații neprevăzute (mijloace financiare insuficiente, lipsa unui soft specializat, calitatea proastă a chestionarelor, ce ar face imposibilă scanarea lor etc.). În 2016, pentru a putea prelucra manual datele din chestionarele de recensământ a fost necesar să fie operate modificări în Lege, proces foarte anevoios și care a necesitat mult timp, de care BNS și așa nu mai dispunea.

5. Luând în considerare că trăim într-un veac al evoluției tehnologiilor, dar și având în vedere bunele practici la nivel internațional, la elaborarea legii nu s-a ținut cont de aplicarea unor metode alternative de recensare, cum ar fi utilizarea dispozitivelor de înregistrare a informației în teren (telefoane, tablete etc.), a internetului, a Registrului de Stat al Populației sau desfășurarea unor cercetări în bază de eșantion, pentru subiecte mai costisitoare din programul de recensământ (ex. caracteristicile economice ale populației).

6. Nu a fost stabilită prin lege nici obligativitatea desfășurării unei companii de informare a populației, care este prevăzută și de Recomandările ONU și care constituie o etapă importantă în faza de pregătire a recensământului.

7. Legea prevede și finanțarea procesului de recensământ de către donatori, însă nu stipulează mobilizarea statului în identificarea donatorilor străini care ar finanța acest proces. Astfel, nefiind alocate mijloacele financiare necesare în termenii prevăzuți, se generează o stare de nesiguranță, ce periclitează buna desfășurare a recensământului, iar întârzierile pun presiune asupra exercitării unor etape următoare.

În Republica Moldova, de altfel ca și în majoritatea statelor lumii, instituția căreia îi este delegată exercitarea metodică-organizatorică a recensământului populației este Biroul Național de Statistică (Legea nr.90 din 2012, art. 6 alin. (1)) (în 2004 Departamentul de Sociologie și Statistică). În cadrul acestei instituții, de elaborarea metodologiei, programului de recensământ, instrucțiunilor și alte materiale necesare pentru organizarea și desfășurarea recensământului se ocupă nemijlocit Direcția Statistica Demografică și Recensământul Populației. După definitivare, tot setul de

documente este discutat în cadrul unor grupuri de lucru create din experții direcțiilor BNS, conform subiectelor abordate.

Următoarea etapă este transmiterea chestionarelor și a altui instrumentar, ministerelor de resort pentru a se pronunța referitor la conținutul și formularea acestor acte, după care sunt introduse modificările propuse de acestea, operate în conformitate cu legislația națională existentă, dar și ținând cont de Recomandările internaționale, astfel, nefiind permisă extinderea exagerată a programului de recensământ, care implică și majorarea costului exercițiului. După aceste completări sugerate de principalii beneficiari ai datelor recensământului, actele de bază sunt plasate pe pagina oficială a BNS, dar și pe pagina web a Guvernului Republicii Moldova (www.particip.gov.md) pentru dezbateri publice.

Procesul de elaborare a metodologiei recensământului populației în Republica Moldova are și o latură negativă, și anume – nu se solicită opinia oficială a reprezentanților mediului academic. În Uniunea Sovietică, dar și în statele independente din prezent, în timpul pregătirii recensământului, organizațiile și instituțiile din domeniul științei au un rol important, uneori chiar hotărâtor în cadrul procesului descris. Această implicare se făcea atât la etapa de elaborare a programului de recensământ, cât și la mediatizarea importanței acestei lucrări, prin organizarea de conferințe, mese rotunde, dezbateri publice, ce aveau drept subiect scopul recensământului, datele ce urmează a fi colectate de la populație, unde și în ce scop vor fi utilizate.

Un exemplu de urmat în acest sens poate servi experiența Statelor Unite ale Americii, care încă din 1980 a externalizat unele activități din cadrul Biroului de Recensământ către Academia de Științe, și anume: cercetarea metodologiei și programei de recensământ, atât din punct de vedere teoretic, cât și prin aplicarea în practică, în felul acesta analizând în contextul actual/prezent ce instrumentar ar fi mai potrivit, mai viabil pentru colectarea datelor asigurând respectarea cerințelor de bază, calitatea datelor și necesitățile utilizatorilor. După mai multe analize și verificări în teren a instrumentarului elaborat, cu doi ani înainte de efectuarea recensământului, Academia de Științe livrează beneficiarului raportul cu totul gata: metodologie, program, teste, rezultate, riscuri/provocări și soluții etc.

Această practică ar fi benefică și în cazul Republicii Moldova, deoarece numărul personalului din cadrul BNS este destul de limitat pentru exercitarea unui volum de muncă atât de mare, care este pus în responsabilitatea acestei instituții. În scopul asigurării efectuării în termeni rezonabili a unor activități din cadrul pregătirii sau chiar desfășurării recensământului, mai multe state utilizează externalizarea acestora, în afara Oficiilor de Statistică.

Un alt aspect mai puțin apreciabil este neinformarea tuturor utilizatorilor de date statistice, despre posibilitatea consultării programului de recensământ. Un interes deosebit ar fi avut agenții economici naționali, dar și internaționali, care doresc să-și extindă afacerea, societatea civilă, care reprezintă interesele unor grupuri sociale ale

populației, dar și alte categorii de utilizatori.

Experiența RP din anul 2004 a demonstrat că e necesar să se acorde o atenție deosebită minorităților etnice, care atunci nu au binevoit să participe la acel exercițiu și, respectiv, numărul acestora a fost semnificativ diminuat, din care considerent pe toată perioada intercenzitară, până la RPL din anul 2014, reprezentanții etniei rome să aducă învinuiri Biroului Național de Statistică, despre neacoperirea cu recensământ a acestui grup etnic. Astfel, în cadrul RPL din anul 2014 lucrul cu Organizațiile Neguvernamentale, reprezentante a diverselor grupuri sociale sau etnice, a fost unul prioritar. Îndeosebi au avut loc un șir de întrevederi și discuții cu conducerea ONG-urilor romilor, care, ulterior, a facilitat activitatea recenzorilor selectați tot din cadrul acestei etnii de a obține informații complete despre aceștia.

Un element la fel de important în colectarea informației cu privire la componența etnică a populației a constituit aprobarea în cadrul legal a recensării populației în două limbi (Legea nr. 90 din 2012, art. 7 alin. (11)): cea de stat și limba rusă, elaborarea chestionarelor de recensare, a documentelor auxiliare dar și a instrucțiunilor s-a efectuat la fel în aceste limbi. Personalul, de asemenea, a fost selectat din rândul etniilor care preponderent locuiau în localitatea sau sectorul de recensare respectiv. În aceste situații a fost necesară o abordare specială din partea structurilor centrale dar și raionale ale BNS, pentru a asigura participarea acestor etnii la recensământ.

Bugetul recensământului populației. Documentul cu structurarea cheltuielilor, ca și cadrul legislativ și toate documentele necesare pentru buna organizare și desfășurare a RPL, a fost elaborat de BNS. Proiectul bugetului a fost analizat de Guvern și aprobat de Parlamentul Republicii Moldova.

Conform cadrului legal, pentru RP din anul 2004 au fost alocate 30 mil. lei, iar pentru RPL din anul 2014 – 89 mil. lei. Suma totală a fost repartizată pentru trei ani, un an înainte de recensământ, banii erau distribuiți pentru activități de pregătire, în anul desfășurării, pentru exercițiul propriu zis, aici cea mai mare sumă constituind salarizarea recenzorilor (care spre exemplu în 2014 era de aproximativ 40 mil. lei) și al treilea an erau banii ce urmau a fi folosiți la procesarea și diseminarea datelor colectate la recensământ.

Cheltuielile erau repartizate pe categorii mai mari:

1. Procurări (tehnică (calculatoare, imprimante, scanere), materiale, rechizite, genți, programe IT licențiate).

2. Achitare servicii (de tipar și imprimare: manuale, chestionare, documente auxiliare, pliante, stikere, hărți etc.); elaborarea materialului cartografic: scheme localități, hărți sectorizate; crearea și difuzarea publicității RPL; chiria unităților de transport; chirie spații pentru instruirea personalului și sediul circumscripțiilor; servicii de catering la instruire; servicii de telefonie și furnizare a energiei electrice etc.

3. Salarizarea (personal temporar DSDRP, responsabili RPL, registratori, operatori, șefi de circumscripție, instructori, recenzori).

Suma prevăzută pentru efectuarea recensământului RPL din anul 2014 a fost calculată cu rezerva respectivă, s-au luat în calcul activitățile prevăzute de Legea nr.90 - procurarea materialului cartografic de la ÎS "Cadastru" și procesarea automatizată, efectuată prin scanarea și recunoașterea chestionarelor, însă în cele din urmă nu a fost suficientă din mai multe motive (costul foarte mare, timp insuficient pentru crearea softului, resurse umane și materiale limitate în cadrul BNS). Schimbarea modalității de executare a anumitor etape din această lucrare a implicat și creșterea costurilor. Respectiv, a fost necesară alocarea unor sume suplimentare, spre exemplu pentru procesarea manuală a datelor colectate de la populație, a inclus: salarizarea a peste 200 de operatori, procurarea unor programe licențiate necesare la redactarea datelor, achitarea serviciilor pentru spațiul unde s-a desfășurat această prelucrare etc.

Alocarea banilor pentru pregătirea și efectuarea RPL s-a efectuat cu multe deficiențe. Deși bugetul necesar prevăzut pentru acest exercițiu a fost aprobat de Parlament prin lege, Ministerul de Finanțe nu dispunea de mecanisme potrivite pentru executare prioritară a cerințelor/necesităților BNS, astfel fiind impuse un șir de cerințe, care complicaau obținerea banilor. Un exemplu negativ în acest sens poate servi achitarea salariului pentru recenzori, care urmau a fi plătiți în luna iunie conform planului calendaristic, imediat după predarea documentelor de recensământ, dar au ridicat banii abia în septembrie. Acest moment a fost indicat și în contractul de angajare fapt ce a provocat nemulțumiri din partea recenzorilor, iar unii invocând acest motiv nu au dorit să mai activeze (majoritatea abandonurilor de sectoare fiind din mun. Chișinău).

Această situație a afectat negativ atât imaginea BNS, cât și desfășurarea recensământului în ansamblu, deoarece recenzorii din mun. Chișinău, pentru a-și obține salariile, au apelat la ajutorul reprezentanților mass-mediei, în felul acesta făcând cunoscută problema la nivel de țară. Probabilitatea ca aceste persoane să mai activeze în recensământul viitor este foarte redusă, deoarece ei au pierdut încrederea în BNS și chiar în guvernare.

O situație similară a fost și cu alocarea banilor pentru procesarea datelor, cauză din care rezultatele au fost prezentate cu întârziere de 1,3 ani, adică peste limita de 27 luni prevăzută de Recomandările Internaționale. Respectiv, atunci când responsabilitatea este plasată doar pe BNS, se face o mare eroare de percepere incorectă a realității existente. Instituția respectivă își execută atribuțiunile în limitele bugetului disponibil, iar Guvernul, prin Comisia Națională pentru RPL, ar fi trebuit să intervină pentru definitivarea acestui exercițiu statistic, atât pentru respectarea termenilor la nivel internațional, cât și față de cetățenii țării ai căror bani au fost cheltuiți.

Situația financiară din anul 2014 a fost complicată și de desfășurarea alegerilor locale (din iunie 2014), care, conform Recomandărilor Internaționale ale ONU, nu ar fi trebuit să se desfășoare în același an cu recensământul populației, fapt confirmat și de situația creată ulterior când s-a ajuns la procesarea datelor colectate la recensământ.

Un alt aspect care a afectat într-o măsură oarecare situația financiară a RPL a fost și interesul scăzut al donatorilor străini față de acest exercițiu, în mare parte alimentat de neîncrederea Organizațiilor Internaționale în buna desfășurare a acestei lucrări statistice. Aportul cel mai important, pe lângă alocarea unor mijloace financiare, a fost asigurarea cu suport tehnic-consultativ.

Alocarea mijloacelor financiare în organizarea și efectuarea recensământului populației este poate cea mai importantă decizie a conducerii unui stat, care ar trebui să conștientizeze valoarea incontestabilă a datelor colectate în cadrul recensământului populației, apreciind-o în primul rând ca o investiție care-i va facilita activitatea eficientă, elaborând politici și programe, care vor contribui la prosperarea țării pe care o conduc.

Elaborarea și aplicarea unei metodologii în corespundere cu Recomandările Internaționale cu privire la efectuarea recensământului populației, ținând cont de realitatea sociodemografică, dar și de cea economică a țării, – este un element de bază în asigurarea desfășurării în siguranță a acestei lucrări, obținând rezultatul scontat.

La etapa de pregătire a RPL, după aprobarea cadrului legislativ și a bugetului, următorul pas îl constituie activitățile de pregătire, cum ar fi: elaborarea planului calendaristic al recensământului, aprobat printr-un ordin al BNS și în baza acestuia a planurilor raionale de organizare, aprobate de Comisiile Teritoriale pentru Recensământ; efectuarea recensământului de probă; pregătirea materialului cartografic, pentru localitățile care au plan de cadastru și de adrese, ce vor fi utilizate la sectorizarea de recensământ, dar și schemele ortophoto; elaborarea listelor clădirilor și locuințelor, ce vor sta la baza formării circumscripțiilor, secțiilor și sectoarelor de recensământ, dar și la evaluarea necesarului de personal și materiale, pentru desfășurarea în siguranță a lucrării în teren; definitivarea chestionarelor de recensământ în baza rezultatelor recensământului de probă și a recomandărilor experților internaționali.

Aceste componente importante ale procesului ante recenzare a populației au fost stabilite în baza experienței din recensământul anterior din 2004, dar și în conformitate cu Recomandările Internaționale pentru runda 2010. Respectiv, pentru a asigura executarea pe etape și în termeni rezonabili a fiecărei acțiuni a fost elaborat un Plan calendaristic al RPL 2014.

Planul calendaristic este un document bine structurat ce conține expunerea detaliată a activităților din cadrul Recensământului populației și al locuințelor din anul 2014, termenul de executare al acestora și responsabilul din structurile BNS (direcțiile centrale și raionale), sau instituții ale statului (MAI, MA, MF, MS, MPSF, ÎS "Cadastru" sau APL etc.) ce le-au fost stabilite anumite sarcini și obligații prin Legea nr.90 și HG nr.967 (anexa 2). Acesta a fost aprobat prin Ordinul BNS nr.35 din 25 martie 2013, iar capitolele de bază sunt prezentate în *Tabelul 10*.

Tabelul 10. Planul calendaristic de pregătire și efectuare a RPL din anul 2014

Nr. d/o	Denumirea lucrărilor	Termeni	Executori
1	Activități generale de pregătire și organizare a RPL și de conlucrare cu APC și APL	2012-2015	BNS, APC, APL
2.	Elaborarea instrumentarului de recensământ	noiembrie 2013- martie 2014	BNS și subdiviziunile sale
3.	Pregătirea și efectuarea recensământului de probă	aprilie-mai 2013	BNS, APL, ARFC
4.	Elaborarea materialului cartografic	septembrie 2013- februarie 2014	ARFC, BNS
5.	Întocmirea listelor clădirilor și locuințelor din ele, sectorizarea de recensământ, elaborarea Planului de organizare și efectuare a recensământului	august 2013- decembrie 2013	BNS, MA, MAI, MJ, MAEIE, MS, ME, MC, MMPSPF, PF, APL
	Elaborarea Sistemului informatic automatizat de procesare a datelor RPL (SIA-RPL)	iunie 2013- martie 2014	BNS
7.	Achiziționarea și repartizarea instrumentarului de recensământ și a altor bunuri pentru necesitățile RPL	iulie 2013- martie 2014	BNS, MF
8.	Pregătirea și desfășurarea campaniei de informare și publicitate a RPL	iunie 2013-aprilie 2014	CNRPL, BNS, APL, MC
9.	Selectarea și instruirea personalului de recensământ pentru efectuarea lucrărilor RPL pe teren	2013-2014	BNS, APC, APL
10.	Pregătirea infrastructurii pentru desfășurarea RPL pe teren	Iulie 2013-martie 2014	BNS, APL
11.	Acțiuni de asistență și monitorizare a mersului lucrărilor RPL	mai 2013-iulie 2014	BNS, UNFPA
12.	Efectuarea recensământului pe teren	10 mai 2014-25 mai 2014	BNS, APL, MAEIE, MAI, MA, MJ, PF
13.	Organizarea și efectuarea Anchetei de control	trimestrul IV 2013- octombrie 2014	BNS, APL
14.	Pregătirea documentației de recensământ pentru prelucrarea automatizată. Procesarea datelor	iulie 2014- decembrie 2015	BNS
15.	Diseminarea rezultatelor RPL	anii 2013-2015, actualizare permanentă	BNS
16.	Alte activități (evaluarea bugetului, aprobarea modului de salarizare, elaborarea modelelor contractelor de muncă)	anii 2012-2015	BNS, MF

Sursa: BNS, Ordinul nr.35 din 25 martie 2013.

Respectarea acestui plan ar fi asigurat desfășurarea coerentă a lucrării, oferind posibilitatea respectării calității la toate etapele și ar fi facilitat intervenția BNS sau a altei structuri, în cazul apariției unor riscuri sau situațiilor neprevăzute, pentru eliminarea sau soluționarea problemei. Din aceste considerente, la toate etapele a fost prevăzut și timp de rezervă, pentru un management eficient al riscurilor. Însă, în cadrul RPL, deoarece s-a întârziat cu desfășurarea anumitor lucrări în termen, n-a fost posibilă respectarea acestuia.

Un alt aspect ce ține de nerespectarea lucrărilor planificate este excluderea sau implementarea întârziată și parțială din diverse motive a acțiunilor din punctele 6, 8 și 14 din *Tabelul 10*, deși s-a lucrat foarte mult la pregătirea acestor componente (elaborare: instrucțiuni, metodologii, concepte, caiete de sarcini, documentație pentru licitații și modele de contracte etc.).

Respectarea exercitării punctelor prevăzute în planul calendaristic asigura efectuarea următorului pas. Respectiv, dacă se întârzia executarea unor puncte, etapele următoare necesitau a fi amânate pentru mai târziu, fapt inadmisibil în această lucrare de amploare națională.

În baza planului calendaristic, Oficiile Teritoriale de Statistică ale BNS au elaborat planurile de activități teritoriale, care au fost coordonate și aprobate de Comisia de Recensământ Teritorială. Acest document a servit drept bază pe parcursul pregătirii și desfășurării RPL la nivel local. Schimbările care au intervenit pe parcursul acestei lucrări statistice: amânarea unor activități din plan, amânarea perioadei de efectuare a recensământului (de pe 01-14.03.2014 a fost transferat pe 12-25.05.2014), precum și problemele intervenite referitor la elaborarea materialului cartografic, au contribuit la modificarea de mai multe ori a termenilor de executare prevăzuți în acest plan, care, fiind iar aprobat, se expedia structurilor BNS raionale pentru ajustarea planurilor locale. Aceste acțiuni dădeau motive în plus de nesiguranță și instabilitate în viitoarea desfășurare a recensământului populației.

Campania de informare a populației prevăzută atât în documentele de nivel național, cât și la nivel regional. La nivel de țară aceasta prevedea informarea și pregătirea populației, prin organizarea emisiunilor radio și TV difuzate de operatorii naționali, cu acoperire pe întreg teritoriul Republicii Moldova.

În acest sens, recensământul populației desfășurat în 2004 a avut o prestație destul de bună în mass-media, îndeosebi prin implicarea în procesul de informare a tuturor actorilor din societate interesați de efectuarea acestui exercițiu. De asemenea, această lucrare a fost prevăzută de a fi desfășurată în anul 1999, apoi în 2002, dar s-a realizat în 2004, perioadă de timp suficient de mare pentru a discuta importanța și scopul acestei lucrări.

Situație exact opusă RP din anul 2004 a fost în cazul campaniei de informare cu privire la RPL din 2014, care după toate regulile nici nu se poate susține că a avut loc, deși în Planul calendaristic a fost descrisă cu lux de amănunte fiecare acțiune și termenul executării acesteia. În baza acestui document campania de informare trebuia să înceapă din luna iunie 2013, însă s-a început practic cu o lună înaintea începerii lucrărilor în teren. Acțiunile de informare s-au desfășurat prin organizarea sporadică a emisiunilor TV și radio, cu dezbateri la subiectul importanței recensământului și necesitatea participării populației la acest exercițiu, dar care au fost insuficiente și nu aveau impactul maxim deoarece erau difuzate în afara orelor de vârf și doar la operatorii naționali finanțați din bugetul de stat. Companiile TV particulare nu au manifestat mare interes față de această lucrare, făceau intervenții doar în cazul unor subiecte provocatoare din timpul recensământului. Din acest considerent, nici mesajele de bază ale RPL nu au ajuns la toată populația, mai ales în Chișinău, erau recepționate mai mult cele cu conotație negativă, care nu făceau altceva decât să complice și mai mult starea de lucruri.

Referitor la campania publicitară, declanșarea acesteia a fost planificată pentru luna martie, adică cu 2 luni înainte de începerea recensământului propriu-zis, însă a demarat doar în ajun, cu 2 săptămâni înainte, timp foarte scurt pentru a pregăti populația să fie mai receptivă și să primească recenzorul. Dacă în raioane se difuza material publicitar în mass-media locală, respectiv și cetățenii știau despre obligațiile și drepturile sale în cadrul acestei lucrări statistice, fapt confirmat și de sunetele la linia verde, la care cetățenii sesizau anumite probleme în teritoriu sau făceau unele precizări cu privire la persoana recenzorului, dacă avea permisiunea de a activa. La fel se mai efectuau solicitări de a vizita gospodăria, care încă nu fusese recenziată.

Desfășurarea defectuoasă și cu întârziere a campaniei de informare a afectat într-o măsură mai mare municipiul Chișinău, unde reticența populației a atins cote maxime și, drept rezultat, recenzorii abandonau sectorul de recenzare. Pliantele informative, cât și străduința personalului temporar de a convinge populația să răspundă la programul RPL, au avut un impact minim.

Campania de informare trebuia „să deschidă ușa recenzorului”, după afirmarea făcută de S.Drapal, expert internațional în pregătirea și organizarea recensămintelor din Republica Cehă, însă în Republica Moldova situația a fost opusă, dat fiind absența mediatizării acestui exercițiu.

Cu jumătate de an înainte de difuzarea spoturilor publicitare, s-a organizat o campanie de informare a reprezentanților APL de nivelul 1 și 2, pe teritoriul întregii țări, cu deplasarea echipei de specialiști din cadrul BNS, care au vizitat fiecare raion și au efectuat ședințe de lucru cu angajații primăriilor și secretarii din localitățile ce intrau în componența acestora. În cadrul acestor vizite, le-a fost explicată metodologia de organizare a RPL, întrebările noi introduse în programul de recensământ și aspectele tehnice legate de distribuirea materialelor necesare în desfășurarea recensământului și lucrul în teren.

Întrunirile raionale în cadrul cărora s-au desfășurat de cele mai multe ori dezbateri constructive, au contribuit la convingerea primarilor de a asigura desfășurarea RPL în localitățile pe care le conduc la cel mai înalt nivel. Astfel, a fost evitată situația din 2004, când după recensământ, primarii se adresau la BNS ca să le recenzeze încă odată localitatea deoarece au rămas persoane neintervievate, și, respectiv, numărul de locuitori a fost semnificativ diminuat. Acest fapt este confirmat de mai multe scrisori ale primarilor, care invocau existența a astfel de situații și din care considerent, era diminuată alocarea mijloacelor financiare de la bugetul de stat, în raport cu numărul populației din unitatea administrativ-teritorială respectivă.

Ședințe informative cu dezbateri pe subiectul recensământului trebuiau desfășurate îndeosebi pentru municipiul Chișinău și nu doar cu reprezentanții APL, dar și cu cei din societatea civilă, din mediul de afaceri, mediul academic, cu lucrători de la diverse instituții, întreprinderi de stat și private, ca astfel, lipsa publicității să fie substituită cu altă modalitate de informare care, de altfel, era pe larg răspândită în cadrul

pregătirii în recensămintele din perioada sovietică, după modelul efectuării unei campanii electorale.

Un rol important în această campanie a avut-o UNFPA și Ambasada României, care au finanțat acțiunea „door to door”, care s-a desfășurat în 17 localități din țară, mesajul RPL fiind adus direct în gospodăriile selectate. Campania dată a fost și mediatizată de reprezentanții mass-media, oferind astfel vizibilitate exercițiului statistic, care urma să se desfășoare.

De asemenea, s-a utilizat și noua metodă de popularizare și informare prin rețelele de socializare, fiind creat un cont pe Facebook, care a avut un impact pozitiv, în special asupra tinerilor. Internetul a mai fost utilizat pentru plasarea bannerului publicitar al recensământului pe paginile oficiale ale ministerelor și ale altor instituții de stat, care la fiecare accesare apărea chiar pe prima pagină.

Ultima componentă a informării populației s-a aplicat în cadrul vizitei preliminare efectuată de personalul temporar, care avea și obligația de a plasa avize în sectorul său de recensare, dar și informarea locuitorilor despre începerea RPL și importanța participării fiecăruia la recensământ, furnizând datele recenzorului sau deplasându-se la secția staționară, care, pentru comoditate în majoritatea cazurilor, a fost plasată pe adresa secției electorale pe care cetățenii o cunosc. În ce măsură s-a executat această obligațiune prevăzută și în cadrul legal, dar și în contractul de angajare a recenzorilor, nu e posibil de stabilit din lipsa unor dovezi elocvente.

Deoarece campania de informare nu a fost efectuată prin toate mijloacele posibile și nu au fost implicați cât de cât categoriile de utilizatori interesați, practic s-a compromis recensământul pe teritoriul municipiului Chișinău, care, conform statisticii curente, deține $\frac{1}{4}$ din populația Republicii Moldova (www.statistica.md), fapt ce a afectat negativ rezultatele finale ale uneia din cele mai importante lucrări statistice ale țării.

Recensământul de probă se efectuează în condiții similare cu cele ale recensământului general. Scopul major al recensământului de probă este testarea:

- procesului de organizare și de efectuare a recensământului, inclusiv întocmirea listelor unităților de recensare;
- conținutului chestionarelor de recensământ, a instrumentarului auxiliar (instrucțiuni, borderouri, nomenclatoare, centralizatoare etc.);
- mărimii sarcinilor de lucru stabilite pentru personalul temporar de recensământ;
- nivelului capacității recenzorilor de a însuși și a percepe sensul noțiunilor de bază, conținutului instrumentarului de recensământ (chestionare, instrucțiuni etc.) pentru obținerea informațiilor de calitate la recensământ;
- nivelului de colaborare a populației cu personalul de recensământ și atitudinii populației față de recensământ (sinceritatea răspunsurilor, receptivitatea populației etc.);
- duratei medii de timp necesar pentru intervievarea unei gospodării casnice, etc.

În rezultatul recensământului de probă se evaluează posibilele deficiențe metodologice, organizatorice și de instrumentar, dar și se elaborează propuneri de

ajustare și perfecționare a procesului tehnologic și al instrumentarului pentru recensământ.

În cadrul RP din anul 2004 recensământul de probă s-a efectuat cu mult înainte de exercițiul propriu-zis, deoarece inițial această lucrare urma să fie efectuată în 1999, respectiv și acesta s-a desfășurat în 1998. În rezultatul acestuia, au fost îmbunătățite chestionarele de recensământ și documentația auxiliară. De asemenea, s-a verificat sarcina de muncă pentru recenzor (trebuiau recenzate 300 de persoane în mediul rural și 350 de persoane în cel urban). Ca și în timpul recensământului, perioada de colectarea a datelor de la populația selectată a fost de 7 zile.

La RPL desfășurat în anul 2014 recensământul de probă, în conformitate cu art. 5 al Legii nr.90 și pct. 5 al Planului de Acțiuni cu privire la organizarea și efectuarea acestuia, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.967, s-a efectuat în aprilie 2013 și la selectarea localităților pentru recensământul de probă s-a urmărit să se cuprindă: ambele medii de locuire (urban și rural); în mediul urban să fie inclus fond locativ variat (blocuri de locuit cu diferit mod de gestionare, case de locuit individuale); din mediul rural s-a selectat o comună cu mai multe localități în componența sa. Astfel, pentru mediul urban a fost selectat municipiul Chișinău, sectorul Buiucani, fiind identificate străzile ce cuprindeau cca 1500 gospodării, care corespundeau cerințelor menționate, iar din mediul rural a fost selectată comuna Zaim din raionul Căușeni, constituită din satul Zaim și satul Marianca de Sus.

În cadrul lucrărilor de pregătire pentru recensământul de probă au fost elaborate și aprobate Principiile organizatorice și metodologice de bază ale recensământului, chestionarele de recensământ și Manualul personalului de recensământ. Pentru organizarea și monitorizarea efectuării recensământului de probă a fost elaborat un șir de alt instrumentar, precum: centralizatoarele, borderourile, obligațiunile de lucru pentru fiecare categorie de personal, pliantul informativ, avizul de participare etc.

Desfășurarea recensământului de probă pentru ultimul exercițiu statistic care s-a efectuat în Republica Moldova nu poate fi considerat ca o lucrare completă, deoarece datele colectate nu au fost procesate și nu a fost posibilă identificarea erorilor de conținut ale chestionarelor și alte documente de recensământ. Utilizarea în cadrul recensământului a unor chestionare noi elaborate cu ajutorul experților internaționali demonstrează că de facto, această lucrare a contribuit doar parțial la realizarea scopurilor propuse și, în felul acesta, nu s-a valorificat experiența acesteia pentru îmbunătățirea componentelor de bază ale RPL. La viitorul recensământ al populației ar fi bine să se efectueze această testare în mai multe raioane și municipii din țară, pentru a oferi posibilitatea organelor teritoriale pentru statistică să treacă prin această experiență, care i-ar ajuta la realizarea recensământului propriu-zis, dar și la identificarea unor probleme ce țin de specificul local (aspectul etnic, lingvistic etc.).

Materialul cartografic în cadrul organizării recensământului constituie o componentă tehnică, fără de care nu este posibilă elaborarea sectorizării de recensământ,

adică repartizarea țării în sectoare de recensare, care vor sta la baza estimării numărului de personal temporar necesar și a materialelor necesare pentru lucru în teren. În pregătirea materialului cartografic pentru RP din anul 2004, la aspectul de elaborare și furnizare a schemelor localităților la dimensiunile și numărul necesar nu au fost probleme majore, deoarece de acest subiect s-a ocupat Agenția Relații Funciare și Cadastru, care a asigurat Departamentul de Statistică și Sociologie (actualul BNS) conform planului cu acest material. Situația însă s-a complicat ulterior, datorită reformei teritorial-administrative, care a demarat în 2001, s-a trecut de la județe la raioane, astfel fiind schimbate și hotarele unităților administrativ-teritoriale, care a dus la necesitatea schimbării materialului cartografic elaborat anterior.

În conformitatea cu Legea nr.90, materialul cartografic urma să fie pregătit și tipărit de ÎS „Cadastru”, aceasta fiind unica structură din țară care dispune de Baza de date cu planuri cadastrale și de adrese ale localităților din Republica Moldova.

Lucrările în domeniul Cartografiei pentru RPL din anul 2014 au început din iunie 2013 prin întâlniri dintre reprezentanții BNS și ÎS „Cadastru” privind elaborarea materialului cartografic și estimarea costurilor inițiale de desenare a sectoarelor de recensământ, cât și imprimarea materialului cartografic pe foi de format A0. Instituția executor al comenzii a estimat solicitarea făcută de BNS la valoarea de 1,2 mil. lei. Această sumă era de două ori mai mare decât cea prevăzută în bugetul recensământului pentru achitarea acestui serviciu.

În luna octombrie 2013, în urma unor întrevederi repetate între colaboratorii BNS, însoțiți de expertul internațional contractat de UNFPA, Victor Dinculescu, (care a și negociat suma finală ajungând de la 1,2 mil. lei la 147 mii lei) și ÎS „Cadastru” s-a ajuns la un acord privind achiziționarea Bazei de Date Grafice (în format. shp – ESRI ArcGIS), a Listelor de Evidență a bunurilor imobile, clădirilor și locuințelor, cât și a planurilor Ortophoto (2007) pentru întreg teritoriul Republicii Moldova. Deoarece Baza de Date Grafice cu plan de cadastru și de adrese conținea informații doar pentru 930 de localități, din cca 1530 pe țară, pentru celelalte localități s-a lucrat cu hărțile Ortophoto.

Pentru a soluționa problema apărută, BNS a contractat specialiști în cartografiere, care timp de trei săptămâni au efectuat lucrări de exportare a materialului cartografic atât din baza de date, cât și de pe planurile Ortophoto și au creat hărți pentru fiecare localitate la scara 1:3000 pe foi în format A3. Foile de hartă create și imprimate au fost ulterior repartizate Organizațiilor Teritoriale de Statistică din fiecare raion, pentru actualizarea listelor clădirilor și locuințelor, precum și pentru desenarea sectoarelor de recensământ.

Următoarea etapă în lucrările de cartografie s-a desfășurat în lunile ianuarie-martie 2014, când au fost efectuate operațiuni de digitizare și codificare a sectoarelor de recensământ pentru fiecare localitate, în baza hărților completate în cadrul etapei de întocmire a listelor clădirilor și locuințelor recepționate din fiecare raion.

Codificările atribuite trebuiau relaționate cu datele obținute în urma efectuării RPL pentru producerea de hărți tematice și pentru analiza datelor în profil teritorial (geografic). Acestea erau totodată și activități premergătoare pentru crearea ulterioară a SIGNS (Sistemul Informațional Geografic Național Statistic), conform recomandărilor directivei europene INSPIRE – Infrastructura pentru Date Geospațiale, intenție care urmează a fi implementată de BNS în măsura în care vor dispune de resursele necesare și suportul național și internațional în acest sens.

Situația creată cu materialul cartografic a complicat etapa de pregătire pentru prima operațiune de teren, în special de elaborarea listelor clădirilor și locuințelor, dar odată cu aceasta și sectorizarea de recensământ.

O altă problemă a fost și imprimarea hărților-scheme ale localităților pe format A3, care a creat mai multe inconveniențe în utilizare, necesitând unele acțiuni suplimentare pentru pregătirea de ieșire în teren și aplicarea hotarelor sectoarelor de recenzie stabilite. Pe hărțile ortophoto registratorii trebuiau să deseneze schemele locuințelor identificate în teren, adică cele care au fost construite după 2007, an în care a fost creat Ortophoto, chiar dacă era deja învechit, la acel moment nu exista altă sursă.

Baza de Date de la ÎS „Cadastru”, fiind completată cu listele clădirilor și locuințelor verificate în noiembrie 2013, ar putea servi drept bază a elaborării Registrului spațiului locativ cu adrese și date actualizate, pe care BNS să-l gestioneze și utilizeze în scopuri statistice.

Listele clădirilor și locuințelor constituie totalitatea unităților de recenzie care au fost supuse înregistrării în cadrul RPL. Procesul de elaborare a acestor liste a demarat la sfârșitul lunii octombrie 2013 și a durat o lună de zile. În scopul asigurării calității desfășurării acestei lucrări în teren, au fost selectați în calitate de registratori inginerii cadastrali, care activau în localitățile rurale și urbane și, respectiv, cunoșteau destul de bine atât localitatea, cât și lucrul cu hărțile-scheme expediate pentru completare și sectorizare.

În baza listelor clădirilor și locuințelor (LCL) și a sectorizării de recensământ a fiecărei localități a fost planificată și organizată activitatea recenzorilor pe teren, asigurând astfel plenitudinea cuprinderii unităților de recenzie în recensământ, evaluarea necesităților resurselor umane și materiale, precum și a instrumentarului de recensământ pentru efectuarea acțiunilor RPL, inclusiv în profil teritorial.

Drept obiecte ale înregistrării în LCL au fost următoarele unități: casele individuale de locuit, blocurile de locuit și apartamentele din ele; clădirile cu altă destinație, în care erau locuințe sau încăperi improvizate, în care locuiau de obicei persoane; casele de locuit situate izolat în extravilanul localității; casele de vacanță; încăperile locuibile în alte construcții gospodărești, provizorii sau unități mobile; clădirile spațiilor colective de locuit (cămine, hoteluri și asimilate, case-internat pentru copii, invalizi, case pentru persoane în etate, unități de locuit ale cultelor religioase, cazărmi, penitenciare etc.).

În luna noiembrie, la nivelul întregii țări, au activat 870 de registratori, sarcina cărora a constat în întocmirea LCL în baza metodologiei unice și ajustarea hărții masivului de înregistrare în conformitate cu situația la zi. Autoritățile administrației publice locale au colaborat cu OTS în vederea identificării registratorilor. Sarcina a constituit 1550 de unități de locuit, respectiv fiecare registrator a întocmit liste pentru 12/14 sectoare de recensământ situate alăturat, în dependență de mediul urban/rural. Hărțile cu planuri ortophoto au fost problematice în teren, acestea fiind alb-negru, ceea ce a dus la situația că în unele localități registratorii nu au atribuit pe hartă un număr al clădirii, cel mai des în localitățile mici unde registratorii cunoșteau bine teritoriul și practic nici nu a folosit materialul cartografic, astfel că responsabilul în baza listelor a delimitat pe hartă hotarul sectoarelor. O dificultate a constituit diferența între adresele de facto și cele de jure (plan cadastru), registratorii notându-le pe ambele în LCL.

Lucrările de întocmire a LCL au fost coordonate de BNS, dar lucrul în teren la nivel local a fost organizat și executat conform instruirii și instrucțiunilor de către organele teritoriale pentru statistică (OTS) în comun cu organele administrației publice locale. Pentru asigurarea plenitudinii cuprinderii tuturor unităților de recensare în recensământ, listele întocmite pe teren au fost verificate cu sursele administrative de date existente în cadrul BNS de direcția responsabilă.

Informațiile despre fiecare obiect al înregistrării au fost colectate pe teren, conform unui model de listă, aprobat de BNS, fără a omite vreo adresă sau construcție. Datele din listele unităților de observare au fost procesate de către OTS, cu ajutorul unei aplicații informatice unice, expediată centralizat de la BNS. Astfel, în rezultatul desfășurării acestei lucrări au fost înregistrate *1273831 locuințe; 23262 case de vacanță și 395 spații colective de locuit (SCL)*.

În baza listelor clădirilor și locuințelor elaborate și a materialului cartografic sectorizat, OTS a elaborat Planul de organizare a RPL pentru fiecare raion/municipiu/UTA Găgăuzia, ținându-se cont de normele de lucru stabilite pentru un sector/secție/circumscripție de recensământ, în conformitate cu cerințele și în termenele stabilite de BNS. Planul elaborat a fost coordonat cu Comisia Teritorială pentru Recensământ și prezentat la BNS spre aprobare. Astfel, la nivelul întregii țări au fost estimate *11226 sectoare de recensământ, grupate în 2329 secții, care sunt unite la rândul lor în 334 de circumscripții*.

Elaborarea instrumentarului de recensământ. Atât principiile metodologice, cât și proiectele chestionarelor pentru RPL au fost ajustate în urma evaluării rezultatelor recensământului de probă, a colaborării cu experții internaționali și a consultării publice din 11.12.2013 – 25.01.2014. S-a acordat o atenție sporită propunerilor și sugestiilor venite din partea principalilor utilizatori ai datelor de la recensământul populației, ministerelor și instituțiilor de stat. De asemenea, conținutul programului de recensământ a fost coordonat și cu unele ONG-uri reprezentante ale persoanelor cu dizabilități, deoarece pentru prima dată a fost introdus blocul cu întrebări ce vizează acest grup de persoane.

Pentru asigurarea implementării programului RPL au fost proiectate 4 tipuri de chestionare prezentate în *Tabelul 11*, în care s-au înregistrat informațiile furnizate de către respondenți la intervievarea acestora de către recenzor (Manualul personalului de recensământ 2014:24).

Tabelul 11. Tipurile de chestionare de bază utilizate în cadrul RPL din anul 2014

Nr./o	Tipul chestionarului	Obiectul înregistrării
1.	1CL - chestionar locuință	Date despre clădire, locuință și gospodăriile casnice din aceasta. S-a completat pentru fiecare locuință, indiferent de tipul acesteia și statutul ocupării.
2.	2P - chestionar persoană	Date despre persoanele cu reședință obișnuită în localitatea de recensare, persoanele temporar absente (până la 12 luni), persoanele plecate în altă țară de 12 luni și peste. S-a completat pentru fiecare persoană din gospodărie și pentru fiecare persoană cu reședință obișnuită în spațiile colective de locuit.
3.	3SCL - chestionar spațiu colectiv de locuit	Date despre spațiile colective de locuit. S-a completat pentru fiecare spațiu colectiv de locuit plasat pe adresă separată unul de altul.
4.	4S - chestionar persoană cu ședere temporară	Date despre persoanele cu ședere temporară în țară. S-a completat pentru persoanele cu ședere temporară în Republica Moldova (pe o perioadă de până la 12 luni), care locuiesc permanent în altă țară.

Sursa: BNS. Manualul personalului de recensământ. Recenzori, instructori-controlori, șefi de circumscripție. Chișinău, 2014, p.24.

În comparație cu RP din anul 2004, programul de recensământ din anul 2014 a fost extins, atât prin subiectele pe care le-a cuprins (86 întrebări, iar în 2004 au fost 33), cât și prin numărul de chestionare de bază (în 2004 – 3, iar în 2014 – 4). Aceasta se datorează faptului că în 2014 a fost efectuat nu doar un recensământ al populației, dar și al locuințelor. După obținerea independenței, nu se cunoștea situația de facto a fondului locativ din Republica Moldova, iar baza de date existentă la ÎS „Cadastru” a demonstrat că pentru 550 de localități în 2013 exista doar Ortophoto din 2007, adică și această informație este incompletă.

Chestionarele de recensământ au fost aprobate prin decizia Comisiei Naționale pentru RPL abia la 15.04.2014, după care au fost transmise la tipar. Întârzierea a afectat foarte mult asigurarea procesului de recensare a populației, deoarece recensământul începuse, dar documentele de bază nu erau tipărite în totalitate pentru a fi distribuite conform planului în toate raioanele republicii și în municipiul Chișinău, fapt ce a provocat nemulțumirea recenzorilor și pe alocuri chiar abandonarea de către aceștia a sectorului, de frica că nu se vor încadra în perioada prevăzută pentru recensarea populației din sectorul său.

Pe lângă chestionarele de bază, care au și constituit programul RPL din 2014, au fost elaborate și un șir de instrucțiuni și documente auxiliare, precum:

- instrucțiuni pentru responsabili și șefi OTS;

- instrucțiuni pentru organizarea RPL și recenzarea contingentului special;
- manualul personalului RPL în limba română;
- fișa de însoțire a mapei;
- formulare-ghid în limba română;
- contractul de muncă (pentru șef de circumscripție; instructor-controlor; recenzor etc);
- act de predare primire;
- borderoul recenzorului;
- borderoul instructorului-controlor;
- borderoul șefului de circumscripție;
- centralizatorul recenzorului;
- centralizatorul instructorului-controlor;
- centralizatorul șefului de circumscripție;
- legitimație;
- ecuson pentru geantă;
- inscripție pentru geantă;
- aviz de participare;
- aviz informativ.

În comparație cu RPL din anul 2014, la RP din 2004 instrumentarul auxiliar cuprindea în jur de 30 de tipuri de documente. De asemenea, au fost elaborate nomenclatoarele etniilor, limbilor, țărilor și clasificatoarele (lexicoane), care au fost utilizate la procesarea datelor colectate în cadrul RPL.

În procesul de elaborare a instrumentarului un loc semnificativ l-a ocupat elaborarea programelor și materialelor de instruire a personalului de recensământ pentru diferite categorii și anume: prezentări PowerPoint, exemple-model de completare a documentației de recensământ, atât cea de bază, cât și cea auxiliară, situații-problemă, teste de verificare a cunoștințelor, care au fost create, elaborate în cadrul Secției Recensăminte ale Populației și Locuințelor și apoi transmise în raioane și municipii.

Toate materialele elaborate erau în limbile română și rusă, în scopul facilitării participării întregii populații la acest exercițiu de importanță națională, pentru respectarea principiului universalității, prin cuprinderea tuturor persoanelor aflate pe teritoriul țării date, indiferent de apartenență etnică, religioasă etc.

3.3. Desfășurarea recensământului: provocări și probleme

Reușita desfășurării recensământului în calitate de lucrare de o mare complexitate depinde de buna colaborare cu autoritățile și instituțiile administrației publice centrale și locale, societatea civilă și cu organismele internaționale.

Colaborarea națională. În scopul asigurării coordonării interacțiunii organelor centrale și locale antrenate în activitățile de pregătire și de efectuare a RPL, a monitorizării executării acestora, a fost constituită prin Hotărârea Guvernului nr.967

Comisia Națională pentru RPL 2014, formată din 23 membri, avându-l în calitate de președinte pe prim-ministrul Republicii Moldova. Componenta nominală și Regulamentul Comisiei au fost stipulate în *Anexele 2 și 3* ale Hotărârii de Guvern menționate.

Pe parcursul perioadei de pregătire și desfășurare a RPL, Comisia Națională s-a convocat la 18.07.2013, 24.09.2013 și 15.04.2014. Astfel, la prima întrunire a Comisiei din iulie 2013 au fost examinate proiectul principiilor metodologice și organizatorice de efectuare a recensământului, chestionarele de recensământ în prima variantă, adică până la modificările operate cu ajutorul experților internaționali, programul campaniei de publicitate, planul grafic de diseminare a rezultatelor RPL.

La ce-a de-a doua ședință din septembrie 2013 a Comisiei au fost analizate subiectele discutate la întrunirea experților ITAB din 23-24.09.2013: metodologie, cartografiere, campania de publicitate și suportul tehnologiilor informaționale la recensământ, astfel fiind trasate activitățile urgente, care urmau să se desfășoare conform Planului calendaristic aprobat.

În procesul elaborării Legii nr.90 și Hotărârii Guvernului nr.967 și ulterior elaborării modificărilor la aceste acte normative s-a colaborat cu ministerele de resort și alte autorități publice, fiind prezentate toate obiecțiile și propunerile acestora în tabelul divergențelor conform procedurii de tehnică legislativă.

În ianuarie 2014 toate ministerele de resort și Consiliul Național al ONG au fost invitate să se expună în vederea conținutului chestionarelor de recensământ, iar propunerile acestora au fost analizate în cadrul Grupului de lucru al BNS și cele constructive și relevante au fost introduse în documentele respective.

La nivel teritorial, în perioada aprilie-septembrie 2013 Consiliile raionale/municipale au emis decizii cu privire la efectuarea în anul 2014 a RPL în raion/municipiu. Prin deciziile sus-numite au fost instituite Comisiile Teritoriale de Recensământ, constituite din conducătorii subdiviziunilor teritoriale ale autorităților publice, conducători ai serviciilor raionale/municipale, primarii localităților și alte persoane oficiale. Cele 37 de Comisii au activat pe perioada pregătirii și efectuării RPL până la predarea documentației de recensământ Biroului Național de Statistică. Acestea au avut ca scop asigurarea coordonării acțiunilor dintre executorii antrenați în măsurile de pregătire și efectuare a recensământului populației și al locuințelor și administrația publică locală. Comisia pentru organizarea și efectuarea RPL din mun. Chișinău în anul 2014 a fost constituită din 34 de persoane.

În general pe țară, autoritățile administrației publice locale (APL) au avut o colaborare bună cu OTS în organizarea și efectuarea RPL, au acordat suport în conformitate cu Legea nr.90 – verificarea și actualizarea adreselor din teritoriul administrat, identificarea spațiilor pentru sediul circumscripțiilor și secțiilor (asigurate cu rețea telefonică, energie electrică, mobilier etc.) și asigurarea securității acestora, precum și cel mai important, s-au implicat la recrutarea personalului temporar necesar

pentru desfășurarea recensării în teren. În mun. Chișinău s-a colaborat eficient cu autoritățile administrației publice locale, fiind asigurat și dreptul la călătorie gratuită în transportul public urban și suburban a personalului de recensământ pe perioada efectuării acestuia.

Unele aspecte pot fi apreciate pozitiv, după cum s-a relatat, dar au existat și unele neconcordanțe: spre exemplu, în unele raioane culoarea politică și-a pus amprenta la aspectul de colaborare, fiind necesare intervenții la nivel superior din BNS sau Cancelaria de Stat, pentru asigurarea executării activităților prevăzute conform planului aprobat la nivel raional și național. În UTA Găgăuzia s-au înregistrat unele neînțelegeri, în mare parte din cauză că lucrătorii primăriilor cu 10 zile înainte de RPL au actualizat registrul gospodăriilor casnice, astfel că persoanele erau nedumerite în timpul recensământului, de ce mai sunt recenzați încă o dată.

În mun. Chișinău, deși s-a lucrat la stabilirea unor acorduri cu privire la recrutarea personalului de recensământ, acesta fiind identificat cu ajutorul Ministerului Educației, Ministerului Sănătății și Ministerului Muncii Protecției Sociale și Familiei din diverse motive, chiar după primele instruiri, au refuzat să mai activeze în calitate de recenzor, iar alții au refuzat după prima zi de muncă. Nefiind încă încheiate contractele de muncă cu unii din ei, nu a fost posibilă nici responsabilizarea prin răspundere legală pe care o purta fiecare, pentru abandonarea sectorului. Nu existau nici mecanisme prestabilite între instituțiile statului de a mobiliza noi resurse sau de a interveni în scopul soluționării situației create, pentru a nu se ajunge, în cele din urmă, la neacoperirea unei părți considerabile a populației din capitala țării.

Colaborarea internațională. Un element de bază al recensământului din anul 2014 a fost suportul oferit de Fondul ONU pentru Populație (UNFPA) Biroului Național de Statistică, care s-a materializat prin convocarea unui Consiliu Consultativ Internațional Tehnic pentru Recensământul Populației și al Locuințelor din 2014 și acordare de consultări ale experților acestui Consiliu (Victor Dinculescu, Katerina Kostadinova-Daskalovska, Ronni Anderson, Ljubinka Popovska etc.).

Consiliul, constituit din 12 experți în recensăminte, experiența cărora înglobau peste 50 de recensăminte din diferite țări (Israel, Macedonia, România, Austria, Suedia, Cehia) și prezidată de Werner Haug, Director Regional pentru Europa de Est și Asia Centrală al UNFPA, și Ian McFarlane, Director de Țară al UNFPA, în Republica Moldova s-a întrunit de patru ori în perioada mai 2013-iulie 2014. Fiecare ședință era pregătită din timp, după o agendă coordonată, iar obiectivul de bază al reuniunilor a fost acordarea asistenței consultative Biroului Național de Statistică (BNS) în organizarea și efectuarea RPL la toate componentele acestuia: metodologie și chestionare, buget, suportul tehnologiilor informaționale, logistică, cartografiere, programul de instruire și manuale, instrucțiuni pentru personalul de recensământ, strategia de diseminare, asigurarea calității la toate etapele recensământului, (transmiterea chestionarelor, instruirea, ancheta de control, procesarea datelor etc.).

La aspectul metodologie și chestionare, s-a colaborat cu expertul Katerina Kostadinova-Dasklovska, astfel asigurându-se corespunderea programului de recensământ cu recomandările internaționale. Expertul Victor Dinculescu a oferit asistență la aspectul management și logistică, fiind prezent alături de echipa BNS în momente chiar foarte dificile, identificând soluții viabile, care au contribuit la evitarea unor erori și chiar economisirea unor substanțiale mijloace bănești. Ronie Anderson a oferit consultanță pentru codificarea activității economice și ocupației și Stanislav Drapal – la componenta diseminării datelor recensământului.

Acest suport consultativ venit prin intermediul UNFPA de la experții internaționali a fost pentru țara noastră foarte valoros și ar fi avut un mare succes acest recensământ, dacă ar fi existat o conlucrare și o înțelegere între conducerea BNS și membrii ITAB și ar fi implementat și respectat toate propunerile făcute de aceste personalități notorii.

Desfășurarea RPL în teren conține următoarele etape de bază:

- identificarea și selectarea personalului de recensământ (șefi de circumscripții, instructori-controlori și recenzori);
- instruirea personalului temporar angajat în efectuarea recensământului în teren;
- desfășurarea lucrului în teren;
- verificarea calității și acoperirii RPL prin efectuarea anchetei de control (PES).

Recrutarea personalului de RPL. În cadrul desfășurării RPL din anul 2014 au activat următoarele categorii de personal temporar, atât la coordonarea activităților, cât și la executarea acestora în teren (Fig. 2):

Figura 2. Categoriile de personal temporar angajat pentru efectuarea recensământului în teren în cadrul RPL 2014.

- responsabilul de PRL - în colaborare și sub îndrumarea strictă a conducătorului OTS a coordonat toate activitățile de pregătire pentru RPL și a asistat și monitorizat activitatea personalului de recensământ, a participat la instruirea șefilor de circumscripție, fiind angajați pentru perioada 1 octombrie 2013 - 31 iulie 2014.

- șef de circumscripție – a coordonat și monitorizat activitatea în medie a 8 instructori-controlori, care au format circumscripția de recensământ, a participat la instruirea instructorilor-controlori și recenzorilor din circumscripția sa, fiind angajați pentru perioada 29 aprilie - 9 iunie;

- instructor-controlor – a coordonat și monitorizat activitatea a 5 recenzori (în mediu), care au format secția de recensământ, fiind angajați pentru perioada 5-30 mai;

- recenzor – a efectuat interviurile în gospodăriile populației, fiind angajați pentru perioada 7-27 mai.

Salarizarea personalului de recensământ s-a efectuat în mărimea unui salariu mediu pe economia națională, calculat în perioada de până la efectuarea recensământului (pentru recenzori – 2800 lei (240\$) pentru 21 zile lucrătoare, sumă brută, care a fost impozitată conform legislației naționale cu 18%, iar banii rămași erau puțini, dacă raportăm la volumul de muncă efectuat de aceștia.

Primăriile (preturile) municipiilor (sectoarelor, orașelor, comunelor) au acordat ajutor OTS-urilor la recrutarea personalului temporar de recensământ din rândul personalului didactic, studenților instituțiilor de învățământ superior, șomerilor, etc., persoanelor cu domiciliul stabil pe teritoriul localității respective, ținându-se cont de cerințele BNS: să fie cetățeni ai Republicii Moldova, cu vârsta de peste 18 ani, cu studii superioare sau medii de specialitate, care cunosc limba română și limba rusă. În localitățile unde locuiau preponderent persoane aparținând aceleiași comunități etnice, s-a recomandat angajarea recenzorilor de această etnie, care să întrunească și cerințele pentru selectarea personalului de recensământ.

Procesul de selectare a fost reglementat de „Regulamentul cu privire la organizarea și desfășurarea procesului de selectare a personalului temporar din cadrul RPL 2014”. Astfel, în conformitate cu prevederile Regulamentului, au fost instituite Comisii de selectare a personalului, în componența cărora au intrat: specialistul resurse umane din OTS, un reprezentant al societății civile din raion/municipiu (în unele cazuri dacă lipseau reprezentanții ONG, era substituit de reprezentantul Cămarilor de Stat în teritoriu) și un membru al Comisiei Teritoriale pentru RPL.

În unele localități rurale a fost destul de dificil de identificat personal pentru recensământ, majoritatea persoanelor apte de muncă fiind plecate peste hotare, în aceste cazuri s-a permis contractarea persoanelor chiar dacă nu întruneau cerințele ce țin de studii.

La 7 aprilie a fost dat startul oficial al recrutării personalului prin plasarea pe pagina oficială a BNS a anunțului cu privire la angajarea personalului temporar pentru recensământ și Regulamentul cu cerințele pentru angajare. Pentru RPL s-au angajat în

bază de contract pentru achiziționarea serviciilor de valoare mică/prestare servicii 13985 persoane, dintre care: recenzori au fost 11301, instructori-controlori – 2331, șefi de circumscripție – 301 și 52 responsabili de recensământ. Acest model de contract a creat mai multe dificultăți: perioada de activitate a personalului nu se înscrisa în carnetul de muncă; impozitarea salariului se efectua conform legislației în vigoare și constituia 18%, chiar dacă persoana nu avea un alt loc de muncă; achitarea se efectua prin procedura de înregistrare a contractelor la Trezorerie, care necesita timp și mai multe acte adiționale și se cerea obligatoriu deschiderea unui cont bancar pe care să fie transferați banii pentru serviciile prestate.

Procesul de angajare și contractare a personalului temporar a fost foarte complicat pentru mun. Chișinău, unde fluctuația acestuia a fost continuă și necesita o muncă inutilă prin completarea dosarelor pentru recenzori, care chiar dacă a activat doar o zi au fost introduși în baza de date a personalului temporar. Această evidență a fost binevenită, deoarece la sfârșitul RPL, recenzorii au cerut să li se facă achitarea chiar și pentru una, două zile de muncă. Ar fi fost corect prin intermediul juristului din cadrul BNS, în baza cadrului legal existent și a prevederilor contractului semnat, persoanele care au abandonat sectorul să fie trase la răspundere, sau să nu fie achitați pentru zilele lucrate, deoarece au procedat foarte iresponsabil, neexecutându-și atribuțiunile și lăsând sectorul de recenzare neacoperit.

Instruirea personalului de RPL. Aceasta a fost organizată prin utilizarea metodei cascadei în trei etape. Astfel, personalul instruit la primele două etape deveneau traineri pentru etapa ulterioară. Un avantaj al acestei metode este că atunci când se furnizau cunoștințele acumulate, materialul era înțeles și mai bine. În acest sens, la primele două etape ale instruirii participanții au primit o pregătire specială la aspectul metodelor de instruire și cum să se descurce în calitate de formatori (atitudine, limbajul corpului, voce etc.).

Biroul Național de Statistică, în procesul de planificare și organizare a procesului de instruire a personalului temporar, a beneficiat de asistența din partea UNFPA (expertul Urma Mihai). De asemenea, o atenție sporită a acordat aspectului logistic al instruirii: săli, proiectoare, cazare și transport etc.

Prima etapă a avut loc în cadrul BNS pe 14-16 aprilie 2014 și a constatat în instruirea conducătorilor OTS și responsabililor de recensământ din cadrul acestora. În calitate de formatori au activat specialiștii Secției Recensăminte ale Populației și Locuințelor (5 persoane), asistați de șefii Direcțiilor statistica serviciilor sociale și condițiilor de trai și Statistica pieței muncii (2 persoane), care au acoperit întrebările din chestionarul pentru persoană (2P), cu tematica respectivă. Astfel, au fost instruiți 84 de participanți, repartizați în 4 grupe, din care una cu limba de instruire rusă.

A doua etapă. Instruirea șefilor de circumscripție – 23-25 aprilie 2014. În calitate de traineri/formatori au activat conducătorii OTS și responsabili instruiți în prima etapă. Astfel, au fost instruiți 332 de participanți, constituiți în 11 grupe.

A treia etapă. Instruirea instructorilor – controlori și a recenzorilor – 5-6 mai; 7-8 mai; 9-10 mai. În total, în cadrul acestei etape, au fost instruiți 14759 participanți, respectiv au fost formate 208 grupe, în calitate de formatori au activat personalul instruit la primele 2 etape: conducătorii OTS, responsabili de recensământ și șefii de circumscripție. Toți participanții seminarelor de instruire au fost asigurați cu pauză de cafea și prânz cald.

Pentru asigurarea calității instruirilor au fost organizate echipe mobile formate din reprezentanți ai UNFPA, specialiști BNS, care se deplasau în teritoriu pentru a monitoriza instruirile.

Materialele instructive în baza cărora au fost organizate seminarele de instruire au fost:

1. Instrucțiunile pentru conducătorul OTS și responsabilul de recensământ privind organizarea și efectuarea RPL.

2. Manualul personalului de recensământ.

3. Chestionare – ghid.

4. Documentația elaborată pentru utilizarea acesteia nemijlocit la RPL (chestionarele de recensământ, borderouri, centralizatoare pentru diferite categorii de personal etc.).

Un moment dificil a constituit imprimarea materialului utilizat la instruire în cadrul BNS. Dacă ar fi fost imprimate la tipografia contractată, se economisea timp, resurse umane și financiare. De asemenea, a fost necesară elaborarea documentației de recensământ și efectuarea instruirilor în limbile română și rusă. Programele de instruire s-au respectat pentru asigurarea uniformității instruirilor.

Programul de instruire a fost bine elaborat: subiectele mai complicate au fost planificate pentru prima jumătate a zilei sau imediat după pauza de prânz; după explicarea fiecărui subiect erau aplicații practice; se organiza lucrul în echipă, jocuri de roluri (recenzor-respondent), recenzarea condiționată (student, persoană plecată peste hotare mai mult de 1 an/mai puțin etc.), fapte ce facilitau procesul de instruire. O atenție deosebită s-a acordat aspectului practic al interviuării populației, completarea de probă a documentației de recensământ cu analiza ulterioară a greșelilor.

Obiectivele sesiunilor de instruire au fost: furnizarea cunoștințelor despre recensământ, formarea deprinderilor în completarea chestionarelor, pregătirea participanților pentru a face față situațiilor dificile care puteau apărea în teren.

La sfârșitul instruirii fiecare participant a susținut testul de evaluare a cunoștințelor, iar la primele două etape mai completau un formular de evaluare (feedback) a cunoștințelor acumulate în cadrul instruirii în vederea îmbunătățirii calității acesteia la etapele următoare.

În procesul de instruire au apărut unele probleme legate de transport. Din cauza lipsei curselor zilnice a transportului public spre unele localități, deplasarea personalului a fost mai dificilă, sau a fost necesară cazarea acestuia.

Una din problemele majore cu care s-a confruntat BNS a fost fluxul de personal în orașe, în special Chișinău și Bălți. Recenzorii care au fost instruiți au renunțat și astfel instruirea oferită celor noi recrutați a fost efectuată în mod continuu, mai pe toată perioada desfășurării recensământului. De asemenea, instruirea, fiind efectuată și în timpul sărbătorilor, unele persoane care au depus dosarul nu s-au mai prezentat. De exemplu, în Chișinău, după seminarul de instruire a șefilor de circumscripție, din 57 persoane 20 au refuzat să activeze, fiind necesară selectarea noilor șefi de circumscripție și instruirea acestora pentru a reuși să se încadreze în activitatea planificată.

În procesul de instruire pentru recensământul viitor ar fi necesar ca șefii de circumscripție să fie angajații BNS, detașați de la activitatea de bază, în special în or. Chișinău, iar în calitate de formatori să fie angajați specialiști ai BNS din oficiul central, dar și teritorial, care să fie instruiți în domeniul metodelor de predare pentru a putea, la rândul lor, să instruiască personalul temporar angajat. La fel ar fi binevenită și mărirea perioadei de instruire a instructorilor-controlori și recenzorilor – de la 2 la 3 zile. Dezvoltarea tehnologiilor moderne și a rețelelor de socializare on-line ar oferi și posibilitatea elaborării unor lecții sau chiar a unui întreg curs de formare a personalului temporar, în variantă video (după exemplul Rusiei la ultimul recensământ), însoțite și de exerciții practice, care ar putea fi difuzate prin intermediul OTS sau accesate de pe pagina BNS, în scopul instruirii sau informării respondenților (metoda de învățare la distanță).

Efectuarea RPL în teren. Activitățile de teren au demarat în perioada 10-11 mai 2014 prin vizita preliminară a sectorului de recenzare. În cadrul acesteia, recenzorii, împreună cu instructorul-controlor, au făcut cunoștință cu sectoarele repartizate, au precizat listele unităților de recenzare și au distribuit pliante informative. La necesitate, au făcut și vizite la șefii Gospodăriilor Comunale, pentru a anunța că vor activa în acel perimetru și a obține ajutorul necesar, în cazul caselor cu interfon, unde nu se putea intra în clădirea respectivă.

Recenzarea pe teren a început de la ora 8:00 în ziua de 12 mai 2014 și a durat 14 zile până la 25 mai și s-a desfășurat în 1535 de localități, dintre care 57 urbane și 1478 rurale. Recenzorii au activat în baza legitimației, fiind echipați cu vesta pentru recenzor, mapă tare cu fixator. În orașul Chișinău au beneficiat și de dreptul la călătorie gratuită în transportul public. S-a ținut o evidență zilnică a situației recensării, iar rezultatele preliminare au fost calculate în baza prelucrării centralizatoarelor. Astfel, au fost recensate (BNS 2014): un număr de 1 259 207 locuințe (ocupate – 1 044 095 și neocupate – 215 112), 1 062 615 gospodării, și 2 913 281 persoane (dintre care plecați peste hotare 329 108), iar persoane cu ședere temporară (până la 12 luni) – 368.

Confidențialitatea a fost componenta care a călăuzit toate activitățile de recensământ. Persoanele erau informate că datele din chestionarele de recensământ constituie o informație confidențială, ce nu poate fi divulgată și care va fi utilizată doar

în scopuri statistice, toate chestionarele având înserată această informație (Hotărârea Guvernului nr. 967 din 2012 p. 6).

Obligația de a nu divulga informația cu caracter personal, obținută în timpul efectuării RPL, a fost prevăzută în contractele de prestări servicii încheiate cu personalul temporar (pct.6), fiind stipulat că persoana trebuie să păstreze confidențialitatea chiar și după expirarea termenului contractului, mai exact timp de 5 ani.

Șefii de circumscripție, responsabili de RPL în raion/municipiu, conducătorii OTS și specialiștii din DSDRP au fost asigurați cu telefoane de la Compania Unite și, astfel, au comunicat nelimitat pe toată perioada recensământului, ceea ce a favorizat soluționarea rapidă a multor probleme apărute în teren.

O provocare foarte mare în desfășurarea RPL în teren au fost cazurile de abandonare a lucrului de către personalul temporar. Astfel de situații au fost înregistrate în timpul sau după finalizarea seminarelor de instruire, la fel și după ce au început să activeze în teren. Cauzele invocate de aceștia, după cum au specificat conducătorii OTS în rapoartele sale, au fost: achitarea salariilor prevăzută în lunile august-septembrie, nu imediat după finalizarea recensământului în teren, chestionarul voluminos, din care a rezultat un volum mare de lucru, populația insuficient informată și motivată să participe la RPL, lipsa chestionarelor în primele 2-4 zile, deoarece tipărirea a început mai târziu și nu se reușea transportarea la timp a acestora pe teritoriul întregii țări, moment care în 2004 nu a existat, fiind tipărite și repartizate atât chestionarele, cât și documentația auxiliară cu mult înainte de începerea recensământului.

Cea mai mare rată a abandonurilor s-a înregistrat în mun. Chișinău – 30%, Bălți – 29%, Orhei – 25%, Soroca – 20%, Șoldănești – 8%. În restul raioanelor s-a înregistrat o pondere de 3-6% de abandon. În mare parte refuzul persoanelor de a mai activa la RPL s-a înregistrat în orașe. Recenzarea la sate s-a efectuat fără mari dificultăți, deoarece oamenii sunt mai receptivi și personalul angajat (cadre didactice, asistenți medicali sau sociali) era cunoscut în localitate, eliminându-se astfel frica de a deschide ușa și de a comunica cu recenzorul. Situație total opusă în mediul urban – pe lângă reticența populației din cauza neinformării, mai exista și problema siguranței, atât a respondentului față de recenzor, cât și invers. Cu toate că Ministerul Afacerilor Interne a emis un ordin prin care toți polițiștii de sector în perioada RPL trebuiau să se afle în sectorul său, în teren, aceștia, fiind puțini la număr, nu întotdeauna reușeau să răspundă în termeni rezonabili tuturor solicitărilor care veneau din partea personalului temporar angajat.

Unii respondenți refuzau să participe la recensământ explicit sau tacit, prin evitarea vizitelor personalului de recensământ, din motive politice, religioase, etnice etc. Astfel, au fost înregistrate 21279 de refuzuri, dintre care 20000 în Chișinău, iar 279 au fost expediate în scris la adresa BNS. Acestora din urmă li s-a răspuns și au fost informați că datele de la RPL sunt confidențiale, fiind utilizate doar în scopuri statistice și conform Legii nr.90 este prevăzută obligativitatea persoanelor de a răspunde recenzorilor.

Astfel, au fost neacoperite la recensământ mănăstirea Zloți, r-nul Cimișlia, mănăstirile Cușelăuca și Dobrușa r-nul Șoldănești, mănăstirea Răciula, r-nul Călărași, deși s-a solicitat de la organizațiile religioase, de la Mitropolia Moldovei ajutor în vederea explicării credincioșilor a necesității de a participa la RPL.

În acest sens, a fost expediată din partea BNS o notă informativă, care a fost plasată pe pagina web oficială a organizației menționate, pentru a explica credincioșilor importanța datelor colectate la recensământ și impactul acestora la nivel de țară, dar și pentru fiecare individ, însă până la urmă n-a fost obținut rezultatul scontat.

Este un fapt de neînțeles, deoarece, analizându-se istoria recensămintelor, încă de la cel din anul 1897 desfășurat în Imperiul Rus, Biserica a fost un susținător activ al acestui exercițiu statistic, ajutând foarte mult la promovarea participării active a populației la recensământ.

În raioanele Ocnița și Soroca au fost dificultăți în recenzarea populației de etnie romă, care erau mai reticenți și refuzau să primească recenzorul, astfel că în cartierele unde predomina etnia romă s-a mers cu polițistul de sector, deși s-a încercat stabilirea contactelor cu reprezentanții romilor, acestea însă nu s-au soldat totdeauna cu succes.

Respondenții refuzau să răspundă la unele întrebări din frică că datele vor fi folosite în scopuri fiscale sau de anulare a unor plăți/alocații sociale pe care le primeau deja. Pensionarii cu greu răspundeau la întrebările 17 „Facilități de informare și comunicare” și 23 „Alte spații de locuit în proprietatea gospodăriei pe altă adresă” din frica de a fi lipsiți de pensie sau anumite ajutoare sociale. Întrebarea a 3(a) „persoana trăiește în uniune consensuală” a necesitat o explicație mai detaliată din partea recenzorilor, fiind neînțeleasă de respondenți și generând unele situații jenante. În rest, cele mai mari rate de refuz s-au înregistrat la capitolul caracteristici economice, în special la întrebarea a 42-a, care se referea la sursele de venit.

Capitolul V al Chestionarului pentru persoană (2P) „Dificultățile în desfășurarea activităților de bază zilnice ale persoanelor cu dizabilități”, fiind o întrebare nouă inclusă în chestionar, a stârnit unele nemulțumiri, deoarece trebuiau să fie întrebați toți respondenții, nu doar cei cu nevoi speciale.

Mari dificultăți au întâlnit recenzorii în mediul urban, unde despre locuințele neocupate nu avea cine să ofere informații. De asemenea, casele de vacanță din întovărașirile pomi-legumicole erau lipsite de stăpâni.

Anul 2014 fiind și an electoral, la fel a creat unele impedimente la efectuarea recensământului prin asocierea acestei lucrări statistice cu latura politică.

Locuitorii țării, care din anumite motive nu au vrut să primească recenzorul la domiciliul său, au avut posibilitatea să meargă la secțiile staționare de recensământ pentru a fi recenzați acolo. Astfel, în toate primăriile, OTS-le, preturile municipale (or. Chișinău) au activat secții staționare de RPL, unde, de asemenea, a fost instituită o linie telefonică pentru a se putea oferi consultanță cetățenilor pe toată perioada recensământului. La nivel central a activat linia verde, zilnic de la ora 8.00 până la 22.00,

înregistrând peste 200 apeluri telefonice pe zi. În toate raioanele în cadrul OTS erau efectuate apeluri cu diverse întrebări și probleme, care fie erau soluționate la nivel local, fie erau transmise la nivelul superior. Cu toate acestea, nu a fost posibilă înlocuirea unei campanii de informare a populației, care ar fi dat răspuns la jumătate din întrebările pe care le puneau cetățenii prin intermediul rețelei telefonice.

Condițiile meteo nefavorabile în primele zile de recensământ (timp ploios) a făcut dificilă recenzarea în întovărașirile pomi-legumicole și localitățile rurale, unde nu existau drumuri asfaltate, în special în sudul țării (mun. Comrat, raioanele Vulcănești, Ceadâr-Lunga și Cahul), unde timpul instabil s-a menținut o săptămână. Perioada de recensământ s-a dovedit a fi nereușită, lucrările agricole tocmai demarase, de aceea în localitățile rurale era mai greu de găsit populația la domiciliu, pe când orașenii în weekend-uri erau plecați la vile, ceea ce a dus la posibilitatea recenzării doar seara în zilele de lucru și mai puțin în zilele de odihnă. Sâmbătă 17 mai a fost declarată zi de lucru (recuperarea zilei de 2 mai), astfel reducând posibilitatea recenzării a unui număr mai mare de persoane, în special în orașe. Cu toate acestea, la nivel de republică s-a înregistrat o cuprindere bună a teritoriului la RPL, problematic fiind doar or. Chișinău, unde 120 de sectoare nu au fost acoperite din mai multe considerente: lipsa campaniei de informare, lipsa personalului, reticența populației, abandonul în masă a sectoarelor de recenzare etc. Se preconizează ca această lacună să fie acoperită din surse administrative, procedură fiind efectuată și în alte țări.

Fiind un eveniment de anvergură națională, nu s-a trecut fără diferite campanii de dezinformare a persoanelor de a se declara de o naționalitate/apartenență etnică sau alta, care a periclitat procesul de colectare a datelor. Campanii de acest gen au fost lansate de Centrul Român de Studii și Strategii, Mișcarea Civică Tinerii Moldovei și Campania națională „Iubesc Moldova”. Această activitate a lăsat o amprentă negativă asupra RPL, deoarece prin monitorizarea exercitării corecte a obligațiilor de recenzor, prin înscrierea etniei declarate de respondent, de facto erau lansate în mass-media informații și date care și mai mult discredita această lucrare.

Recenzarea contingentului special. În 2014 s-a desfășurat nu doar recensământul populației, dar și al locuințelor, respectiv a fost elaborat și un chestionar pentru spații colective de locuit, iar anumite categorii de persoane care locuiau în aceste spații erau recenzați, conform Recomandărilor Internaționale, în baza reședinței obișnuite, într-un mod unic, această activitate fiind pusă în sarcina Ministerului Apărării, Ministerului Justiției, Ministerului Afacerilor Interne și Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene.

Militarii în termen au fost recenzați prin colaborarea directă cu Ministerul Apărării, Ministerul Afacerilor Interne și Poliția de Frontieră, iar recenzarea persoanelor aflate în instituțiile penitenciare și în centrele de triere (deținuților) a fost efectuată de colaboratorii Departamentului Instituțiilor Penitenciare al Ministerului Justiției.

Personalul misiunilor diplomatice și oficiilor consulare ale Republicii Moldova precum și a membrilor familiei care locuiesc cu ei peste hotare, au fost recenzați de către Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene. Astfel, au fost aprobați de către instituțiile sus notate responsabili de recensământ în concordanță cu prevederile legale existente (Hotărârea Guvernului nr. 967 din 2012, p. 7).

În aprilie 2014, în incinta Biroului Național de Statistică s-a desfășurat o ședință de lucru cu participarea reprezentanților ministerelor implicate în recenzarea contingentului special, în care au fost informați despre sarcinile și programul recensământului populației.

În scopul conformității cu metodologia RPL și asigurarea desfășurării activităților corespunzătoare, BNS cu subdiviziunile sale a elaborat următoarele materiale:

1. Precizări metodologice privind organizarea și efectuarea recensământului populației și al locuințelor în instituțiile Ministerului Apărării, Ministerului Afacerilor Interne, Poliției de Frontieră și Ministerului Justiției.

2. Precizări metodologice privind organizarea și efectuarea recensământului populației și al locuințelor în instituțiile Ministerului Sănătății, Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Ministerului Educației și Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare.

3. Precizări metodologice privind completarea chestionarelor de recensământ pentru personalul serviciului diplomatic al Republicii Moldova.

Recensământul militarilor și al contingentului special s-a efectuat în mod organizat și în termenii stabiliți, autoritățile publice de resort au manifestat o responsabilitate deosebită față de efectuarea acestui exercițiu statistic în subdiviziunile subordonate și au conlucrat eficient cu specialiștii BNS.

Până la 17 iulie 2014 au fost recepționate de către DSDRP toate gențile cu chestionarele RPL de la direcțiile/secțiile de statistică raionale și municipale, fiind depozitate, conform cerințelor de asigurare a securității și confidențialității acestor documente, până la demararea procesării datelor.

Ancheta de control (AC). În perioada 16-29 iunie 2014, în scopul evaluării cuprinderii la recensământ și a calității datelor, a fost organizată pentru prima dată în Republica Moldova ancheta de control la propunerea experților ITAB, fiind identificat în acest sens de către UNFPA și un expert internațional – Ljubinka Popovska-Tosheva, care a consultat Biroul Național de Statistică de la proiectarea acestui studiu până la elaborarea raportului final, adică a asistat tot procesul. Ancheta de control reprezintă o recenzare repetată a populației în baza unui eșantion reprezentativ selectat aleatoriu, urmată de o potrivire a fiecărei unități recenzate în cadrul AC cu informațiile colectate în cadrul recensământului.

Cercetarea a acoperit 90 din 11 226 de sectoare de recensământ (*Tabelul 12*) (BNS 2014).

Tabelul 12. Distribuția eșantionului Anchetei de Control pe regiuni și medii de reședință

Regiuni	Total	Rural	Urban
Nord	27	18	9
Centru	27	22	5
Sud	17	12	5
mun. Chișinău	19	3	16
Total	90	55	35

Sursa: BNS

Fiind o metodă de evaluare independentă, a fost organizată și efectuată de către Direcțiile statistice serviciilor sociale și condițiilor de trai și Secția metode statistice. A fost utilizată metodologia de la recensământ, intervievarea respondenților din eșantion și înregistrarea răspunsului oferit pe chestionar de hârtie, dar cu recomandările expertului internațional, care a consultat BNS în pregătirea și desfășurarea acestei lucrări.

Pentru a asigura autenticitatea informației din cadrul AC, recenzorii au fost implicați în colectarea informației pe sectoare din alte regiuni ale țării. Toți controlorii au fost angajați din Chișinău, în mod special pentru efectuarea AC, cu scopul de a asigura independența dintre Ancheta de Control și RPL 2014. Aceștia au fost repartizați în cadrul a 9 echipe mobile, fiecare echipă fiind formată din 10 recenzori și 1 controlor.

În rezultatul recenzării în cadrul AC, pe republică:

- au fost vizitate cu 2,1% mai multe gospodării decât cele înscrise inițial în cadrul LUR, 78,3% din acestea fiind ocupate și circa 21,3% fiind neocupate. Din cele ocupate pentru circa 7,6% nu a fost găsit nimeni după trei vizite în perioade și zile diferite, iar 4,0% au refuzat categoric să ofere date în cadrul AC;

- în mediul urban au fost vizitate cu 40 gospodării mai mult decât cele înscrise inițial în cadrul LUR, cu aceeași distribuție, în funcție de faptul dacă sunt ocupate sau nu față, de nivelul pe țară. În schimb, din cele ocupate, în mediul urban, în circa 15,2% nu a fost găsit nimeni după trei vizite în perioade și zile diferite, iar 8,5% au refuzat categoric să ofere date în cadrul AC;

- în mediul rural au fost vizitate cu 2,8% mai multe gospodării decât cele înscrise inițial în cadrul LUR, cu aceeași distribuție în funcție de faptul dacă erau ocupate sau nu, față de nivelul pe țară. Din cele ocupate, în mediul rural, în doar circa 2,2% nu a fost găsit nimeni după trei vizite în perioade și zile diferite, și numai 0,7% au refuzat categoric să ofere date în cadrul AC;

- ponderea persoanelor declarate plecate peste hotare, în cadrul AC, la nivel național, a fost de circa 7,5%, cu mici diferențe pe medii de reședință (5,8% în urban și 8,3% în rural), cu toate că aici nu au fost incluse persoanele din gospodăriile ale căror membri erau plecați cu toții peste hotare.

Aceste date au fost prezentate în cadrul ultimei ședințe ITAB din 7-8 iulie 2014, iar rezultatele procesării datelor colectate în cadrul Anchetei de Control și concluzia finală încă nu au fost publicate oficial.

3.4. Evaluarea organizării și desfășurării RPL din perspectiva recenzorilor și a experților naționali și internaționali

Analiza complexă a subiectului abordat în baza materialelor accesibile nu ar fi completă fără a prezenta opinia experților naționali și internaționali, obținută în urma cercetării sociologice realizate în anul 2017 (*Anexele 3 și 4*) cu privire la exercițiul statistic din anul 2014, dar și fără a lua în considerare viziunea reprezentanților celei mai importante și mai numeroase categorii de personal angajată în exercitarea lucrărilor din teren – recenzorii, a căror opinie a fost cercetată cu ajutorul sondajului sociologic organizat de Centrul de Cercetări Demografice pe teritoriul întregii țări, în baza unui chestionar elaborat în acest sens (*Anexa 5*).

Cei mai mulți recenzori s-au declarat a fi satisfăcuți și foarte satisfăcuți (78,1%) de felul cum s-a desfășurat RPL din anul 2014. În funcție de mediul de reședință, numărul respondenților din mediul rural, care au apreciat că sunt foarte satisfăcuți este cu mult mai mare decât al celor din mediul urban fiind de 23,1% și respectiv 12,5%. Este necesar să subliniem că numărul celor care au recenzat în sate și au declarat că nu sunt deloc satisfăcuți sau mai curând nesatisfăcuți este de numai 8,1%, comparativ cu cei de la oraș care sunt în proporție de 26%.

Este important să subliniem că mai mult de două treimi din respondenți au menționat că au participat la instruirile efectuate de BNS în scopul pregătirii recenzorilor pentru desfășurarea RPL (83,4%), iar 12,2% au participat dar nu la toate și respectiv restul (4,4%) nu au participat.

Deși 94,3% din respondenți au menționat că sunt foarte satisfăcuți și mai degrabă satisfăcuți de calitatea instruirilor de care au beneficiat, numărul celor care au răspuns că au fost foarte bine informați și mai curând bine informați este destul de redus. Astfel, doar 7,2% au considerat că au fost foarte bine informați și mai curând bine informați în ceea ce privește efectuarea vizitelor preliminare, 3,4% - completarea formularelor, 7,2% - repetarea vizitelor în gospodării și 6,3% - verificarea calității datelor înregistrate (*Tabelul 13*).

Tabelul 13. Aprecierea nivelului de informare de către recenzori în ceea ce privește îndeplinirea responsabilităților lor (%)

Executarea responsabilităților	Foarte bine informat	Mai curând bine informat	Mai curând puțin informat	Foarte puțin/deloc informat
Efectuarea vizitelor preliminare	0,7	6,5	49,3	40,6
Completarea formularelor	0,2	3,2	43,8	51,4
Repetarea vizitelor în gospodării	1,4	5,8	49,1	39,9
Verificarea calității datelor înregistrate	1,2	5,1	48,2	42,2

* În total nu sunt 100% fiindcă în tabel nu s-a inclus și numărul celor care au menționat că le este greu să răspundă.

Sursa: Elaborat de autor în baza rezultatelor sondajului sociologic.

În concepția recenzorilor, succesul recensământului depinde foarte puțin de nivelul de informare al populației privind participarea la recensământ a fiecărei persoane. Astfel, doar 5% consideră că acesta este un factor care influențează în mare măsură și foarte mare măsură. Experții intervievați susțin că din contra, „cea mai mare greșeală înainte de recensământ a fost lipsa publicității, cu o lună de zile înainte populația trebuia să fie informată, oamenii nu cunoșteau nimic despre desfășurarea recensământului” (E_1). „Rolul campaniei de informare a populației în desfășurarea recensământului este crucială. La noi s-a efectuat aceasta sub orice critică, practic nu s-a desfășurat, deși sunt mecanisme de a obliga televiziunile private să informeze populația” (E_2).

Unii experți naționali, de asemenea, consideră că trebuiau să fie implicați mai mult în campania de informare, ținând cont de importanța acesteia. „Pe ultima sută de metri comunicam deja la direct cu compania angajată pentru elaborarea de produse promoționale și referitor la machetarea unor produse promoționale (ecuson, legitimație, abțibild pentru geantă). Din păcate, nu am participat și nici nu am fost consultată la spotul video de promovare a RPL și de stimulare a populației pentru a participa la RPL”. „Dorința populației de a participa sau nu la acest exercițiu național depinde 100% de campania de informare, care trebuie desfășurată nu cu 2 săptămâni înainte de recensământul propriu-zis, dar cu câteva luni înainte. Însă contactul cu populația trebuie menținut în toată perioada intercenzitară” (E_2).

Rolul campaniei de informare a publicului este de a familiariza populația cu privire la scopul, utilizarea și protecția datelor colectate în cadrul RPL (care este scopul recensământului, cum vor fi folosite, cum vor fi protejate datele cu caracter personal); să sensibilizeze populația cu privire la importanța recensământului și să convingă toți oamenii să participe activ furnizând date și informații prevăzute în programul de recenzare. În situația "normală", campania de informare publică are rezultate. „În țările în care recensământul este extrem de politizat, campania oficială de recensământ nu este pe deplin eficientă sau deloc eficientă, deoarece populația este sub presiunea influențelor și "sfaturilor" venite din partea partidelor politice, precum și împotriva campaniilor ilegale - neoficiale de recensământ de către diferite părți interesate” (E_4).

Foarte redus (4,6%) este numărul respondenților care au menționat că înțelegerea metodologiei și întrebărilor din chestionare de către recenzor și interlocutor influențează în mare măsură și foarte mare măsură succesul recensământului. De asemenea este mică și proporția (3,5%) celor care au susținut ideea că comportamentul și cooperarea recenzorului cu persoanele intervievate ar putea contribui la asigurarea succesului în desfășurarea recensământului. În opinia respondenților un rol mai mare îl poate avea mărimea sectorului de recenzare și numărul mare de întrebări din chestionar (Tabelul 14).

Tabelul 14. Opinii ale recenzorilor cu privire la factorii care influențează calitatea desfășurării recensământului (%)

		În foarte mare măsură	În mare măsură	În mică măsură	Deloc	Îmi vine greu să răspund
Succesul recensământului depinde de:						
1)	nivelul de informare a populației privind importanța participării la recensământ a fiecărei persoane;	0,2	4,8	29,3	63,8	1,8
2)	înțelegerea metodologiei și întrebărilor din chestionare de către recenzor și interlocutor;	0,5	4,1	36,2	55,4	3,9
3)	comportamentul și cooperarea recenzorului cu persoanele intervievate;	0,5	3	39,1	53,5	3,9
4)	mărimea sectorului de recensare;	1,8	14,4	41,2	37,5	5
5)	numărul mare de întrebări din chestionare;	1,6	12,4	33	47,6	5,5
6)	totul depinde de fiecare caz concret.	2,3	17,2	36	26,8	17,2

Sursa: Elaborat de autor în baza rezultatelor sondajului sociologic.

În opinia respondenților, principalele elemente care au influențat pozitiv desfășurarea RPL din anul 2014 au fost: asigurarea mijloacelor financiare necesare (34,1%), implicarea Guvernului (31,4%), nivelul de pregătire a personalului antrenat (14%). Iar cauzele care au influențat negativ au fost: nivelul scăzut de informare a populației (42,6%), atitudinea negativă a populației (28,6%) și situația politică și economică din țară (11,2%). Deși implicarea APL este necesară și benefică, unii experți cred că aceasta ar putea avea și implicații negative. *”Toți funcționarii au participat, iar ei nici nu s-au deplasat în teren deoarece ”cunosc” oamenii”* (E_1).

În opinia experților străini, Guvernul trebuie să furnizeze la timp bugetul necesar, iar instituția responsabilă de organizarea și conducerea recensământului trebuie să aibă grijă de executarea în timp util a tuturor activităților.

Experții menționează că cadrul legal de asemenea a fost un factor important în asigurarea bunei desfășurări a RPL. *„E bine că avem o Lege a recensământului, pentru că nu toate țările desfășoară recensămintele în baza unei legi. Consider că ar fi bine de stabilit în lege nu perioada exactă a desfășurării RPL, dar poate data începerii, iar ulterior în baza testării chestionarului și prin HG de stabilit și zilele necesare și suficiente pentru a cuprinde întreaga populație a țării. E bine că s-a stabilit în lege subiectele de bază pentru chestionarele de recensământ. Pentru că cu cât punem mai multe întrebări cu atât riscăm să îngreunăm lucrul recenzorului, iar respondentul să nu reziste până la finalizarea chestionării tuturor membrilor gospodăriei. Legea actuală nu permite colectarea și IDNP-ului persoanei, ceea ce ar facilita cu mult evaluarea calității datelor”* (E_2). Unii experți internaționali de asemenea cred că existența cadrului legal este un punct forte. *„Punctul slab constă în detalierea prea mare în defavoarea HG pentru RPL, care poate să aibă larghețea și ușurința schimbării”* (E_3).

Există două tipuri de legislație privind recensământul: cadrul legal general privind recensământul, odată adoptat, prevede dispoziții foarte generale și valabile pentru toate recensămintele, cum ar fi în Marea Britanie, Finlanda și adoptarea unei legi a recensământului pentru fiecare recensământ care să prescrie din nou, în mai multe sau mai puține detalii, acoperirea recensământului și organizarea acestuia, în funcție de situația țării, tradiția și cultura de muncă și cooperare. ”Prevederea de bază pentru asigurarea bunei funcționări a legii recensământului și buna desfășurare a recensământului este de a avea voința și angajamentul de a avea un recensământ de succes de la toți actorii implicați și relevanți în recensământ. Conținutul legislației recensământului, toate dispozițiile acestuia trebuie să fie convenite cu părțile implicate și cointerestate în recensământ, înainte de adoptarea sa, pentru a evita litigiile lor ulterioare” (E_4).

În conformitate cu datele analizate în rezultatul sondajului sociologic, cei mai mulți recenzori s-au confruntat cu probleme la etapa de recenzare (39,8%), fiind vorba de refuzul populației, neinformarea populației, absența de la domiciliu, numărul mare de întrebări etc. (Tabelul 15).

Tabelul 15. Proporția recenzorilor care s-au confruntat cu diverse probleme în desfășurarea recensământului (%)

	Proporția celor care s-au confruntat cu probleme	Dificultatea
La angajare	1,8	Multitudinea de acte solicitate
La instruire	8,7	Durata scurtă, volumul mare și complicat de informații
La recepționarea materialelor	21,5	Întârzierea oferirii materialelor, insuficiența numărului de chestionare
În timpul vizitei preliminare a sectorului	19,7	Identificarea sectorului, atitudinea populației, timpul insuficient pentru informarea populației, lipsa timpului pentru a efectua vizita preliminară
În lucrul cu instrumentarul (harta, lista de adrese, chestionarele, centralizatorul)	18,8	Lipsa hărții, indicarea de informații eronate în hartă, lista greșită a adreselor, volumul mare și complexitatea chestionarelor
În timpul recenzării pe teren	39,8	Refuzul populației, neinformarea populației, absența de la domiciliu, numărul mare de întrebări
În conlucrarea cu superiorii	1,4	Incompetența superiorilor și neimplicare lor în rezolvarea problemelor
În respectarea atribuțiilor	2,7	Presiunea politică, timpul insuficient, comunicarea/conlucrarea cu SEL-urile.

Sursa: Elaborat de autor în baza rezultatelor sondajului sociologic.

Unii experți au subliniat că o parte din populație a manifestat reticență totală. ”Îi întâlneau cu cuvinte licențioase, unii erau foarte agresivi. Unii se comportă astfel din cauza neîncrederii în structurile statului” (E_1). Deși în manualul recenzorului erau

explicate metodele de comportament ale recenzorului în diferite situații, mulți nu le-au aplicat în practică. *"Când îți închide ușa în nas, nu mai reușești să aplici nici o metodă"*.

Recenzorii s-au confruntat cu această multitudine de probleme din cauza că multe activități nu au fost efectuate în termen și deși au fost efectuate mai târziu, se realizau diferit față de ceea ce a fost planificat - listîngul locuințelor, sectorizarea, tipărirea hărților etc. În concepția experților străini instituția responsabilă de recensământ trebuie să pregătească o strategie de asigurare a calității, care se referă la un program de activități menite să asigure vizibilitatea permanentă a procesului de recensământ prin monitorizare și măsurare. *„Această vizibilitate presupune identificarea zonelor problematice și a proceselor care necesită îmbunătățiri. Este de datoria conducerii să ia măsuri pentru a se asigura că problemele sunt abordate și, de fapt, au loc îmbunătățirile necesare”* (E_4).

În caz de opunere pentru participare la recensământ, unii experți consideră că la a doua vizită este necesar ca recenzorul să se prezinte cu sectoristul. Altfel spus, să existe o conlucrare între acești doi actori. De asemenea, pentru a asigura o mai bună deschidere din partea cetățenilor trebuie să se atragă o atenție deosebită în selectarea recenzorilor. *„Personalul trebuie selectat după caracteristici demografice. Oamenii în vârstă nu sunt rapizi. Dacă este prea tânăr, tot este greu, ar fi considerat nereserios. Trebuie selectați din categoria de mijloc. Privind genul, nu este relevant”* (E_1).

Unii experți de asemenea susțin ideea că volumul chestionarului a fost foarte mare, unele întrebări catalogându-le drept inutile. Astfel, cei mai mulți consideră că numărul de întrebări ar trebui redus, însă aceasta ar trebui efectuată cu consultarea publicului, autorităților publice centrale și locale cu mult timp înainte de RPL. Astfel, chestionarul trebuie să includă acele întrebări care nu se regăsesc în registre și pot fi obținute doar la RPL. *”Recensământul oferă încrucișarea diferitor variabile, la diferite nivele administrative și pe diferite tipuri de dezagregări (sex, vârste, etnii, stare civilă, etc.). Și astfel se bat cap în cap mai multe probleme care trebuie luate în calcul și de găsit mijlocul de aur: să nu încărcăm chestionarul, dar să avem și informație mai multă pentru a avea și mai multe dezagregări, la nivel de cea mai mică unitate administrativă”* (E_2).

Strategia de asigurare a calității unui recensământ trebuie să cuprindă: definirea obiectivelor strategiei; definirea privind controlul calității și asigurarea calității; cerințele generale privind Programul de asigurare a calității; rolul managerilor; definirea calității datelor; activități orientative privind controlul calității și asigurarea calității la fiecare etapă a recensământului.

Implementarea strategiei și programului de asigurare a calității vor contribui la furnizarea unui produs bun, calitativ și vor ajuta la controlul erorilor pentru eliminarea acestora și promovarea îmbunătățirii continue pe perioada desfășurării recensământului.

În lucrul cu instrumentarul (harta, lista de adrese, chestionarele, centralizatorul) au menționat că s-au confruntat cu probleme 18,8%. Experții, de asemenea, au subliniat că într-adevăr au fost probleme la acest capitol. *”Ca instrumente, cu certitudine trebuie să*

avem o listă a locuințelor bine determinată care, după părerea mea, este crucială într-un recensământ, pentru că trebuie să știm exact unde va merge recenzorul să efectueze recensarea persoanelor. Totodată sectorizarea este la fel de importantă, deoarece trebuie să avem sectoare bine delimitate și stabilite cu mult înainte de desfășurarea unui recensământ. Instrumentele menționate au fost aplicate la RPL, însă cu întârziere” (E_2).

Unii experți au mai adăugat că în desfășurarea recensământului populației din 2014 au existat și probleme cu mult mai serioase, de genul ”delapidări de fonduri, financiare”.

Este necesar de subliniat că 47,6% din respondenți consideră că populația a fost în mică măsură sau deloc dispusă să participe la ultimul recensământ al populației.

În conformitate cu datele din *Tabelul 16* recenzorii au obținut cu dificultate răspuns la mai multe întrebări. În concepția respondenților cauza este că ”întrebările nu trebuie să lase loc pentru interpretări”. Astfel, 77,3% din recenzorii care au participat la studiu consideră că a fost în foarte mare măsură și în mare măsură dificil să obțină răspunsuri de la populație din compartimentul caracteristici demografice (data nașterii, sexul, starea civilă, numărul de copii născuți vii, locul nașterii, cetățenia etc.).

Semnificativ este numărul recenzorilor care au afirmat că în mare măsură și foarte mare măsură le-a fost dificil să obțină răspunsuri la întrebările din compartimentul caracteristici socioculturale (nivel de educație absolvită, etnia, limba, religia) (tabelul 16). Unii experți susțin că situația s-a schimbat, identificându-se cazuri când „etnici ruși spuneau că limba vorbită este română”. În ceea ce privește decalajul dintre numărul etnicilor români (7%) și numărul vorbitorilor de limbă română (23%), aceasta se explică prin faptul că ”foarte multe persoane care dețin pașapoarte române nu sunt în țară. În mai multe sectoare din Chișinău în aproape 30% din adrese nu se deschidea ușa, realizându-se doar ancheta locuințelor” (E_1).

Tabelul 16. Întrebările din chestionare pentru care a fost dificil să se răspundă

		În foarte mare măsură	În mare măsură	În mică măsură	Deloc	Îmi vine greu să răspund
1.	Caracteristici demografice (data nașterii, sexul, starea civilă, numărul de copii născuți vii, locul nașterii, cetățenia etc.).	42,3	35	8,7	7,8	6,2
2.	Caracteristici socioculturale (nivel de educație absolvit, etnia, limba, religia).	30,4	32,5	15,3	17,4	4,3
3.	Caracteristici economice (statutul ocupațional, profesia exercitată, funcția, locul de muncă, sursa de venit).	6,6	23,6	33,2	32,5	4,1
4.	Dificultăți în desfășurarea activităților de bază zilnice a persoanelor cu dizabilități	21,7	38,2	21,1	8,9	10,1
5.	Date despre locuință.	18,8	34,6	29,3	12,4	5
6.	Date despre gospodăria casnică.	13	34,6	32,5	14,2	5,7

Sursa: Elaborat de autor în baza rezultatelor sondajului sociologic.

Unii experți au explicat că cei mai mulți recenzori abandonau continuarea lucrului pe teren din cauza volumului mare de lucru și a nivelului scăzut de salarizare. *”Volumul de lucru a fost de cinci ori mai mare decât în 2004, s-a făcut și recensământul locuințelor. Sarcina era de 150 de apartamente, înmulțit în mediu cu 4, sunt peste 800 de persoane, plus locuințele, în total peste 1200 de anchete pentru 3000 de lei? Oamenii când au văzut salariul, apoi li s-a scos un impozit mare și cu ce au rămas? Rațional pentru acea remunerare trebuia de micșorat volumul de lucru per recenzor cu vreo 30-40%”. ”La început doritori au fost mulți, apoi au refuzat. La selectare trebuie să se respecte previzibilitatea”* (E_1).

În concepția specialiștilor în desfășurarea recensământului perioada de efectuare a RPL nu a fost corect stabilită, ceea ce a dus la lipsa populației la domiciliu. *”Planul calendaristic a fost pe departe respectat. Se vehicula că nu s-a recenzat multă populație și să se adauge încă o săptămână, dar calitatea nu ar fi crescut”* (E_1). Destul de importantă este și verificarea recenzorilor după efectuarea lucrului pe sector, cel puțin să se realizeze aleatoriu.

Specialiștii în domeniu salută utilizarea noilor tehnologii în procesarea datelor, deși pot apărea anumite probleme. *”România a utilizat un soft special pentru aceasta, dar oricum au avut probleme. Dacă procesarea are loc manual, calitatea este mai bună, dar și cheltuielile financiare și de timp ar fi mai mari”* (E_1).

În ceea ce privește prelucrarea datelor, experții internaționali au menționat că sunt sceptici la acest aspect *”Nu am informații sau o idee clară despre motivul real pentru care materialul din recensământul din 2014 din Moldova a fost depozitat mai mult de un an și nu a fost procesat. Aceasta ar trebui să fie o lecție învățată, problema nu ar trebui să fie ascunsă, dar spusă în mod transparent și rezolvată în timp util”* (E_4).

În ceea ce privește recomandările Conferinței Statisticienilor Europeni Runda 2010 unii experți naționali susțin ideea că acestea trebuie să fie obligatorii și nu opționale în includerea lor în metodologia desfășurării recensământului populației. Astfel, unii experți cred că aceste recomandări *”nu s-au respectat nici 10%, dar trebuiau respectate întocmai. S-a simțit că în fruntea BNS a venit o persoană incompetentă”* (E_1). Alții, din contra, cred că BNS a inclus majoritatea subiectelor obligatorii în programul recensământului din 2014. *”Motivul celor care nu au fost incluse, a fost că fie deja se încărca prea mult chestionarul, fie nu erau relevante pentru țara noastră”* (E_2). Experții internaționali, cred că recomandările nu au fost respectate integral, nici la proiectare, nici la interviu, nici la prelucrare.

La întrebarea cum apreciază managementul recensământului din anul 2014 în Republica Moldova acesta a fost caracterizat de către intervievați defectuos. *„Întrebare foarte dureroasă pentru mine. Comunicarea cu conducerea BNS a fost foarte anevoioasă, multe dintre decizii se luau foarte greu în timp, chiar și cele mai simple. Presupun că motivul târăgănării a fost neconștientizarea de către conducerea BNS a importanței acestui exercițiu, care este cel mai complicat exercițiu pe timp de pace”*

(E_2). Experții naționali consideră că Guvernul unei țări, responsabil de nerespectarea termenelor și bugetului aprobat pentru asigurarea bunei desfășurări a unui recensământ, poate fi responsabilizat doar cu ajutorul și cu implicarea organismelor internaționale. Foarte critic a fost apreciat managementul recensământului și de către experții internaționali. *”Extrem de neinspirat, cu greșeli mari, datorate și Guvernului”* (E_3).

Recensământul este un exercițiu statistic atât de complex, încât calitățile persoanelor implicate și ale proceselor livrate sunt foarte importante. *”Având în vedere că întregul proces de recensământ este un lanț în care următoarea etapă este construită pe faza anterioară, iar planificarea face legătura între toate fazele fără o înțelegere, solidă și în timp util, un management bun și luarea deciziei la timp, executarea în timp util a tuturor activităților nu puteți începe derularea recensământului deloc”* (E_4).

Perioada minimă necesară pentru pregătirea de desfășurare a unui recensământ, în opinia respondenților, este de 2 ani și pornește de la elaborarea metodologiei. Altfel spus, munca de bază trebuie realizată înainte cu doi ani.

În ceea ce privește perioada de timp care este necesară pentru pregătirea unei țări de a trece de la recensământul tradițional la efectuarea acestuia în bază de registre (a populației etc), pentru fiecare țară e individual. Aceasta depinde de tipul registrelor existente în țară, calitatea lor, cât de des sunt ele actualizate, posibilitatea de unire a acestor registre într-un registru statistic al populației. Ca exemplu a fost prezentat cazul Estoniei, care a început lucrul pentru recensământul din 2021 în 2006-2007, paralel cu cel din 2011, trecând de la recensământul tradițional la cel în bază de registre. Alții cred că este necesar măcar patru ani sau ar trebui să fie o activitate pe care să o aibă permanent în vizer administrația BNS. *”Se spune că pregătirea către următorul recensământ începe cu finalizarea precedentului”*.

Unii experți internaționali au menționat că perioada de timp necesară pentru pregătirea unei țări de a trece de la recensământul tradițional la efectuarea acestuia în bază de registre depinde de registre. *”Dacă acestea există și sunt consistente, au legături între ele și conțin toate informațiile necesare. Deci pregătirea registrelor este determinantă”* (E_3). *”Timpul minim necesar pregătirii pentru efectuarea unui recensământ este de 3 ani, oferind o muncă continuă și pe toate sarcinile planificate. Un an pentru dezvoltarea și adoptarea bazei juridice și a metodologiei de recensământ și un an pentru dezvoltarea tuturor instrumentelor de recensământ pentru introducerea, prelucrarea și diseminarea datelor. Cu un an înainte de data recensământului, ultimul, este necesar să se testeze toate instrumentele pregătite într-un recensământ pilot și să se corecteze instrumentele pe baza rezultatelor recensământului pilot”* (E_4).

De asemenea experții internaționali au subliniat că *”timpul necesar pentru construirea acestor registre depinde de multe lucruri ca angajament al statului și al tuturor părților interesate implicate; posibilitățile financiare, personalul competent disponibil etc. Odată ce toate registrele există și par a fi de bună calitate, țara poate începe prin recensământul bazat pe registre. Cu toate acestea, cel puțin două*

recensăminte unul după altul, recensământul ar trebui să fie efectuat în paralel, și anume pre tipărirea datelor din registre și efectuarea recensământului tradițional - adică verificarea chestionarelor completate cu datele înregistrate în teren. Un astfel de exercițiu va arăta starea de pregătire a țării de a se schimba la recensământul pe bază de registru” (E_4).

Toți experții intervievați susțin ideea că recensământul este o operație statistică extrem de importantă pentru Republica Moldova, evaluându-se starea demografică pe arii mici, educație, forța de muncă, migrație etc. *”Datele colectate sunt utile pentru toți, inclusiv pentru organisme internaționale în scopul elaborării strategiilor de dezvoltare. Pentru investitori, știți că anume investitorii au insistat să se finalizeze recensământul” (E_1).* Rezultatele RPL ar trebui să fie la baza politicilor statului în multe domenii, deoarece recensământul oferă numărul populației de facto. *”Datele lui sunt și mai valoroase când vorbim că Registrul de Stat al Populației oferă numărul populației de jure (conform vizei de reședință) or în țara noastră există foarte mulți cetățeni care își au viza de reședință în sat, iar de facto locuiesc în oraș, de mulți ani. Astfel, politicile bazate pe rezultatele RPL vor fi mai eficiente. Drept exemplu aș putea aduce următoarea situație: dacă mama de facto locuiește în or. Chișinău, iar viza o are în satul de baștină, copiii acestei femei vor fi înregistrați ca nou-născuți conform vizei de reședință a mamei și nu conform reședinței obișnuite (de facto unde locuiește). Astfel de cazuri sunt multe și se creează o percepție greșită că în satul X ar trebui în 3 ani mai multe grupe în grădiniță, dar de fapt de aceste grupe este nevoie în orașul Chișinău” (E_2).*

Indiferent de tipul de recensământ și de metoda recensământului, este necesar a avea: baza legală pentru efectuarea unui recensământ; planul de recensământ, un document strategic și un plan detaliat al activităților și calendarului recensământului. Este important de a avea o planificare la timp și cuprinzătoare și de a acoperi toate activitățile necesare. Pentru planificarea și urmărirea implementării pot fi utilizate anumite programe, cum ar fi Microsoft Project Manager sau altele similare.

Printre recomandările oferite de experți în scopul îmbunătățirii recensământului, se enumeră: colectarea IDNP-ului; accentuarea obligativității participării la RPL; introducerea elementelor de penalitate (în mai multe țări fiind instituite); implicarea și mobilizarea Autorităților Publice dar și a întregii societăți. Prioritar și obligatoriu trebuie să fie implementarea unui program de calitate pentru toate procesele și de urmărire (monitorizare) a acestuia. Fiecare proces trebuie documentat astfel încât obiectivele să fie îndeplinite cu asigurarea unei calități asumate (determinate apriori). De asemenea, este foarte important să existe un plan de gestionare a riscurilor, să se identifice problemele potențiale care pot determina întreruperea procesului de recensământ și să aibă un plan de rezervă pentru măsuri corective. De asemenea, este foarte important să existe un plan de gestionare a riscurilor care să includă soluții, adică planuri alternative pentru probleme potențiale.

Recensământul populației și al locuințelor este o sursă indispensabilă de date privind populația, gospodăriile și unitățile de locuit pentru planificare, luarea deciziilor bazate pe dovezi și monitorizarea implementării planurilor. Pentru multe țări, recensământul oferă, de asemenea, un cadru solid pentru elaborarea cadrelor de eșantionare pentru anchetele statistice. Pentru o țară, este foarte important să se cunoască dimensiunea și structura populației, condițiile de trai și distribuția teritorială.

Concluzii și recomandări

În timp ce populația lumii continuă să evolueze, se schimbă și prioritățile pentru desfășurarea recensământului, fiind în continuă dezvoltare. După cum s-a subliniat, la nivel internațional țările și organizațiile internaționale văd recensământul drept o lucrare importantă pentru analiza comparativă a datelor statistice naționale. Cu toate acestea, recensămintele continuă să fie operațiuni naționale cu soluții specifice fiecărei țări. Deși costul acestor lucrări sunt doar în continuă creștere de la un deceniu la altul, totuși recensământul în multe țări este încă văzut ca o necesitate fundamentală, ca un mijloc de estimare precisă a caracteristicilor demografice ale unei populații. În acest sens, multe state sunt în căutarea soluțiilor pentru îmbunătățirea calității datelor și reducerii costurilor.

A trecut o lungă perioadă de timp de când s-au efectuat primele recensăminte, care inițial aveau scopuri militare, fiscale sau administrative, numite și revizii ale populației, desfășurate de administratorii locali, care prezentau aceste evidențe oficiale pentru agregarea centrală. Planificarea și desfășurarea acestora a evoluat și s-a extins de-a lungul timpului, ajungând la stabilirea unor principii unice la nivel mondial, care asigură și comparabilitatea datelor între state. Cu toate acestea, recensământul populației, în forma sa tradițională, continuă a fi una dintre cele mai complexe lucrări statistice, iar cea mai mare problemă o constituie contractarea executorilor, precum și recrutarea și formarea personalului temporar destul de numeros, dar și faptul că implică costuri majore. Aceste probleme au fost menționate de majoritatea Oficiilor de statistică care au participat la un sondaj organizat de Comitetul Conferinței Statisticienilor Europeni în anul 2013.

Utilizarea tehnologiei în efectuarea recensămintelor populației devine tot mai răspândită în practica internațională, însă recenzarea virtuală în bază de registre a fost aplicată în cele mai recente recensăminte de peste un sfert din țările lumii. Altele, cum ar fi tehnologia digitală pentru scanare, prelucrare, stocare și generarea tabelor cu date finale, au avut deja un impact major asupra calității informațiilor furnizate utilizatorilor. O altă metodă de îmbunătățire în desfășurarea recensământului populației aplicată în ultima rundă a fost expedierea chestionarelor prin intermediul serviciilor poștale, în mare parte având scopul asigurării acoperirii recenzării pe teren (SUA, Cehia). Astfel, opțiunea de recenzare on-line parțială (Japonia, Polonia) sau totală (Canada), deși între cele două runde câștigă tot mai mulți aplicanți, totuși a fost limitată de necesitatea unui cod de acces, pentru a fi trimis la o adresă poștală sau e-mail, sau livrat de către un recenzor la domiciliu.

Aplicarea tehnologiei în efectuarea recensămintelor populației într-o altă formă este exemplificată prin recensământul din 2010 desfășurat în Brazilia. Acesta a ilustrat beneficiile operațiunilor de colectare a datelor în teren prin utilizarea dispozitivelor portabile echipate cu software de poziționare globală. Acestea erau conectate la un

sistem automatizat, unde se transferau datele direct din teren în baza de date statistice naționale a recensământului într-un mod rapid și eficient, astfel îmbunătățind rezultatele exercițiului.

În scopul corespunderii celui mai înalt criteriu de apreciere a unui recensământ de calitate, acesta trebuie să colecteze informații complete și calitative cu privire la fiecare individ dintr-o țară, deși acest lucru ridică probleme de confidențialitate. Aceasta devine mai mult o preocupare publică, deoarece informații cu caracter personal fiind înregistrate pe suport de hârtie sau electronic, nefiind în siguranță, îi face vulnerabili pe oameni și, într-o măsură oarecare, reticenți. Din acest considerent, este necesară informarea populației cu privire la scopul și importanța colectării datelor la recensământ și procedeele legale de respectare a securității acestora, astfel asigurând furnizarea datelor complete și calitative despre indivizi.

Analiza metodologiei organizării și desfășurării RP din anul 2004 și a RPL din 2014 în Republica Moldova efectuată în baza surselor oficiale disponibile, a rezultatelor sondajului sociologic realizat cu recenzorii, care au activat în cadrul exercițiului statistic din anul 2014, și a interviurilor cu experți naționali, dar și internaționali, au evidențiat mai multe deficiențe în exercitarea acestei lucrări, care de facto au confirmat ipotezele lucrării și au atestat necesitatea operării unor modificări esențiale în pregătirea efectuării recensământului populației din runda 2020.

În dependență de metoda care va fi utilizată la următorul recensământ al populației, se propun următoarele recomandări:

1) În situația utilizării metodei în bază de tehnologii aplicate în teren cu conexiune la o bază de date centralizată (moment apreciat pozitiv de mai mulți recenzori din sondaj) ar fi necesare:

- identificarea personalului calificat pentru utilizarea acestor dispozitive, bineveniți sunt studenții (Colegiilor și Universităților din Chișinău și ai Centrelor de instruire teritoriale, Bălți, Cahul etc.) și cadrele didactice, care vor trece o pregătire specială efectuată de formatori versați în acest domeniu, instruiți în cadrul BNS, sub monitorizarea unor experți internaționali, care au experiența necesară în aplicarea acestei metode;

- elaborarea sau preluarea softului, la fel, se va face cu suportul experților din domeniu;

- procurarea dispozitivelor (planșete) de cea mai înaltă calitate, deoarece unele țări care au aplicat această metodă au avut în teren probleme de ordin tehnic (lipsă semnal/conexiune cu baza de date centrală sau sistemul de date geospațiale, baterie necalitativă, soft nelicențiat și imperfect etc.).

2) În cazul aplicării metodei de completare a chestionarelor de recensământ prin internet, propunem să fie aplicată în orașele mari: ca Chișinău, Bălți, Orhei, Ungheni, Hâncești, Cahul. Testarea acesteia va începe cu doi-trei ani înainte de recensământ prin selectarea unui eșantion, care va contribui la verificarea softului și instrucțiunilor

elaborate în acest scop. Metoda dată poate fi verificată și în cadrul Cercetării Bugetelor Gospodăriilor Casnice efectuată de BNS. În acest scop, există deja programe gratuite de evidență a cheltuielilor în gospodărie/familie, care necesită doar unele ajustări operate de programatori, apoi poate fi plasată pe pagina BNS pentru completare on-line. Testarea va fi mediatizată, informând populația despre scopul cercetării și beneficiile acesteia.

3) Dacă este în continuare folosită metoda tradițională, atunci se va lucra la momentele problematice depistate în recensămintele anterioare. În scopul eliminării acestora se vor efectua modificări în următoarele domenii:

- *cadrul legal*:

a) includerea prevederilor ce se referă la implementarea unor metode alternative în efectuarea recensământului;

b) campania de informare să fie prevăzută în lege cu termenii și responsabiliti bine stabiliți;

c) în subiectele colectate la recensământ să fie inclus și IDNP, care va facilita trecerea mai rapidă la o nouă etapă în efectuarea recensământului – de la metoda tradițională la cea în bază de registre. În acest scop populația va fi pregătită prin campania de informare;

d) includerea penalității pentru respondenții care nu-și onorează obligația stabilită prin lege de a furniza date la recensământ, cât și pentru recenzorii care nu-și execută atribuțiunile contractuale (abandon, nerespectarea confidențialității etc.);

- *bugetul*:

a) estimarea acestuia să fie efectuată în raport cu o monedă de circulație internațională (EURO, dolar SUA);

b) suma aprobată prin Legea bugetului să fie alocată integral BNS fără negocieri suplimentare cu Ministerul Finanțelor, iar în caz de tergiversare a transferului să fie informat/implicat Guvernul.

- *campania de informare*:

a) planul de desfășurare a acesteia va include emisiuni radio și TV difuzate nu doar de operatorii cu acoperire națională finanțați din bugetul de stat, dar și de cei privați. În acest sens, va fi prevăzut în cadrul legal (lege sau HG) implicarea acestora prin obligare sau scutire de taxe pe termenul difuzării spoturilor publicitare a recensământului populației;

b) pentru mediul urban se vor organiza la întreprinderi de stat și private ședințe de informare cu echipe special pregătite din specialiștii BNS și reprezentanți ai mediului academic;

c) formarea unui grup de tineri, implicarea voluntarilor, care vor fi activi pe rețelele de socializare în vederea informării utilizatorilor dar și a convingerii acestora să participe la recensământ (ex. Cehia);

d) publicitatea pe suport de hârtie cu plasarea în toate locurile publice (primării, preturi, policlinici, școli, licee, stații etc.);

e) mesajele pentru campania de informare vor fi bine structurate, orientate pentru grupuri-țintă, cu scopul perceperii corecte, care va avea impactul dorit (asemănător cu campania electorală).

- *elaborarea instrumentarului:*

a) lucrările de cartografiere, în cazul în care BNS nu dispune de personal și tehnică necesară pentru pregătirea acestuia, vor fi externalizate (la fel ca în recensământul din 2004);

b) elaborarea chestionarelor se va face ținându-se cont de mai mulți factori: bugetul disponibil, subiectele introduse vor fi doar cele comparabile cu recensămintele anterioare, volumul de lucru al recenzorului, perioada de recenzare, solicitarea minimală a respondentului și excluderea subiectelor ce pot fi luate din surse administrative;

- *angajarea personalului de recensământ:*

a) selectarea recenzorilor din rândul persoanelor cu studii superioare complete sau incomplete având vârsta între 20-55 ani în urma unei bune instruiți;

b) efectuarea recensământului în perioada vacanței ar oferi posibilitatea implicării cadrelor didactice;

c) implicarea studenților în grupe coordonate de profesorii săi (ex. studenții de la ASEM în perioada RPL 2014);

- *instruirea personalului temporar:*

a) se va efectua prin furnizarea de cunoștințe cu ajutorul formatorilor special pregătiți în acest scop (după modelul pregătirii pentru campania electorală). Metoda cascadă aplicată la recensământul din 2014 nu a fost efectivă pentru pregătirea recenzorilor. Acest fapt a fost demonstrat de rezultatele sondajului efectuat cu recenzorii;

b) utilizarea în calitate de material instructiv a lecțiilor video, care vor fi accesibile și on-line;

c) instruirea să fie organizată în săli dotate cu calculatoare, care există practic în toate instituțiile de învățământ din localitățile urbane și rurale din republică. Astfel lucrul practic se va desfășura la calculator și cu ajutorul unei aplicații speciale vor fi apreciate rezultatele finale, în baza cărora va fi selectat personalul temporar (instructori-controlori și recenzori). În acest mod, selectarea se va efectua în bază de cunoștințe și nu pe criterii de rudenie sau alte legături.

Un moment important pentru pregătirea și desfășurarea recensământului populației din Runda 2020 constituie și păstrarea personalul Direcției Statistica Demografică și Recensământul Populației, care în anul 2014 a acumulat experiență, iar în perioada intercenzitară vor beneficia de pregătirea și instruirea necesară, pentru a-și perfecționa cunoștințele în domeniu. În cadrul RPL din anul 2014 managerul superior a destituit din funcție șefi ai direcției menționate, care aveau experiența recensămintelor anterioare, decizie care din punct de vedere strategic a fost una irațională. Situația creată a fost remediată datorită experților internaționali contractați de UNFPA (ITAB), care pe

tot parcursul recensământului au consultat și susținut echipa BNS.

În RPL din anul 2014 o problemă majoră a constituit tipărirea și repartizarea în termeni rezonabili a documentelor de recensământ, care a întârziat semnificativ creând multiple inconveniențe. Constatăm, pentru următorul exercițiu statistic asigurarea cu materiale necesare să se facă cel puțin cu o lună înaintea începerii lucrului în teren.

În scopul asigurării calității în recensământ este necesară elaborarea unei Strategii de asigurare a calității la toate etapele (pregătire, organizare, diseminare) și a Programului de implementare a acesteia, element care a lipsit în cadrul RPL din 2014, făcând imposibilă identificarea precoce a unor probleme/provocări și soluționarea acestora.

Recomandările propuse sugerează efectuarea unor modificări în cadrul organizării recensământului viitor, însă acestea sunt posibile doar dacă vor fi sprijinite politic, precum și din punct de vedere metodologic: orice decizie de a schimba ceva în desfășurarea recensământului trebuie să fie luată după o deliberare atentă între politicieni, oameni de știință, oficiali responsabili de recensământ, dar și de publicul larg.

Viitorul recensământului, în forma sa tradițională, este departe de a fi sigur, dar nevoia de statistici a populației și enumerarea independentă pentru a valida alte date este de necontestat. Datele solicitate la recensământul populației și metodele folosite pentru a le obține evoluează mai rapid decât oricând. Din acest considerent, modificările pot fi foarte controversate și pot uneori afecta calitatea datelor, cu toate acestea, ele reprezintă un compromis între precizie și alte dimensiuni ale calității, care servesc mai bine nevoilor utilizatorilor.

Toate programele de recensământ sunt rezultatul compromisului și al proceselor de numărare sistematică, ce necesită o evaluare atentă și luarea în considerare a contextului: statisticile nu sunt adevăr absolut, ci informații utile. Cu toate acestea, indiferent de circumstanțele unui recensământ, recomandările internaționale sunt comune tuturor statelor și rămân de referință indispensabile sistemului statistic național.

Referințe bibliografice

1. Abbott, O. *2011 UK Census Coverage Assessment and Adjustment Methodology. Population Trends*, 2009.
2. Anderson, M. *The American Census: A social history. Yale University Press: New Haven*, 1988.
3. Ashley, T.R. *The Book of Numbers. New International Commentary on the Old Testament*. Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1993.
4. Biroul Național de Statistică 2014, <http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=479&id=4434>
5. Bold, E.M., Ciupercă, I. *Europa în derivă (1918-1940). Din istoria relațiilor internaționale*. Casa Editorială Demiurg, Iași, 2001.
6. Brindle, W. *The Census and Quirinius: Luke 2:2. Faculty Publications and Presentations Paper 73*. 1984.
7. Brown, J., Diamond, i., Chambers, R., Buckner, L., and Teague, A. A methodological strategy for a one-number census in the UK. *Journal of the Royal Statistical Society: Series A (Statistics in Society)*, 1999, 162(2).
8. Cascio, E.L. The Size of the Roman Population: Beloch and the Meaning of Augustus Census Figures. *The Journal of Roman Studies*, 1994, vol. 84.
9. Cézard, M. and Lefebvre, O. Census Quality. Institut National de la Statistique et des Études Économiques (National Institute of Statistics and Economic Studies) report. 2008, Available at: <http://unstats.un.org/unsd/censuskb20/Attachment477.aspx>.
10. Christopher, A.J. *Race and the census in the commonwealth. Population, Space and Place*, 2005.
11. Clanché, F. *France's redesigned census: lessons and prospects. Paper presented at the Conference of the Italian Statistical Society: Statistics in the 150 years from the Unit of Italy*, 8-10 June, Bologna, Italy. 2011.
12. Conferința Statisticienilor Europeni. *Recomandări pentru recensămintele populației și locuințelor din 2010*. Elaborate în cooperare cu Oficiul Statistic al Comunităților Europene (EUROSTAT), Națiunile Unite. New York și Geneva, 2006.
13. Demographic Yearbook 1973-1974, 1979-1980, 1988-1990; [http://unstats.un.org/unsd/demographic/sources/census/censusdates.htm#\(3\)](http://unstats.un.org/unsd/demographic/sources/census/censusdates.htm#(3)); <http://www1.unece.org/stat/platform/display/censuses/2010+Population+Census+Round>.
14. Direcția Recensământului General al Populației 1931, *Populațiunea actuală a României*. București, 1931, http://istoriesociala.ro/pdf/Recensaminte/1930_Recensamant_Cifre-preliminare-populatia.pdf.
15. Durand, J.D. Historical Estimates of World Population: An Evaluation, *Population and Development Review*, 1977, vol.3.
16. Durand, J.D. The Population Statistics of China, A.D2-953. În: *Population Studies: A Journal of Demography*, 1960, vol.13.
17. Frank, T. Roman Census Statistics from 225 to 28BC. În: *Classical Philosophy*, 1924, vol.19, pp. 329-341.
18. Hakim, C. Census Reports as Documentary Evidence: The Census Commentaries 1801-1951. În: *Sociological Review*, 1980, vol.2.
19. Higgs, E. *The Information State in England: The Central Collection of Information on Citizens since 1500*, Palgrave Macmillan, 2003.

20. Hooker, R.H. Modes of Census-Taking in the British Dominions, *Journal of the Royal Statistical Society*, 57(2), 1894.
21. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Modificărilor și completărilor ce se operează în unele hotărâri ale Guvernului Republicii Moldova: nr. 7 din 9 ianuarie 2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.13-15, 100.
22. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la efectuarea recensământului populației din Republica Moldova: nr. 422 din 18 iulie 1996. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1996, nr.64, 465.
23. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la Planul măsurilor de organizare și efectuare a recensământului populației de prelucrare a informației obținute: nr. 993 din 29 octombrie 1997. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1997, nr.79-80, 805.
24. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova despre aprobarea Modificărilor ce se introduc în unele hotărâri ale Guvernului Republicii Moldova: nr. 979 din 8 august 2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr.182-185, 1026.
25. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind acțiunile de implementare a Legii nr. 90 din 26 aprilie 2012 cu privire la recensământul populației și al locuințelor din Republica Moldova în anul 2014: nr.967 din 21 decembrie 2012. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr. 270-272, 042.
26. Institutul Național de Statistică a României, Recensămintele oficiale ale populației în perioada 1859-1990, <http://www.recensamantromania.ro/istoric/recensaminte-1859-1990>, pagină vizitată 08.02.2017
27. Institutul Național de Statistică Internațională. Oxford Dictionary of Terms statistic, editat de Yadolah Dodge, Oxford University Press, 2003). Sursa: Economic Commission for Europe of the United Nations (UNECE), "Terminology on Statistical Metadata", Conference of European Statisticians Statistical Standards and Studies, No. 53, Geneva 2000. pagină vizitată pe 26.03.2017
http://ec.europa.eu/eurostat/ramon/coded_files/OECD_glossary_stat_terms.pdf
28. Ioan E.C., Gâlceavă B., Ing. Chiran Cristian Vitty, Prof. Drăgușin M. Statistica în România: de la Catagrafii la Recensăminte – trecut și actualitate. În: *Romanian Statistical Review*, 2010, nr.10.
29. Isaki, C.T, Ikeda, M.M, Tsay, J.H. and Fuller, W.A. An estimation file that incorporates auxiliary information. În: *Journal of Official Statistics*, 2000, 16(2).
30. Kertzer, D.I. and Arel, D. Censuses, identity formation and the struggle for political power. In David .I. Kertzer, D.I. and Dominique Arel (eds) *Census and Identity: The politics of race, ethnicity, and language in national censuses*. Cambridge University Press. Cambridge: UK. 2002.
31. Lege cu privire la recensământul populației și al locuințelor din Republica Moldova în anul 2014: nr. 90 din 26.04.2012. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr. 126-129, 407.
32. Lege cu privire la statistica oficială: nr. 412-XV din 09.12.2004. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2005, nr. 1-4, 8.
33. Longva S. et al., Reducing costs of census in Norway through use of administrative registers. În: *International statistical Review*, 1998.
34. Mahon, B. *Knowledge is Power: A short history of official data collection in the UK*. Commissioned by Karen Dunnell, National Statistician, to mark the 175th Anniversary of the Royal Statistical Society. Crown Copyright. 2009.
35. Manualul personalului de recensământ. Recenzori, instructori-controlori, șefi de circumscripție. Chișinău, 2014.

36. McDonald J., Snooks G.D. Statistical Analysis of Domesday Book (1086). În: *Journal of Royal Statistical Society*, 1985, vol. 148.
37. Missiakoulis, S. Cecrops, King of Athens: the First (?) Recorded Population Census in History. În: *International Statistical Review*, 2010 Vol. 78, No. 3.
38. Mureșan, C. *Introducere în demografie*. Cluj: Presa universitară clujeană, 2005.
39. Notă informativă privind rezultatele preliminare ale recensământului populației și locuințelor din Republica Moldova în anul 2014. Publicată la data de 31.12.2014. Pagină vizitată pe 02.05.2017
<http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=30&id=4603>
40. Pierce, C. *The American Community Survey*, in Lavrakas, P. (ed.) *The Encyclopaedia of Survey Research Methods*. Thousand Oaks: SAGE Publications. 2008.
41. Postarencu, D. Manipulările recensământului țarist. În: *Magazin Istoric*, aprilie 2014. <http://magazinistoric.blogspot.md/2014/05/manipularile-recensamantului-tarist.html>
42. *Recomandările ONU cu privire la recensământ pentru runda 2010*. Ediția a II-a revăzută. New York 2009.
43. Redfern, P. *A study on the future of the census of population. Alternative approaches*, Eurostat, 1987.
44. Redfern, P. Which countries will follow the Scandinavian lead in taking a register-based census of population? *Journal of Official Statistics*, 1986.
45. Regulamentul (CE) nr. 763/2008 al Parlamentului European și al Consiliului Uniunii Europene din 9 iulie 2008 privind recensământul populației și al locuințelor publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L nr. 218 din 13 august 2008
46. Rennsen, R.H. and Nieuwenbroek, N.J. Aligning estimates for common variables in two or more samples surveys. *Journal of the American Statistical Association (JASA)*, 1997, 92(437).
47. Retegan G., Dezvoltarea demografiei românești în perioada 1859-1916, în Studii de statistică. Lucrările celei de-a șaptea consfătuiri științifice de statistică apud. Sorina Bolovan, Ioan Bolovan, Sabin Manuilă. *Istorie și demografie; Studii privind societatea românească între secolele XVI-XX*. Centrul de Studii Transilvane, Fundația Culturală Română, Cluj-Napoca, 1995.
48. Rezultate definitive ale Recensământului Populației și al Locuințelor – 2011 (caracteristici demografice ale populației), pag.10. Pagină vizitată la 27.04.2017
http://www.recensamantromania.ro/wp-content/uploads/2013/07/REZULTATE-DEFINITIVE-RPL_2011.pdf
49. Rist, J.M. Luke 2:2: Making Sense of the Date of Jesus Birth, *Journal of Theological Studies*, 2005 vol. 56 (2). *Romanian Statistical Review* nr.10 / 2010.
50. Shryock, H.S., Siegel, J.S. and Associates *The Methode and Materials of Demography*. Vol. 1, Washington, 1971.
51. Speiser, E.A. Census and Ritual Expiation in Mari and Israel, *Bulletin of the American School 25 of Oriental Research*, 1958, no.149.
52. Statistics Belgium 2011, <http://statbel.fgov.be/en/statistics/surveys-methodology/census/Census2011/>
53. Statistics Netherlands (2012). *Methodology used for estimating census tables based on incomplete information*. Paper submitted for presentation at the Joint UNECE/Eurostat Meeting on Population and Housing Censuses. 22-25 May 2012, Geneva, Switzerland.
54. Trebici, V. *Demografia*. București: Editura științifică și enciclopedică, 1979.
55. UN Statistic Division 2016, <https://unstats.un.org/unsd/demographic/sourses/census/>

56. United Nations, 1998, *Principles and Recommendations for Population and Housing Censuses*, New York, <http://unstats.un.org/unsd/demographic/standmeth/principles/default.htm>.
57. Uprichard, E., Burrows, R. and Byrne, D. SPSS as an Inscription Device: From causality to description. În: *Sociological Review*, 2008, 56 (4).
58. US Census Bureau 2010, <https://www.census.gov/library/publications/2010/acs/archive.html>
59. US Census Bureau, 1970, <https://www.census.gov/library/publications/1970/dec/users-guide.html>
60. US Census Bureau, <https://www.census.gov/history>
61. Болдырев В.А. *Итоги переписи населения СССР 1989*. Москва «Финансы и статистика», 1990.
62. Борисов В. А. *Демография*. М.: Издательский дом NOTABENE, 2001.
63. Боярский А.Я. *Переписи населения в капиталистических странах*. М.: Союзгоручет, 1938.
64. Бушен А.Б. *Об устройстве источников статистики населения в России*. Санкт-Петербург. Тип. В. Безобразова и комп., 1864.
65. Вильсон И.И. *Народная перепись в Великобритании*. СПб: тип. М-ва вн. Дел. (Записки Императорского Русского Географического общества), 1862. Книга 2.
66. Воблый В.К., Пустоход П.И. *Переписи населения*. Ленинград: Госпланиздат, 1940.
67. Волков А.Г. *Всесоюзная перепись населения 1989 года*. Москва, 1987.
68. Волков А.Г. *Выборочный метод в изучении населения*. Проблемы демографии. Вопросы теории и практики. Под ред. Д.Л. Бронера и И.Г. Венецкого. М.: Статистика, 1971.
69. Волков А.Г. *Методы переписи, обследования населения*. Демографический энциклопедический словарь, М.: Советская энциклопедия, 1985.
70. Волков А.Г. *О единице отбора при выборочном изучении населения*. Вопросы демографии: Исследования, проблемы, методы/Под ред. А. Г. Волкова, Л.Е. Дарского, А. Я. Кваши. М.: Статистика, 1970.
71. Волков А.Г. *Применение выборочного метода во Всесоюзной переписи населения 1970*. În: Вестник статистики. 1969. № 12. Под псевд. А.Гаврилов.
72. Волков А.Г. *Современный опыт выборочного наблюдения населения*. În: Вопросы статистики и учета. 1961(б), вып. 5.
73. *Всесоюзная перепись населения 1970 года*. Под ред. Максимова Г.М. Москва, 1976.
74. *Всесоюзная перепись населения 1979 года*. Сб. статей / Под ред. А.А. Исупова и Н.З. Шварцева. Москва: Финансы и статистика, 1984: 5
75. Гозулов А.И. *Переписи населения капиталистических стран и СССР. Опыт историко-методологической характеристики производства переписей населения*. М.: Союзгоручет, 1936
<http://www.demoscope.ru/weekly/knigi/gozulov/gozulov.pdf>
76. Гозулов А.И. *Переписи населения государств земного шара. Вопросы баланса народного хозяйства и корреляции*. Ученые записки по статистике АН СССР, т. IV в. М.: Наука, 1959.
77. Гозулов А.И. *Переписи населения земного шара*. М.: Статистика, 1970.
78. Григорьянц М.Г. *Переписи населения в капиталистических странах*. М.: Статистика, 1976.
79. *Демографический энциклопедический словарь*/ Гл.ред. Валентей Д.И. М.: Советская Энциклопедия, 1985.

80. Йейтс Ф. *Выборочный метод в переписях и обследованиях*. М.: Статистика, 1965.
81. Исупов А.А. *Перепись населения России 1999 года*. În: Вопросы статистики, 1997, №3.
82. Итоги Всесоюзной переписи населения 1959 года. Молдавская ССР. Москва, 1962.
83. Итоги Всесоюзной переписи населения 1970 года. Том I. Численность населения СССР. Москва: Статистика, 1972.
84. Итоги Всесоюзной переписи населения 1970 года по Молдавской ССР. Статистический сборник. Том I. Часть II. Кишинев, 1972.
85. Итоги переписи населения 1989 года по Республике Молдовы. Статистический сборник. Часть IV. Кишинев, 1992.
86. Кеппен П.И. *О народных переписях в России//Записки Императорского Русского географического общества по отделению статистики*. СПб: т. М-ва вн. Дел, 1889, Т. (6). <https://www.prilib.ru/item/431532>
87. Козлова Л.Л. *История переписей населения Скандинавских стран*. Сб. научных трудов МЭСИ «Проблемы статистики населения и народного благосостояния». М.: МЭСИ, 1978.
88. Козлова Л.Л. *Выборочные переписи населения в Швеции*. Сб. научных трудов МЭСИ «Проблемы статистики населения, торговли и жизненного уровня». М.:МЭСИ, 1980.
89. Литвин Ю.А. Вопросы точности переписей населения США. În: *Вестник статистики*, №3, 1988.
90. Махаланобис П.Ч. *Выборочные обследования в Индии*. Москва: Госстатиздат, 1958.
91. Медков В.М. *Демография: Учебное пособие*. Ростов-на-Дону: «Феникс», 2002.
92. Неслуховский С.К. *Применение выборочного метода при проведении переписей населения и разработке ее материалов*. Выборочное наблюдение в статистике СССР. М.: Статистика, 1966.
93. Пландовский Вл. *Народная перепись*. С.-Петербургъ, 1898. <https://www.prilib.ru/item/428588>
94. Рябушкин Т.Б. *Международная статистика*. М.: «Статистика», 1965.
95. Тольц М. Тайны советской демографии. *Демоскоп Weekly*, №171-172 27 сентября – 10 октября 2004. <http://www.demoscope.ru/weekly/2004/0171/analit06.phpam> vizitat această pagină pe 07.03.2017
96. Урланис Б.Ц. *История Американских цензов*. М.: Госпланиздат, 1938.
97. Цаплин В.В. Статистика жертв сталинизма в 30-е годы. Письмо в редакцию. În: *Вопросы истории*, 1989, 4: 175-181. <http://demoscope.ru/weekly/2013/0571/arxiv01.php> pagină vizitată pe 06.04.17
98. Янсон Ю.Э. *Теория Статистики*. Санкт-Петербург: Тип. Ландау, 1886.

Anexe

Anexa 1. Legea cu privire la recensământul populației și al locuințelor din Republica Moldova în anul 2014 nr. 90 din 26.04.2012

Republica Moldova

PARLAMENTUL

LEGE Nr. 90

din 26.04.2012

**cu privire la recensământul populației și al locuințelor
din Republica Moldova în anul 2014**

Publicat: 22.06.2012 în Monitorul Oficial Nr. 126-129 art. Nr: 407

MODIFICAT

LP45 din 27.03.14, MO86/05.04.14 art.203

Parlamentul adoptă prezenta lege ordinară.

Prezenta lege transpune Regulamentul (CE) nr. 763/2008 al Parlamentului European și al Consiliului Uniunii Europene din 9 iulie 2008 privind recensământul populației și al locuințelor, publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L nr. 218 din 13 august 2008, și creează cadrul necesar de aplicare a acestuia.

Capitolul I. DISPOZIȚII GENERALE

Articolul 1. Scopul și obiectul legii

(1) Scopul prezentei legi:

a) formarea resurselor informaționale privind numărul populației țării, repartizarea teritorială a ei corespunzător caracteristicilor demografice, socioeconomice, naționale și lingvistice, nivelul de instruire, precum și privind fondul de locuințe și condițiile de trai al populației;

b) crearea cadrului juridic pentru efectuarea recensământului populației și al locuințelor și dezvoltarea reglementărilor în vigoare;

c) armonizarea legislației naționale cu legislația comunitară, asigurând astfel comparabilitatea internațională a rezultatelor recensământului.

(2) Prezenta lege stabilește modul de organizare și de efectuare a recensământului populației și al locuințelor, metoda de culegere și de prelucrare a datelor obținute în cadrul acestuia.

Articolul 2. Sfera de aplicare

(1) Categoriile de populație supuse recensământului sânt următoarele:

a) persoanele cu reședință obișnuită în Republica Moldova;

b) persoanele temporar absente, aflate la muncă și la studii peste hotare;

c) personalul misiunilor diplomatice și al oficiilor consulare ale Republicii Moldova;

d) persoanele cu reședință temporară în Republica Moldova.

(2) Nu se înregistrează la recensământ persoanele cu cetățenie străină din cadrul misiunilor diplomatice, oficiilor consulare, organizațiilor internaționale, personalul

forțelor armate străine și membrii familiilor lor, precum și cetățenii străini care, la momentul de referință al recensământului, se află temporar pe teritoriul țării.

(3) La recensământ se înregistrează informațiile referitoare la locuințele din orice tip de clădiri, indiferent de forma de proprietate a lor, de pe teritoriul Republicii Moldova.

Articolul 3. Noțiuni principale

În sensul prezentei legi, următoarele noțiuni principale semnifică:

recensământ – înregistrarea oficială (la intervale regulate de timp) a populației și a locuințelor la nivel național, regional și a fiecărei localități din țară, împreună cu un număr selectat de caracteristici demografice și sociale ale populației și ale condițiilor de trai;

chestionar de recensământ – formular pe baza căruia, în timpul efectuării recensământului, se obțin date despre populație și despre locuințe;

recenzor – persoană angajată temporar pentru efectuarea recenzării populației în sectorul repartizat de organul teritorial pentru statistică și pentru înregistrarea în chestionarele de recensământ a datelor obținute;

reședință obișnuită – loc în care o persoană își petrece în mod normal perioada de odihnă zilnică, indiferent de absențele temporare (în scopul recreerii, vacanței, vizitelor la rude și prieteni, afacerilor, tratamentului medical, pelerinajelor religioase etc.);

gospodărie casnică – un grup de două sau mai multe persoane care locuiesc în comun în mod obișnuit, având sau nu legături de rudenie, care își fac menajul împreună, au un buget comun și se supun regulilor generale. Gospodăria casnică poate consta și dintr-o singură persoană care locuiește și se aprovizionează de sine stătător cu toate cele necesare pentru trai;

locuință – în sensul recensământului, construcție capitală, alcătuită din una sau mai multe camere de locuit și din încăperi auxiliare (bucătărie, bloc sanitar etc.), care satisface cerințele de trai permanent al unei sau al mai multor persoane, situată în case de locuit individuale, blocuri locative, în cămine și în clădiri cu altă destinație, precum și altă unitate de locuit mobilă sau improvizată, care este utilizată ca locuință la momentul de referință al recensământului.

spațiu colectiv de locuit – clădire cu destinație specială pentru reședința obișnuită sau cazarea temporară a unui grup de persoane subordonat unui regim și administrării comune (hotel, cămin studențesc, muncitoresc, azil, centru de plasament, centru de reabilitare, școală-internat, casă de copii, unități de locuit ale cultelor religioase, cazarmă etc.).

[Art.3 noțiunea introdusă prin LP45 din 27.03.14, MO86/05.04.14 art.203]

Capitolul II. PERIOADA DE EFECTUARE A RECENSĂMÎNTULUI ȘI RECENSĂMÎNTUL DE PROBĂ

Articolul 4. Perioada de efectuare și data recensământului

(1) Recensământul se va desfășura în perioada 12–25 mai 2014. În perioada de desfășurare a recensământului se efectuează înscrierea datelor și informațiilor despre populație și locuințe în chestionarele de recensământ, elaborate de Biroul Național de Statistică.

[Art.4 al.(1) modificat prin LP45 din 27.03.14, MO86/05.04.14 art.203]

(2) Data recensământului reprezintă înregistrarea informației despre populație și locuințe conform situației de fapt existente la ora 00.00 din ziua de 12 mai 2014 și este considerată drept moment de referință al recensământului.

[Art.4 al.(2) modificat prin LP45 din 27.03.14, MO86/05.04.14 art.203]

Articolul 5. Recensământul de probă

(1) Recensământul de probă se efectuează în condiții similare cu cele ale recensământului general. Obiectivul principal al acestei acțiuni este testarea documentației de recensământ, a normelor de lucru ale personalului temporar pentru recensământ și a procesului tehnologic de procesare a datelor obținute.

(2) Recensământul de probă se va efectua în luna aprilie 2013, selectiv, asigurând posibilitatea înlăturării deficiențelor înregistrate și perfecționarea instrumentarului statistic pentru recensământul general.

Capitolul III. ORGANIZAREA ȘI EFECTUAREA RECENSĂMÎNTULUI

Articolul 6. Organizarea și efectuarea recensământului

(1) Organul central de specialitate al administrației publice responsabil de organizarea și efectuarea recensământului, de prelucrarea datelor obținute, de generalizarea rezultatelor, precum și de asigurarea metodologică a recensământului, este Biroul Național de Statistică.

(2) Organele centrale de specialitate, alte autorități administrative, precum și autoritățile administrației publice locale, în corespundere cu competențele și atribuțiile lor, conlucrează cu Biroul Național de Statistică pentru organizarea lucrărilor de pregătire și efectuare a recensământului, asigurând în acest scop accesul gratuit la datele administrative deținute.

(3) Autoritățile administrației publice locale, în corespundere cu competențele și atribuțiile ce le revin, contribuie la realizarea lucrărilor de pregătire vizând asigurarea acoperirii în recensământ a întregii populații din localitățile administrate, după cum urmează:

a) precizează lista și hotarele localităților;

b) asigură sistematizarea denumirii străzilor și numerotarea clădirilor și a apartamentelor, instalând plăcuțele lipsă pe fiecare clădire din orașe și din localitățile rurale cu un număr de populație de peste 5000 de locuitori;

c) asigură actualizarea informației din registrele de evidență a gospodăriilor casnice;

d) în comun cu oficiile cadastrale teritoriale – filiale ale Î.S. „Cadastru”, asigură sectorizarea de recensământ a fiecărei localități în conformitate cu principiile metodologice aprobate de Biroul Național de Statistică;

e) pun la dispoziție încăperi de serviciu, dotate cu legătură telefonică și cu alt inventar necesar pentru activitatea personalului temporar pentru recensământ, păstrarea

chestionarelor și a altei documentații de recensământ, precum și oferă date sau informații din sursele administrative deținute;

f) acordă ajutor organelor teritoriale pentru statistică la recrutarea personalului temporar pentru recensământ din rândul persoanelor cu domiciliul stabil pe teritoriul unității administrativ-teritoriale respective.

(4) Organizarea și efectuarea recensământului se realizează sub conducerea Comisiei Naționale pentru Recensământul Populației și al Locuințelor, care coordonează și monitorizează desfășurarea în bune condiții a întregii acțiuni, aprobă documentația și instrumentarul de recensământ. Componenta nominală, regulamentul de activitate a comisiei nominalizate, planul de măsuri cu privire la organizarea și efectuarea recensământului, procesarea și publicarea rezultatelor se aprobă de Guvern.

[Art.6 al.(4) modificat prin LP45 din 27.03.14, MO86/05.04.14 art.203]

Articolul 7. Date despre populație, locuințe și modul de culegere a acestora

(1) În cadrul recensământului sânt colectate:

[Art.7 al.(1) modificat prin LP45 din 27.03.14, MO86/05.04.14 art.203]

1) date/informații despre persoane, care vor cuprinde caracteristici demografice, etno-culturale, educaționale, economice:

[Art.7 al.(1), pct.1) în redacția LP45 din 27.03.14, MO86/05.04.14 art.203]

a) situația la momentul recensământului (prezent, temporar absent/prezent, perioada absenței/prezenței, periodicitatea revenirii);

[Art.7 al.(1), pct.1) lit.a) modificată prin LP45 din 27.03.14, MO86/05.04.14 art.203]

b) gradul de rudenie față de persoana înscrisă prima în gospodărie;

c) sexul;

d) vârsta (ziua, luna și anul de naștere);

e) locul de naștere (denumirea raionului, municipiului, U.T.A. Găgăuzia sau denumirea altui stat);

f) durata domiciliului stabil în localitatea de recensare (în cazul în care nu locuiește de la naștere, se indică denumirea localității sau a statului de unde a sosit);

g) cetățenia (denumirea statului al cărui cetățean este respondentul, inclusiv dubla cetățenie);

h) naționalitatea/apartenența etnică (la libera declarație a respondentului);

[Art.7 al.(1), pct.1) lit.h) în redacția LP45 din 27.03.14, MO86/05.04.14 art.203]

i) posedarea limbilor;

j) religia (la libera declarație a respondentului);

k) nivelul de instruire;

l) starea civilă;

m) numărul de copii născuți vii;

n) statutul activității curente (ocupat, neocupat, elev/student, pensionar, casnică, altă situație);

o) locul de muncă și tipul de activitate economică;

[Art.7 al.(1), pct.1) lit.o) în redacția LP45 din 27.03.14, MO86/05.04.14 art.203]

p) ocupația (denumirea funcției, profesiei sau munca efectiv exercitată, activități de voluntariat, în căutarea unui loc de muncă, disponibilitatea de a începe lucrul);

[Art.7 al.(1), pct.1) lit.p) modificată prin LP45 din 27.03.14, MO86/05.04.14 art.203]

r) nume, prenume;

[Art.7 al.(1), pct.1) lit.r) introdusă prin LP45 din 27.03.14, MO86/05.04.14 art.203]

s) surse de venit;

[Art.7 al.(1), pct.1) lit.s) introdusă prin LP45 din 27.03.14, MO86/05.04.14 art.203]

t) dificultăți în desfășurarea activităților de bază zilnice, în cazul persoanelor cu dizabilități;

[Art.7 al.(1), pct.1) lit.t) introdusă prin LP45 din 27.03.14, MO86/05.04.14 art.203]

q) statutul profesional (salariat/angajat, patron/angajator, lucrător pe cont propriu, lucrător familial, altă situație);

2) date/informații despre locuințe și clădiri, care vor cuprinde localizarea, date despre clădire, date despre locuință, dotările locuinței și date despre gospodărie:

[Art.7 al.(1), pct.2) în redacția LP45 din 27.03.14, MO86/05.04.14 art.203]

a) localizarea locuinței;

b) numărul persoanelor din locuință;

c) tipul de locuință;

d) statutul locuinței (permanentă, secundară/casă de vacanță);

e) situația ocupării locuinței (ocupată, neocupată, altă situație);

f) forma de proprietate a locuinței;

g) titlul sub care gospodăria casnică ocupă locuința (proprietar, chiriaș, altă situație);

h) camere de locuit (număr și suprafață);

i) dotările locuinței;

[Art.7 al.(1), pct.2) lit.i) modificată prin LP45 din 27.03.14, MO86/05.04.14 art.203]

j) acces la tehnologii informaționale și comunicații;

[Art.7 al.(1), pct.2) lit.j) în redacția LP45 din 27.03.14, MO86/05.04.14 art.203]

k) tipul clădirii (casă individuală, casă înșiruită/alipită, bloc de apartamente, altă clădire de locuit, clădire cu altă destinație);

l) perioada (anul) de construire a clădirii;

m) materialul de construcție al pereților exteriori ai clădirii, în cazul blocurilor locative;

[Art.7 al.(1), pct.2) lit.m) introdusă prin LP45 din 27.03.14, MO86/05.04.14 art.203]

n) numărul de niveluri ale clădirii, dintre care numărul de niveluri locative.

[Art.7 al.(1), pct.2) lit.n) introdusă prin LP45 din 27.03.14, MO86/05.04.14 art.203]

(2) Culegerea datelor suplimentare despre populație sau locuințe, neprevăzute la alin. (1), nu se admite.

(3) Despre persoanele cu reședință temporară în Republica Moldova, care locuiesc permanent peste hotarele Republicii Moldova, se culeg date privind țara de origine, țara în care domiciliază permanent, scopul și durata de aflare în Republica Moldova.

(4) Culegerea datelor despre populație și locuințe se efectuează prin metoda de intervievare și de înscriere a informațiilor în chestionarele de recensământ în baza declarației pe propria răspundere a respondenților, fără prezentarea unor documente de confirmare.

(5) Recenzarea populației se efectuează la reședința obișnuită care se consideră acea localitate, casă individuală, apartament, cămin etc. în care persoana petrece, în mod normal, perioada de odihnă zilnică. Reședința obișnuită poate să nu coincidă cu adresa indicată în Registrul de stat al populației.

(6) În cazul în care unul sau mai mulți membri ai gospodăriei casnice lipsesc, recenzorul completează documentația de recensământ în baza informațiilor furnizate de ceilalți membri maturi ai gospodăriei, dacă ei pot răspunde la întrebările din chestionar. Informația necesară despre copiii minori va fi furnizată de către părinții lor sau de tutore/curator/îngrijitor. În numele persoanei care nu este capabilă să răspundă independent la întrebările din chestionarele de recensământ va răspunde reprezentantul legal (tutorele, curatorul) al acesteia.

[Art.7 al.(6) modificat prin LP45 din 27.03.14, MO86/05.04.14 art.203]

(7) Dacă obținerea informației necesare este imposibilă prin intervievare, urmează să fie utilizate datele din sursele administrative (registrele de evidență a gospodăriilor, baza de date a Registrului de stat al populației, datele administratorilor blocurilor locative etc.).

(8) Culegerea datelor despre persoanele care nu dispun de reședință obișnuită ori care nu au fost prezente la domiciliu poate fi efectuată și în localuri speciale, puse la dispoziția personalului temporar pentru recensământ de către autoritățile administrației publice locale, sau în spații improprii ori improvizate de locuit ale respondenților.

[Art.7 al.(8) modificat prin LP45 din 27.03.14, MO86/05.04.14 art.203]

(9) Recenzarea militarilor în termen, a persoanelor aflate în instituțiile penitenciare se efectuează de Ministerul Apărării, Ministerul Afacerilor Interne și de Ministerul Justiției în comun cu Biroul Național de Statistică, în termenele stabilite de planul calendaristic al recensământului.

(10) Intervievarea populației se efectuează în limba de stat. În cazul în care persoana interviuată nu cunoaște limba de stat, aceasta are dreptul să solicite de la recenzor interviuarea în limba rusă.

(11) Chestionarele de recensământ se completează de către recenzori în limba de stat sau, după caz, în limba rusă, conform declarațiilor făcute de respondenți. Datele înregistrate se confirmă prin semnătura respondentului și a recenzorului la sfârșitul chestionarului de recensământ.

[Art.7 al.(11) modificat prin LP45 din 27.03.14, MO86/05.04.14 art.203]

(12) Pentru cetățeni străini se pot utiliza chestionare de recensământ în limbile engleză și franceză.

[Art.7 al.(12) introdus prin LP45 din 27.03.14, MO86/05.04.14 art.203]

Articolul 8. Chestionarul de recensământ și documentația aferentă

(1) Formularele chestionarelor de recensământ și instrucțiunile de completare a lor, borderourile recenzorilor și altă documentație auxiliară de recensământ se elaborează de către Biroul Național de Statistică și se aprobă de către Comisia Națională pentru Recensământul Populației și al Locuințelor.

[Art.8 al.(1) în redacția LP45 din 27.03.14, MO86/05.04.14 art.203]

(2) Chestionarele de recensământ se păstrează până la finalizarea lucrărilor de prelucrare și publicare a rezultatelor recensământului, ulterior acestea fiind lichidate în modul stabilit de legislație.

Articolul 9. Evaluarea calității, generalizarea datelor recensământului și publicarea rezultatelor

(1) Evaluarea acoperirii populației și a locuințelor în recensământ și a calității datelor înregistrate se efectuează după încheierea acțiunii de recenzare, precum și la etapa de procesare a datelor pe un eșantion reprezentativ de locuințe, gospodării și persoane, la nivelul țării.

(2) Generalizarea datelor recensământului se efectuează în modul și în termenele stabilite de Biroul Național de Statistică. Termenul-limită de publicare a rezultatelor finale nu va depăși 27 de luni de la momentul de referință al recensământului.

(3) Rezultatele recensământului sânt accesibile tuturor utilizatorilor și se diseminează conform prevederilor Legii nr. 412-XV din 9 decembrie 2004 cu privire la statistica oficială.

Articolul 10. Personalul temporar pentru recensământ

(1) Pentru organizarea și efectuarea recensământului, precum și pentru prelucrarea informației obținute, se angajează, în baza contractelor de prestări servicii, recenzori și alt personal temporar pentru recensământ, care trebuie să fie cetățeni ai Republicii Moldova, să aibă studii superioare sau medii de specialitate, să cunoască limba de stat și limba rusă. În localitățile unde locuiesc persoane de aceeași etnie se recomandă angajarea recenzorilor de etnia respectivă care întrunesc cerințele de mai sus.

[Art.10 al.(1) în redacția LP45 din 27.03.14, MO86/05.04.14 art.203]

(2) Condițiile de remunerare a muncii personalului temporar pentru recensământ se stabilesc de Guvern.

(3) Persoanelor angajate în lucrările de pregătire și de efectuare a recensământului li se eliberează legitimații de modelul stabilit după urmarea unui curs de instruire și verificarea cunoștințelor obținute.

Articolul 11. Drepturile și obligațiile respondenților

(1) Respondenții au dreptul:

a) să cunoască datele primare (personale) despre ei ce urmează să fie colectate în timpul recensământului, în ce scopuri se colectează, cum, de către cine și în ce scopuri se utilizează;

b) să ia cunoștință de înscrierile din chestionare și din altă documentație de recensământ care conțin informații despre persoana proprie;

c) să solicite legitimarea personalului temporar pentru recensământ.

(2) Respondenții sânt obligați să furnizeze, în mod gratuit, datele primare (personale), complete și reale, specificate în chestionarele de recensământ conform modului și în termenele stabilite. În cazul refuzului de prezentare a legitimației, respondenții nu sânt obligați să răspundă la întrebările prevăzute de programul recensământului.

[Art.11 al.(2) modificat prin LP45 din 27.03.14, MO86/05.04.14 art.203]

Capitolul IV. CONFIDENȚIALITATEA INFORMAȚIEI

Articolul 12. Garanțiile de protecție a datelor despre populație și locuințe din chestionarele de recensământ

(1) Datele din chestionarele de recensământ constituie o informație confidențială, care nu poate fi divulgată și care va fi utilizată exclusiv în scopuri statistice.

(2) Datele obținute în cadrul recensământului nu pot fi utilizate în scopuri care ar putea aduce prejudiciu moral sau material persoanei ori ar putea împiedica realizarea drepturilor și libertăților sale.

(3) Prelucrarea datelor din chestionarele de recensământ se efectuează cu condiția anonimizării obligatorii a datelor, asigurării protecției împotriva accesului neautorizat și prevenirii sustragerii, pierderii, denaturării sau falsificării.

[Art.12 al.(3) modificat prin LP45 din 27.03.14, MO86/05.04.14 art.203]

(4) Obligația de a nu divulga informația cu caracter personal, obținută în timpul efectuării recensământului, urmează a fi prevăzută în contractele de prestări servicii încheiate cu personalul temporar pentru recensământ.

[Art.12 al.(4) modificat prin LP45 din 27.03.14, MO86/05.04.14 art.203]

Capitolul V. RĂSPUNDEREA

Articolul 13. Răspunderea pentru încălcarea legii

Funcționarii organelor centrale de specialitate ale administrației publice și ai autorităților administrației publice locale, personalul temporar pentru recensământ, precum și alte persoane care, corespunzător atribuțiilor de serviciu, au acces la datele

despre populație și locuințe ce se conțin în chestionarele de recensământ și care au admis pierderea, divulgarea, falsificarea sau au contribuit la falsificarea lor poartă răspundere în conformitate cu prevederile legislației.

Capitolul VI. FINANȚAREA

Articolul 14. Finanțarea recensământului

(1) Finanțarea lucrărilor de organizare și de efectuare a recensământului, de generalizare și de publicare a rezultatelor se efectuează din contul mijloacelor bugetului de stat, precum și din surse externe.

(2) Pentru executarea lucrărilor de organizare și efectuare a recensământului poate fi folosit ajutorul tehnic și material din partea organizațiilor internaționale, a țărilor donatoare, a altor persoane juridice și fizice în modul stabilit de legislație.

Capitolul VII. DISPOZIȚII FINALE

Articolul 15

Guvernul, în termen de 6 luni de la data intrării în vigoare a prezentei legi:

- a) va adopta actele normative necesare pentru aplicarea prezentei legi;
- b) va aduce actele sale normative în concordanță cu prezenta lege.

PREȘEDINTELE PARLAMENTULUI Marian LUPU

Nr. 90. Chișinău, 26 aprilie 2012.

Anexa 2. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind acțiunile de implementare a Legii nr. 90 din 26 aprilie 2012 cu privire la recensământul populației și al locuințelor din Republica Moldova în anul 2014 nr. 967 din 21.12.2012

**Republica Moldova
GUVERNUL
HOTĂRÎRE Nr. 967
din 21.12.2012**

**privind acțiunile de implementare a
Legii nr. 90 din 26 aprilie 2012 cu privire la recensământul
populației și al locuințelor din Republica Moldova în anul 2014**

Publicat: 25.12.2012 în Monitorul Oficial Nr. 270-272 art. Nr : 1042

MODIFICAT

HG952 din 03.08.16, MO247-255/05.08.16 art.1030

HG314 din 07.05.14, MO110-114/09.05.14 art.342

În temeiul art. 6 alin. (4) și art. 15 lit. a) din Legea nr. 90 din 26 aprilie 2012 cu privire la recensământul populației și al locuințelor din Republica Moldova în anul 2014 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr.126-129, art. 407), Guvernul HOTĂRĂȘTE:

1. Recensământul populației și al locuințelor se va efectua în perioada 12-25 mai 2014, în conformitate cu art.4 al Legii nr.90 din 26 aprilie 2012 cu privire la recensământul populației și al locuințelor din Republica Moldova în anul 2014.

[Pct.1 modificat prin HG314 din 07.05.14, MO110-114/09.05.14 art.342]

2. Se aprobă Planul de acțiuni cu privire la organizarea și efectuarea recensământului populației și al locuințelor din Republica Moldova în anul 2014 și procesarea informației obținute, conform anexei nr.1.

3. Se instituie Comisia națională pentru recensământul populației și al locuințelor în anul 2014 și se aprobă componența ei nominală, conform anexei nr. 2.

Se stabilește că, în caz de eliberare a membrilor Comisiei din funcțiile deținute, atribuțiile lor în cadrul acesteia vor fi exercitate de persoanele nou-desemnate în funcțiile respective, fără emiterea altei hotărâri de Guvern.

4. Se aprobă Regulamentul cu privire la activitatea Comisiei naționale pentru recensământul populației și al locuințelor în anul 2014, conform anexei nr. 3.

5. Se pune în sarcina Biroului Național de Statistică și a organelor sale teritoriale asigurarea metodologică, pregătirea și efectuarea recensământului populației și al locuințelor, procesarea datelor obținute, elaborarea și diseminarea rezultatelor, managementul financiar al activităților ce țin de recensământ.

6. Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene va asigura pregătirea și efectuarea recenzării personalului misiunilor diplomatice și oficiilor consulare ale Republicii Moldova, precum și a membrilor familiei care locuiesc cu ei peste hotare.

7. Ministerul Apărării, Ministerul Justiției, Ministerul Afacerilor Interne și Poliția de Frontieră vor asigura recenzarea militarilor în termen, a persoanelor aflate în instituțiile penitenciare și în centrele de triere, în modul și termenele stabilite de Biroul Național de

Statistică.

8. Ministerul Sănătății, Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei și Ministerul Educației vor asigura recenzarea spațiilor de locuit în comun și a persoanelor cu reședință obișnuită în aceste instituții rezidențiale, în modul și termenele stabilite de Biroul Național de Statistică.

9. Ministerul Afacerilor Interne, până la 31 decembrie 2013, va elabora și va prezenta spre aprobare Comisiei naționale pentru recensământul populației și al locuințelor în anul 2014 Planul măsurilor de asigurare a securității documentației de recensământ și a persoanelor antrenate la efectuarea recensământului.

10. Agenția Relații Funciare și Cadastru, prin intermediul Întreprinderii de Stat „Cadastru”, va asigura punerea la dispoziție (în baza unui contract direct) Biroului Național de Statistică materialul cartografic și altă informație disponibilă, necesară pentru sectorizarea teritoriului în unități de recensământ, conform localităților și în formatul solicitat.

11. Organele centrale de specialitate ale administrației publice și autoritățile administrației publice locale, în măsura competențelor și a atribuțiilor lor, vor conlucra cu Biroul Național de Statistică și vor acorda suportul necesar la organizarea lucrărilor de pregătire și de efectuare a recensământului, asigurând în acest scop accesul, în mod gratuit, la sursele de date administrative deținute.

12. Se recomandă unităților administrativ-teritoriale de nivelul doi să adopte decizii și să instituie comisii teritoriale pentru efectuarea recensământului populației și al locuințelor în teritoriu, în termen de 2 luni de la intrarea în vigoare a prezentei hotărâri.

13. Se recomandă autorităților administrației publice locale:

a) să asigure suportul necesar la realizarea acțiunilor stipulate în art. 6 alin. (3) al Legii nr.90 din 26 aprilie 2012 cu privire la recensământul populației și al locuințelor din Republica Moldova în anul 2014;

b) să examineze posibilitatea acordării personalului de recensământ a dreptului de a călători gratuit în transportul public urban și suburban, pentru perioada efectuării recensământului pe teren;

c) să contribuie la informarea populației despre necesitatea participării active la recensământ și furnizării datelor prevăzute în chestionare;

d) să asigure colaborarea dintre personalul de recensământ și gestionarii fondului locativ în vederea accesului la blocurile de locuit, la scări, precum și prezentarea informației necesare.

14. Ministerul Culturii, Ministerul Educației, Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Biroul Relații Interetnice și Instituția publică națională a audiovizualului Compania „Teleradio-Moldova” vor acorda Biroului Național de Statistică suport în organizarea măsurilor de informare a populației despre scopul, obiectivele, pregătirea și efectuarea recensământului.

15. Cancelaria de Stat, Ministerul Finanțelor, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene și Biroul Național de Statistică vor întreprinde măsuri de identificare și atragere de la partenerii de dezvoltare a mijloacelor financiare necesare pentru acoperirea cheltuielilor ce țin de realizarea recensământului.

16. Ministerul Finanțelor, la propunerea Biroului Național de Statistică, va prevedea în

proiectele bugetelor anuale pentru anii 2013-2015 mijloace financiare ținând cont de asistența financiară a donatorilor externi, va asigura finanțarea ritmică a acțiunilor de efectuare a recensământului populației și al locuințelor, de procesare a datelor și diseminare a rezultatelor acestuia.

17. Biroul Național de Statistică va asigura contractarea și instruirea personalului pentru lucrările de pregătire și efectuare a recensământului în aparatul central și în organele sale teritoriale, la diverse etape de desfășurare a acestuia, în funcție de volumul lucrărilor programate, în limitele mijloacelor financiare alocate în acest scop.

18. Se stabilește că plata pentru lucrările efectuate în cadrul recensământului populației și al locuințelor de către personalul temporar contractat se va efectua reieșind din mărimea salariului mediu lunar al unui angajat din economia națională pentru anul precedent recensământului.

19. Cancelaria de Stat va pune la dispoziția Biroului Național de Statistică o unitate de transport pentru organizarea și monitorizarea acțiunilor de pregătire și efectuare a recensământului populației și al locuințelor pe întreaga perioadă de realizare a acestuia.

20. Controlul asupra executării prezentei hotărâri se pune în sarcina Biroului Național de Statistică.

21. Se abrogă unele hotărâri ale Guvernului, conform anexei nr.4.

PRIM-MINISTRU

Vladimir FILAT

Contrasemnează:

Viceprim-ministru Mihail Moldovanu

Ministrul finanțelor Veaceslav Negruța

Nr. 967. Chișinău, 21 decembrie 2012.

Anexa nr.1

la Hotărârea Guvernului

nr.967 din 21 decembrie 2012

[Anexa nr.1 modificată prin HG952 din 03.08.16, MO247-255/05.08.16 art.1030]

[Anexa nr.1 modificată prin HG314 din 07.05.14, MO110-114/09.05.14 art.342]

PLANUL DE ACȚIUNI

cu privire la organizarea și efectuarea recensământului populației și al locuințelor din Republica Moldova în anul 2014 și procesarea informației obținute

Nr. d/o	Denumirea acțiunilor	Termenul de executare	Executorii
1.	Elaborarea proiectelor actelor normative pentru recensământul populației și al locuințelor din 2014 (după necesitate)	2012-2014	Biroul Național de Statistică, autoritățile publice centrale și locale
2.	Adoptarea de către consiliile municipale, raionale, de Unitatea teritorială autonomă Găgăuzia, a deciziilor cu privire la efectuarea recensământului populației și al locuințelor și crearea comisiilor teritoriale	În termen de două luni de la adoptarea prezentei hotărâri	Consiliile municipale, raionale, Unitatea teritorială autonomă Găgăuzia
3.	Acțiuni de atragere a suportului financiar din partea partenerilor de dezvoltare	2012-2013	Cancelaria de Stat, Ministerul Finanțelor, Ministerul Afacerilor

Nr. d/o	Denumirea acțiunilor	Termenul de executare	Executorii
	pentru acoperirea integrală a cheltuielilor aferente efectuării recensământului populației și al locuințelor		Externe și Integrării Europene, Biroul Național de Statistică, în comun cu Fondul Națiunilor Unite pentru Populație
4.	Elaborarea și aprobarea principiilor organizatorice și metodologice de bază ale recensământului populației și al locuințelor, a instrumentarului statistic necesar pentru pregătirea, efectuarea și procesarea datelor recensământului	2012-2014, conform planului calendaristic aprobat de Biroul Național de Statistică	Biroul Național de Statistică, în colaborare cu Ministerul Apărării, Ministerul Justiției, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Sănătății, Ministerul Educației, Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Poliția de Frontieră,
5.	Organizarea și efectuarea recensământului de probă al populației și al locuințelor (conform art.5 al Legii) în sectorul Buiucani al municipiului Chișinău – în 1500 gospodării casnice și în gospodăriile casnice ale populației din comuna Zaim, raionul Căușeni. Procesarea datelor și evaluarea rezultatelor recensământului de probă	Trimestrul I-III 2013	Biroul Național de Statistică, autoritățile administrației publice locale (municipiul Chișinău, raionul Căușeni, comuna Zaim)
6.	Definitivarea și coordonarea, în modul stabilit, a variantei finale a chestionarelor și a instrumentarului pentru recensământul populației și al locuințelor (ținând cont de rezultatele recensământului de probă)	Semestrul II 2013	Biroul Național de Statistică
7.	Actualizarea surselor administrative vizând gospodăriile populației și locuințele	Până la 1 octombrie 2013	Autoritățile administrației publice locale
8.	Suspendarea înaintării propunerilor vizând reorganizarea administrativ-teritorială, schimbarea denumirii localităților, străzilor și numerotării clădirilor	De la 1 septembrie 2013 până la 1 iunie 2014	Consiliile raionale, municipale, Unitatea teritorială autonomă Găgăuzia
9.	Elaborarea materialului cartografic (planurilor cadastrale și de adrese) ale municipiilor, orașelor și localităților rurale cu o populație de peste 5000 de locuitori, a listelor clădirilor rezidențiale (de locuit) cu informațiile respective din Registrul bunurilor imobile (din contul mijloacelor prevăzute pentru recensământul populației și al locuințelor)	Până la 1 iulie 2013	Întreprinderea de Stat “Cadastru”, Agenția Relații Funciare și Cadastru, Biroul Național de Statistică, autoritățile administrației publice locale
10.	Precizarea listelor localităților și a hotarelor lor, verificarea existenței plăcuțelor cu denumirea străzilor, cu numerele clădirilor și instalarea celor care lipsesc în municipii, orașe și localități rurale cu peste 5000 de locuitori	Până la 31 iulie 2013	Autoritățile administrației publice locale

Nr. d/o	Denumirea acțiunilor	Termenul de executare	Executorii
11.	Elaborarea și aprobarea planurilor de organizare și efectuare a recensământului populației și al locuințelor în municipii, raioane, în Unitatea teritorială autonomă Găgăuzia (sectorizarea de recensământ)	Până la 20 decembrie 2013	Biroul Național de Statistică, organele teritoriale de statistică
12.	Organizarea campaniei de publicitate a recensământului populației și al locuințelor prin intermediul tuturor mijloacelor disponibile	Pe parcursul anilor 2013-2014	Biroul Național de Statistică, organele teritoriale de statistică, mass-media
13.	Angajarea personalului temporar pentru executarea lucrărilor de pregătire și efectuare a recensământului populației și al locuințelor (inclusiv al celui de probă), pentru procesarea datelor și determinarea rezultatelor recensământului	2013-2017	Biroul Național de Statistică, organele teritoriale de statistică
14.	Recrutarea persoanelor pentru efectuarea lucrărilor de recensământ din rândul personalului didactic, al studenților instituțiilor de învățământ superior, șomerilor etc., ținând-se cont de următoarele: a) un registrator pentru întocmirea liselor clădirilor rezidențiale va înregistra datele pentru 1500 gospodării casnice (unități de recenzie) pe parcursul unei luni; b) un recenzor va recenza pe parcursul perioadei de recenzie locuințele și populația unui sector de recensământ format în medie din: 130 de unități de recenzie în localitățile urbane; 110 unități de recenzie în localitățile rurale; suplimentar, se va recruta o rezervă de 5% de recenzori pentru secțiile staționare de recensământ; c) un instructor-controlor va dirija activitatea unei secții de recensământ formate în medie din 5 sectoare de recensământ (recenzori); d) în circumscripția de recensământ se includ în medie 8 secții de recensământ (40 de sectoare de recensământ)	Conform planului calendaristic aprobat de Biroul Național de Statistică	Biroul Național de Statistică, organele teritoriale de statistică, autoritățile administrației publice locale
15.	Contractarea, în bază de contract, a personalului temporar pentru organizarea și efectuarea recensământului și	Conform planului calendaristic	Biroul Național de Statistică, organele teritoriale de statistică, autoritățile administrației publice

Nr. d/o	Denumirea acțiunilor	Termenul de executare	Executorii
	procesarea informației obținute:		locale
	registratori;	1 lună	
	recenzori;	21 zile	
	instructori-controlori;	26 zile	
	șefi de circumscripție;	42 zile	
	responsabili de recensământ în organele teritoriale pentru statistică;	iulie 2013-iulie 2014	
	personalul antrenat la procesarea și validarea datelor	aprilie - decembrie 2016	
16.	Organizarea și efectuarea recensământului persoanelor instituționalizate, a persoanelor aflate în instituțiile penitenciare și în centrele de triere, a militarilor în termen etc., de către autoritățile administrației publice centrale	aprilie-mai 2014	Biroul Național de Statistică, Ministerul Apărării, Ministerul Justiției, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Sănătății, Ministerul Educației, Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Poliția de Frontieră
17.	Asigurarea personalului temporar de recensământ cu încăperi de serviciu, echipate cu legătură telefonică, inventar necesar pentru activitatea personalului și depozitarea documentației de recensământ	aprilie-iunie 2014	Autoritățile administrației publice locale, organele teritoriale de statistică, Biroul Național de Statistică
18.	Instruirea personalului temporar de recensământ, inclusiv o rezervă de 10% la numărul de bază calculat	Conform planului calendaristic	Biroul Național de Statistică, organele teritoriale de statistică, autoritățile administrației publice locale
19.	Efectuarea vizitei preliminare în gospodăriile din sectorul repartizat pentru verificarea și actualizarea listei unităților de recensare	10 și 11 mai 2014	Recenzorii
20.	Efectuarea recensării populației și a locuințelor prin vizitarea fiecărei gospodării casnice și completarea chestionarelor de recensământ	12-25 mai 2014	Recenzorii
21.	Efectuarea controlului gradului de cuprindere și a calității datelor înregistrate în chestionarele de recensământ în gospodăriile selectate (ancheta de control postenumerare)	1-10 iunie 2014	Recenzorii-controlori
22.	Recepționarea chestionarelor și altor materiale de recensământ de la personalul temporar de recensământ, sistematizarea și transmiterea acestora la Biroul Național de Statistică	Până la 20 iulie 2014, conform graficului	Organele teritoriale de statistică, Biroul Național de Statistică
23.	Elaborarea și/sau achiziționarea sistemului informatic de procesare a datelor recensământului populației și al	2016	Biroul Național de Statistică

Nr. d/o	Denumirea acțiunilor	Termenul de executare	Executorii
	locuințelor		
24.	Procesarea datelor, crearea bazei de date	Până la 31 decembrie 2016	Biroul Național de Statistică
25.	Analiza și validarea datelor, elaborarea totalurilor recensământului populației și al locuințelor	2016-2017	Biroul Național de Statistică
26.	Publicarea și diseminarea rezultatelor recensământului populației și al locuințelor:		Biroul Național de Statistică
	a datelor preliminare;	octombrie 2014	
	a datelor succinte privind rezultatele finale;	ianuarie-martie 2017	
	a datelor desfășurate privind rezultatele finale (culegeri statistice tematice în variantă electronică și pe suport de hârtie)	martie-iunie 2017	
27.	Administrarea bazei de date privind rezultatele recensământului populației și al locuințelor din 2014	Permanent	Biroul Național de Statistică

Anexa nr. 3
la Hotărârea Guvernului nr. 967
din 21 decembrie 2012

REGULAMENT
cu privire la activitatea Comisiei naționale pentru
recensământul populației și al locuințelor în anul 2014

I. Dispoziții generale

1. Regulamentul cu privire la activitatea Comisiei naționale pentru recensământul populației și al locuințelor în anul 2014 (în continuare – Regulament) stabilește obiectivul, atribuțiile, drepturile, precum și modul de funcționare a Comisiei naționale pentru recensământul populației și al locuințelor în anul 2014 (în continuare – Comisia).

2. Comisia își desfășoară activitatea în baza Legii nr.90 din 26 aprilie 2012 cu privire la recensământul populației și al locuințelor din Republica Moldova în anul 2014, a altor acte normative ale Guvernului elaborate în vederea implementării legii menționate, a prezentului Regulament, precum și a altor acte normative și legislative în vigoare.

3. Comisia se instituie în scopul asigurării coordonării interacțiunilor organelor centrale și locale antrenate în activitățile de pregătire și de efectuare a recensământului populației și al locuințelor, a monitorizării executării acestora.

II. Obiectivul și atribuțiile de bază ale Comisiei

4. Obiectivul de bază al Comisiei este asigurarea organizării lucrărilor de pregătire și de efectuare a recensământului populației și al locuințelor.

5. Comisia are următoarele atribuții principale:

a) examinează proiectele hotărârilor, dispozițiilor de Guvern legate de organizarea și efectuarea recensământului;

b) examinează și propune acțiuni de atragere a resurselor financiare pentru acoperirea cheltuielilor necesare pregătirii și efectuării recensământului;

c) coordonează acțiunile privind organizarea lucrărilor de pregătire și de efectuare a recensământului populației și al locuințelor, de prelucrare a informației obținute și de diseminare a rezultatelor recensământului;

d) coordonează activitatea comisiilor teritoriale pentru recensământul populației și al locuințelor;

e) examinează proiectele principiilor metodologice și organizatorice de efectuare a recensământului, formularelor, chestionarelor de recensământ, programului de popularizare a recensământului, planului grafic de diseminare a rezultatelor recensământului;

f) monitorizează realizarea acțiunilor de popularizare a recensământului populației și al locuințelor, precum și a acțiunilor legate de asigurarea ordinii publice în perioada efectuării recensământului;

g) evaluează gradul de pregătire pentru efectuarea recensământului în baza informațiilor responsabililor privind desfășurarea lucrărilor, adoptă măsuri în vederea redresării situațiilor neprevăzute sau de risc;

h) examinează rezultatele recensământului, inclusiv ale celui de probă;

i) examinează, în caz de necesitate, propuneri legate de distribuirea bugetului recensământului, de organizarea selectării personalului temporar de recensământ, de stimulare a acestuia conform rezultatelor executării sarcinilor de recensare.

III. Drepturile Comisiei

6. Comisia are următoarele drepturi:

a) să solicite de la ministere, alte autorități administrative centrale, de la autoritățile administrației publice locale și de la comisiile teritoriale pentru recensământ, prezentarea informațiilor privitor la realizarea acțiunilor legate de organizarea și efectuarea recensământului populației și al locuințelor, precum și a propunerilor de soluționare a problemelor apărute;

b) să înainteze executorilor de toate nivelurile, implicați în proces, recomandări privind pregătirea și efectuarea recensământului;

c) să colaboreze cu experții organismelor internaționale în vederea monitorizării executării măsurilor de desfășurare a recensământului și expertizării calității acestora.

IV. Componenta și organizarea activității Comisiei

7. Comisia este constituită din președinte, doi vicepreședinți, secretar și membri care își exercită funcțiile fără a fi remunerați.

8. Ședințele Comisiei sânt deliberative în cazul participării a cel puțin 50% din componența acesteia.

9. Deciziile Comisiei se adoptă cu 2/3 din voturile participanților la ședință și se finalizează cu întocmirea unui proces-verbal, semnat de președinte sau de unul dintre vicepreședinți și de secretarul Comisiei.

10. Comisia se întrunește în ședințe ordinare o dată în semestru, iar în caz de necesitate, se convoacă ședințe extraordinare.

11. Deciziile adoptate de către Comisie sânt obligatorii pentru autoritățile publice centrale și locale vizate.

12. Suportul tehnic și organizațional al activității Comisiei este asigurat de Secretariatul tehnic instituit prin propria decizie, în termen de 2 luni de la aprobarea prezentului Regulament.

13. Comisia își încetează activitatea după publicarea datelor succinte privind rezultatele finale ale recensământului populației și al locuințelor.

Anexa 3. Ghid de interviu pentru experții internaționali, care au participat la RPL 2014 din Republica Moldova

**INTERVIEW GUIDE
for international experts,
who worked in the Census 2014, Republic of Moldova**

1. In your opinion what is the importance of data collected in the Census?
2. How to ensure data quality at all stages of a census (preparation, collection, processing, validation and dissemination)?
3. What are the basic tools used in the preparation and deployment of a population Census, and which ones were applied in your country?
4. What period of time is required to prepare a country to move from traditional Census to the one based on registers (of population etc.)?
5. Which of the recommendations of the Conference of European Statisticians Round 2010 have not been included in the methodology of conducting the population Census in your country and why?
6. What can you tell us about compliance with these recommendations in preparing and conducting the 2014 Census in Moldova?
7. Do your country approved legal framework regarding the Census population? What are the basic provisions to ensure the smooth running of it?
8. How would you describe the legal framework of the Republic of Moldova on the Census population? What are the issues, which have not been adequately reflected? What would you propose to improve it?
9. How important is the execution of activities provided within the calendar plan of the Census (preparation of cartographic material, approval and printing Census questionnaires, deployment information campaign, distribution of materials for field work, etc.)?
10. What is the role of public information campaign in conducting the Census?
11. What is your opinion about the Census program, which was implemented in 2014 in Moldova?
12. How do you appreciate the management of the 2014 Census in Moldova?
13. With regard to staff Census, which is the experience of your country for the selection, contracting, training and monitoring them?
14. What was the manner of processing information collected in the census in your country (manual, automated)? Did Statistical Office processed the data, or was contracted someone from outside the institution?
15. How can a country accountable Government for failure of deadlines and the approved budget to ensure a good deployment of a Census at all stages (from preparation to disseminating the results)? What about NBS?
16. What would be the minimum time necessary to prepare for conducting a census? How do you argue the answer?
17. What suggestions / recommendations do you have for conducting the next Census in Moldova, scheduled for 2021?
18. What is your experience in the field of statistics in general, and especially in deployment of a census?

Thank you for participating in the interview!

Anexa 4. Ghid de interviu pentru experții naționali, care au participat la RPL 2014 din Republica Moldova

**GHID DE INTERVIU
pentru experții naționali,
care au activat în cadrul RPL-2014 din Republica Moldova**

1. Ce experiență aveți în domeniul statisticii sau demografiei în general și a recensământului populației în particular?
2. Ați participat la ultimul recensământ din Republica Moldova și în ce calitate?
3. În ce măsură ați fost implicat în campania de informare a populației cu privire la recensământ?
4. Care este importanța datelor colectate la recensământul populației cât de utile sunt ele pentru țara noastră?
5. Cum poate fi asigurată calitatea datelor la toate etapele din cadrul unui recensământ (pregătire, colectare, procesare, validare și diseminare)?
6. Care sunt instrumentele de bază utilizate în pregătirea și desfășurarea unui recensământ al populației, și care din ele au fost aplicate în Republica Moldova?
7. Ce instrumente nu au fost aplicate?
8. Ce perioadă de timp este necesară pentru pregătirea unei țări de a trece de la recensământul tradițional la efectuarea acestuia în bază de registre (a populației etc)?
9. Care dintre recomandările Conferinței Statisticienilor Europeni Runda 2010 nu au fost incluse în metodologia desfășurării recensământului populației din Republica Moldova și de ce?
10. Ce ați putea spune despre respectarea acestor recomandări în pregătirea și desfășurarea recensământului din anul 2014 în Republica Moldova?
11. Cum caracterizați cadrul legal al Republicii Moldova cu privire la efectuarea recensământului populației, care sunt punctele forte și slabe ale acestuia?
12. Ce ați propune pentru îmbunătățirea lui?
13. Care sunt principalele activități din cadrul unui astfel de exercițiu statistic major cum este recensământul populației (ex. campania de informare, instruirea personalului, contractarea personalului temporar, asigurarea cu instrumentar de lucru în teren etc.)? În special cum apreciați contribuția executării acestora în termenii prevăzuți de lege și alte acte normative?
14. Care este rolul campaniei de informare a populației în desfășurarea recensământului și cum a fost efectuată în cadrul recensământului din anul 2014?
15. Ce opinie aveți despre programul de recensământ, care a fost aplicat în anul 2014 în Republica Moldova (nr. de chestionare, nr. de întrebări, documentația auxiliară)? Ce ați propune pentru îmbunătățirea acestuia?
16. Cum apreciați managementul recensământului din anul 2014 în Republica Moldova?
17. Cu privire la personalul de recensământ, ce probleme ați întâlnit în vederea selectării, contractării, instruirii și monitorizării acestora? Ce ar trebui de făcut în următorul recensământ pentru a le evita?

18. În ce măsură poate fi responsabilizat Guvernul unei țări de nerespectarea termenelor și bugetului aprobat pentru asigurarea bunei desfășurări a unui recensământ, la toate etapele (de la pregătire până la diseminarea rezultatelor)?

19. Care ar fi perioada minimă necesară pentru pregătirea de desfășurare a unui recensământ?

20. Ce sugestii/recomandări ați avea pentru efectuarea viitorului recensământ din Republica Moldova, prevăzut pentru anul 2021?

Mulțumim pentru participare la interviu!

Anexa 5. Chestionarul recenzorului pentru cercetarea sociologică "Metodologia și practica Recensământului populației și al locuințelor în Republica Moldova"

Centrul de Cercetări Demografice al AȘM, www.ccd.md

CHESTIONAR SOCIOLOGIC

Metodologia și practica Recensământului populației și al locuințelor (RPL) din anul 2014 în Republica Moldova

Recenzorul are un rol important în realizarea recensământului, din acest considerent, Vă invităm să participați la cercetarea sociologică "**Metodologia și practica Recensământului populației și al locuințelor din anul 2014 în Republica Moldova**". Scopul studiului constă în determinarea dificultăților apărute în desfășurarea RPL din anul 2014. Rezultatele studiului vor fi utilizate la elaborarea unei lucrări monografice și formularea unui set de recomandări pentru efectuarea recensământului următor.

Vă asigurăm că conținutul răspunsurilor Dvs. va fi păstrat în confidențialitate, în analiză fiind folosite datele generale împreună cu răspunsurile altor persoane. **Pentru completarea chestionarului vă rugăm să citiți atent fiecare întrebare și să încercuiți cea mai potrivită variantă de răspuns din punctul Dvs. de vedere.**

1. În ce măsură Dvs. personal sunteți satisfăcut/satisfăcută de faptul cum a fost desfășurat RPL din anul 2014 în localitatea dvs.?

1. Foarte satisfăcută.	3. Mai curând nesatisfăcută.
2. Mai curând satisfăcută.	4. Deloc satisfăcută.
99. Nu știu/îmi vine greu să răspund

2. Ce v-a determinat să activați în calitate de recenzor?

1. Dorința de a obține venituri suplimentare.
 2. Activitatea de bază are legătură cu statistica.
 3. Am fost impus să activez.
 4. Dorința de a activa într-un exercițiu de angajare națională.
 5. Altceva (menționați) _____
99. Nu știu/îmi vine greu să răspund

3. Dvs. ați participat la instruirile efectuate de BNS în scopul pregătirii recenzorilor pentru desfășurarea RPL din anul 2014?

1. Da.	3. Nu.
2. Da, dar nu la toate.	99. Nu știu/îmi vine greu să răspund.

4. Vă rugăm să apreciați cât de bine Dvs. ați fost informat/ă cu următoarele aspecte. . . (alegeți un singur răspuns pe linie)

		Foarte bine informat/ă	Mai curând bine informat/ă	Mai curând puțin informat/ă	Foarte puțin/deloc informat/ă	Nu știu/îmi vine greu să răspund
1	Efectuarea vizitelor preliminare	4	3	2	1	99
2	Completarea formularelor	4	3	2	1	99
3	Repetarea vizitelor în gospodărie	4	3	2	1	99
4	Verificarea	4	3	2	1	99

	calității datelor înregistrate					
5	Altceva	4	3	2	1	99

5. Cât de satisfăcut/ă sunteți de calitatea instruirilor de care ați beneficiat înainte de derularea RPL din anul 2014?

1. Foarte satisfăcută.
2. Mai curând satisfăcută.
3. Mai curând nesatisfăcută.
4. Deloc satisfăcută.
99. Nu știu/îmi vine greu să răspund

6. În ce măsură sunteți de acord cu ideea că succesul recensământului depinde de următoarele aspecte... (alegeți un singur răspuns pe linie)

		În foarte mare măsură	În mare măsură	În mică măsură	Deloc	Îmi vine greu să răspund
1.	Nivelul de informare a populației privind importanța participării la recensământ a fiecărei persoane.	4	3	2	1	99
2.	Înțelegerea metodologiei și întrebărilor din chestionare de către recenzor și interlocutor.	4	3	2	1	99
3.	Comportamentul și cooperarea recenzorului cu persoanele intervievate.	4	3	2	1	99
4.	Mărimea sectorului de recensare.	4	3	2	1	99
5.	Numărul de întrebări din chestionare.	4	3	2	1	99
6.	Total depinde de fiecare caz concret.	4	3	2	1	99

7. După părerea dvs. care au fost elementele care au influențat pozitiv și au facilitat desfășurarea RPL din anul 2014? (alegeți doar un singur răspuns din fiecare coloană)

	În primul rând	În al doilea rând	În al treilea rând
1. Implicarea Guvernului	1	2	3
2. Asigurarea mijloacelor financiare necesare.	1	2	3
3. Campania de informare a populației.	1	2	3
4. Metoda de recensare.	1	2	3
5. Nivelul de pregătire a personalului antrenat.	1	2	3
6. Atitudinea populației față de recensământ.	1	2	3
7. Luna aleasă pentru efectuarea recensământului.	1	2	3
8. Situația politică și economică din țară.	1	2	3
9. Altele (indicați, ce anume)	1	2	3

8. După părerea dvs. care au fost cauzele care au influențat negativ desfășurarea RPL din 2014?

1. Nivelul de informare a populației.
2. Nivelul de pregătire a personalului antrenat.
3. Atitudinea negativă a populației.
4. Mijloacele financiare insuficiente.
5. Metoda de recensare.
6. Situația politică și economică din țară.
7. Altele (indicați, ce anume)

9. La ce etapă de desfășurare a activității de recenzi v-ați confruntat cu probleme?

		Da	Menționați, care anume probleme	Nu m-am confruntat cu probleme
1.	La angajare	1		2
2.	La instruire	1		2
3.	La recepționarea materialelor	1		2
4.	În timpul vizitei preliminare a sectorului	1		2
5.	În lucrul cu instrumentarul (harta, lista de adrese, chestionarele, centralizatorul)	1		2
6.	În timpul recenzării pe teren	1		2
7.	În conlucrarea cu superiorii	1		2
8.	În respectarea atribuțiilor	1		2
9.	Altele (menționați ce anume)	1		2

10. Ați mai participat în calitate de recenzor la recensămintele anterioare?

1. Da (în ce an) _____

2. Nu

11. În concepția dvs. în ce măsură a fost populația dispusă să participe la Recensământul populației și al locuințelor din 2014?

1. În foarte mare măsură.

3. În mică măsură.

2. În mare măsură.

4. Deloc.

99. Îmi vine greu să răspund.

12. Spuneți vă rog pentru care întrebări din chestionare a fost cel mai dificil să obțineți răspunsuri de la populație?

		În foarte mare măsură	În mare măsură	În mică măsură	Deloc	Îmi vine greu să răspund
1.	Caracteristici demografice (data nașterii, sexul, starea civilă, numărul de copii născuți vii, locul nașterii, cetățenia).	4	3	2	1	99
2.	Caracteristici socioculturale (nivel de educație absolvit, etnia, limba, religia).	4	3	2	1	99
3.	Caracteristici economice (statutul ocupațional, profesia exercitată, funcția, locul de muncă, sursa de venit).	4	3	2	1	99
4.	Dificultăți în desfășurarea activităților de bază zilnice a persoanelor cu dizabilități	4	3	2	1	99
5.	Date despre locuință.	4	3	2	1	99
6.	Date despre gospodăria casnică.	4	3	2	1	99

13. În medie câte refuzuri de a răspunde la întrebările din chestionare aveți pe zi?

1. 1-3.

3. 7-10.

2. 4-6.

4. Nici unul.

14. Cum explicați faptul că unii recenzori au abandonat sectorul de recensare în timpul desfășurării RPL din anul 2014?

1. Volumul mare de lucru.	4. Probleme cu superiorii.
2. Salariul necorespunzător/mic.	5. Comportamentul/atitudinea populației.
3. Perioada de recensare mică.	6. Probleme cu instrumentarul de lucru.
7. Probleme personale.	8. Lipsa contractului de muncă.
99. Îmi vine greu să răspund.

15. Cum apreciați Dvs. alegerea perioadei/anotimpului de desfășurare a Recensământului populației și al locuințelor din 2014 a fost reușită?

1. În foarte mare măsură reușită	3. În mică măsură reușită.
2. În mare măsură reușită	4. Deloc reușită.
99. Îmi vine greu să răspund.

16. Ce opinie aveți cu privire la volumul de muncă al recenzorilor?

1. Foarte mare.	3. Nici mare și nici mic.
2. Mare.	4. Mic.
99. Îmi vine greu să răspund.
5. Foarte mic.

17. Cât de satisfăcut/ă ați fost de nivelul de salarizare al recenzorilor?

1. Foarte satisfăcut.	3. Nici satisfăcut/nici nesatisfăcut.
2. Satisfăcut.	4. Nesatisfăcut.
5. Foarte nesatisfăcut.

18. Care este opinia dvs. privind desfășurarea următorului recensământ pe teren utilizându-se tehnologii moderne (pe tablete, telefon sau calculator)?

1. Pozitivă	2. Negativă	3. Nu știu/îmi vine greu să răspund

19. Ce propuneri, recomandări aveți pentru desfășurarea calitativă a viitorului recensământ al populației?

Date despre respondent

20. Locul de trai (specificați orașul/satul) _____

21. Studiile

1. medii incomplete	3. medii speciale	5. superioare
2. medii	4. superioare incomplete	6. grad științific

22. Genul (respondentului)

1. Masculin	2. Feminin

23. Vârsta dvs.? _____

VĂ MULȚIMUM PENTRU COLABORARE!

Bun de tipar 14. 12. 2017. Tirajul 200 ex.
Coli de tipar 10,85. Coli de autor 12,10.
Formatul B 5. Com.18